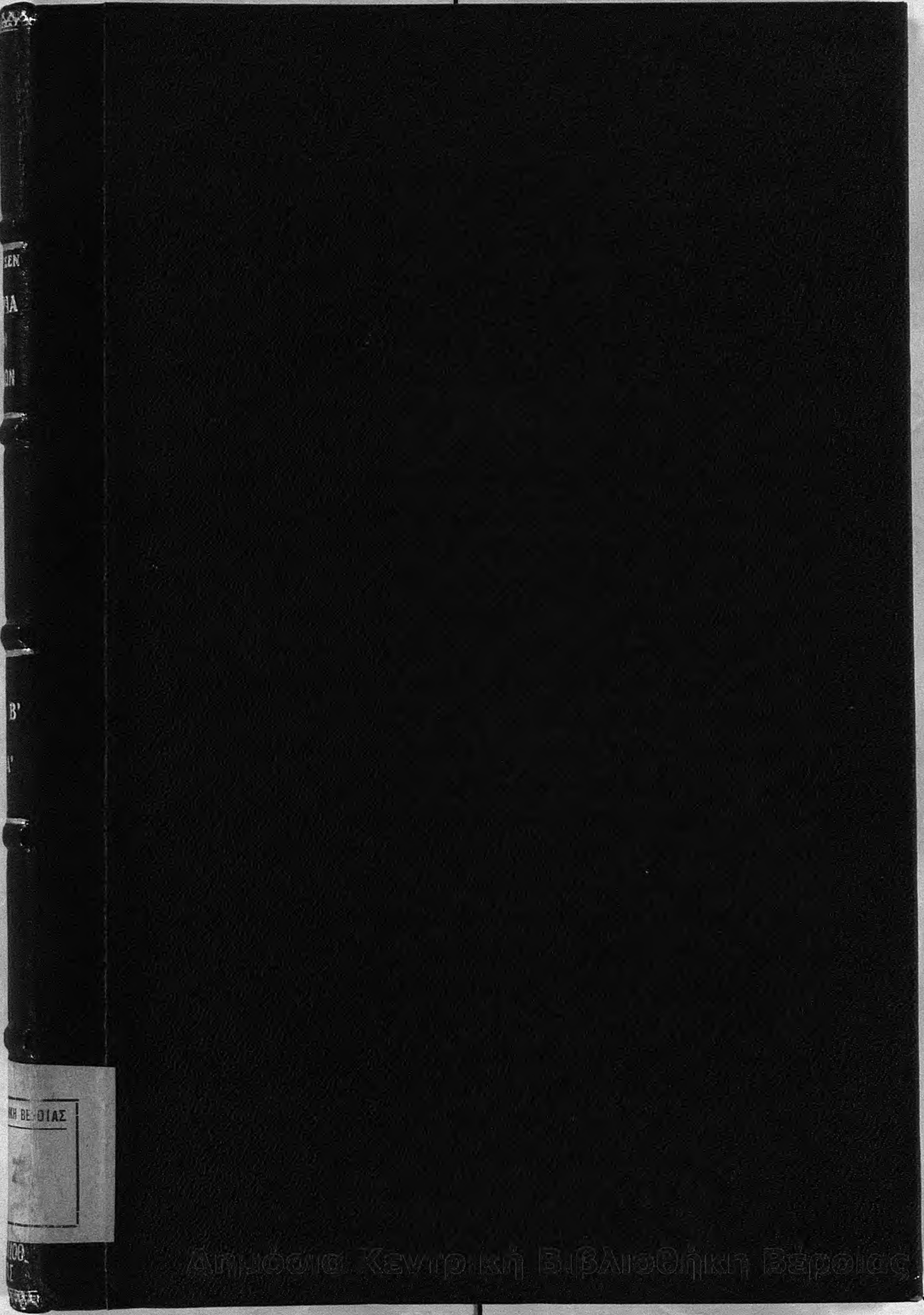

ΕΝ
Α
Ν

Β'

ΒΕ. ΔΙΑΣ
100
Ε

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βεροίας

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΕΡΟΙΑΣ

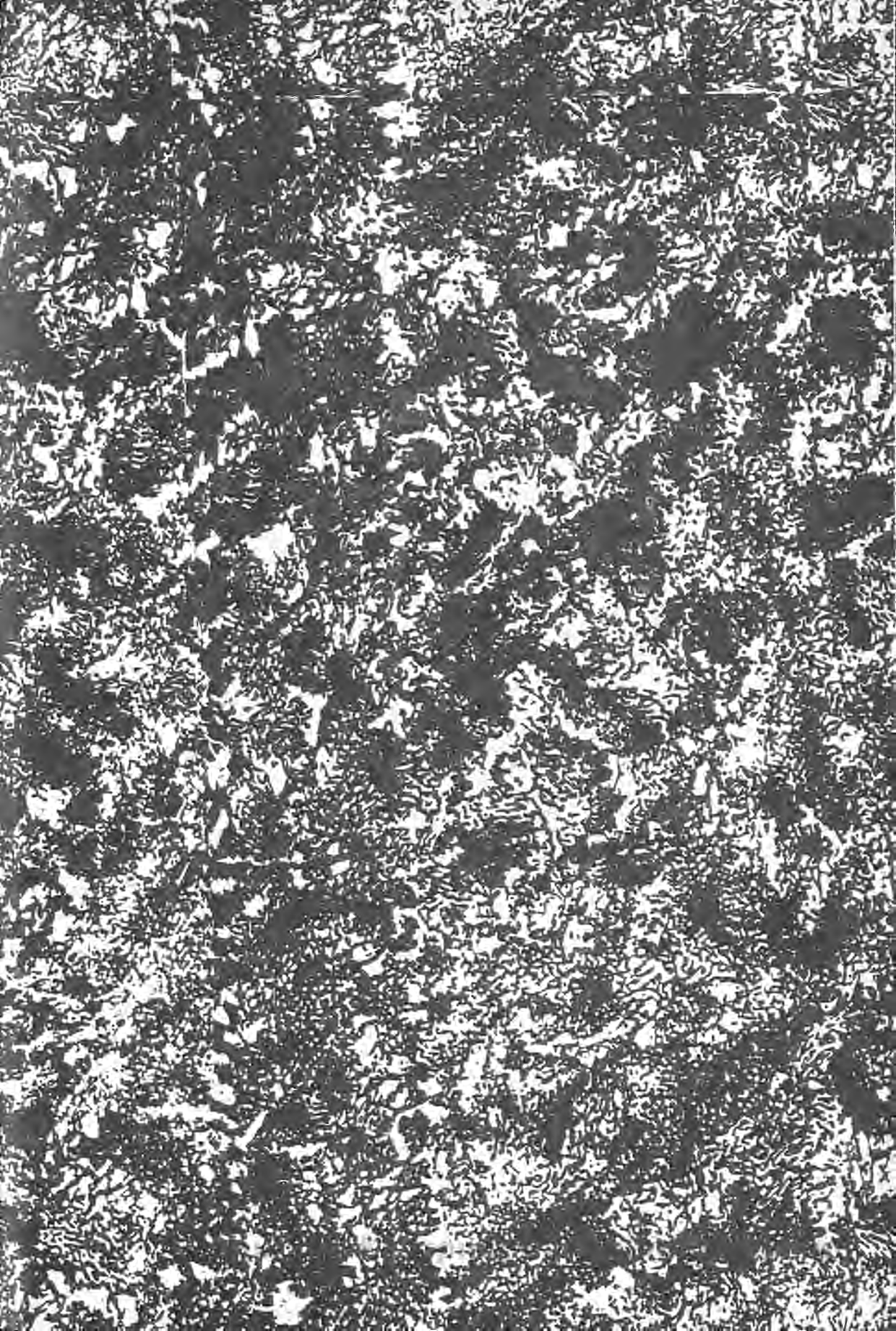
Αριθ. ελς

9212/70

Ε. αγορά

Αγορά Γυμνασίου
Χρυσή Βερόια

57084 - 00360

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

55

Δεχα
Βιβ.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΑΡΑΣΛΗ

ΣΥΛΛΟΓΗ

ΕΚΚΡΙΤΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΞΕΝΩΝ ΤΕ ΕΝ ΕΛΛΗΝΙΚῃ ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙ
ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΤΥΠΩΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ ΣΥΝΕΡΓΙΑ, ΜΕΝ ΤΩΝ Κ. Κ.

ΣΠ. ΒΑΣΗ (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.), **Γ. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗ** (διευθ. τ. Ζαριφ. διδ.),
ΑΓΓΕΛΟΥ ΒΛΑΧΟΥ, **Δ. ΘΕΡΕΙΑΝΟΥ** (δ. φ.), **Π. ΚΑΡΟΔΙΔΟΥ** (καθ.
ἐν τῷ Πανεπ.), **Α. ΚΟΥΡΤΙΔΟΥ** (καθ. τῆς φιλ.), **ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΥ** (καθ. ἐν
τῷ Πανεπ.), **Μ. ΛΑΠΠΑ** (δ. φ.), **Θ. ΛΙΒΑΔΑ** (δ. φ.), **Μ. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΟΥ**
(καθ. ἐν τῷ Πανεπ.), **Ι. ΠΑΝΤΑΖΙΔΟΥ** (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.), **Θ. ΠΑΠΑΔΗ-**
ΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ (καθ. γυμν.), **Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΟΥ** (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.),
Α. ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΥ (δ. φ.), **Ε. ΡΟΙΔΟΥ** (δ. ν.), **Σ. Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟ-**
ΠΟΥΛΟΥ (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.), **Ι. ΣΒΟΡΩΝΟΥ** (διευθ. νομισμ. μουσ.), **Γ. ΣΩ-**
ΤΗΡΙΑΔΟΥ (πρόην γυμνασιάρχ.), **ΧΡ. ΤΣΟΥΝΤΑ** (ἐφ. τ. ἀρχ.), **Τ. Ι. ΦΙ-**
ΛΗΜΟΝΟΣ, **Δ. ΦΙΛΙΔΟΥ** (δ. φ.) **Γ. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙ** (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.) καὶ
ἄλλων λογίων

ΕΠΗΜΕΛΕΙΑΙ ΔΕ

ΛΥΣΑΝΔΡΟΥ Γ. Χ. ΚΩΝΣΤΑ

Ι. Γ. ΔΡΟΨΕΝ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΔΙΑΔΟΧΩΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΙΣ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΚΑΡΟΛΟΥ ΜΠΕΚ

1897

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΑΡΑΣΛΗ

Ι. Γ. ΔΡΟΥΣΕΝ

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΟΥ

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΔΙΑΔΟΧΩΝ

ΕΞΕΛΛΗΝΙΣΘΕΙΣΑ

ΥΠΟ

Ι. ΠΑΝΤΑΖΙΔΟΥ

ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΕΝ ΤΩ ΕΘΝΙΚΩ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΙΣ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

1897

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΑΡΑΪΣΚΗ

ΥΠΟΧΡΕΩΣΗ

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΠΑΡΚΕΤΟΜΕΤΕ ΒΑΡΤΕΛΙΝΟ

ΤΟΜΟΣ 1

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΔΕΚΑΕΤΙΑΣ

ΒΕΛΟΝΟΜΕΤΕ

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΣΕΛΕΝΟΜΕΤΕ

ΤΟΜΟΣ 2

1921

Ι. Π. ΔΡΟΥΣΕΝ

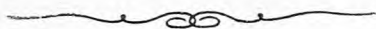
ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΩΝ ΔΙΑΔΟΧΩΝ

ΕΞΕΛΛΗΝΙΣΘΕΙΣΑ

ΥΠΟ

Ι. ΠΑΝΤΑΖΙΔΟΥ

Καθηγητοῦ ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Π. Α. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

1897

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Τοῦ Δρόϋσεν τὸ *Geschichte des Hellenismus* ἐδύνατό τις, προσκείμενος μᾶλλον εἰς τὸ γράμμα τοῦ πρωτοτύπου, νὰ μεταφράσῃ Ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἀλλὰ δικαίως πᾶς νεώτερος Ἑλληὴν ἤθελεν ἀπορήσῃ, πῶς ὁ ἐμβριθὴς καὶ φιλόσοφος ἱστορικός, συγγραφέων ἱστορίαν τοῦ ἑλληνισμοῦ, περιωρίσθη εἰς ἐποχὴν σχετικῶς βραχυτάτην, τὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου, τῶν Διαδόχων καὶ τῶν Ἐπιγόνων. καὶ ἡ ἀπορία αὕτη θὰ ἦτο εὖλογος, διότι παρ' ἡμῶν ἐπεκράτησε νὰ λέγηται ἑλληνισμὸς τὸ σύνολον τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους κατὰ πάσας τὰς ἐποχὰς τοῦ μακροῦ αὐτοῦ βίου, νὰ εἴνε δηλαδὴ ταυτόσημον πρὸς τὸ γερμανικὸν *Griechenthum*. Παρ' ἡμῶν ἡ λέξις ἑλληνισμὸς — πλὴν τῆς γραμματικῆς σημασίας, ἣτις εἶνε ἡ χρῆσις τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης — δὲν ἔχει οὐδ' ἐκείνην τὴν φιλογικὴν, ἣν ἔδωκεν εἰς αὐτὴν ὁ Egger, συγγραφέας τῆν *Histoire de l'Hellénisme en France*, ἐν ᾗ ἐξιστορεῖ τὴν διάδοσιν καὶ προαγωγὴν τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν ἐν Γαλλίᾳ. Ἀλλ' ὁ Δρόϋσεν *Hellenismus* ὀνομάζει τὴν ἀνάμειξιν καὶ συγχώνευσιν τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ τῶν παλαιότερων ἀνατολικῶν ἔθνων, τὴν συζύμωσιν καὶ νέαν διάπλασιν τοῦ κράματος τούτου, ἐξ οὗ προέκυψε νέος βίος ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ ἐπιστήμῃ, ἐν τῇ τέχνῃ καὶ τῷ ἐμπορίῳ, ἐν τῇ θρησκείᾳ καὶ τοῖς ἥθεσιν. Παρέλαβε δὲ τὴν ὀνομασίαν ταύτην ἐκ τῆς χρήσεως, ἣν ἔχει ἡ λέξις, ἀναφερομένη εἰς τὴν γλῶσσαν διότι ἑλληνίζω, ἑλληνισμός, ἑλληνιστὴς εἶνε λέξεις σημαίνουσαι κυρίως μίμησιν ἢ χρῆσιν τῆς γλώσσης τῶν Ἑλλήνων, ἔπειτα δὲ καὶ τῶν τρόπων, ἠθῶν καὶ φρονημάτων.

Δικαιολογῶν δὲ ὁ Δρόϋσεν τὴν μεταφορὰν τῆς λέξεως ἀπὸ τῆς γλώσσης εἰς τὸν ὅλον βίον καὶ τὴν πολιτικὴν κατάστασιν νέων ἔθνικων πλασμάτων, λέγει «Ἡ ἐπιστήμη δὲν ἐδίστασε νὰ δώσῃ εἰς τὸ μόνον ὅμοιον φαινόμενον, τὴν ἀνάμειξιν τῶν γερμανικῶν καὶ ῥωμαϊκῶν ἠθῶν, ὄνομα, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα ἤρμοζε μόνον εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν λεγομένων ῥωμαϊκῶν ἔθνων ὡσαύτως δὲ καὶ κατὰ τὴν ἀρ-

χαιότητα ή γλώσσα τοῦ ἀνατολικοῦ καὶ δυτικοῦ ἐκείνου μίγματος ὠνομάζετο διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐλληνισμοῦ, ὅπερ καὶ ἡμεῖς οἱ νεώτεροι ἐκκληρονομήσαμεν». 'Αλλ' εἰς ταύτην τὴν συνεκδοχικὴν σημασίαν ἡ νεωτέρα ἐλληνικὴ ἀδυνατεῖ νὰ μεταχειρισθῇ τὴν λέξιν.

Πῶς λοιπὸν ὀφείλομεν νὰ ἐξελληνίσωμεν τὸ *Hellenismus* τοῦ Δρόυσεν καὶ τὸ δμώνυμον ἐπίθειον *hellenistisch* (*hellenistisches Reich, Leben—hellenistische Wissenschaft, Kunst, Literatur, Cultur*), ἀφ' οὗ τὸ ἐλληνισμὸς δὲν εἶνε ἀρμόδιον; Ὁ Κ. Παπαδόρηγόπουλος ὠνόμασε τὴν ἱστορικὴν ταύτην περίοδον τὴν ἱστορηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Δρόυσεν ἐν μὲν τῇ 'Ιστορίᾳ Μακεδονικὸν ἐλληνισμόν, ἐν δὲ τῷ 'Επιλόγῳ 'Ανατολικὸν ἐλληνισμόν. 'Αλλ' οὐδετέρα τῶν ὀνομασιῶν τούτων ἀποδίδει ἀκριβέστατα τὸν ὅρον τοῦ Δρόυσεν ἢ δευτέρα θὰ ἐξέφραζεν ἀκριβῶς τὴν ἔννοιαν τοῦ πρωτοτύπου, ἐὰν ἐδόνατο νὰ σημαίνει τὴν ἐξελληνίσιν τῆς 'Ανατολῆς. 'Αλλὰ ταύτην τὴν σημασίαν οὔτε ὁ μακαρίτης ἱστοριογράφος εἶχε κατὰ νοῦν οὔτε ὁ 'Ελλην ἀναγνώστης δύναται νὰ δύδῃ διὰ τοῦτο προτιμωτέρα εἶνε ἡ πρώτη ὀνομασία, δι' ἣς χαρακτηρίζεται ὅπως οὖν ἀκριβέστερον ἢ περίοδος αὕτη τῆς ἱστορίας τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους. Ὁ Μακεδονικὸς ἐλληνισμὸς περιλαμβάνει τὴν ἱστορίαν οὐ μόνον τῶν ἀνατολικῶν ἔθνων τῶν διὰ τῆς ἐνεργείας καὶ ἐπιδράσεως τῶν Μακεδόνων διαπλασθέντων, ἀλλὰ καὶ τῶν συγχρόνων 'Ελλήνων τε καὶ Μακεδόνων καὶ ἄλλων τῆς ἰλλυρικῆς χερσονήσου γενῶν. Δὲν ἀγνοῶ ὅτι διὰ τῆς μεταφράσεως ταύτης δὲν ἀποδίδεται ἀκριβέστατα ἡ ἔννοια, τὴν ὁποίαν ὁ Δρόυσεν ἠθέλησε νὰ ἐκφράσῃ διὰ τῆς λέξεως *Hellenismus*. ἡ ἔννοια δηλ. τῆς ἀναμίξεως τοῦ ἐλληνικοῦ καὶ τῶν ἀνατολικῶν ἔθνων. Ταύτην θὰ ἐξέφραζε λέξις νεόπλαστος μὲν, ἀλλ' ὀρθῶς ἐσχηματισμένη, ἡ λέξις *Μιξελληνισμός* ἐκ τοῦ *μιξέλλην* (κατὰ τὸ *μιξοεῶρος*), ὅπερ μετεχειρίσθησαν ὁ Πολύειος, ὁ Πλούταρχος καὶ ὁ 'Ηλιόδωρος. 'Αλλὰ δὲν ἐτόλμησα τὴν κακόηχον λέξιν νὰ μεταχειρισθῶ ἐν αὐτῇ τῇ προμετωπιδί τοῦ βιβλίου, καὶ ἀπεδέχθην τὴν ἐν τῇ 'Ιστορίᾳ ὀνομασίαν τοῦ Παπαδόρηγοπούλου.

Τὸ δ' ἐπίλοιπον τῆς μεταφράσεως δὲν εἶνε εὐχερέστερον διότι ἡ μεγάλη ἀξία τοῦ συγγράμματος τοῦ Δρόυσεν δὲν ἔγκειται μόνον εἰς τὴν ὕλην αὐτοῦ, προῖον μακρᾶς, εὐσυνειδήτου καὶ ἐμβριθοῦς μελέτης, ἀλλὰ

καὶ εἰς τὸ εἶδος, τὴν λογοτεχνικὴν αὐτοῦ μορφήν, ἥτις εἶνε ἔργον ἀριστοτέχνου. Τίς δὲ ἀγνοεῖ ὅτι τοιαῦτα καλλιτεχνικά συγγράμματα δὲν ἐπιτρέπουσιν εἰς τὸν μεταφραστὴν μεγάλην ἐλευθερίαν, ἐξ ἧς κινδυνεύει νὰ μειωθῇ τὸ θέλητρον τῆς πρωτοτύπου μορφῆς; Ἠγωνίσθημεν τὸ κατὰ δύναμιν καὶ διὰ τῶν μέσων, ὅσα ἐπιτρέπει ἡ νῦν παρὰ τῶν πλείστων ὀρθότερον γραφομένη νέα ἑλληνικὴ γλῶσσα, νὰ μὴ παραμορφώσωμεν τὸ ὕφος τοῦ γλαφυροῦ λογογράφου. Ἄν τὸ κατωρθώσαμεν, ἄλλοι θὰ κρίνωσιν.

Εἶνε γνωστὸν ὅτι τοῦ συγγράμματος τοῦ Δρόυσεν ὑπάρχει καὶ γαλλικὴ μετάφρασις, κατὰ τοῦτο ὑπεριτέρα τοῦ γερμανικοῦ πρωτοτύπου, ὅτι περιέχει διορθώσεις καὶ προσθήκας ὑπ' αὐτοῦ τοῦ συγγραφέως ἀνακοινωθείσας εἰς τὸν διαπρεπῆ Γάλλον μεταφραστὴν. Ἡμεῖς φυσικῶς τῷ λόγῳ παρελάβομεν ταύτας εὐγνωμόνως ἐκ τῆς γαλλικῆς μεταφράσεως. Ὀλίγας δὲ τινὰς ἡμετέρας σημειώσεις, ἃς ἐνομίσαμεν ὀρθὸν νὰ προσθέσωμεν, διεκρίναμεν ὡς τοιαύτας.

Εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ φιλογενεστάτου καὶ φιλομούσου Κυρίου Μαρσλῆ ἀπεφασίσθη κατ' ἀρχὰς νὰ περιληφθῶσι μόνον ὁ δεῦτερος καὶ τρίτος τόμος τῆς συγγραφῆς τοῦ Δρόυσεν, ἡ ἱστορία τῶν Διαδόχων καὶ ἡ τῶν Ἐπιγόνων. Καὶ παρεσκευάσθη μέρος τῆς μεταφράσεως τῆς ἱστορίας τῶν Διαδόχων. Δεύτεραι ὁμῶς σκέψεις ἔπεισαν τὴν διεύθυνσιν τῆς Βιβλιοθήκης, ὅτι ἀνάγκη νὰ μεταφρασθῇ ὁλόκληρος ἡ ἱστορία τοῦ μακεδονικοῦ ἑλληνισμοῦ, ὡς συνέχεια οὖσα τῆς ἱστορίας τοῦ Ἐ. Κουρτίου, νὰ συμπεριληφθῇ δηλ. καὶ ὁ πρῶτος τόμος, ἡ ἱστορία τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἄλλ' ἵνα μὴ ἀναβληθῇ ἐπὶ πολὺ ἡ μετάφρασις τοῦ ἔργου τοῦ Δρόυσεν, δημοσιεύεται πρῶτον ὁ δεῦτερος τόμος, μεθ' ὃν θὰ ἐπακολουθήσῃ ὁ πρῶτος καὶ ὁ τρίτος.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Θάνατος τοῦ Ἀλεξάνδρου. — Ὁργάνωσις τῆς κυβερνήσεως ὑπὸ τῶν στρατηγῶν. — Ὁ Ἀρβιδάιος ἀνακηρύττεται βασιλεὺς ὑπὸ τοῦ πεζικοῦ. — Μάχη μεταξὺ τοῦ ἱππικοῦ καὶ τοῦ πεζικοῦ — Σύμβουσις μεταξὺ ἀμφοτέρων. — Ὁ καθαρμός. — Θάνατος τοῦ Μελεάγρου. — Διανομή τῶν σατραπειῶν.

Ὁ Ἀλέξανδρος εἶνε ὁ πρῶτος ὑπὸ τῆς ἱστορικῆς παραδόσεως ἐπικληθεὶς Μέγας. Ὅθεν δῆποτε καὶ ἂν προῆλθεν ἡ ἐπικλησις αὕτη, τὸ ὅτι ἀπέβη διηνεκῆς δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀπόδειξις τῆς ἐντυπώσεως, ἣν ἐπὶ τε τῶν συγχρόνων καὶ τῶν μεταγενεστέρων ἐνεποίησεν αὐτός τε καὶ αἱ πράξεις αὐτοῦ.

Δύναται νὰ ἀμφιβάλλῃ τις, τί ἐν τούτοις εἶνε τὸ ἀξιοθαυμαστότερον, τὸ παράτολμον τῶν ὅσα ἠθέλησε καὶ μετ' ἀδιαπτώτου εὐτυχίας ἐξετέλεσεν, ἢ τὰ μέσα, δι' ὧν διενοήθη νὰ καταστήσῃ μόνιμον τὸ ἔργον του, καὶ τὰ ἀποτελέσματα τὰ ἐπ' αἰῶνας διαρκέσαντα.

Ἐν διαστήματι δέκα ἐτῶν κατέλυσε τὸ περσικὸν κράτος, καθυπέταξε τὴν Ἀσίαν μέχρι τῆς Σκυθῶν ἐρημίας, μέχρι τῆς καρδίας τῆς Ἰνδικῆς, τὰς ἀχανεῖς ταύτας χώρας ἀνέπλασε καὶ ἤρχισε νὰ ἐξελληνίσῃ, καὶ ἤνοιξε τὸν νότιον ὠκεανόν. Κατακτήσεις ἅμα καὶ ἀνακαλύψεις, αἱ στρατεῖαι αὐτοῦ συνήνωσαν εἰς ἓν κράτος τὸν τέως γνωστὸν καὶ ἄγνωστον κόσμον τῆς ἀνατολῆς.

Ἀπὸ τῆς Ἰνδικῆς ἐπανακάμψας, μετὰ ἐνιαύσιον οὐχὶ ἀνὰ παυλάν, ἀλλὰ περιεκτικωτάτην ὀργανωτικὴν δρᾶσιν ἐφαίνετο ὅτι ἐμελέτα νέον ἔτι τολμηρότερον ἔργον· ἄλλως δὲν ἐδύναντο νὰ ἐξη-

γηθῶσιν αἱ μεγάλαι παρασκευαί, αἵτινες ἤδη κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 323, ὅτε ἀπὸ τῶν Ἑκβατάνων ἐπορεύθη εἰς Βαβυλῶνα, ἦσαν ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἐκτελέσεως.

Πανταχόθεν τοῦ ἀχανοῦς κράτους συνήρχοντο εἰς τὴν Βαβυλῶνα ἔνθεν μὲν πολεμισταὶ παντὸς ὅπλου καὶ εἶδους, ἀσιανῶν ἱππέων στίφη, Ἕλληνες μισθοφόροι, ἄνδρες μακεδονικῶ τῷ τρόπῳ ἐξησκημένοι ἐκ τῶν σατραπειῶν· ἔνθεν δὲ ναυπηγοί, κυβερνήται, ναῦται ἐκ τῶν ἀκτῶν τῆς μεσογείου θαλάσσης. Ἦτο δὲ γνωστὸν ὅτι ἀρχομένου τοῦ θέρους ἡ στρατεία ἔμελλε νὰ λάβῃ τὴν πρὸς δυσμὰς ὁδόν, ὅτι ὁ Νέαρχος μετὰ τοῦ στόλου τοῦ Εὐφράτου ἔμελλε νὰ περιπλεύσῃ τὴν Ἀραβίαν· ἐλέγετο ὅτι τεράστιοι ναυτικοὶ ἐξοπλισμοὶ ταῦτοχρόνως ἐγίνοντο κατὰ τοὺς λιμένας τῆς μεσογείου· πολλοὶ ἐπίστευον ὅτι μετὰ τὸν περίπλου τῆς Ἀραβίας ἐμελετᾶτο ἐκστρατεία κατὰ τῆς Καρχηδόνος ἢ Ἰταλίας ἢ καὶ ὅτι μετὰ τὸν πλοῦν περὶ ἀγνώστους ἔτι μεσημβρινὰς χώρας τῆς Ἀφρικῆς ἐκ τοῦ δυτικοῦ ὠκεανοῦ διὰ τῶν ἡρακλείων στηλῶν ἔμελλε νὰ καταληφθῇ ἡ δυτικὴ λεκάνη τῆς μεσογείου ἢ κατεχομένη ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων καὶ ἡ περιέχουσα αὐτὴν παραλία, καὶ ὅτι, ἀφ' οὗ κυριευθῇ πᾶσα ἡ μεσόγειος καὶ ἐξελληνισθῶσι τέλος αἱ ἀκταὶ αὐτῆς μέχρι Ταρτησοῦ καὶ Λίξου, ἔμελλε νὰ ἀποτελεσθῇ καὶ εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα ἐδραιωθῇ τὸ παράτολμον οἰκοδόμημα ἐνὸς παγκοσμίου κράτους.

Μετὰ τὴν κηδεῖαν τοῦ Ἡφαιστίωνος, καθ' ἣ εἶχε διατάξῃ ὁ βασιλεὺς, ἔμελλον νὰ ἐκκινήσωσι τῇ μὲν 20 Δαισίου [περὶ τὴν 1 Μαΐου] ὁ κατὰ ξηρὰν στρατός, τῇ δὲ 21 ὁ στόλος.

Τέσσαρας ἡμέρας πρότερον ἡσθένησε, καὶ ἀνέβαλεν ἐπὶ δύο ἡμέρας τὸν ἀπόπλου ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι θὰ ἀναβρώσῃ. Ἀλλ' ὁ πυρετὸς ἐπετείνετο καθ' ἐκάστην. Ὅθεν ὁ ἀπόπλους ἐδόξε ν' ἀναβληθῇ μέχρι νεωτέρας διαταγῆς. Ἡ κατάστασις τοῦ βασιλέως ἐνέπνεεν ἤδη τοὺς χειρίστους φόβους. Οἱ στρατηγοὶ καὶ ἵππαρχοι παρέμενον ἐν τοῖς προθαλάμοις τῆς αἰθούσης, ἐν ᾗ ὁ βασιλεὺς κατέκειτο· οἱ λοχαγοὶ καὶ ταξίαρχοι ἴσταντο ἡμέραν καὶ

νύκτα ἐν τῇ αὐλῇ τῶν βασιλείων· οἱ παλαίμαχοι τῶν Μακεδόνων συνωθοῦντο πρὸς τὰς πύλας τῶν ἀνακτόρων, ἐπιθυμοῦντες ἅπαξ ἔτι νὰ ἴδωσι τὸν βασιλέα των, καὶ τοῖς ἐπετράπη νὰ παρέλθωσι παρὰ τὴν κλίνην· ἀλλὰ δὲν ἐδύνατο πλέον νὰ ὁμιλήσῃ· διότι ῥαγδαίως κατέπεσαν αἱ δυνάμεις του· τῇ 18 Δαισίου ἐτελεύτησεν.

Κατὰ πρῶτον, ἀφηγεῖται μία τις τῶν ἡμετέρων πηγῶν, θρῆνος καὶ ὀδυρμὸς ἀντήχησεν εἰς τὰ εὐρέα δώματα τῶν βασιλείων· ἔπειτα ἐπῆλθε μᾶλλον ἡσυχία· διότι ἡ πρώτη σφοδρὰ ὀδύνη διὰ τοιαύτην ἀπώλειαν ὑπεχώρησεν εἰς τὴν περὶ τοῦ πρακτέου μέριμναν.

Εὐγενεῖς παῖδες, δραμόντες ἀπὸ τῶν βασιλείων διὰ τῶν ὁδῶν, διέδωσαν τὴν λυπηρὰν ἀγγελίαν ἀνά τὴν πόλιν· πρὸ τῶν πυλῶν τῶν ἀνακτόρων συνεσωρεύετο τὸ πλῆθος. Μακεδόνες καὶ βάρβαροι, στρατιῶται καὶ πολῖται, πάντες συνωθοῦντο εἰς τὴν αὐλὴν τῶν βασιλείων. Τὸν δικαιοτάτον καὶ ἡπιώτατον δεσπότην ὠνόμαζον αὐτὸν ὀλοφυρόμενοι οἱ Ἀσιανοί, τὸν ἀνδρειότατον καὶ εὐκλεέστατον, τὸν αἰεὶ νικηφόρον ἡγεμόνα οἱ Μακεδόνες καὶ Ἕλληνες· δὲν ἀπέκαμνον ἐξυμνοῦντες αὐτόν, ὁμιλοῦντες περὶ τῆς ὑπούλου ἀσθενείας, περὶ τοῦ θανάτου του, καὶ ἀναλογιζόμενοι τὸ ἴδιον αὐτῶν μέλλον, ὅπερ ἦτο βεβαίως πολὺ σκοτεινόν. Οὕτως ἐπετείνετο τὸ περιώδυνον αἶσθημα τῆς ἀβεβαιότητος, τῆς ἀμνηχανίας, καὶ τῆς ἐπικινδύνου ἀνυπομονησίας. Καὶ τίς ὁ διάδοχος του; Ἦσθάνοντο ὅτι οὐδὲ περὶ τῆς αὔριον ἦσαν ἀσφαλεῖς, ὅτι στρατὸς καὶ κράτος ἦσαν ἄνευ κεφαλῆς, ἄνευ ἡγεμόνος. Πᾶσα στιγμή ἐδύνατό τι τὸ ἀπροσδόκητον, ἐδύνατο στάσιν καὶ αἵματοχυσίαν νὰ ἐπιφέρῃ. Ὅθεν ἤρχισαν νὰ παρασκευάζωνται πρὸς τὰ ἔσχατα. Ἦτο ἤδη βαθεῖα νύξ. Ἐδῶ καὶ ἐκεῖ οἱ στρατιῶται ἀνελάμβανον τὰ ὅπλα· οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως περιέμενον ἐν ταῖς οἰκίαις τί θὰ ἐγίνετο· ἐφοβοῦντο νὰ ἀνάψωσι φῶς· μία τις φωνή, θόρυβος ἐνιαχοῦ αἰφνίδιος ἤκούετο ἐν τῷ μέσῳ τῆς σιωπηλῆς σκοτίας¹.

¹) *Κουρτίου* X, 5 πιθανῶς κατὰ τὸν Κλείταρχον. Ὁ Τρωῆς (Ἰουστίνου XIII, 1) ἔχει ὅλως διάφορον ἀντίληψιν τῶν πραγμάτων, ἀκολουθῶν, φαίνεται, τὰ ὑπὸ τοῦ Δούριδος ἱστορούμενα. Τρίτῃ ἀφήγησις, παρατηρουμένη ἐν ταῖς ἐπιτομαῖς ταῖς ἐκ τοῦ Ἀλέξ-

Ἴσως ἡ περιγραφή αὕτη εἶνε ἐναργεσττέρα μᾶλλον ἢ πραγματικωτέρα. Ἀλλ' ἄρκει ν' ἀναλογισθῇ τις μόνον τὰς περιστάσεις ἵνα ἐννοήσῃ πόσον φοβερά ἦτο ἡ στιγμή.

Ὁ βασιλεὺς ἀπέθανεν ἄνευ τινὸς παραγγελίας περὶ τοῦ τι ἔμελλε νὰ γείνῃ μετὰ τὸν θάνατόν του. Ὁ στρατὸς λοιπόν, τὸ κράτος, αἱ τύχαι ἡμίσεος κόσμου ἴσταντο εἰς τὸ χεῖλος τῆς ἀδύσσου, ἀπὸ στιγμῆς δ' εἰς στιγμήν ἐδύναντο τὰ πάντα νὰ μεταβληθῶσιν εἰς ἐρείπια, εἰς χάος.

Τὸ μάλιστα κατεπεῖγον ἦτο νὰ κατασταθῇ μία τις οἰαδήποτε κυβέρνησις καὶ τάξεις, νὰ δημιουργηθῇ μία τις οἰαδήποτε προσωρινή κατάστασις.

Ὡσεὶ οἰκοθεν ἀπέκειτο ἡ ἐντολή αὕτη εἰς ἐκείνους, οἵτινες ἦσαν οἱ ἐγγύτατοι περὶ τὸν Ἀλέξανδρον, οἱ ἔμπιστοι τῶν βουλευμάτων, τὰ ὄργανα τῆς θελήσεως αὐτοῦ, οἱ ἐπὶ τὰ σωματοφύλακες¹. Εἰς ἓνα τούτων, τὸν Περδίκκην — ὅστις ἴσως κατ' ἀρχαιότητα ἦτο ὁ πρῶτος τῆς τάξεως ταύτης — λέγεται ὅτι ἰδὼν τὴν νόσον τοῦ σπουδαιοτέραν γινομένην, παρέδωκε τὸ σφραγιστῆρα δακτύλιον, δι' οὗ ἔπρεπε νὰ σφραγισθῶσι πρὸς ἐπικύρωσιν τὰ διατάγματα, καὶ αὐτὰ τὰ τῶν προσεχουσάτων ἡμερῶν. Ἐὰν τοῦτο ἐγείνεν, ἐδίδετο εἰς αὐτὸν μία τις ἐξουσία, ἵνα λάβῃ τὴν πρωτοβουλίαν. Μετ' αὐτοῦ θὰ συνεφώνησαν οἱ λοιποὶ ἐξ αὐτῶν τοῦτο ὅτι, καθ' ἃ καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐγένετο ἐν κρίσει καὶ καιροῖς, ἔπρεπε νὰ συγκαλέσωσι τοὺς ἐπιφανεστάτους τῶν ἐταίρων, τοὺς ἀνωτάτους ἀρχηγοὺς τῶν στρατευμάτων, ἵνα συμ-

ανοῦ, «τῶν μετ' Ἀλέξανδρον», καὶ παρὰ **Διοδώρῳ** (III' ἀπὸ τοῦ κεφ. 2) καὶ παρὰ **Πλουτάρχῳ** ἐν Εὐμέν. ἀπὸ τοῦ κεφ. Γ', ἀνάγεται εἰς Ἱερώνυμον τὸν Καρδιανόν.

¹) Ὁ **Ἀῤῥῆτιανός** ἐν τοῖς μετ' Ἀλέξανδρον Α', § 2 λέγει ὅτι παρόντες ἦσαν ὁ Περδίκκας, ὁ Λεοννάτος, ὁ Πείθων, ὁ Ἀριστόνους. Παραλείπει τὸν Πευκίσταν, ὅστις κατὰ τὴν Ἐφημερίδας ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις ἦτο ἐν Βαβυλῶνι δίκαιος, διότι ὁ Πευκίστας, παραλαβὴν τὴν σατραπείαν τῆς Περσίδος, ἔπαυσε τοῦ νὰ εἶνε σωματοφύλαξ, ὥπως ὁ Βάλακρος, ὅστις τῷ 333 ἐγένετο σατράπης τῆς Κιλικίας, καὶ ὁ Μένης, ὅτε τῷ 331 ἐπέμψθη ὑπαρχὸς εἰς τὴν παράλιαν τῆς Συρίας (**Ἀῤῥῆτιανοῦ** Β', 12, 2. Γ', 16, 9). Ἴσως ἀντὶ τοῦ Πευκεύστου ἦν διωρισμένος ἢ προωρισμένος σωματοφύλαξ ὁ Ἀῤῥῆτιανός (Ἀῤῥαδαῖος), ἴδε κατωτ.

βουλευθῶσι καὶ ἀποφασίσωσι τί ἄλλο ἔπρεπε νὰ γείνη¹. Καὶ ἂν ἴσως ὁ Περδίκκας, ὅπως ἀποφύγη πᾶσαν ἐπίφασιν ἀντιποιήσεως ἢ προτιμήσεως, κατέθεσε τὸν εἰς αὐτὸν ἐμπιστευθέντα δακτύλιον ἐπὶ τοῦ θρόνου παρὰ τὰ ἄλλα βασιλικά παράσημα, καὶ παρεχώρησεν εἰς τοὺς συνελθόντας νὰ ὀρίσωσι πάντα τὰ περαιτέρω, τὸ συμβούλιον ὅπωςδῆποτε εἶχε ἀνάγκην προέδρου.

Ὁ Περδίκκας λοιπὸν ἔθεσε τὸ ζήτημα· τὸ δὲ ζήτημα ἦτο ἂν καὶ πῶς ἔπρεπε νὰ πληρώσωσι τὴν διὰ τοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως κενωθεῖσαν θέσιν. Φαίνεται δὲ ὅτι οὐχὶ πολὺ εὐχερῶς συνεφώνησαν περὶ τούτου, ὅτι ἐκ παντὸς τρόπου ἔπρεπε νὰ διατηρήσωσι μετὰ τῆς διαδοχῆς τὴν μοναρχίαν καὶ τὴν ἐνότητα τοῦ κράτους. Ἐδύνατο μὲν τις δικαίως ν' ἀντείπη ὅτι μόνον ἐν τῷ Ἀλεξάνδρῳ ὑπῆρχεν ἡ ἐνότης τοῦ κράτους, ὅτι ἄνευ αὐτοῦ ἢ ἄλλου μείζονος αὐτοῦ ἦτο ἀδύνατος, ὅτι ἐκ τῆς ἐνότητος ἔπρεπε τοσοῦτον νὰ θυσιάσθῃ, ὅσον ἀπητεῖτο, ἵνα τὸ νέον δημιούργημα καθ' ἅπαντα τὰ μέλη του διατηρηθῇ καὶ συκρατηθῇ. Ἀλλὰ κατὰ τὸ φαινόμενον ἀπλούστερον καὶ πρὸς τὸ δίκαιον συμφωνότερον ἐφαίνετο ἡ ἐνότης καὶ ἡ διαδοχή.

Ἀλλὰ τίς ἐκαλεῖτο εἰς τὴν διαδοχὴν; Ὑπῆρχε μὲν υἱὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὁ Ἡρακλῆς, γεννηθεὶς ὑπὸ τῆς χήρας τοῦ Μένονος Βαρσίνης, ἀλλ' αὕτη οὐδέποτε ἐθεωρήθη ὡς σύζυγος τοῦ βασιλέως καὶ ἔζη μετὰ τοῦ παιδὸς ἐν Περγᾶμ². Νομίμως συνε-

¹) *Κουρτίου* X, 6, 1 principes amicorum ducesque copiarum. *Διοδώρου* III', 2 «οἱ δὲ μέγιστον ἔχοντες ἀξίωμα τῶν φίλων καὶ σωματοφυλάκων». *Ἰουστίνου* XIII, 2, (duces armati in regiam coeunt ad formandum rerum presentem statum. Οὕτως πρὸ τῆς ἐν Γαυγαμήλοις μάχης ἔπραξεν ὁ βασιλεὺς «συγκαλέσας τοὺς τε ἐταίρους καὶ στρατηγούς καὶ ἱλάρχας καὶ τῶν συμμάχων καὶ μισθοφόρων ξένων τοὺς ἡγεμόνας» (*Ἀρξιδιανού* I', 16, 4). Ἰσως τώρα κατὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως μόνον ἐταῖροι, στρατηγοί, ἱππαρχοί, μόνον Μακεδόνες συνεκλήθησαν. Αἱ πηγαὶ οὐδὲν περὶ τούτου λέγουσιν.

²) Ὁ *Διοδώρος* K', 20 λέγει ὅτι ὁ Ἡρακλῆς τῷ 310 «ἦν ἐπτακαίδεκα ἔτη γεγονώς»· ὁ δὲ *Ἰουστίνος* XV, 2, 3 περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος qui fere annos XIII excoeserat. Ἀνάγκη λοιπὸν νὰ ἐγεννήθῃ τῷ 327 ἢ 324. Ἐν τούτοις ὁ Παρμενίων, κατὰ συμβουλὴν τοῦ ὁποίου λέγεται ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος συνῆλθε μετὰ τῆς Βαρσίνης, ἦδη ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου τοῦ 330 δὲν ἦτο παρ' αὐτῷ, κατὰ δὲ τὸ τέλος τοῦ ἔτους τούτου εἶχε φονευθῇ. Ἡ δὲ Βαρσίνη εἶχε γεννήσῃ εἰς μὲν τὸν Μένονα ἓνα υἱόν, πρότερον δὲ εἰς τὸν Μέντορα,

ζευγμένη ἦτο μετ' αὐτοῦ ἡ Ῥωξάνη καὶ ἡ Στάτειρα· ἡ δὲ Ῥωξάνη μετὰ τρεῖς μῆνας περιέμενε τὸν τοκετὸν τῆς. Ἀλλ' ἦτο βέβαιον ὅτι ἐμελλε νὰ γεννήσῃ υἱόν; καὶ ἔπρεπε τῆς Βακτριανῆς υἱὸς νὰ φέρῃ τὸ διάδημα τῶν Μακεδόνων βασιλέων; Ὑπῆρχεν ἄλλος γόνος τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, καὶ οὗτος ἦτο ἐν Βαβυλῶνι, ὁ Ἀβρίδατος, ἑτεροθαλὴς ἀδελφὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου· ἀλλ' ἦτο νωθρὸς τὸ πνεῦμα¹ οὐχὶ δ' ἐκ νομίμου γάμου, ἐπειδὴ ὁ βασιλεὺς Φίλιππος εἶχε γεννήσῃ αὐτὸν μετὰ τινος Θεσσαλῆς ὀρχηστρίδος.

Ποίαν γνώμην ἐξέφρασαν περὶ τούτων τῶν ζητημάτων οἱ εἰς συμβούλιον κεκλημένοι, δὲν δύναται πλέον νὰ γνωσθῇ. Αἱ πηγαὶ δὲν συμφωνοῦσιν εἰς τὰ καθ' ἕκαστον ιστορούμενα, ἥκιστα δὲ πάντων παρέχουσιν ὑπόνοιαν τῆς ὑπερμέτρου δυσχερείας τῶν πραγμάτων καὶ τῆς σοβαρότητος καὶ εὐθύνης τῶν ἀποφάσεων. Ὅτι ὁ Περδίκκας προέτεινε τὴν διατήρησιν τῆς μοναρχικῆς ἐνότητος τοῦ κράτους ὑπὸ οἰονδήποτε τύπον, ἐξάγεται ἐκ τῆς μετέπειτα διαγωγῆς αὐτοῦ. Τὸ δὲ ιστορούμενον, ὅτι ὁ Νέαρχος συνηγόρησεν ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ τῆς Βαρσίνης, διὰ τοῦτο ἀμφισβητεῖται, ὅτι ὁ συνετὸς ναύαρχος, ὅστις οὐδ' ἐκ γενετῆς Μακεδὼν ἦτο, δυσκόλως ἤθελεν ἐκτεθῇ εἰς τὴν μομφήν, ὅτι ἐφρόντιζε περὶ τῆς κηδεστίας αὐτοῦ. Εὐνοητοτέρα εἶνε ἡ ἄλλη εἰδησις, ὅτι Πτο-

ὅστις ἀπέθανε τῷ 338, τρεῖς θυγατέρας, ὧν ἡ πρεσβυτάτη ἦτο συνεζευγμένη μετὰ τοῦ Νέαρχου ἐν Σούσοις. Θὰ ἦτο λοιπόν, ἐὰν τῷ 324 ἐγέννησε τὸν Ἡρακλέα, ἱκανῶς προῦθεγκυῖα τὴν ἡλικίαν, καὶ ὡς πρὸς τὸν νεώτερον αὐτῆς Ἀλεξάνδρον ὄχι τόσον θελκτικῇ. Ὁ Duc de Luynes ἐδημοσίευσεν (*Essai sur la numismatique des Satrapies* Pl. XII) νόμισμα, ὅπερ ὡς ἐκ τοῦ τύπου (λέων σπαράττων ταῦρον) ἀνήκει εἰς τὴν Κιλικίαν. Ἐὰν ὁ Blau (*Wiener numism. Zeitschrift* 1876 σ. 235) ἀνεγνώρισεν ἐξ ἴσου ὀρθῶς τὸ ὄνομα Βαρσίνης ὡς καὶ τὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀνάγκη νὰ συμπεράνῃ τις ὅτι πόλις τῆς Κιλικίας, ἴσως ἡ Ταρσός, ἐδόθη ὡς δωρεὰ εἰς τὴν Βαρσίνην. Ἀλλ' ὁ Brandis (*Münzkunde* σ. 431) καθιστᾷ ἀντὶ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ Blau ὀρθοτέραν ἄλλην γραφὴν, ἐν ᾗ ὁ Six (*Monnaies d' Hierapolis en Syrie*, λαμπρὸν ἄρθρον ἐν τῇ *Nomism. Chron. N. S.* XVIII σ. 103) ἀναγνωρίζει βραχυγραφίαν τοῦ *Athe Thabe* ἥγουν τῆς Ἀτταγάθης τοῦ Ἡσυχίου (*Ἄττ' ἀγαθὴ* = *Dea bona*).

¹) Κατὰ τὸν *Διόδωρον* III, 2 «ἦτο ψυχοῖς πάθειν ἀνιάτοις συνεχόμενος», ὅθεν τὸ τοῦ *Ἰουστίνου* XIII, 2, 11 *valitudinem majorem* (ἐπιληψίαν) ἤβηλσαν νὰ διορθώσωσιν εἰς *valitudinem animorum*.

λεμαῖος ὁ Λάγου εἶχε προτείνει κυβέρνησιν ἐκ τῶν ὑπερτάτων ἡγεμόνων τοῦ στρατοῦ. Τοῦτο ἤθελεν ἀποδείξει, πόσον ὀξέως δι-
εἶδε τὸν ἐν τοῖς πράγμασι κίνδυνον, καὶ μετὰ πόσον τολμηρὰς
θυμοσοφίας ὥρισε μέχρι τίνος ὤφειλον πρὸς ἀποτροπὴν αὐτοῦ
νὰ ὑποχωρήσωσιν. Τοῦ Ἀρρίδαίου τοσοῦτον μόνον ἔγεινε μνεία
ἐν τῷ συλλόγῳ τούτῳ, ὥστε νὰ θεωρηθῇ ἀδύνατος πᾶσα περὶ
αὐτοῦ σκέψις.

Κατέληξαν εἰς ἀπόφασιν, ἥτις μέχρις ἄλλης νεωτέρας διε-
τήρησε μὲν τὴν ἐνότητα τοῦ κράτους, ἀλλ' ἄφινεν ὅμως καὶ
πολλὰ εἰς τὴν τύχην. Ἐὰν ἡ Ῥωξάνη ἐγέννα υἱόν, ὤφειλε τούτου
νὰ εἶνε τὸ κράτος, ἐπίτροποι δὲ αὐτοῦ διὰ μὲν τὴν Ἀσίαν νὰ εἶνε
ὁ Περδίκκας καὶ ὁ Λεοννάτος, διὰ δὲ τὴν Εὐρώπην ὁ Ἀντίπατρος
καὶ Κράτερος¹.

Ἄλλ' εἶχεν ὁ σύλλογος ὁ οὕτως ἀποφασίσας τὸ δικαίωμα ν'
ἀποφασίσῃ οὕτως; Αὐτὸς ὁ Ἀλέξανδρος ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς δυνά-
μεως αὐτοῦ δὲν προεκάλει περὶ σπουδαίων πραγμάτων τὴν ἀπό-
φασιν τῆς συνελεύσεως τοῦ στρατοῦ; Ἴσως οἱ ἐταῖροι τοῦ ἱππι-
κοῦ εὐχαριστήθησαν ἐξ ἐκείνων, ὅσα οἱ ἐπιφανεῖς κύριοι οἱ ἐν τῷ
πολεμικῷ συμβουλίῳ ἐνέκριναν· ἀλλὰ τὸ πεζικὸν τῶν πεζε-
ταίρων καὶ οἱ ἀργυράσπιδες οὐδαμῶς ἀνεπαύθησαν εἰς τοῦτο, ὅτι
ἔμελλε νὰ ληφθῇ ἀπόφασις περὶ αὐτῶν καὶ τοῦ κράτους, χωρὶς καὶ
αὐτοὶ νὰ συμπράξωσι· τὸνναντίον—τοιαύτη, φαίνεται, ἦτο ἡ μετ' οὐ
πολὺ σχηματισθεῖσα κατὰ τὰς ῥαγδαίως ἐπιτεινομένας αὐτῶν συ-
ναθροίσεις γνώμη, — δὲν ἀπητεῖτο τόσον μακρὰ συνδιάσκεψις, ἐὰν
δὲν ἐσκοποῦντο δεινὰ πράγματα· διότι ἐπὶ τέλους ὑπῆρχεν ὁ υἱὸς τοῦ

¹) Κατὰ τὸν *Κούρτιον* X, 6, 19 διατάζει ὁ Περδίκκας νὰ δεχθῇ τὴν εἰς αὐτὸν προσ-
εγεγνησάν ὑπερτάτην ἐξουσίαν (summam imperii): haerebat inter cupiditatem pudorem-
que, et quo modestius quod expectabat appeteret, pervicacius oblaturos esse
credebat. Itaque cunctatus diuque quod ageret incertus ad ultimum tamen re-
cessit et post eos qui sedebant proximi recessit. Μετὰ δὲ ταῦτα X, 7, 8 κατὰ πρό-
τασιν τοῦ σωματοφύλακος Πείθωνος διωρίσθησαν οἱ tutores. (*Κούρτιου* X, 7, 8. Πρβλ.
Ἰουστίνου XIII, 2, 14).

βασιλέως Φιλίππου· οὗτος ἦτο ὁ ἐκ γενετῆς διάδοχος καὶ πρόχειρος¹.

Λέγεται λοιπὸν ὅτι τὸ πλῆθος τῶν πεζῶν ἔδραμεν εἰς τὰ βασίλεια, παρέλαβεν ἐκεῖθεν τὸν Ἀρριδαῖον, καὶ προσεφώνησεν αὐτὸν διὰ τοῦ προσφιλοῦς ὀνόματος τοῦ Φιλίππου. Οἱ δὲ ἐν τῷ συμβουλίῳ συνηθροισμένοι, καὶ ἂν εἶχον προχείρους τοὺς ἐταίρους τοῦ ἵππου, ἵνα ἀντιτάξωσιν αὐτοὺς κατὰ τοῦ θορυβοῦντος πλῆθους, ἐν αὐτοῖς τοῖς ἀνακτόροις θὰ ἤττωντο ἀναμφιβόλως ὑπὸ τοῦ ὑπερβάλλοντος πλῆθους. Ἀνάγκη λοιπὸν πρὸ πάντων ἦτο νὰ κατατρίβωσι τὸν χρόνον διαπραγματευόμενοι.

Μεταξὺ τῶν κεκλημένων ὑπῆρχε καὶ ὁ στρατηγὸς Μελέαγρος, ὁ υἱὸς τοῦ Νεοπτολέμου, ὅστις μετὰ τῆς φάλαγγος αὐτοῦ εἶχε μέτασχη τῆς ἐπὶ τὸν Ἰστρον ἐκστρατείας. Τοῦτον² πέμπουσιν οἱ συγκεκλημένοι πρὸς τοὺς πεζοὺς, παρ' οἷς πολὺ εὐδοκίμει, ἵνα καθησυχάσῃ αὐτοὺς καὶ προτρέψῃ εἰς ὁμόνοιαν καὶ σύμπραξιν ὑπὲρ τῶν δεδογμένων.

Ἀλλ' εἴτε ὁ Μελέαγρος εἶχεν ἀναλάβῃ τὴν ἐντολήν, πρὶν μάθῃ ὅτι ὁ Ἀρριδαῖος εἶχεν ἀνακηρυχθῇ βασιλεὺς, εἴτε εἶχεν ἀποδοκιμάσῃ τὸ ἐν τῷ συμβουλίῳ ἀποφασισθέν, εἴτε προθύμως εἶχεν ἐνδῶση εἰς τὴν ἐντολήν, ὅπως ἀσφαλέστερον ἀπατήσῃ — τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι εὐθὺς προσεχώρησεν εἰς τὴν δημοτικὴν μερίδα, ἐξ ἧς ὑπέφωσκον αἱ λαμπρόταται ἐλπίδες διὰ τὴν φιλοδοξίαν του.

1) Ἀξιοσημείωτον εἶνε ὅτι ὁ Ἰουστίνος XIII 1, 7 ὁμιλεῖ οὕτως, ὡς ἂν τὸ πεζικὸν κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀνενέωνε τὰ ἐν Ὠπιδί φρονήματα: *ut hostem amissum gaudebant et securitatem nimiam et adsidua belli pericula execrantes etc.*

2) Ὁ Διόδωρος ὁμιλεῖ περὶ πολλῶν «πρέσβεις ἐκ τῶν ἀξίωμα ἐχόντων ἀνδρῶν»· εὐκὺλον εἶνε νὰ εἰκάσῃ τις ὅτι οἱ στρατηγοὶ ἐπέμφθησαν πρὸς τὰς ἰδίας ἑκαστος φάλαγγας, ἡγεῖτο δὲ αὐτῶν ὁ Μελέαγρος ὡς κατ' ἀρχαιότητα πρῶτος. Κατὰ τὸν Ἰουστίνον ἐπέμφθη μετὰ τοῦ Μελεάρχου ὁ Ἀτταλος, ὃ ἐ. ἢ τις μῆπω μνημονευθεὶς στρατηγὸς ἢ ταξιάρχος — ὁ ὑπὸ τοῦ Ἀρριδιανοῦ ἐν τοῖς μετ' Ἀλεξάνδρον παρὰ Φωτ. § 33 μνημονευόμενος — ἢ ὁ υἱὸς τοῦ Ἀνδρομένους, ὁ Τυμφαῖος, ὁ σύζυγος τῆς ἀδελφῆς τοῦ Περδίκκου. Σημειωτέον ὅτι εἰς τοῦτον δὲν ἀρμόζει τὸ ὑπὸ τοῦ Ἰουστίνου περαιτέρω (XIII, 3 7) λεγόμενον: *Attalus ad interficiendum Perdiccam ducem partis alterius mittit*, ὡς τὰ μετέπειτα γενόμενα διδάσκουσιν.

Ὁ σκοπὸς ἦτο ν' ἀναγκάσωσι τὸν Περδίκκην καὶ τὸ κόμμα του ν' ἀναγνωρίσωσι τὸ γενόμενον. Ἡ ἐπιθυμία τοῦ ν' ἀποδώσωσι τὰ βασιλικά παράσημα εἰς τὸν νέον βασιλέα ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμὴ καὶ ὁ σκοπὸς τῆς πρώτης ἐξ ἀνάγκης βιαιοπραγίας. Λέγεται ὅτι ἐν αὐτοῖς τοῖς δώμασιν, ὅπου κατέκειτο τοῦ Ἀλεξάνδρου ὁ νεκρὸς, ἤλθον εἰς σύγκρουσιν, καθ' ἣν οἱ ἵππεῖς ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσωσι, καὶ ὅτι ὁ Σέλευκος μετὰ τῆς τάξεως τῶν βασιλικῶν παιδῶν προεφύλαξε τὴν ὑποχώρησιν τοῦ Περδίκκου καὶ τῶν ἄλλων σωματοφυλάκων ¹.

Καὶ οὕτως ἐξώσθησαν μὲν, ἀλλὰ δὲν κατεβλήθησαν. Συνελθόντες δὲ πρὸ τῶν πυλῶν τῆς Βαβυλῶνος οἱ ἵππεῖς, ἐστρατοπέδευσαν ἐκεῖ, γενόμενοι κύριοι τῶν εἰς τὴν πόλιν ὁδῶν. Ἐκεῖ ἐν ἀναπεπταμένη πεδιάδι ὀλίγον θὰ ἴσχυε κατ' αὐτῶν τὸ πεζικόν, ἐν ᾧ αὐτοὶ ἐδύναντο νὰ ἐνισχυθῶσι δι' ἐπικουριῶν καὶ νὰ διαθέσωσι τοὺς πόρους τῶν σατραπειῶν. Ὅτι δὲ αὐτοὶ ἐτάχθησαν ἐν καιρῷ τῆς ἀποφάσεως ὑπὲρ τοῦ ἐπιδόξου υἱοῦ τῆς Περσίδος, ἐν ᾧ ἡ ἐκλογὴ τοῦ πεζικοῦ ἦτο ἀποτόμως μακεδονικὴ, ἐξησφάλιζεν εἰς αὐτοὺς ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ τὴν συνδρομὴν τῶν Ἀσιανῶν.

Ἀλλὰ τοῦτο διὰ τὴν ὑπόθεσιν, ὑπὲρ ἧς ἠγωνίζετο ὁ Μελέαγρος, ἦτο κίνδυνος, ὅστις τόσον ἀπειλητικώτερος ἐγίνετο, ὅσον μᾶλλον ἐβράδυνεν ὁ Μελέαγρος ν' ἀντιταχθῇ κατ' αὐτοῦ. Λέγεται ὅτι ἐπεχείρησε νὰ ἐξέλθῃ τῆς ἀμηχανίας διὰ φονικῆς κατὰ τοῦ Περδίκκου ἀποπείρας κατὰ διαταγὴν δῆθεν τοῦ βασιλέως Φιλίππου.

¹) Κουρτίου X, 7, 17 quingenti cum erant spectatae virtutis Ptolemaeus quoque se adjunxerat ei puerorumque regia cohors, οὗ ἡγεμὼν ἦτο ὁ Σέλευκος, καὶ τοῦτον καταλείπει ὁ Ἀρρίανος ἐν τοῖς μετ' Ἀλεξάνδρον A § 3 εἰς τοὺς τοῦ Περδίκκου ὁπαδοὺς. Αἱ δὲ ἄλλαι παρὰ Κουρτίῳ καὶ Ἰουστίνῳ λεπτομέρειαι, ὅσον καὶ ἂν εἴνε ἐναργεῖς, φαίνονται ἐπινοήματα, ἰδίως ἡ ἐκφρασις Perdiceas, ne abducendo equites abrupisse a cetero exercitu videretur, in urbe substitit. Ἐάν τις ἐδύνατο νὰ χρησιμοποιήσῃ καὶ τὸν ἐλάχιστον ὑπαινιγμὸν τὸν ἐν τῇ παρὰ Φωτίῳ ἄγαν βραχεῖα ἐπιτομῇ τῶν μετ' Ἀλεξάνδρον τοῦ Ἀρρίανου, θὰ ἐδύνατο ἴσως ἐκ τῶν ἐν ἀρχῇ "τὴν ἀνάβρῃσιν Ἀρρίδαίου . . . ἐφ' ᾧ καὶ Ἀλεξάνδρον ὃν ἐμελλεν . . . τίκειν Ῥωξάνῃ συμβασιλεύειν αὐτῷ", νὰ εἰκάσῃ ὅτι διὰ τούτου τοῦ συμβιβασμοῦ τοῦ πεζικοῦ καὶ ἱππικοῦ ἐληξεν ἡ πρώτη ἐν τοῖς βασιλείοις σύγκρουσις. Ἀλλὰ δὲν τολμῶ ἐπὶ τοσοῦτον νὰ προῶ.

Ὅχι ὀλιγώτερον ἀμήχανος ἦτο ἡ θέσις τοῦ κόμματος τοῦ ἱππικοῦ. Πρὸς τί ὁ ἀγὼν καὶ ἡ νίκη, ἐὰν ἔμελλε τὸ ἔπαθλον νὰ εἶνε ἡ σφαγὴ τοῦ μακεδονικοῦ πεζικοῦ, ἢ ἡ κατάλυσις τοῦ ἐλεεινοῦ Ἀρρίδαίου;

Εἰς ἀμφοτέρας λοιπὸν τὰς μερίδας συμβιβασμός τις ἦτο εὐ-πρόσδεκτος. Τοῦ Ἀλεξάνδρου ὁ ἀρχιγραμματεὺς Εὐμένης ὁ Καρδιανὸς ἐφρόνει μὲν τὰ τῶν ἱππέων¹, ἀλλ' ἔμενεν ἐν Βαβυλῶνι. Ἐν-τεῦθεν ἤρχισε νὰ ἔρχηται εἰς συνάφειαν πρὸς τοῦτον καὶ ἐκεῖνον τῶν ἡγεμόνων καὶ νὰ ὁμιλῇ περὶ εἰρήνης, λέγων ὅτι αὐτός, ὁ ξένος, προσωπικῶς ἀμέτοχος τῆς ἀνηκέστου τῶν Μακεδόνων ἔριδος, ἐμε-ρίμνα μόνον περὶ τῶν μεγάλων συμφερόντων τοῦ κράτους, ἐξ οὗ καὶ ἡ σωτηρία τοῦ τε ἑλληνικοῦ καὶ ἀσιατικοῦ κόσμου ἐξηρ-τᾶτο². Ὁ συνετὸς Ἕλληνα κατώρθωσε νὰ εὕρῃ ἀκρόασιν. Ἴσως καὶ ἄλλοι Ἕλληνες, ἡγεμόνες τῶν ἐν τῷ στρατῷ μισθοφόρων, συνέπραξαν μετ' αὐτοῦ· ὀνομαστὶ ἀναφέρονται ὁ Θεσσαλὸς Πάσας καὶ ὁ Ἀρκὰς Ἀμισσός, οἵτινες μετὰ τοῦ Περιλάου ἐπέμφθησαν πρὸς τοὺς πρὸ τῆς πόλεως, ἵνα ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως διαπραγ-ματευθῶσιν³. Μετὰ τοῦτο ἐπηκολούθησαν ἄλλαι ἀποστολαὶ ἔν-θεν ἀκχεῖθεν καὶ συνδιασκέψεις, καθ' ἃς ὁ Εὐμένης προσήνεγκε, φαίνεται, μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὸν Περδίκκην καὶ τὰ συμφέ-ροντα τοῦ κράτους. Καὶ αὐτὸς ὁ Περδίκκας θὰ ἐπεθύμει τὴν συνδιαλλαγὴν, ἵνα μὴ φαίνεται ὅτι εἶνε φατρίας ἡγεμόνων. Πλησίον

¹) Κατὰ τὸν *Πλούταρχον* Εὐμ. Α' μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἡφαιστίωνος, ἀνελθόντος τοῦ Περδίκκου εἰς τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ (τὸ τοῦ χιλιάρχου), ὁ Εὐμένης ἔλαβε τὴν ἱππαρχίαν τοῦ Περδίκκου. Εἶνε ὀλίγον πιθανόν.

²) *Πλουτάρχου* Εὐμ. Γ'. Καὶ ὁ *Διοδώρος* ΙΗ', 2 λέγει «οἱ χαριέστατοι τῶν ἀν-δρῶν ἐπεισαν αὐτοὺς ὁμονοῆσαι». Ἐνταῦθα ἀνήκει τὸ ἀνέκδοτον, ὅπερ ὁ *Πλούταρχος* (Εὐμ. Α') διηγεῖται, ὅτι ὁ ἀρχιπασπιστὴς Νεοπτόλεμος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου εἶπεν, ὅτι αὐτὸς μὲν ἔχων ἀσπίδα καὶ λόγχην, ὁ δὲ Εὐμένης γραφεῖον καὶ πινακίδιον ἠκολούθησε τὸν Ἀλέξανδρον.

³) *Κουρτίου* X, 8, 15: igitur a rege legatur Pasas Thessalus et Amisus Me- galopolitanus et Perilaus, ὁ τελευταῖος ἄρα Μακεδὼν, βεβαίως ὁ αὐτὸς καὶ ὁ παρὰ *Διοδώρῳ* ΙΘ', 64 ὡς στρατηγὸς λεγόμενος. Εἰς ἀπλοῦν ἐπινόημα τοῦ Κλειτάρχου δὲν φαί-νεται πιστευτὸν ὅτι ὀφείλουσι τὴν καταγωγὴν τῶν οἱ δύο Ἕλληνες.

τοῦ ἀσθενοῦς βασιλέως τεταγμένος, ἤτο βέβαιος ὅτι ταχέως ἐμελλε νὰ ὑπερνικήσῃ τὴν ἰσχὺν τοῦ ἀπεχθοῦς αὐτῷ Μελέαγρου¹.

Συνωμολογήθη λοιπὸν σύμβασις, καθ' ἣν οἱ μὲν τοῦ ἱππικοῦ Μακεδόνες ἀνεγνώρισαν τὸν ὑπὸ τοῦ πεζικοῦ ἀναγορευθέντα βασιλέα, οἱ δὲ τοῦ πεζικοῦ παρεδέχθησαν ὥστε, ἐὰν ἡ βασιλίσσα Ῥωξάνη ἤθελε γεννήσῃ υἱόν, καὶ οὗτος νὰ εἴναι βασιλεὺς². Συνωμολογήθη προσέτι ὁ μὲν Ἀντίπατρος νὰ εἴναι στρατηγὸς ἐν Εὐρώπῃ, ὁ δὲ Κράτερος προστάτης τῆς βασιλείας, ὁ δὲ Περδίκκας χιλιάρχος, οἷος ὑπῆρξεν ὁ Ἡφαιστίων, καὶ ὁ Μελέαγρος ὑπαρχος³, τὴν δὲ μετακομιδὴν τοῦ νεκροῦ τοῦ βασιλέως εἰς τὸν ναὸν τοῦ

¹) Κατὰ τὸν *Κούρτιον* X, 8, 22, ὅστις παριστᾷ τοὺς πεζοὺς ὡς ἱκετεύοντας, ἡ πρὸς τὸν Περδίκκαν αἰτήσις αὐτῶν εἶνε μόνον *Meleagrum tertium ducem acciperent, haud aegre id impetratum est*. Τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀρβιανοῦ ἱστορούμενον περὶ τῆς μετ' ὀλίγον ὁμολογηθείσης συμβάσεως ἀποδεικνύει τὸ στρεβλὸν τῆς τοιαύτης σκέψεως.

²) *Ἰουστίνου* XIII, 4, 3, *servata est portio regni*. Ἡ ἐπιτομή τοῦ Ἀρβιανοῦ δὲν μνημονεύει τοῦτον τὸν ὅρον· ἀλλ' ἀνάγκη νὰ ὑπῆρχεν, ἐπειδὴ τοῦ λοιποῦ γίνεται λόγος πάντοτε περὶ τῶν βασιλέων. Οὕτως ἐπισήμως ἐν τῷ ψηφίσματι τῶν Νασιωτῶν πρὸς τιμὴν τοῦ Θερσίππου *Corpus Inscriptionum Graecar.* II, n° 2166 καὶ *Append.* σ. 1024 (δπερ ἴδ. *Ὀλόκληρον ἐν τῷ παραρτήματι τοῦ τόμου τούτου*): «ὅτε . . . Φίλιππος [ὁ Φιλίππου καὶ] Ἀλεξάνδρος ὁ Ἀλεξάνδρῳ [ἄμ βασιλεῖα]ν παρελαβὼν . . .» καὶ σ. 13 «παραγενόμενος πρὸς τοῖς βασιλέας . . .». Πῶς ἐμελλόν νὰ ἔχῃσι τὰ τῆς ἐπιτροπείας τοῦ παιδίου τούτου, οὐδὲν λέγουσιν αἱ πηγαί. Ἡ πρότερον ἐνίστε ἐν χρήσει ὀνομασία «Ἀλεξάνδρος Αἰγος» κατατάσσεται ἐκ τοῦ Κανόνας τῶν βασιλέων τοῦ Πιταγοῦ, ὅστις ἐν τῷ χειρογράφῳ αὐτοῦ εὐρὼν παρελαβε τὴν γραφὴν «Ἀλεξάνδρος ΑΠΓΟΣ» ἀντὶ τοῦ «Ἀλ. ΑΛΛΟΣ».

³) Ἡ σπουδαία αὕτη παράδοσις ἔχει ἐν ταῖς ἐκ τοῦ Ἀρβιανοῦ ἐπιτομαῖς ὡς ἑξῆς. «Ἀντίπατρον μὲν στρατηγὸν εἶναι τῶν κατὰ τὴν Εὐρώπην, Κράτερον δὲ προστάτην τῆς Ἀρβιδαίου βασιλείας, Περδίκκαν δὲ χιλιαρχὴν χιλιάρχιας, ἧς ἦρχεν Ἡφαιστίων· τὸ δὲ ἦν ἐπιτροπὴ τῆς πάσης βασιλείας· Μελέαγρον δὲ ὑπαρχον Περδίκκου». Ὁ Ἰουστίνος (XIII, 4, 5) ἐπιπολαιότερον λέγει: *castrorum, exercitus et rerum cura Meleagro et Perdicae assignatur*. Πρὸς ἐπεξήγησιν τῶν λόγων τοῦ Ἀρβιανοῦ χρησιμεύει ὁ Δέξιππος Ἀποσπ. 1. «Ἀντίπατρος δὲ στρατηγὸς αὐτοκράτωρ ἐκαλεῖτο, τὴν δὲ κηδεμονίαν καὶ ὅση προστασία τῆς βασιλείας Κράτερος ἐπετρόπη, ὃ δὴ πρῶτιστον τιμῆς τέλος παρὰ Μακεδόσι». Δὲν εἶνε βεβαίως τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπιτρόπου, οἷον ἀνελαβε μετὰ μὲν τὸν θάνατον τοῦ Ἀρχελάου ὁ Λυγκηστὴς Ἀέροπος (Διοδώρου ΙΔ', 37), μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου Πτολεμαῖος ὁ Ἀλωρίτης (Διοσχορίου παραπροσ. §. 29 «ὅς ἦν ἐπίτροπος καθεστηκώς τῶν πραγμάτων»), μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Περδίκκου ὁ Φίλιππος ὡς ἐπίτροπος τοῦ μικροῦ ἀνεψιοῦ Ἀμύντου (Ἰουστίνου VII, 5, 9. *diu non regem sed tutorem pupilli egit*). Ὅτι ἡ προστασία δὲν σημαίνει βεβαίως μόνον *decus regium*, ὡς νομίζει

Ἀμμωνος ἀνέθεσαν εἰς τὸν Ἀρρίδατον¹. Ἀφ' οὗ δὲ ὠρκίσθησαν ἐπὶ τῇ συμβάσει ταύτῃ, ἐξεκίνησαν αἱ μὲν φάλαγγες ὑπὸ τὸν Μελέαγρον, αἱ δὲ ἱππαρχαὶ τῶν ἐταίρων ἡγουμένου τοῦ Περδίκκου, συνηνώθησαν ὑπὸ τὰ τὰ τεῖχη τῆς πόλεως, καὶ ἔπειτα, γενόμενοι εἰς πλεόν στρατός, ἐπανῆλθον εἰς τὴν πρωτεύουσαν.

Διὰ τῆς συνδιαλλαγῆς ταύτης² ἔληξαν πρὸς καιρὸν αἱ ταραχαὶ καὶ ἐτέθησαν αἱ πρῶται βάσεις τῶν περαιτέρω τυχῶν τοῦ κράτους. Ἡ ἀναγνώρισις τοῦ νέου βασιλείως ἐξεδήλου τὴν εἰς τὸ μέλλον διάρκειαν καὶ τὴν ἐνότητα τοῦ κράτους, οἱ δὲ τύποι διέμειναν, οἱ καὶ πρότερον ἦσαν, καὶ αἱ σατραπείαι ἔμειναν εἰς τὰς χεῖρας ἐκείνων, οἵτινες τὰς εἶχον. Μόνον εἰς τὰ ἀνώτερα στρατιωτικὰ ἀξιώματα καὶ εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς χώρας ἐπῆλθον οὐσιώδεις

Wesseling εἰς *Διοδώρου* III' 49, καὶ ὡς τῷ ὄντι μετεχειρίσθη αὐτὴν ἐνιαχοῦ ὁ *Διόδωρος* (IZ' 34) φαίνεται ὅτι ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ *Διοδώρου* III', 23, ὅπου λέγεται ὅτι ὁ Περδίκκας «παρέλαβε τὰς τε βασιλικὰς δυνάμεις καὶ τὴν τῶν βασιλείων προστασίαν». [Ἀλλ' ἂν τοῦ Wesseling ἡ ἐρμηνεία δὲν εἴνε ὀρθή, τότε ὁ Διόδωρος οὐ μόνον πρὸς ἑαυτὸν ἀντιφάσκει, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ τοῦ Ἀρριανοῦ καὶ Δεξιππου ἀνωτέρω παρατεθειμένα. Φαίνεται ὅτι τὴν μὲν κυρίαν βασιλικὴν δύναμιν ἐσήμεινον αἱ λέξεις ἐπιτροπὴ καὶ ἐπιτροπος· τὴν δὲ ἀντιπροσωπείαν, οὕτως εἰπεῖν, καὶ τὴν ἐξωτερικὴν παράστασιν ἢ προστασίαν καὶ ὁ προστάτης, καὶ τοῦτο κατὰ τὸν Δεξιππον ἦτο «πρώτιστον τιμῆς (οὐχὶ δυνάμειος) τέλος παρὰ Μακεδόσιν». Ὁ δὲ *Διόδωρος* ἐν III', 23 ἐξ ἀμελείας ἔκαμε σύγχυσιν τῆς προστασίας πρὸς τὴν ἐπιτροπήν Σ. Μ.].

¹) Κατὰ τὸ ψήφισμα τὸ πρὸς τιμὴν τοῦ Θερασίππου δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι οὗτος ἑκαλεῖτο Ἀρρίδατος. Τοῦλάχιστον παρὰ *Πολυαίνῳ* Ζ', 30 — ὅπου ὁ λόγος περὶ στρατηγήματος ἀδυστάτως ἀναφερομένου εἰς τὴν Κύζικον — Ἀριδαίου καὶ Ἀριδαίου εἴνε ἡ ἀνάγνωσις τῶν χειρογράφων. Ἀλλὰ παρὰ *Διοδώρῳ* (III', 3, 26, 39, 51, κ. ἀ.) τὸ ὄνομα εἴνε πάντοτε Ἀρρίδατος. Ἐκ δὲ τοῦ *Ἰουστίνου* XIII 4, 6: jubetur Arrhidaeus rex corpus Alexandri in Ammonis templum deducere καταφαίνεται πόσον παλαιὰ εἴνε τοῦ ὀνόματος ἡ παραφθορά. Διὰ τοῦτο δὲν ἐτόλμησα ν' ἀπορρίψω τῶν χειρογράφων τὴν παράδοσιν, ἐπειδὴ μάλιστα οὐδέποτε μνημονεύεται τοῦ πατρὸς τὸ ὄνομα ἢ ἄλλο τι πρὸς ἔνδειξιν τῆς καταγωγῆς τοῦ ἀνδρός. Φυσικῶς τῷ λόγῳ εἴνε εἰς τῶν μεγιστάνων, καὶ τὸ γνήσιον αὐτοῦ ὄνομα θὰ ὑπεδήλου τὸ γένος τῶν Λυγκηστῶν· ἴσως εἴνε υἱὸς τοῦ ἱππάρχου Ἀμύντου, ἐγγονος τοῦ Ἀρριδαίου, διεγγονος τοῦ βασιλείως Ἀερόπου. Ἡ ἐντολὴ τοῦ νὰ μετακομίσῃ τὸν νεκρὸν τοῦ βασιλείως καὶ τὸ μετέπειτα ἀξίωμα τοῦ ἀνδρός ἐπιτρέπουσι τὴν εἰκασίαν ὅτι ἔλαβε τὴν τάξιν τοῦ Πευκίστου μεταξὺ τῶν σιωματοφυλάκων.

²) Κατὰ τὸν *Κούρτιον* X, 10, 9 ὁ νεκρὸς κατέκειτο παρημελημένος ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας· κατὰ δὲ τὸν *Αἰλιανὸν* Ποικ. Ἱστ. IB', 64 ἐπὶ τριάκοντα.

μεταβολαί. Ἐπειδὴ ὁ Κράτερος δὲν εἶχεν ἀκόμη φθάσῃ εἰς τὴν Εὐρώπην, ὁ μὲν Ἀντίπατρος διετήρησε καθ' ὅλην τὴν ἑκτασιν τὰς ἐξουσίας, τὰς ὁποίας κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ θέρους τοῦ 324 διαταγὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου ἔμελλε νὰ παραδώσῃ εἰς τὸν Κράτερον, ὁ δὲ Κράτερος ἔλαβε τὸ κατὰ τὰ νόμιμα τῆς μακεδονικῆς αὐλῆς ὑπέρτατον ἀξίωμα τῆς προστασίας τῆς βασιλείας· καίτοι ὁμολογητέον ὅτι τώρα, ὅτε ἀκόμη ἦτο καθ' ὁδὸν μετὰ τῶν 10,000 παλαιμάχων, τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἦτο ἄνευ ἐνεργείας, ἦτο ἀπλῆ ὑψίστη τιμή. Τοῦ δὲ Μελεάγρου ἡ ὑπαρχία ἐὰν δὲν ἦτο ἡ ἀνωτάτη ἀρχὴ τοῦ πεζικοῦ, ἦτο ὅμως δευτερεύουσα θέσις ἐν τῇ ἀρχηγίᾳ τοῦ στρατοῦ. Τοιοῦτον ἀξίωμα εἶχεν ἤδη πρότερον ὁ Παρμενίων¹. Καὶ ἡ χιλιαρχία τοῦ Περδίκκου δὲν ἦτο νεωτερισμός· διότι ἤδη ὁ Ἀλεξάνδρος εἶχε παραλάβῃ αὐτὴν ἐκ τῶν γομίμων τῆς περσικῆς αὐλῆς. Ἐκεῖ ὁ χιλιάρχος ἦτο οὐ μόνον ὁ ἡγεμὼν τοῦ εὐγενοῦς ἱππικοῦ ἀγῆματος τοῦ φέροντος τὸ ὄνομα «συγγενεῖς τοῦ βασιλέως», ἀλλὰ καὶ ἐν ἅπασιν τοῖς ἄλλοις ὁ δεύτερος μετὰ τὸν βασιλέα, ὁ αἰὲ αὐτῷ παριστάμενος², ὁ ἀληθὴς βεζίρης τοῦ κράτους. Ἐπὶ Ἀλεξάνδρου βεβαίως τὸ ἀξίωμα τοῦτο δὲν εἶχεν ἄλλην σημασίαν, εἰ μὴ τὴν τῆς ὑψίστης μετὰ τὸν βασιλέα τιμῆς· διὸ καὶ παρέδωκεν αὐτὸ εἰς τὸν πιστότατον φίλον του, καὶ διέταξε μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ νὰ μείνῃ κενὴ ἡ θέσις, φέρουσα διὰ παντὸς τὸ ὄνομα τοῦ Ἡφαιστίωνος³. Ταύτην τὴν χιλιαρχίαν τῶν συγγενῶν τοῦ βασιλέως—διότι καὶ τοῦτο τὸ ὄνομα θὰ ἐπανῆλθε πάλιν εἰς χρῆσιν—παραλαβὼν ὁ Περδίκκας, ἀπέκτησεν εὐθὺς ἰσχυρὸν μαγιστοδόμου⁴, καὶ καθ' ὅσον ὁ βασιλεὺς ἐστερεῖτο δυνάμειος καὶ

¹) Διότι ἐὰν ὁ Παρμενίων παρὰ Διοδώρῳ ΙΖ', 17, ἐν τῷ κακῷ τούτου καταλόγῳ τῆς στρατιᾶς τοῦ Ἀλεξάνδρου ἔχει τὴν ἡγεμονίαν παντὸς τοῦ πεζικοῦ, τοῦτο οὐδὲν ἀποδεικνύει. Τοῦ Ἀρριανοῦ ἡ ἔκφρασις «Μελεάγρον δὲ ὑπαρχον Περδίκκου» ἄγει εἰς τὸ ὁρθόν, ἂν καὶ ἡ χρῆσις τῆς λέξεως ὑπαρχος εἴνε πολὺ ποικίλη.

²) Κορνήλιου Νέπωτος Con. 3 ad chiliarchum qui secundum gradum imperii tenebat. Πρβλ. Διοδώρου ΙΗ', 48.

³) Ἀρριανοῦ Ζ, 14, 10 «οὐκ οὐδὲ ἄλλον τινὰ ἔταξεν ἀντὶ Ἡφαιστίωνος χιλιάρχον ἐπὶ τῇ ἵππῳ τῇ ἑταιρικῇ, ὡς μὴ ἀπόλοιτο τὸ ὄνομα τοῦ Ἡφαιστίωνος ἐκ τῆς τάξεως κτλ».

⁴) Majordomus: μεσαιωνικὸν αὐλικὸν ἀξίωμα τοῦ Φραγκικοῦ κράτους κατὰ τοὺς

αὐτοτελείας, κατὰ τοσοῦτον ἐδύνατο νὰ ἐνεργῇ ἀπεριορίστως.

Ὁ Περδίκκας τῷ ὄντι, εἴπερ τις καὶ ἄλλος ἄξιός τοῦ ὑψηλοῦ τούτου ἀξιώματος, ἡσθάνετο ἑαυτὸν ἱκανῶς ἰσχυρόν, ὥστε νὰ ἐξασκῇ αὐτό τε καὶ πάσας τὰς ὑπ' αὐτοῦ παρεχομένας ἀξιώσεις καὶ ἐξουσίας. Ἡ ἡγεμονικὴ αὐτοῦ καταγωγὴ, ἡ ὑψηλὴ τάξις¹, αἱ πολυετεῖς παρὰ τοῖς βασιλεῦσιν Φιλίππῳ καὶ Ἀλεξάνδρῳ ὑπηρεσίαι, συνδεόμεναι μετὰ χαρακτῆρος δεξιῦ, ὀξέος καὶ ἀρχικοῦ, ἦσαν προτερήματα ἐπιτήδεια νὰ καταστήσωσιν αὐτὸν ὑπέροχον οὐ μόνον τοῦ πλῆθους, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων στρατηγῶν. Ἀλλὰ τὴν ὑπεροχὴν ταύτην εἶχεν ἱκανὴν ἐγκράτειαν νὰ συγκαλύπτῃ ἐφ' ὅσον ἡ φρόνησις τὸ ἀπήτει· ὅπου ὅμως ἦτο ἐπάναγκες, λόγῳ τε καὶ ἔργῳ ἐτόλμα, σέβας ἅμα ἐμπνέων καὶ βέβαιος ὢν περὶ τῆς ἐπιτυχίας. Ὅτι ἐξ ἀποφάσεως καὶ ἀσφαλῶς ἐβάδιζε πρὸς τὴν ὑπερτάτην δύναμιν, τοῦτο παρεῖχεν εἰς μὲν τὴν μορφήν αὐτοῦ τὴν εὐγένειαν τῆς εὐτολμίας, εἰς δὲ τὰς πράξεις τὴν αὐστηράν καὶ δραστηρίαν λογικὴν ἀκολουθίαν, τῆς ὁποίας μάλιστα εἶχε χρεῖαν ἐν τῷ ἀξιώματι αὐτοῦ.

Διότι καὶ τοι ἐπανελθούσης νῦν τῆς εἰρήνης καὶ ἡσυχίας, ἡ κατάστασις ὅμως τοῦ στρατοῦ ἡ πάντῃ ἀναρχικὴ, ἐξ ἧς προῆλθεν ἡ νέα τάξις, παρήγαγε σχέσεις πρὸς τὴν στρατιωτικὴν πειθαρχίαν ὅλως ἀσυμβιβάστους, ἐφ' ὧν οὐδὲν διαρκὲς ἐδύνατο νὰ θεμελιωθῇ. Διὰ τῆς συναινέσεως τῶν Μακεδόνων κατέχων τὴν ὑπερτάτην δύναμιν ὁ Περδίκκας, ὥφειλε νὰ δείξῃ ὅτι εἶχε τὴν θέλησιν νὰ διαχειρίζεται αὐτὴν ἐλευθέρως καὶ μετὰ πάσης αὐστηρότητος ἐν ἀνάγκῃ καὶ κατ' αὐτῶν τῶν Μακεδόνων· ἀντὶ πάσης θυσίας ὥφειλε νὰ εἶνε κύριος τῶν πραγμάτων μετὰ τῆς ἀπο-

χρόνου τῶν Μεροδιγγίων, συγκεντρῶνον ἐν ἑαυτῇ τὴν ὑπερτάτην ἐξουσίαν ἐν τε τῇ αὐτῇ καὶ τῷ λοιπῷ κράτει Σ. Μ.

¹) Πρὸς χαρακτηριμὸν αὐτοῦ ἔχει τινὰ ὁ *Αἰλιανὸς Ποικ.* Ἰστ. Θ', 3, 1B', 16 (πολεμικός), 1B', 39 (εὐτολμος), καὶ ὁ *Διόδωρος* πολλαχοῦ. Ὁ *Κούρτιος* X, 7, 8 ὀνομάζει αὐτὸν καὶ τὸν Λεοννάτον *regia stirpe genitos*. Ἐπὶ τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου ὁ Ἀντίοχος ἦν ἡγεμὼν τῆς Ὀρεστίδος (*Θουκυδίδου* B', 80)· τούτου ἔργονος ἡ υἱὸς ἐδύνατο νὰ εἶνε ὁ πατὴρ τοῦ Περδίκκου Ὀρόντης.

φασιστικότητος εκείνης, δι' ἧς μόνον ἐδύνατο νὰ συγκρατηθῇ τὸ σύνολον. Νὰ διαμοιρασθῇ τὴν δύναμιν του πρὸς τὸν Μελέαγρον δὲν ἦτο δυνατόν· τὸν ἐμίσει καὶ τὸν ἐφοβεῖτο· ὁ φιλόδοξος καὶ ἀνήσυχος χαρακτήρ τοῦ ὑπάρχου ἐδύνατο ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ νὰ εὕρῃ ἱκανὰς προφάσεις πρὸς νέας σκευωρίας· ἡ δὲ πρὸς αὐτὸν ἐμπιστοσύνη τῶν φαλαγγιτῶν, τὸ πλῆθος τῶν δυσηρεστημένων καὶ νεωτεριστῶν, ὧν τινες εὕρισκοντο καὶ μεταξὺ τῶν μεγιστάνων, καθίστων αὐτὸν διπλάσιως ἐπικίνδυνον. Αὐτὸν λοιπὸν ἐξέλεξεν ὁ χιλιάρχος, ὅπως δι' ἑνὸς παραδείγματος ἀμετατρέπτου καὶ τελεσφόρου αὐστηρότητος καταδείξῃ, πῶς διενοεῖτο νὰ εἶνε ἄρχων.

Ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τῆς στάσεως μίasma εἶχε προσαφθῇ εἰς τὸ στράτευμα. Μακεδόνες εἶχον φονεύσῃ Μακεδόνας· ἦτο χρεία ἐπισήμου καθαρμοῦ πρὸς ἐξάγνισιν τοῦ στρατοῦ ¹. Ἐν τοῖς τοιούτοις καθαρμοῖς κατὰ τὰ πάτρια διχοτομεῖται κύων, τὰ δὲ ἡμίτομα τοποθετοῦνται ἐν ἀνατεπταμένῳ πεδίῳ εἰς τινα ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστασιν· διὰ μέσου τούτων βαδίζει ὁ στρατός, καὶ προηγούμεναι μὲν τὰ ὅπλα τῶν προγεγενημένων βασιλέων, εἶτα δὲ ὁ βασιλεὺς περιστοιχιζόμενος ὑπὸ τῶν σωματοφυλάκων καὶ τοῦ ἀγῆματος τῶν εὐγενῶν, ἔπειτα οἱ ἑφιπποὶ ἑταῖροι, καὶ τέλος τὰ διάφορα συντάγματα τοῦ πεζικοῦ· γενομένου δὲ τοῦ καθαρμοῦ, πεζοὶ καὶ ἱππεῖς κινεῦνται κατ' ἀλλήλων, καὶ προσποιητὴ μάχη περαίνει τὸ ὅλον ². Οὕτω συνέβη καὶ τώρα· ἦσαν παρατεταγμένοι ἔνθεν μὲν οἱ ἱππεῖς καὶ οἱ ἐλέφαντες ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ Περδίκκου, ἐκεῖθεν δὲ οἱ πεζοὶ ὑπὸ τὸν Μελέαγρον· κινήματος δὲ τοῦ ἱππικοῦ, ἐγεννήθη, λέγουσιν, ἀνησυχία μεταξὺ

¹) 'Ο Ἰουστίνος XIII, 4, 7 λέγει *infensus seditionis auctoribus repente ignaro collega lustrationem castrorum propter regis mortem(;) in posterum edicit*. Τὸ ὑπὸ τοῦ **Κουρτίου** λεγόμενον ὅτι ὁ Μελέαγρος συνεφώνησε μετὰ τοῦ Περδίκκου περὶ τοῦ καθαρμοῦ τούτου (*communi consilio opprimendi noxios*) φαίνεται πολὺ ἐξεζητημένον.

²) **Διόριον** XL, 6 καὶ 13. Κατὰ τὸν **Ἡσύχιον** (ἐν λ. Ξανθικῶ) ὁ καθαρμὸς ἐγίνετο κανονικῶς κατὰ τὸν μῆνα Ξανθικόν, ὅστις ἐν τῷ παρόντι ἐνιαυτῷ θὰ ἀντεστοίχει πρὸς τὸν Μάρτιον· ἐνταῦθα λοιπὸν ἐγείνεν ἔκτακτος καθαρμὸς.

τῶν πεζῶν, ὥσανεὶ κακόν τι ἐμελετᾶτο· ἀλλ' ἀπέναντι τῶν ἱππέων καὶ τῶν ἐλεφάντων ἐν ἀναπεπταμένῳ πεδίῳ ἦτο δι' αὐτοὺς ἀδύνατος ἡ σωτηρία. Ὁ Περδίκκας, ἡγούμενος παρὰ τὸν βασιλέα μιᾶς ἱλῆς, προσήλασεν εἰς τὸ παρατεταγμένον πεζικόν, ἐζήτησεν ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως παρ' ἐκάστου λόχου τὴν παράδοσιν τῶν ὑποκινητῶν τῆς τελευταίας στάσεως, καὶ ἠπειλῆσεν ὅτι θὰ διατάξῃ ἐπὶ τῇ ἐλαχίστῃ ἀναβολῇ τοὺς μὲν ἱππεῖς νὰ ἐπιπέσωσι ξιφῆρεις, τοὺς δ' ἐλέφαντας νὰ καταπατήσωσι τὰς φάλαγγας. Ἐναντίον τοιαύτης ἀπειλῆς καὶ τοιαύτης δυνάμεως οἱ πεζοὶ εἶδον ἑαυτοὺς ἀδυνάτους, καὶ ἔπραξαν τὸ διαταχθέν· περὶ τοὺς τριάκοντα παρεδόθησαν, ἐρρίφθησαν πρὸ τῶν ἐλεφάντων, καὶ καταπατήθησαν ὑπ' αὐτῶν¹.

Διὰ τῆς θανατώσεως ταύτης ὁ Περδίκκας ἐστερέωσε τὴν κυβέρνησιν του· ὁ βασιλεὺς αὐτὸς ἠναγκάσθη νὰ διατάξῃ ἢ τοῦλάχιστον νὰ ἐπιτρέψῃ τὸν θάνατον ἐκείνων, εἰς οὓς ὤφειλε τὴν ἀνύψωσιν του. Ὁ Μελέαγρος δὲν ἐδύνατο νὰ ἀμφιδάλῃ, ὅποια τύχῃ τὸν περιέμενεν· ἀλλὰ κατὰ μὲν τὴν φρικαλέαν σκηνὴν, ὡς διηγούνται, δὲν ἐτόλμησε νὰ καταλίπῃ τὴν πρὸ τῶν φαλάγγων τάξιν, εἴτα δέ, ἂφ' οὗ τὰ στρατεύματα ἐπανῆλθον εἰς τὰ ἑαυτῶν καταλύματα, δυσπιστῶν εἰς τὴν ἀσφάλειαν τῆς ἰδίας κατοικίας, κατέφυγεν εἰς ναόν, ὡς ἐὰν ἔμελλεν ἡ ἱερότης τοῦ τόπου νὰ τὸν σώσῃ. Ὁ δὲ Περδίκκας, ἀποφασίας νὰ τὸν ἀπολέσῃ, εὐκολον εὔρε πρόφασιν ὅτι ὁ Μελέαγρος εἶχε δῆθεν ἐπιβουλευθῇ τὴν ζωὴν του, καὶ ἡ φυγὴ του ἦτο ἡ ὁμολογία, ὅτι ἦτο θανάτου ἄξιος. Κατὰ διαταγὴν λοιπὸν τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ χιλιάρχου ὁ Μελέαγρος ἐφονεύθη ἐπὶ τῶν βαθμίδων τοῦ βωμοῦ.

Ὁ χιλιάρχος ἔπραξεν ὅ,τι ἦτο ἀνάγκη· ἐὰν εἶχε τὴν ἐντολὴν καὶ τὴν πρόθεσιν νὰ κρατήσῃ τὰς ἡνίας τῆς ἐξουσίας, τὰ πρῶτα

¹) Ἐξ Ἀρριανῶν ἔ. ἀνωτ. Ἰουστίνου XIII, 4. Κουρτίου X, 9, 14—21. Διοδώρου III, 4. Ὁ Ἰερώνυμος λοιπὸν, ὅστις ἦτο αὐτὸς ἐν Βαβυλῶνι, λέγει 30, ὁ δὲ Κούρτιος 300 τοὺς θανατωθέντας· ἡ ἐκτελεσις ἔγινε κατὰ τὸν Κούρτιον *conspectu totius exercitus*. κατὰ δὲ τὸν Ἰουστίνον ὁ Περδίκκας κρυφίως διέταξεν αὐτὴν (*occulte jubet*). Ὁ Διοδῶρος διηγείται τὸ πρᾶγμα μετὰ τὴν διανομὴν τῶν σατραπειῶν, ἀντιφάσκων πρὸς τε τὸν Ἀρριανὸν καὶ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων.

ταῦτα βήματα ἦσαν τοσοῦτον δραστήρια καὶ ἀποφασιστικά, ὅσον ἀπῆλθον τὸ ἀξίωμα καὶ αἱ περιστάσεις. Ὁ Μελέαγρος ἐδύνατο εἰς τοὺς στρατηγοὺς νὰ χρησιμεύσῃ ὡς παράδειγμα, πῶς ὁ Περδίκκας διενεοῖτο νὰ προσενεχθῇ πρὸς τοὺς ἀντιπάλους του. Ὁ δὲ στρατός, ὅστις κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου εἶχεν ὑπερβῆ τὰ ὅρια ἀν' ὅχι τοῦ δικαίου του, ἀλλὰ τῆς πειθαρχίας¹⁾, καὶ ἐβάδιζεν ἀσφαλῶς πρὸς τὸ ν' ἀποκτήσῃ τὴν φρικτὴν δύναμιν τῶν μετέπειτα πραιτωριανῶν καὶ γενιτσάρων, διὰ μιᾶς πληγῆς ἐπανήχθη εἰς τὴν εὐπειθείαν καὶ τάξιν, τὴν μόνην δυνατὴν ἀσφάλειαν ὑπὲρ τῆς περαιτέρω ὑπάρξεως τοῦ κράτους. Περὶ τοῦ στρατοῦ ἔπρεπεν ἡ βασιλεία καὶ ὁ ἐπίτροπος αὐτῆς νὰ εἶνε βέβαιοι, ἐὰν ἔμελλον ν' ἀντιταχθῶσιν ἀποτελεσματικῶς κατὰ τῶν περαιτέρω κινδύνων, οἵτινες ἤδη ἐπέκειντο.

Οἱ στρατιωτικοὶ εὐπατρίδαι τῶν Μακεδόνων διετήρησαν πάντοτε τὴν ἀγέρωχον καὶ ἀλαζονικὴν εἰς ἑαυτοὺς πεποίθησιν, ἣτις, παράγων ἅμα καὶ καρπὸς τόσων ἐκτάκτων στρατιωτικῶν ἀρετῶν, ὑπέκυπτε μόνον εἰς τὴν πνευματικὴν ἀρετὴν ἀνδρός, οἷος ὁ Ἀλέξανδρος, ἀλλὰ τοσοῦτον ἦτο ἰσχυρά, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ μέγας αὐτῶν βασιλεὺς δὲν ἀπηξίου πάντοτε νὰ ὑποχωρῇ εἰς αὐτήν. Εἶνε ὅμως ἀληθὲς ὅτι αὐτὸς ἐγνώριζε νὰ ἐπιλαμβάνηται καὶ ἀρχὴν τούτων τῶν ἐταίρων. Διὰ τῆς μείζονος αὐτοῦ προσωπικῆς βαρύτητος καὶ διὰ τῶν εἰς ἐκείνους οἰκείων ἀδυναμιῶν, τὰς ὁποίας ὅτε μὲν διὰ βασιλικῶν δωρεῶν, ὅτε δὲ διὰ στρατιωτικῶν τιμῶν, καὶ ἄλλοτε πάλιν δι' οἰκειότητος καὶ ἐπιεικείας πρὸς τὰ γενόμενα ἐχρησιμοποιοῖ καὶ ἐν ταύτῃ συνεχάλυπτεν, ἥξευρε νὰ συντάττῃ αὐτοὺς περὶ ἑαυτὸν εἰς τόσον εὐστοχον σχέσιν ἀξιοπρεποῦς ὑποταγῆς, ὥστε οἱ πάντῃ ἀξιότιμοι καὶ διὰ τε τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν δραστηριότητα καὶ ἀφοσίωσιν ἐξάίρετοι ἄνδρες οἱ περὶ τὸν βασιλέα σχεδὸν δὲν ἀναγνωρίζονται ὡς οἱ αὐτοὶ πρὸς τοὺς ἐμπαθεῖς, ὑπὸ ἀρχομανίας, μίσους καὶ πανουργίας ἐλαυνομένους, πᾶν μέ-

¹⁾ Quorum libertas solutio. ²⁾ *Ιουστινός*.

τρον τοῦ φρονίμου καὶ δυνατοῦ περιφρονοῦντας ἐπιλέκτους στρατηγούς τῆς ἐποχῆς τῶν Διαδόχων. Ἀποθανόντος τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐκόπη ὁ δεσμός ὁ μέχρι τότε ἰσχυρῶς καὶ ἀσφαλῶς αὐτοὺς συνδέων. Ἡ δ' ἐπακολουθήσασα ἔρις περὶ τῆς διαδοχῆς τοῦ θρόνου παρέσχεν αὐτοῖς εὐκαιρίαν τότε κατὰ πρῶτον νὰ αἰσθανθῶσιν ἑαυτοὺς ἀγαλινώτους καὶ ν' ἀποφασίσωσι κατὰ τὸ ἑαυτῶν συμφέρον. Καὶ ἂν ἡ στάσις τοῦ πεζικοῦ, πρὸς τὸ ὅποιον ὀλίγοι τῶν ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν ὠμοφρόνουν¹, ἠνάγκασεν αὐτοὺς ἅπαξ ἔτι νὰ κοινοπραγῇσιν καὶ νὰ ταχθῶσι περὶ ἓνα ἐξ ἑαυτῶν, ἀλλ' ἅμα καταβληθείσης τῆς στάσεως ἐκείνης, εὐθύς αὐτὸς ὁ Περδίκκας ὑπῆρξεν ὁμοίως τὸ ἀντικείμενον τῆς δυσπιστίας καὶ ζηλοτυπίας αὐτῶν², ἀφ' οὗ τὴν δύναμιν, ἐφ' ἧς πάντες ἐνόμιζον ὅτι εἶχον ἀξίωσιν καὶ ἐλπίδα, αὐτὸς μόνος εἶχεν ἀνὰ χεῖρας. Ἦτο ἄρα γε κρείττων αὐτῶν, εἶχε πράξει περισσότερα, ἦτο ἄξιος πάντων νὰ ἄρχῃ; ἢ ἔπρεπε νὰ προτιμηθῇ διότι, καταγόμενος ἐκ τοῦ ἡγεμονικοῦ γένους τῆς Ὀρεστίδος, ἔκαυχᾶτο ἐπὶ βασιλικαῖς προγόνοις; καὶ ὁ Πολυσπέρχων καὶ ὁ Λεοννάτος ὁ σωματοφύλαξ³ ἦσαν ἡγεμονικοῦ γένους· ἀλλὰ τὰ νῦν ἡ ἀρετὴ ἐτιμᾶτο μᾶλλον τοῦ γένους, καὶ τὴν προτίμησιν ὦφειλε νὰ ἔχῃ ὁ βασιλικὸς οἶκος. Ἡ ἔπρεπε νὰ προτιμηθῇ διότι ὁ Περδίκκας, γενόμενος ἤδη εἰς τῶν σωματοφυλάκων τοῦ βασιλέως Φιλίππου, ἦτο ἴσως ὁ ἀρχαιότερος τῶν νῦν; Ἡκιστα πάντων ἐν τοῦτοις τοῖς καιροῖς ἔπρεπεν ἡ ἀξία νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὰς συγκυ-

¹) Πλὴν τοῦ Μελεάγρου καὶ ἐκείνου τοῦ ἀμφιδόλου Ἀττάλου οὐδένα ἄλλον γνωρίζομεν. Μεταξὺ τῶν εὐαποδείκτων στρατηγῶν τῶν φαλάγγων τῶν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ὁ Ἀλκίτας, ἀδελφὸς τοῦ Περδίκκου, ὁ Ἀττάλος (υἱὸς τοῦ Ἀνδρομέδου), σύζυγος τῆς ἀδελφῆς τοῦ Περδίκκου Ἀταλάντης, ὁ Φιλώτας, ὅστις κατόπιν ἔλαβε τὴν σατραπείαν τῆς Κιλικίας, δὲν ἦσαν βεβαίως τοῦ κόμματος τοῦ ἐναντίου

²) «Ὑποπτος εἰς πάντας ἦν καὶ αὐτὸς ὑπώπτευν» **Ἀρξιδανὸς** παρὰ **Φωτίῳ** Α'. 5.

³) **Κουρτίου** X, 7, 8. Ὁ Λεοννάτος θὰ ἦτο ἐκ πλαγίου ἀπόγονος τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας, διότι ὀνομάζεται Πελλαῖος (**Ἀρξιδανοῦ** Γ', 28, 4). Ἀπὸ οὗ ὁ Ἀρξιδανὸς ὀνομάζει τὸν πατέρα αὐτοῦ νῦν μὲν Ἀντέαν (Γ' 28, 4· τὸ ἐν Γ', 5, 5, Ὀνάσου εἶνε ἡμαρτημένη γραφή), νῦν δὲ Ἀνθιν (παρὰ **Φωτίῳ** 69. α, 12, καὶ ἄλλοτε Εὐνουν (Ἰνδικ. 18), τὸ ὀρθὸν δὲν δύναται νὰ ὀρισθῇ. Σωματοφύλακα κατέστησεν αὐτὸν ὁ Ἀλέξανδρος τῷ 331 (**Ἀρξιδανοῦ** Γ', 5, 5). Ὅτι δὲ ὁ **Διόδωρος** 17, 94 λέγει ὅτι ἦτο εἰς τῶν τοῦ Φιλίππου, ἴσως εἶνε πλάνη.

ρίας τῆς ἀρχαιότητος. Καὶ ἂν ὁ Ἀλέξανδρος, ὅπως ἤδη τότε ἴσως ἐπίστευον καὶ διυσχυρίζοντο, ἀποθνήσκων παρέδωκεν εἰς τὸν Περδίκκαν τὸν σφραγιστῆρα δακτύλιον, βεβαίως οὐδὲν ἄλλο ἐνόμιζεν ἢ ὅτι ὁ πρεσβύτατος τῶν περιστοιχιζόντων αὐτὸν ἔπρεπε μέχρι νεωτέρων διατάξεων νὰ φυλάττη τὸ σημεῖον τῆς βασιλείας· τὸ δὲ λεγόμενον ὅτι ὁ βασιλεὺς, ἐρωτηθεὶς «τίνι τὴν βασιλείαν ἀπολείπει», ἀπεκρίθη «τῷ κρατίστῳ», καὶ παρέδωκεν ἐν ταύτῳ τὸν δακτύλιον εἰς τὸν Περδίκκαν, δὲν εἶχε βεβαίως οὐδεμίαν σημασίαν, ἢ ἐπενοήθη πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ χιλιάρχου. Ἄφ' οὗ δὲ ὁ Περδίκκας μετὰ λελογισμένης ἅμα προνοίας καὶ καταπληκτικῆς αὐστηρότητος κατέλαβεν ἐντελῶς τὴν ὑπερτάτην ἐξουσίαν, τότε τινὲς ἴσως ἤδη μετενόουν διότι τὸν ὑπεστήριζαν, καὶ ἡ φατρία τῶν μεγιστάνων, ἥτις ἀπέσπασε τὴν ὑψίστην δύναμιν ἀπὸ τῶν πεζῶν καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν Μελεάγρου, ὥφειλεν, ἐὰν δὲν ἤθελε τὰ πάντα νὰ ἐγκαταλείψῃ, νὰ ζητῇ εὐκαιρίαν, ὅπως ἐκ τοῦ προφανοῦς ἀντιταχθῇ εἰς τὴν φιλοδοξίαν τοῦ ἐτέρου καὶ ἐπικινδυνότερου ἀντιπάλου.

Τοῦ δὲ Περδίκκου τὸ κύριον μέλημα ἦτο νὰ προλάβῃ τὸν κίνδυνον τοῦτον, πρὶν ἐπέλθῃ· ὥφειλε νὰ καταβάλῃ πᾶσαν σπουδὴν, ὅπως οἱ πρὸ μικροῦ συνταχθέντες μεγιστᾶνες μὴ συνασπισθῶσι κατ' αὐτοῦ· ὥφειλε κατὰ τὰ οἰκεῖα ἐκάστου συμφέροντα νὰ τοὺς διαιρέσῃ καὶ ἀπομονώσῃ, ἵνα συγκεντρωτικώτερον καὶ αποτελεσματικώτερον διαχειρίζεται τὴν ἰδίαν αὐτοῦ δύναμιν· τὸ δὲ προχειρότατον καὶ φυσικώτατον πρὸς τοῦτο μέσον ἦτο νὰ διανομῇ τῶν ἀξιωμάτων καὶ σατραπειῶν. Διὰ τούτου ἐδύνατο ν' ἀπομακρύνῃ μὲν τῆς κυβερνήσεως καὶ τῆς ἐγγύτητος τοῦ βασιλέως τοὺς ἐπικινδυνωτάτους τῶν μέχρι τοῦδε φίλων, νὰ καταλογίσῃ δὲ τοῦτο ὡς εὐνοίαν πρὸς αὐτοὺς καὶ ἀμοιβῇ¹, ἔπερ κυρίως ἐπίσης ὀρθῶς ἐδύνατο νὰ ὀνομασθῇ ὑπερορία. Ἐδύνατο δὲ νὰ εἴναι βέβαιος, ὅτι οἱ στρατηγοὶ κατὰ τοσοῦτον θὰ ἦσαν σύμφωνοι πρὸς ταύτην τὴν διάταξιν, καθ' ὅσον δι' αὐτῆς θὰ ἡλπιζον, ὅτι μᾶλλον θὰ προσπελά-

¹) Ut removeret aemulos et munus imperii sui beneficii faceret Ἰουστίνου XIII 4, 9.

σωσιν εἰς τὸν σκοπὸν τῆς αὐτοτελοῦς αὐτῶν ἀρχῆς. Καὶ αὐτὸς δὲ θὰ εἶχε τὴν γνώμην ὅτι, ἂν οἱ τυχόν οὕτω μεμονωμένοι ἤθελον ἐπιχειρήσῃ ν' ἀποσπασθῶσι τῆς κυριαρχίας τοῦ κράτους, θὰ ἐδύναντο ἐν ὀνόματι τῆς βασιλείας καὶ διὰ τῆς ἐτοιμῆς στρατιᾶς, ἣν εἶχεν εἰς τὴν διάθεσίν του, εὐκόλως νὰ καταπνίξῃ πάντα σφετερισμὸν καὶ νὰ διατηρήσῃ ἀσάλευτον τὴν δυνάμιν του ¹.

Ἐὰν δὲ μία παράδοσις ² ὀνομάζει τὸν Λαγίδην Πτολεμαῖον αἷτιον τοῦ βουλεύματος ἐκείνου, τοῦτο οὔτε πρὸς τὰ εἰρημένα ἀντιφάσκει οὔτε ἀπόδειξις εἶνε ὅτι ὁ περινούστατος καὶ συνετώτατος μεταξὺ τῶν ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν εἶχε καὶ τότε ἐνεργήσῃ πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ χιλιάρχου. Τὸ στιγμιαῖον ὄφελος εἶχε βεβαίως οὗτος ὑπὲρ ἑαυτοῦ· ἄλλ' ἐπλανᾶτο ἐν τοῖς περὶ τοῦ μέλλοντος ὑπολογισμοῖς του. Ὁ δὲ ψυχρότερον διαλογιζόμενος Λαγίδης ἐθυσίαζεν εὐχαρίστως τὸ προσωρινὸν ὄφελος, ἵνα μετέπειτα ἀσφαλέστερον ἐπιτύχῃ τοῦ σκοποῦ. Μακρὰν τῆς ἐπιτηρήσεως τοῦ χιλιάρχου καὶ ἐκτὸς πάσης ἐπιδράσεως τῶν συνεταριῶν, αἵτινες ἐξ ἀνάγκης θὰ ἐγεννῶντο ἐκ τῆς ἐν τῇ αὐλῇ συμπαρουσίας τῶν μεγιστάνων, νὰ ἄρχῃ ὡς ἔργῳ ἀνεξάρτητος σατράπης καθ' ἑαυτὸν καὶ ὅσον ἔνεστιν ἀπεριορίστως χώρας πλουσίας, καὶ νὰ μεταπλάτῃ αὐτὴν εἰς κτῆμα ὅσον οἶόν τε αὐτοτελὲς καὶ ἀποκεχωρισμένον, ὅπως ἔπειτα ἐκ τούτου τοῦ ἀσφαλοῦς ὁρμητηρίου δυνηθῇ νὰ ἀντιταχθῇ κατὰ τῆς βίας τοῦ χιλιάρχου καὶ ἔπειτα καὶ αὐτοῦ τοῦ κράτους, τοῦτο ἴσως ἦτο ἡ ἐλπίς, ἐπὶ τῇ ὁποίᾳ ὁ Λαγίδης προέτεινε τὸ βούλευμα ἐκεῖνο, ὅπερ ὁ μὲν χιλιάρχος ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως ἐνέκρινεν, οἱ δὲ ἄλλοι μεγιστᾶνες ἀμέσως ἀπεδέχθησαν. Ἡ περίστασις αὕτη καὶ ἔτι μᾶλλον ὅτι τὸ βούλευμα

¹) Παράδοξον εἶνε ὅτι ὁ Διόδωρος III', 3 τὴν διανομὴν τῶν σατραπειῶν τάσσει πρὸ τῆς θανατώσεως τῶν στασιαστῶν καὶ τοῦ φόνου τοῦ Μελεάγρου, εἰς τοῦτο δὲ ἀποδίδεται σπουδαίτης ὑπὸ τῶν διαμφισθητούντων, ὅτι ὁ Διόδωρος ἠκολούθησε τὸν Ἱερώνυμον. Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα δὲν εἶνε μᾶλλον εὐεξήγητον, ἂν ἀντέγραφε τὸν Δοῦριν· ἥκιστα δὲ πάντων ἐδύναντο παρὰ τούτου νὰ ἔχῃ παρειλημμένον ὡς σατράπην τῆς Λυδίας τὸν Μελεάγρον ἀντὶ τοῦ Μενάνδρου.

²) Πανσανίου Α', 6 «αὐτὸς μάλιστα ἐγένετο εἰς τὰς βασιλείας αἵτιος τὰ ἔθνη νευρηθῆναι».

προῆλθεν ἐκ τοῦ Λαγίδου, ἐπιτρέπει νὰ προϋποθέσωμεν συμβιβασμὸν τινα, καθ' ὃν ἡ ἀνωτάτη ἐξουσία τοῦ κράτους εἰς τοὺς συγκαταβάντας νὰ θέσωσιν αὐτὴν εἰς χεῖρας τοῦ Περδίκκου παρεχόμεναι, τὸ ὅποιον τρόπον τινὰ ἀπεζημίωνε καὶ ἐξησφάλιζεν αὐτούς. Ὁ δὲ συμβιβασμὸς οὗτος θὰ εὐρέθῃ βεβαίως ἐν τῷ ζητήματι τῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως. Ἐὰν κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Ἀλεξάνδρου ἡ στρατηγία ἦτο καθ' ὅλου εἰπεῖν κεχωρισμένη τῆς σατραπείας, τώρα ὅμως θὰ εἶχέ τις νὰ προβάλλῃ πλείστους πραγματικούς λόγους πρὸς τροποποίησιν τοῦ συστήματος τούτου. Κατὰ τοὺς προσδοκωμένους κινδυνώδεις χρόνους ἐφαίνετο ὅτι ἔπρεπε ἡ ὅλη δύναμις ἐν ἐκάστῃ σατραπείᾳ νὰ τεθῇ εἰς μίαν χεῖρα, ἡ διατήρησις τοῦ κράτους νὰ ἐξασφαλισθῇ διὰ τούτου, ὅτι εἰς ἕκαστον τῶν μελῶν αὐτοῦ παρείχετο ἡ ἰδιοπραγία, τὰ μέσα καὶ ἡ ἀρμοδιότης τοῦ νὰ διατηρῇ καὶ νὰ ἐξασφαλίζῃ αὐτὸ κατὰ τὸ ἑαυτοῦ μέρος, ἀλλὰ πάντοτε οὕτως, ὥστε εἰς τὴν ἀνωτάτην ἀρχὴν τοῦ κράτους ἔμενε τὸ δικαίωμα ν' ἀναθέτῃ εἰς τοὺς σατράπας ὠρισμένας στρατιωτικὰς ἐντολάς, καὶ ἐν δεδομένη περιπτώσει δι' ἰδίων πόρων νὰ διαθέτῃ τὰς τοπικὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις πρὸς τοὺς σκοποὺς τοῦ κράτους¹.

Ἦτο εὐθὺς μετὰ τὴν ἡμέραν τοῦ καθαρμοῦ, ὅτε οἱ στρατηγοὶ ἐκλήθησαν εἰς σύλλογον, καὶ ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως ἀνεκοινώθη εἰς αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ χιλιάρχου, ὅτι ἔνεκα τῶν δυσχερῶν καιρικῶν περιστάσεων καὶ χάριν τῶν μεγάλων ὑπηρεσιῶν πολλῶν στρατηγῶν πρὸς τὸν βασιλέα καὶ τὸ κράτος ἐκρίθη ἄξιον νὰ ἐπενεχθῶσι μεταβολαὶ τινες εἰς τινὰς σατραπείας καὶ εἰς τὰς ἀνωτάτας θέσεις τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας. Αἱ παραδιδόμεναι περὶ τούτων λεπτομερεῖς εἰδήσεις ἐπιτρέπουσιν ἀξιόλογον ἐπισκόπησιν τῶν καθ' ἅπασαν τὴν ἱστορίαν τῶν Διαδόχων ἐπιφανεστάτων προσώπων, διὸ καὶ θὰ ἐκτεθῶσιν ἐνταῦθα ἐκτενέστερον².

¹) Περὶ τοῦ συμβιβασμοῦ τούτου, περὶ τῆς μεταβολῆς ταύτης τοῦ συστήματος, οὐδὲν λέγουσιν αἱ πηγαι· ἐπειδὴ ὅμως ἡ μεταβολὴ εὐρίσκεται ἔργῳ ὑπάρχουσα, ἐπιτρέπεται νὰ συμπεράνῃ τις μετὰ τινος βεβαιότητος περὶ τοῦ συμβιβασμοῦ.

²) *Kougelion* X, 1011 perducto in urbem exercitu. Τῆς διανομῆς ταύτης τῶν σα-

Ὁ Περδίκκας, καθ' ἃ ὠρίσθη, ἔμελλε νὰ μένη μεταξὺ τῶν ἀμέσως περιστοιχιζόντων τὸν βασιλέα, καὶ νὰ ἔχη τὴν ἀνωτάτην ἀρχὴν ἐπὶ πάντων τῶν βασιλικῶν στρατευμάτων· ἔμελλεν ὡς ἀπεριόριστος ἐπιμελητὴς τοῦ κράτους νὰ φέρῃ τὴν βασιλικὴν σφραγίδα, καὶ πᾶσαι αἱ ἀρχαὶ τῆς βασιλείας ἐν τε τῷ στρατῷ καὶ ἐν τῇ διοικήσει παρ' αὐτοῦ νὰ λαμβάνωσι τὰς βασιλικὰς διαταγὰς¹.

Τὸ πρότερον ἀξίωμα τοῦ χιλιάρχου² ἐδόθη εἰς τὸν Σέλευκον τὸν υἱὸν τοῦ Ἀντιόχου, τὸν μέχρι τοῦδε ἡγεμόνα τοῦ ἀγῆματος τῶν εὐγενῶν. Οὗτος, ὥσπερ τριάκοντα μόλις ἐτῶν, εἶχεν ἤδη θαυμασίως διαπρέψῃ κατὰ τὰς ἐπὶ τὴν Ἰνδικὴν ἐκστρατείας καὶ μάλιστὰ ἐν τῇ παρὰ τὸν Ὑδάσπην³ μάχῃ, ἡγούμενος τοῦ ἰδίου ἀγῆματος. Κατὰ τοὺς ἐν Σούσις δημοτελεῖς γάμους ἔλαβε γυναῖκα τὴν θυγατέρα τοῦ ἡγεμόνος τῆς Σογδιανῆς Σπιταμένους. Ἡ καρτερία καὶ εὐτολμία αὐτοῦ, συνηρμοσμένη μετὰ θαυμασίας σωματικῆς ῥώμης⁴, ἔτι δὲ ἡ χαρακτηρίζουσα αὐτὸν ἰδιαιτέρα σύγκρασις ἀφελείας καὶ προνοητικῆς συνέσεως θὰ συνετέλεσαν εἰς τὸ

τραπειῶν ὑπάρχουσιν ἕξ κατάλογοι, οἵτινες, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς ἐν τῇ ἀπαριθμῇ ἀκολουθίας, βάνιν εἶχον ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ὑπόδειγμα. Δύο ἐξ αὐτῶν ὁ παρὰ **Κουρτίῳ** X, 10 καὶ ἐν τῇ ἐπιτομῇ τοῦ Ἀρριανοῦ τῶν μετ' Ἀλέξανδρον ἔχουσι μόνον τὸ πρῶτον ἥμισυ, ἐν ᾧ ὁ **Διοδώρος** III, 3, ὁ **Ιουστίνος** XIII, 3, ὁ **Ορῳσίος** III, 24, ὅστις τοὐλάχιστον παρισταρᾶ ἀρχαῖον τοῦ Ἰουστίνου χειρόγραφον, καὶ ἡ παρὰ **Φωτίῳ** ἐπιτομὴ τοῦ **Δεξιππου** τῶν μετ' Ἀλέξανδρον παρέχουσι τὴν ὅλην σειράν. Ὁ Ἰουστίνος εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν ἄλλην σύνταξιν τοῦ καταλόγου (τοῦ Δούριδος) παρὰ τὴν τοῦ Διοδώρου καὶ Δεξιππου (κατὰ τὸν Ἰερώνυμον) πρὸς τοὺτους συμφωνεῖ ὁ Ἀρριανός.

¹) Ἐπειδὴ κατὰ ῥῆτὴν μαρτυρίαν τοῦ Διοδώρου ἡ χιλιαρχία μεταδίδεται εἰς τὸν Σέλευκον, ἀνάγκη πᾶσα ὁ Περδίκκας νὰ ἐγκατελείψῃ αὐτὴν καὶ πρὸς ἄλλο ν' ἀντήλλαξεν ἀξίωμα· τοῦτο δὲν δύναται νὰ εἴναι ἄλλο τι, εἰμὴ τὸ τοῦ ἐπιμελητοῦ αὐτοκράτορος, ὑπερ τοὐλάχιστον μετὰ τινος ἔτη καὶ ῥητῶς οὕτως ὀνομάζεται (**Διοδώρου** III, 39). Ὑπὲρ τούτου συνηγορεῖ καὶ τὸ τοῦ **Διοδώρου** III, 2, ἐνθα ὁ Περδίκκας δι' ἀναχρονισμοῦ καλεῖται ἤδη ἐπιμελητὴς τῆς βασιλείας.

²) **Διοδώρου** Γ', 4. Ὁ **Ιουστίνος** XIII, 4, 17 ὀρίζει αὐτὸ διὰ τοῦ *summus castorum tribunatus*.

³) Ὁ Σέλευκος κατὰ τὸν **Πορφυρίον** (παρ' **Εὐσεβ.** Ἀρμεν. μεταφρ. I, σ 249) ἀπέθανεν ἐν ἔτει 281, τῷ 75ῳ τῆς ἡλικίας του.

⁴) **Ἀππιανοῦ** Συρ. 57. Ὁ **Αἰλιανὸς** Παικ. Ἱστ. II, 16 ὀνομάζει αὐτὸν ἀνδρείον.

νά νομισθῇ ὑπὸ τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους ὡς μάλιστα ἐπι-
τήδειος πρὸς ἀξίωμα, ἐν ᾧ δὲν θὰ ἔβλεπεν εὐχαρίστως ἓνα τῶν
πρεσβυτέρων στρατηγῶν, ὅστις ἀναλόγως τῶν ὑπηρεσιῶν του θὰ
ἦτο ἀπαιτητικώτερος.

Ἡγεμὼν τοῦ ἀγῆματος τῶν εὐγενῶν ἔγεινεν ἀντὶ τοῦ Σελεύ-
κου ὁ Κάσσανδρος, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀντιπάτρου, ὅστις μικρὸν πρὸ τοῦ
θανάτου τοῦ βασιλέως εἶχεν ἔλθῃ εἰς τὴν Βαβυλῶνα, φέρων ἐν-
τολὰς τοῦ πατρὸς του. Ὁμηλῆς πρὸς τὸν Σέλευκον¹ καὶ ἀμέτο-
χος τῆς δόξης τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ στρατειῶν τοῦ βασιλέως, εἶδεν
ἑαυτὸν ταχέως ἀνυψωθέντα εἰς μίαν τῶν ἐν τῷ στρατῷ ἐντιμοτάτων
θέσεων. Διότι ὁ Περδίκκας θὰ ἤλπισεν ἴσως, ὅτι, τιμῶν τὸν υἱόν,
θὰ ὑπεχρέωνε τὸν πατέρα· συγχρόνως δὲ θὰ ἠϋχετο ἴσως νὰ ἔχῃ
παρ' ἑαυτῷ ἐχέγγυον τῆς εὐαγωγίας ἐκείνου, ὅστις ἔνεκα τοῦ
ὑψηλοῦ αὐτοῦ ἀξιώματος καὶ τῆς ἐκπαλαί δεδοκιμασμένης ὑπη-
ρεσιακῆς ὁράσεως θὰ ἐνόμιζεν ἑαυτὸν πρὸ παντὸς ἄλλου κεκλη-
μένον εἰς τὴν ἀνωτάτην διεύθυνσιν τῶν πραγμάτων.

Περὶ ἄλλων μεταβολῶν ἐν τῷ ἐπιτελείῳ τοῦ στρατοῦ, αἵτι-
νες ὡς ἐκ τῆς ἀμέσως μνημονευησομένης ἀλλαγῆς τῶν σατρα-
πειῶν ὠφείλον ἐξ ἀνάγκης νὰ ἐπέλθωσι, δὲν ἔχομεν εἰδήσεις².
Σπουδαιότερος ἦτο ὁ διαμερισμὸς τῶν ἐπαρχιῶν.

Ἡ σατραπεία τῆς Αἰγύπτου, συγκειμένης ἐκ τῆς κυρίως χώ-
ρας τοῦ Νείλου καὶ τῶν δύο ἐκτὸς τοῦ Δέλτα χωρῶν, τὰς ὁποίας
οἱ Αἰγύπτιοι ὀνομάζουσι Λιβύην καὶ Ἀραβίαν³ ἔνεκα τῆς γεωγρα-

¹) Παρ' Ἀθηναίῳ (Α', 18) ἱστορεῖ ὁ Ἡγήσανδρος, ὅτι ἐν ἡλικίᾳ 35 ἐτῶν ὠφείλεν
ἀκόμη νὰ δειπνῇ, καθήμενος παρὰ τὸν πατέρα καὶ οὐχὶ κατακλινόμενος, διότι δὲν εἶχεν ἐτι
φονεύσῃ κάπρον.

²) Πρὸ πάντων θὰ εἶχομεν ἐπιθυμίαν νὰ γνωρίζωμεν, κατὰ τίνα τρόπον διετηρήθη ὁ θε-
σμὸς τῶν σωματοφυλάκων. Ἀλλὰ περὶ τούτου, ὡς καὶ περὶ τῆς ὅλης στρατιωτικῆς ὁργανώ-
σεως τῶν ἐπομένων ἐτῶν, οὐδὲν σαφές δυνάμεθα νὰ πορισθῶμεν. Μόνον ὁ Ἀριστόνους, ὅστις
φαίνεται ὅτι εἶχεν ἰδιαιτέραν φιλίαν πρὸς τὸν Περδίκκαν, ἐκ πάντων τῶν σωματοφυλάκων
ἔμεινε παρὰ τῇ βασιλείᾳ καὶ θεβαίως ἐν τῇ αὐτῇ ιδιότητι.

³) Ὁ Ἀῤῥιανὸς (π. Φωτ. 69, α, 32) λέγει «Λιβύης καὶ ὅσα τῆς Ἀραβίαν γῆς ξύνορα
Αἰγύπτου». Ταῦτα δὲ εἶνε φυσικῶς τῷ λόγῳ μόνον αἱ γῶραι Tiarrabia καὶ Niphaiat. Βεβαίως

φικῆς θέσεως, τῆς ταχέως αὐξανούσης εὐημερίας, τῆς πρὸ ὀλίγων μόνον ἐτῶν κτισθείσης καὶ ἤδη ἀκμαζούσης πρωτεύουσας αὐτῆς Ἀλεξανδρείας ἦτο μία τῶν σπουδαιωτάτων διοικήσεων τοῦ κράτους. Αὐτὸς ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε διατάξῃ μετ' ἰδιαζούσης προνοίας καὶ στοργῆς τὰ τῆς διοικήσεως τῆς Αἰγύπτου, καὶ εἰς τοῦτο μάλιστα εἶχεν ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν του, νὰ μὴ συγκεντρωθῇ εἰς ἐνὸς χεῖρας λίαν μεγάλη ἐξουσία. Ἦτο αὐτόχρομα κατάχρησις, ὅτι Κλεομένης ὁ Ναυκρατίτης, ὁ νομάρχης τῶν ἀραβικῶν διαμερισμάτων, ὅστις ἐν ταύτῳ εἶχεν ἐπιτραπὴ τὴν διοίκησιν τῶν πόρων τῆς ὅλης σατραπείας, προϊόντος τοῦ χρόνου, πράγματι ἀντεποιεῖτο τοῦ σατραπικοῦ ἀξιώματος¹.

Κατὰ τὴν νέαν διάταξιν σατράπης τῆς χώρας κατεστάθη ὁ σωματοφύλαξ Πτολεμαῖος ὁ Λάγου, ὁ δὲ Κλεομένης ἔμελλε νὰ μένῃ ἐν Αἰγύπτῳ ὑπαρχος αὐτοῦ.

Ἡ σατραπεία Συρία ἢ περιλαμβάνουσα τὰς χώρας τὰς μεταξὺ Εὐφράτου καὶ τῆς παραλίας, ἐν ἣ ἔκειντο καὶ αἱ φοινικικαὶ ἡγεμονίαι, εἰς τίνος χεῖρας ὑπῆρχε κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀγνοοῦμεν. Νῦν δὲ ἔλαβεν αὐτὴν Λαομέδων ὁ Λα-

τὸ ὄνομα Λιβύη δὲν περιλαμβάνει ἀδιστάκτως καὶ τὴν Κυρήνην, ἀλλ' οὐδὲ τὴν χώραν τὴν πολιτικῶς λεγομένην Λιβύην. Καθὼς ὁμῶς φαίνεται ἐκ τῶν νομισμάτων τῶν φερόντων τὴν ἐπιγραφὴν ΑΙ-ΒΥΩΝ καὶ ἐνίοτε τύπον Ἀλεξάνδρου, ἡ λέξις οὐ μόνον γεωγραφικῶς καὶ ἐθνολογικῶς ἐκλαμβάνεται, ἀλλὰ κατὰ τινες χρόνους ἐσήμαινε καὶ πολιτικὴν κοινότητα, πάντως νομαδικὰ φύλα τῆς ἐρήμου. Ἄν τὸ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τούτων φοινικικὸν Μ πρέπει νὰ ἐξηγηθῇ διὰ τοῦ Μακεδόνων, Μαρμαριδῶν, ἢ Μακχαίων (ἴδ. τὰς διαφόρους γνώμας παρὰ C. Müller Numismatique de l'ancien Afrique I, σ. 133), ἀνάγκη νὰ μένῃ ἀόριστον. Ὅπως δὲ οἱ mer-mer-ti οἱ κατὰ τινὰ ἱερογλυφικὴν ἐπιγραφὴν τοῦ 211 ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου ὑποταχθέντες (Lepsius Zeitschr IX, σ. 1) εἶνε τὰ φύλα τῆς ἐρήμου τὰ μάλιστα μεταξὺ Αἰγύπτου καὶ Κυρηναϊκῆς διαιτώμενα. Κατὰ τὴν διανομὴν τῶν σατραπειῶν φαίνεται ὅτι ἡ Κυρηναϊκὴ κατὰ πρῶτον ἐθεωρήθη ὡς ἀνήκουσα εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα. Περὶ δὲ τῆς Ἀραβίας λέγει ὁ Πλίνιος (V, 15), ὡς φαίνεται κατὰ τὸν Ποσειδώνιον, ultra Pelusiacum Arabia est ad mare rubrum pertinens... Ostracine Arabia finitur.

¹) Ἰουστίνου XIII 4, 11 ad tractandam (ἀντὶ τοῦ κοινῶς φερομένου tradendam) provinciam additur. Ὁ Κλεομένης ἀνακριδῶς ὀνομάζεται σατράπης, οἷον παρὰ Παισ. Α'. 6, 3 «ὃν σατραπεύειν Αἴγυπτον κατέστησεν Ἀλέξανδρος.» Καὶ ὁ Φώτιος ἐκ τοῦ Ἀρριανοῦ: «ὁ ἐξ Ἀλεξάνδρου τῆς σατραπείας ταύτης ἄρχειν τεταγμένος», ἀλλ' εἴτα ὁρθῶς «Πτολεμαῖον ὑπαρχος» Ὡσαύτως καὶ ὁ Δέξιππος ἀποσπ. 1.

ρίχου, Ἀμφιπολίτης, ἐκ γενετῆς Μυτιληναῖος. Οὗτος ὀλιγάκις μὲν μνημονεύεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀλλ' ἦτο ἐξ ἅπαντος εἰς τῶν περὶ τὸν βασιλέα ἐπιφανῶν ἀνδρῶν. Ἐν ἔτει 337 εἶχε περιπλεχθῆ μετὰ τοῦ Νεάρχου, Πτολεμαίου καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἐριγυίου εἰς τὴν γνωστὴν ὑπὲρ τοῦ Ἀλεξάνδρου σκευωρίαν, καὶ ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ. Ἀναβὰς δὲ ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὸν θρόνον, ἀνεκάλεσεν αὐτόν, καὶ τῷ 332 ἀνέθεσεν εἰς αὐτόν, ὡς εἰδήμονα τῆς συριακῆς γλώσσης, τὴν ἐπιμέλειαν τῶν αἰχμαλώτων¹. ἄλλας στρατιωτικὰς λειτουργίας φαίνεται ὅτι δὲν ἔλαβε. Ὅτι δὲ ὑπῆρξεν εἰς τῶν 32 τριηραρχῶν τοῦ ἐν τῷ Ἰνδῷ στόλου μαρτυρεῖ τὸ ἀξίωμα καὶ ἡ μετὰ τῶν μεγιστάνων ἔντιμος τάξις αὐτοῦ.

Ἡ σατραπεία Κιλικίας ὑπὸ στρατιωτικὴν ἔποψιν εἶχεν ἰδιαιτέραν σπουδαιότητα, ὡς δεσπόζουσα τῆς συγκοινωνίας μετὰ τῶν ἀνατολικῶν καὶ δυτικῶν χωρῶν τῆς Ἀσίας· διὰ τοῦτο κατέθηκεν ὁ Ἀλέξανδρος τῷ 332 τὴν σατραπείαν καὶ στρατηγίαν εἰς μίαν χεῖρα, καὶ παρέδωκε τὴν σπουδαίαν ταύτην ἀρχὴν εἰς ἓνα τῶν σωματοφυλάκων αὐτοῦ, τὸν Βάλακρον, τὸν υἱὸν τοῦ Νικάτορος. Ἀλλ' οὗτος πρὸ μικροῦ εἶχε πέσῃ μαχόμενος κατὰ τῶν ὀρεινῶν φυλῶν τοῦ Ταύρου, νῦν δὲ παρεδόθη αὐτῇ ἡ ἐπαρχία εἰς τὸν ταξιάρχην Φιλώταν².

Τῆς Κιλικίας ὁμορος ἐκ δυσμῶν εἶνε ἡ Παμφυλία, ἥτις ἀπὸ τῆς κατακτήσεως τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐνωθεῖσα μετὰ τῆς Λυκίας ἐσατραπεύθη κατὰ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Νεάρχου, ὅστις ἔπειτα τῷ 326 ἀπῆλθε μετὰ στρατοῦ εἰς τὴν Ἰνδικήν. Ἰσως καὶ νῦν ἀπεδόθησαν εἰς αὐτόν πάλιν αἱ χώραι ἐκεῖναι³. Ἀλλ' ἴσως ἐφάνη

¹) Ἀρρίανου Γ', 6.

²) Ὁ Φιλώτας μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Ἀρρίανου Γ', 29 καὶ Δ', 24 ὡς ἀρχηγὸς μιᾶς φάλαγγος· ἐν δὲ ταῖς μετέπειτα παραχαῖς εἶνε ἐκ τῶν οὐκ ὀλίγων προφανῶς ὑπὲρ τοῦ Περδίκκου ὁρώντων προσώπων.

³) Μόνος ὁ Ἰουστίνος μνημονεύει ὅτι ὁ Νεάρχος ἔλαβε τὴν Λυκίαν καὶ Παμφυλίαν. Ὁ δὲ Διόδωρος (III', 3) ἀναγράφει, ὅτι αἱ δύο αὗται ἐπαρχίαι ἐδόθησαν εἰς τὴν Ἀντίγονον. Θὰ ἦτο ἀπορίας ἄξιον, ἂν ὁ ναύαρχος, προδήλως εἰς τῶν ἐπιφανεστάτων ἐν τῇ αὐτῇ, ἀπηλλάττετο κενὰς ἔχων τὰς χεῖρας· τούναντίον αἱ προηγούμεναι σχέσεις αὐτοῦ πρὸς τὴν Λυκίαν καὶ Παμφυλίαν καὶ ἡ πρὸς τὰ ναυτικὰ ἐπικαιροτάτη θέσις τῶν χωρῶν τούτων,

ἀναγκαῖον ἐν πρώτοις νὰ διατηρήσωσιν αὐτὸν ὡς ἀρχηγὸν τοῦ μακεδονικοῦ στόλου ἐν ταῖς νοτιάις θαλάσσαις, καὶ τὴν σατραπείαν αὐτοῦ ν' ἀφήσωσι προσωρινῶς εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Ἀντιγόνου.

Ἀντίγονος ὁ Φιλίππου¹ ἦτο ἀπὸ τοῦ ἔτους 333 σατράπης τῆς μεγάλης Φρυγίας, ἀνήκων εἰς τὴν πρεσβυτέραν γενεὰν τῶν μακεδόνων στρατηγῶν. Καθ' ὃ πολύπειρος, συνετός, ἡρέμα ἀποφασιστικός, θὰ ἔδωκεν ἐντὸς τῆς δεκαετίας ταύτης εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ τὴν εὐστάθειαν, ἧς πρὸ πάντων ἔχρηζεν ἡ ὑπὸ ληστρικῶν ὀρεινῶν φυλῶν καὶ σχεδὸν ἀνεξαρτήτων συμμάχων περιστοιχιζομένη αὕτη ἐπαρχία. Διότι πρὸς νότον μὲν κατῴκουν ἐν ταῖς ὀρειναῖς χώραις τοῦ Ταύρου πεισιδικὰ φύλα, τὰ ὅποια καὶ αὐτὴν τὴν μεγάλην στρατιωτικὴν ὁδὸν οὐχὶ σπανίως καθίστων ἐπικίνδυνον κατὰ τὰ στενὰ τῆς Τερμησοῦ καὶ Σαγαλασσοῦ· καὶ ὁ Βάλακρος δὲ ἐν μάχῃ πρὸς τὰς δύο ταύτας πόλεις τῶν Ἰσαύρων καὶ Λαρανδέων εἶχεν ἀπολέσῃ νεωστὶ ζωὴν ἅμα καὶ νίκην. Πρὸς δὲ τὰ βορειοανατολικά ἐν ταῖς παρὰ τὸν Πόντον κειμέναις χώραις τῆς Καππαδοκίας ἤρχεν ὁ γέρων δυνάστης Ἀριαράθης, ὅστις ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἶχε μοχθήσῃ πρὸς αὐξήσιν τοῦ ἰδίου στρατοῦ, καὶ ἐλέγετο ὅτι εἶχε 30,000 πεζῶν καὶ 15,000 ἀρίστων ἵππέων².

παρέχουσι μείζονα βαρύτητα εἰς τὴν τοῦ Ἰουστίνου γνώμην, ἣν ἀπεδέχθημεν. Δυστυχῶς ὁ χρόνος τῆς παρὰ **Πολυαίνω** (Ε', 35) μνημονευομένης μάχης τοῦ Νεάρχου πρὸς τὸν Ἀντιπατρίδαν περὶ τὴν Τελμησσὸν δὲν δύναται νὰ ἐξακριβωθῇ.

¹) Τὸ ὑπὸ τοῦ **Αἰλιανοῦ** (Π. Ἰ. στ. ΙΒ', 13) «αὐτουργὸς ἦν ὁ Ἀντίγονος» λεγόμενον ἐλήφθη προφανῶς ἐκ τινος πηγῆς, ἐν ᾗ ἐγχευάζετο ὁ Ἀντίγονος, πιθανῶς ἐκ τοῦ δυσμενῶς πρὸς τοὺς Ἀντιγονίδας διακειμένου Δούριδος, ὅστις ἰγὰρ πα τοιαύτας ἀηθίας, ὣν ὀλόκληρον ἀνθολογίαν ἀπετέλεσεν ὁ **Αἰλιανὸς** (Ποικ. Ἰστ. ΙΒ', 43) βεβαίως ἐκ τῶν Μακεδονικῶν τοῦ Δούριδος. Καὶ τὰ ὑπὸ **Ἰουστίνου** (ΧΙΙΙ, 4, 10) περὶ τοῦ Πτολεμαίου λεγόμενα: *quem ex gregario milite Alexander virtutis causa provexerat*, προδίδει τὸ αὐτὸ ἐργαστήριον. Πῶς ἦτο δυνατόν ὁ Ἀλέξανδρος τὸν αὐτουργὸν εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τοῦ πολέμου νὰ καταστήσῃ σατράπην τῆς Φρυγίας; πῶς ἦτο δυνατόν ἡ φιλοδοξία αὐτοῦ νὰ τ' ἐμβάλλῃ εἰς φροντίδας; διότι τοῦτο λέγει ὁ **Αἰλιανὸς** Ποικ. Ἰστ. ΙΒ', 16. Βεβαίως ὁ Ἀντίγονος κατήγετο ἐξ ἐπιφανοῦς οἴκου καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ **Διοδώρου** (ΚΑ', 1) περὶ αὐτοῦ λεγόμενον «ἐξ ἰδιώτου γενόμενος δυνάστης» δὲν περιέχει ἀντίφασιν. Ἄλλως, πρὶν λάβῃ τὴν σατραπείαν τῆς Φρυγίας (333), ὑπῆρξε στρατηγὸς τῶν ἐλληνικῶν συμμαχικῶν πεζικῶν δυνάμεων καὶ νῦν κατὰ τὸν **Εὐσέβιον** (Ἀρμεν. Ι σ' 248 ἐκδ. Sch.) ἦτο ἡδὲ ἐν ἀρχῇ τοῦ ἐξηκοστοῦ ἔτους.

²) **Διοδώρου** ΙΙΙ', 16 πρβλ. ΑΑ', 19, 4, περὶ τῆς λεγομένης καταγωγῆς τοῦ Ἀρια-

Καὶ ἡ σχέσις δὲ πρὸς τοὺς βορείους γείτονας, τοὺς Παφλαγόνας, φαίνεται ὅτι ὅλως μετεβλήθη· ἐν ἔτει 333 εἶχον ὑποταχθῆ ἔκουσιν εἰς τὸν βασιλέα ὑπὸ τὸν ὅρον, ὅτι αἱ δυναστεῖαι αὐτῶν δὲν ἤθελον καταλυθῆ, καὶ τὰ ὅρια αὐτῶν δὲν ἤθελον ὑπερβῆ μακεδονικὰ στρατεύματα· τότε δὲ ἦσαν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς σατραπείας τῆς παρὰ τὸν Πόντον Φρυγίας. Καὶ ὅποῖαι μὲν μεταβολαὶ ἐκεῖ συνέβησαν, ἀγνοοῦμεν¹, τὸ βέβαιον δὲ εἶνε, ὅτι ἡ Παφλαγονία ἔμελλε τοῦ λοιποῦ νὰ προστεθῇ εἰς τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Εὐμένους· αὕτη δὲ δὲν ἦτο ἄλλως δυνατόν νὰ συγκροτηθῇ, εἰμὴ διὰ τῆς ἐνόπλου βίας.

Τῷ ὄντι ἡ Παφλαγονία, ἡ Καππαδοκία καὶ ἡ παρὰ τὸν Πόντον πρὸς ἀνατολὰς μέχρι Τραπεζοῦντος χώρα² ἔμελλε νὰ δοθῇ ὡς σατραπεία εἰς τὸν Εὐμένην. Ὁ Εὐμένης, καταγόμενος ἐκ τῆς

ράθου ἐξ ἀρχαίου περσικοῦ ἡγεμονικοῦ γένους. Ἄν ἡ ἀνω Καππαδοκία, ἣν ὁ Ἀλεξάνδρος διῆλθε τῷ 333 καὶ ἔταξεν ὑπὸ τὸν σατράπην Σαδίκτην (:), συνεχωνεύθη ἔπειτα ἴσως μετ' ἄλλης σατραπείας, τῆς μεγάλης Φρυγίας πρὸς εἰπεῖν, (πρὸλ. *Κουρτίου* IV, 1, 35), δὲν λέγεται. Τοῦτου τοῦ Ἀριαράθου πιθανῶς εἶνε τὰ ἀργυρὰ νομίσματα τὰ ἐν Σινώπῃ καὶ Γαζιούροις κοπέντα καθ' ἃ ὁ Waddington (*Revue Num.* 1861 σ. 2 ἐξ) ἐξηκριδίωνεν. Περὶ τῶν ὠραίων χαλκῶν νομισμάτων τῶν φερόντων τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν ἴδ. Merzbacher (ἐν τῇ *Wiener Num. Zeitschr.* 1871, σ. 427). Περὶ τούτων τῶν νομισμάτων καὶ τῶν ἀμφιβολιῶν τῶν ἐκφρασθεῖσων περὶ τῆς ἀποδόσεως αὐτῶν, ἔγινε λόγος καὶ ἐν τῇ Ἱστορ. τοῦ Ἀλεξάνδρου σ. 245, 4, τῆς γαλλ. μεταφρ.

¹) Κατὰ τὸν *Διόδωρον* (ΙΓ', 90, 2) ὁ Μιθραδάτης διεδέχθη ἐν τῇ βασιλείᾳ τὸν πατέρα του Ἀριοδάρξανην, περὶ δὲ τοῦ Ἀριοδάρξανου (ἐν ΙΕ', 90, 3) λέγει ὅτι ὑπῆξε σατράπης τῆς Φρυγίας: «ὅς καὶ Μιθριδάτου τελευτήσαντος τῆς τούτου βασιλείας κεκυριευκὼς ἦν»· Βεδοῦν δὲν πρέπει νὰ ἀμφιβῶνται, ὅτι κατὰ τὰ οὐσιωδέστατα ἡ Παφλαγονία ἦτο ἡ ἐπικράτεια ταύτης τῆς δυναστείας. Κατὰ τὸν *Διόδωρον* (ΙΓ', 90) ὁ Μιθραδάτης οὗτος ἐβασίλευσε 35 ἔτη Ἄν δὲ ἦδη ἐπὶ Ἀλεξάνδρου ἡ νῦν μόνον ἀπώλεσε τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ δὲν εἶνε σαφές. Ἀπὸ τοῦδε καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἐτάττετο μετὰ τοῦ Ἀντιγόνου, καὶ διετήρησε μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Δημητρίου φιλικὰς σχέσεις. Ὁ Πλούταρχος λέγει ἀμφοτέρους ὁμήλικας (*Πλουτάρχου* Δημητρ. Δ'), ἐν ᾧ ὁ Μιθραδάτης ἦτο κατὰ 40 ἔτη πρεσβύτερος (*Δουκιανοῦ* Μακροβ. 13 πρὸλ. Wesseling εἰς *Διοδώρου* 16', 41).

²) *Διοδώρου* III', 3 «Παφλαγονίαν καὶ Καππαδοκίαν καὶ πάσας τὰς συνοριζούσας ταύταις χώρας, ἃς Ἀλεξάνδρος οὐκ ἐπῆλθεν κτλ.» Ὁ *Πλούταρχος* (Εὐμ. Γ') λέγει «μέχρι Τραπεζοῦντος». Πρὸλ. Ἰουστίνον, Δεξιππον, Ἀδριανὸν καὶ Κούρτιον. Περὶ τῆς τάξεως καὶ τοῦ ἀξιώματος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἴδ. τοὺς ἐρμηνευτὰς τοῦ *Αἰλιανοῦ* εἰς II, I, 1B', 43. Κατὰ τὸν *Θεόδορον τὸν Μετοχίτην* (σ. 759 ἐκδ. Müller) ὁ Εὐμένης ἔλαβε καὶ τὴν Κιλικίαν· ἀλλὰ τοῦτο, ὡς καὶ τόσαι ἄλλαι εἰδήσεις τοῦ συγκεχυμένου τούτου μεγάλου λογοθέτου, εἶνε πάντῃ ἐσαυμένον. Διὸ ἐν τοῖς ἐξῆς τὰ ὑπ' αὐτοῦ λεγόμενα περὶ Δημητρίου, Περδίκκου, Πύρρου καὶ ἄλλων δὲν θέλω ἀναφέρει.

ἐν Χερσονήσῳ πόλεως Καρδίας, υἱὸς Ἱερωνύμου, ἤδη ἀπὸ τοῦ 342 ἦτο ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Φιλίππου, εἴτα δὲ ἀρχιγραμματεὺς τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ὡς Ἕλληνα ἦτο, μεταξύ τῶν Μακεδόνων μεγιστάνων τόσον ὀλιγώτερον ἀγαπητός, καθ' ὅσον ὁ βασιλεὺς πολλαχῶς εἶχε τιμήσῃ αὐτόν, ἐσχάτως δὲ καὶ διὰ τοῦ γάμου μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἀρταβάζου. Τὸ φρόνημα τοῦτο τῶν μεγιστάνων ἐγνωρίζεν ὁ δεξιὸς Καρδιανός· ὅθεν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως ἀπесύρθη, ἀφροντιστῶν περὶ τῆς ἐριδος τῶν ἐταίρων καὶ τῶν φαλαγγιτῶν, λέγων ὅτι «δὲν ἤρμοζεν εἰς ξένον νὰ ἀναμιχθῇ εἰς τὰς διαφορὰς τῶν Μακεδόνων». Ἀλλ' εἶδομεν πόσον σπουδαίως μετέσχε τῆς ἐπελθούσης συνδιαλλαγῆς.

Τὸ μὲν ἡ εὐλάβεια πρὸς ταῦτά τε καὶ τὸ πρότερον ἀξίωμα τοῦ Εὐμένους, τὸ δὲ ἡ μέριμνα ὅτι, ἐὰν ἔμενεν ἐν Βαβυλῶνι, ἔχων ἐνδόμυχον τὸ συναίσθημα τοῦ παραγκωνισμοῦ, ἐδύνατο νὰ εἶνε ὡς οὐδεὶς ἄλλος ἐπικίνδυνος, θὰ παρεκίνησαν τὸν ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους νὰ ικανοποιήσῃ αὐτόν. Διότι οὐδὲν τούτου πλεόν ἦτο ἡ ἀπονομὴ ταύτης τῆς σατραπείας, ἥτις ἡ καθ' ὁλοκληρίαν ἢ κατὰ τὸ μέγιστον μέρος ἔχρηζε πρῶτον νὰ κατακτηθῇ· ὁ δὲ δυνάστης Ἀριαράθης, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἔπρεπε ν' ἀφαιρεθῇ, ἦτο ἰσχυρὸς πολέμιος. Πρὸς ἐκτέλεσιν τούτου ἔλαβεν ἔγγραφον διαταγὴν ὁ Ἀντίγονος ὁ σατράπης τῆς Φρυγίας. Διότι θὰ ἐφάνη ἴσως χρήσιμον συγχρόνως μετὰ τοῦ Εὐμένους καὶ τοῦτον τὸν ἰσχυρὸν καὶ φιλόδοξον σατράπην νὰ ἐμπλέξῃ εἰς πόλεμον πολυχρόνιον καὶ πολυδάπανον, ὅστις μετὰ εὐτυχῇ ἔκβασιν ὄφελος μὲν οὐδὲν ἀπέφερε, γείτονα δὲ κατέλειπεν εἰς αὐτὸν ἰσχυρὸν καὶ δεξιόν, ὅστις, αἰτούμενος τὴν ἀνταπόδοσιν τῆς εἰς αὐτὸν χορηγηθείσης βοήθειας, ἤθελε σφιγκτότερον συνδέσῃ τὸ ἴδιον αὐτοῦ συμφέρον πρὸς τὸ τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους.

Ἐν Καρίᾳ εἶχεν, ὡς φαίνεται, ζῶντος ἔτι τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀποθάνῃ ἡ γηραιὰ ἡγεμονίς Ἀδα ἡ ἐξ Ἀλίνδων· ἡ δὲ χώρα ἔγεινεν ἀπὸ τότε ἄμεσος σατραπεία τοῦ κράτους. Ἀλλὰ τίς τὸ πρῶτον ἔλαβεν αὐτήν, δὲν λέγεται· πιθανῶς ὁ αὐτὸς Ἀσαν-

δρος¹, εἰς ὃν καὶ τοῦ λοιποῦ ἀνῆκεν. Οὗτος, υἱὸς τοῦ πρεσβυτέρου Φιλώτα καὶ ἀδελφὸς τοῦ Παρμενίωνος, εἶχεν ἤδη ἐν ἔτει 334 λάβῃ τὴν λυδικὴν σατραπείαν· ἀλλὰ τῷ 330 εἶχε προσέλθῃ μετὰ νέων δυνάμεων εἰς τὸν ἐν Βακτριανῇ στρατόν. Ἐντεῦθεν θὰ ἐπανῆλθε μετὰ τοῦ βασιλέως καὶ κατὰ τὸν χρόνον τοῦ διαμερισμοῦ ἦτο ἐν Βαβυλῶνι.

Καὶ ὁ πρῶην σατράπης τῆς Λυδίας Μένανδρος² εἶχεν ἔλθῃ μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως μετ' ἀκμαίων στρατευμάτων εἰς τὴν Βαβυλῶνα. Εἰς αὐτὸν δὲ ἀπεδόθη πάλιν ἡ προτέρα αὐτοῦ σατραπεία.

Πολὺ σπουδαιότερα, τοῦλάχιστον ὑπὸ στρατιωτικὴν ἔποψιν, ἦτο ἡ τρίτη κατὰ τὴν δυτικὴν παραλίαν σατραπεία, ἡ ὀνομαζομένη παρὰ τὸν Ἑλλησπόντον Φρυγία. Διὰ ταύτης διῆκεν ἡ μεγάλη ὁδὸς ἡ ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην ἄγουσα, καὶ ὁ κατέχων τὴν Φρυγίαν ἠδύνατο, τοῦλάχιστον κατὰ γῆν, νὰ διακόψῃ τὴν συγκοινωνίαν· ἦτο διὰ τὴν διάβασιν τοῦ Ἑλλησπόντου τρόπον τινα τὸ προγεφύρωμα κατὰ τῆς Ἀσίας, κατὰ δὲ τῆς Εὐρώπης ἡ κρατίστη σκοπιὰ παντὸς ἐλλογῶντος πολεμίου. Μετὰ τὸν Κάλαν τὸν υἱὸν τοῦ Ἀρπάλου ἐσατράπευσεν ἐκεῖ ὁ Δήμαρχος³. ἀλλὰ κατὰ τοὺς νῦν καιροὺς, καθ' οὓς διχοστασίαι καὶ μάχαι προσεδοκῶντο, ἡ σατραπεία αὕτη εἶχε διπλὴν σπουδαιότητα. Ἀφ' οὗ ὁ Λεοννάτος ὁ σωματοφύλαξ, ὅστις τὸ πρῶτον ἐφαίνετο προωρισμένος ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Περδίκκου νὰ ἔχῃ τὴν ὑπερτάτην ἐξουσίαν, εἴτα δὲ διὰ τῆς ἀπροφασίστου διαγωγῆς του, ἡγούμενος τῶν ἐταίρων, κατὰ τὸ πλεῖστον συνετέλεσεν εἰς τὴν νίκην τοῦ Περδίκκου, ἐδέχθη τὴν σατραπείαν, δὲν θὰ εἶνε ἀπίθανον ὅτι

¹) Κατὰ τὰς ἐξηγήσεις τοῦ Boeckh (Corpus Inscription. Graec. no 105) πρέπει βεβαίως νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀνεπίδεκτον ἀμφιβολίας, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ σατράπου πρέπει νὰ γραφῇ κατὰ τὸν Δέξιππον οὕτως, καὶ οὐχὶ Κάσσανδρος, ἀν καὶ ὁ Ἀῤῥιανός, ὁ Διόδωρος, ὁ Κούρτιος καὶ ὁ Ἰουστίνος τοῦτο τὸ ὄνομα ἔχουσιν.

²) Διεδέχθη τὸν Ἀσανδρον ἐν τῇ σατραπείᾳ τῷ 331, Ἀῤῥιανοῦ Γ', 6. πρῶλ. Ἀῤῥιαν. Ζ', 23, 1 καὶ 24, 1). Εἶνε βεβαίως Μακεδών, οὐχὶ δὲ ὁ Μένανδρος ὁ υἱὸς τοῦ Μανδρογένους, Μάγνης, ὅστις ἀναφέρεται ὡς τριῆραρχος τοῦ στόλου τοῦ Ἰνδοῦ (Ἀῤῥιανοῦ Ἰνδ. 15).

³) Ἀῤῥιανοῦ τῶν μετ' Ἀλεξανδρ. Α', 6.

παρήτησε τὰς ἐπὶ τῆς ἀνωτάτης κυβερνήσεως ἀξιώσεις του, ἵνα λάβῃ ἀρχήν, ἣτις ἐξησφάλιζεν εἰς αὐτὸν μείζονα ἰσχὺν παρὰ τὸ ἀξίωμα τὸ παρὰ τῷ Περδίκκᾳ. Καὶ ὁ Περδίκκας δὲ πάλιν θὰ ἐνεπιστεύετο εὐχαρίστως τόσον ἐπὶκαιρον θέσιν εἰς τὰς χεῖρας ἀνδρός, τοῦ ὁποίου τὴν ἀφοσίωσιν ἐνόμιζεν ὅτι εἶχε δοκιμάσῃ ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς στάσεως. Ὁ Λεοννάτος παρηγγέλθη νὰ προοιμιιάσῃ ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Ἀντιγόνου τὴν κατὰ τοῦ Ἀριαράθου ἐκστρατείαν.

Ἰδιόρρυθμοι ἦσαν αἱ διατάξεις τοῦ ἐπεμελητοῦ τοῦ κράτους περὶ τῶν εὐρωπαϊκῶν πραγμάτων. Δὲν ἤρκεσθη εἰς τὴν διανομὴν τῆς δυνάμεως μετὰξὺ Κρατέρου καὶ Ἀντιπάτρου, ὅπως εἶχεν ἤδη ὁρίσθῃ ἐν τῇ πρὸς τὸν Μελέαγρον συμβάσει, ἀλλ' ἀπεχώρισεν εἰς ἰδίαν σατραπείαν πᾶσαν τὴν θρακικὴν χώραν τὴν πρὸς ἀνατολὰς τῶν προτέρων μακεδονικῶν ὁρίων, τουτέστι τὰς χώρας τῶν Ὀδρυσῶν καὶ Θρακῶν τὰς πέραν τοῦ Αἴμου, τὰς ὁποίας μέχρι τοῦδε ἐκυβέρνην ἰδιαιτεροὶ στρατηγοὶ ὑπὸ τὸν ἐπιμελητὴν τῆς Μακεδονίας. Ἡ ἥττα τοῦ τελευταίου στρατηγοῦ Ζωπυρίωνος καὶ ἡ ἀνάγκη τοῦ ν' ἀντιτάξωσιν ἰσχυρὸν προπύργιον κατὰ τῆς πρὸς τὸν Ἰστρον ἐπιδρομῆς τῶν Σκυθῶν θὰ ἐδικαιολόγουν ἴσως ταῦτα τὰ μέτρα, τῶν ὁποίων ἕτερος σκοπὸς ἦτο βεβαίως ν' ἀφαιρέσωσι τὴν Χερσόνησον καὶ τὰς συνορευούσας χώρας, δι' ὧν διέρχεται ἡ πρὸς τὴν Μακεδονίαν ἄγουσα ὁδός, ἀπὸ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ Ἀντιπάτρου, ὅστις δυσκόλως θὰ ἦτο σύμφωνος πρὸς τὰ ἐν Βαθυλῶνι γεινόμενα. Τὴν θρακικὴν σατραπείαν ἔλαβεν ὁ σωματοφύλαξ Δυσίμαχος¹, εἰς τῶν εὐρωστοτάτων καὶ τολμηροτάτων ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν τοῦ στρατοῦ²

¹) Κατὰ τὸν *Ἀρρίανον* «Θράκης καὶ Χερσόνησου καὶ ὅσα Θραξὶ σύνορα ἔθνη ἔστε ἐπὶ θάλασσαν τὴν ἐπὶ Σαλμυδησσὸν τοῦ Εὐξείνου πόντου καθήκοντα». Ἡ σχεδὸν κατὰ λέξιν ὁμοφωνία τῶν ὑπὸ τοῦ *Διοδώρου* (III', 3) λεγομένων ἀποδεικνύει ὅτι ἀμφότεροι ἀκολουθοῦσι τὸν Ἰερώνυμον. Ὅτι μέχρι τοῦδε οἱ δύο αὐτόθι στρατηγοί, ὁ ἐπὶ τῆς πρὸς νότον τοῦ Αἴμου Θράκης καὶ ὁ ἐπὶ τῆς πρὸς βορρᾶν, ὑπέκειντο εἰς τὸν Ἀντιπάτρον, ἐξάγεται ἐκ τῶν ἐπὶ Ζωπυρίωνος καὶ Μείμονος γενομένων.

²) Κατὰ τὸν *Αἰλιανόν* Π. I. IB', 16 «στρατηγεῖν ἀγαθός».

καί, ὡς φαίνεται, εὐνοϊκώτατα πρὸς τὸν Περδίκκαν διακείμενος.

Ὁ Περδίκκας, ἥχιστα πεποιθὼς ἐπὶ τὸν πρῶτον ἐν Μακεδονίᾳ ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους, θὰ εἶχε βεβαίως τὰς διαταγὰς τοῦ Ἀλεξάνδρου τὰς ἀπὸ τοῦ 324 ὡς ἱκανὴν πρόφασιν, ὅπως ἀφαιρέσῃ ἀπ' αὐτοῦ ἀξίωμα ἐπικίνδυνον εἰς τὴν νέαν τάξιν τῶν πραγμάτων. Ἄλλ' ὁ Κράτερος μετὰ τῶν παλαιμάχων δὲν εἶχε προχωρήσῃ πέραν τῆς Κιλικίας, καὶ ὁ Ἀντίπατρος ἐν Μακεδονίᾳ κατεῖχεν ἔτι πᾶσαν τὴν ἐξουσίαν, καὶ ἦτο ἐκεῖ τόσον ἰσχυρὸς, ὥστε ὁ Περδίκκας δὲν θὰ ἐδύνατο νὰ ἐπιληφθῇ αὐτοῦ ἐντονώτερον. Ἐκτὸς δὲ τούτων εἶχε λόγον νὰ φοβῇται, ὅτι οἱ Ἕλληνες, μαθόντες τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως, ἤθελον ἐπιχειρήσῃ ἀποστασίαν, καθ' ἧς μόνος ὁ Ἀντίπατρος ἦτο ἱκανὸς ν' ἀντιταχθῇ. Ὅτι δὲ παρηγγέλθη εἰς αὐτὸν νὰ παραδώσῃ τὸ ὑψηλὸν ἀξίωμα εἰς τὸν Κράτερον, ἵνα ὁδηγήσῃ ἀκμαῖον στρατὸν εἰς τὴν Ἀσίαν, ἐδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς εὐλόγητος πρὸς αὐτὸν, δι' ἣν ὤφειλε χάριτας. Κατὰ τὰ λοιπὰ ὁ Περδίκκας ἀφῆκε τὰ πράγματα, ὅπως ἦσαν ὠρισμένα πρὸ τοῦ καθαρμοῦ· ὁ μὲν Ἀντίπατρος ὡς στρατηγὸς αὐτοκράτωρ¹⁾, ὁ δὲ Κράτερος ὡς προστάτης²⁾, ἔλαβον εἰς τὴν δικαιοδοσίαν αὐτῶν πᾶσαν τὴν χώραν τὴν πρὸς δυσμὰς τῆς σατραπείας τοῦ Λυσιμάχου, ἥγουν Μακεδονίαν, Ἰλλυριοὺς, Τριβαλλοὺς, Ἀγριᾶνας, Ἡπειρον μέχρι τῶν Κεραυνίων ὁρέων καὶ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα³⁾.

¹⁾ Ὁ Δέξιππος παρὰ Φωτ. σ. 64 (σ. 668 παρὰ Müller) λέγει περὶ αὐτοῦ ὅτι «ἐπὶ πᾶσι Μακεδόσι καὶ Ἑλλήσι καὶ Ἰλλυριοῖς καὶ Τριβαλλοῖς καὶ Ἀγριᾶσι καὶ ὅσα τῆς Ἡπείρου ἐξέτι Ἀλεξάνδρου στρατηγὸς αὐτοκράτωρ ἐτέτακτο».

²⁾ Δέξιππον εἰ. ἀ. «τὴν δὲ κηδεμονίαν καὶ ὅσην προστασίαν τῆς βασιλείας Κράτερος ἐπετρέπη κτλ.» Καὶ ὁ Ἀρξιδανὸς σ. 69 α, 20, Α' 3 ὀνομαζέει αὐτὸν προστάτην. Ὅτι δὲ ὁ Ἰουστινὸς XIII, 4 λέγει *regiae pecuniae cura Cratero traditur*, ἐκ τούτου ἐξάγεται βεβαίως σπουδαῖος κλάδος τῆς δικαιοδοσίας αὐτοῦ. Πῶς ὁ Κράτερος καὶ Ἀντίπατρος διέταξαν πρὸς ἀλλήλους τὰ καθ' ἕκαστα, δύναται νὰ ἐννοηθῇ μόνον ἐκ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων.

³⁾ Ὁ Ἀρξιδανὸς ἔχει τὸν ἐξῆς κατάλογον «τὸ δὲ ἐπέκεινα τῆς Θράκης ὡς ἐπὶ Ἰλλυριοὺς καὶ Τριβαλλοὺς καὶ Ἀγριᾶνας καὶ αὐτὴ Μακεδονία καὶ ἡ Ἡπειρος ὡς ἐπὶ τὰ ὄρη τὰ Κεραύνια ἀνήκουσα καὶ οἱ Ἕλληνες σύμπαντες». Ὁ δὲ Δέξιππος εἰ. ἀν. ὁρίζει μὲν ὡσαύτως, διαφέρει δὲ μόνον κατὰ τὸ «καὶ ὅσα τῆς Ἡπείρου ἐξέτι Ἀλεξάνδρου», ὅπερ σημαίνει βεβαίως ὅτι μέρος μὲν τῆς Ἡπείρου ὑπήγετο εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἡ δὲ βασιλευομένη Ἡπειρος ἦτο ἀνεξάρτητος ὑπὸ τὸν Αἰακίδην.

Ἐν ᾧ δὲ οὕτως κατὰ τὰ δυτικά μέρη τοῦ κράτους ἔλαβον χώραν σπουδαῖαι μεταβολαί, πᾶσα σχεδὸν ἡ ἀνατολή ἔμεινεν ὑπὸ τοὺς πρῶην σατράπας. Αἱ ἐκεῖ σατραπείαι εἶνε ἀπὸ τοῦδε σχεδὸν εἰς ἑαυτὰς ἐγκαταλελειμμέναι· διότι καθ' ὃ κείμεναι μακρὰν τῶν ὑπὸ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων ὀρισμένων χωρῶν τοῦ ἀγῶνος, εἶχον διὰ τὴν κρίσιν τῶν παγκοσμίων ὑποθέσεων δευτερεύουσιν μόνον σημασίαν. Ἐκτὸς δὲ τούτων θὰ ἐλήφθη πρὸ ὀφθαμῶν, ὅτι εἰς τὰ ἔθνη ἐκεῖνα τὰ μόλις πρὸ μικροῦ ὑποταχθέντα καὶ εἰς τὴν μακεδονικὴν διοίκησιν ὀλίγον ἔτι συνειθισμένα ἔπρεπεν, εἰ δυνατόν, μηδεμίαν μεταβολὴν νὰ ἐπαγάγῃσιν. Ὅθεν ἡ ἐνθάδε ἀπαρίθμησις τῶν ἀνατολικῶν σατραπειῶν θὰ ἦτο χρήσιμος μόνον εἰς τὸ νὰ κατίδῃ τις τὴν ἔκτασιν τοῦ κράτους, καὶ ν' ἀναλογισθῇ τὰς ποικίλας καὶ ἐκτενεῖς σχέσεις τὰς νεωστὶ συναφθείσας.

Ἡ ἀπωτάτη ἀνατολή, τοῦτέστιν ἡ μεταξὺ Ὑδάσπου καὶ Ὑφάσιος χώρα ἔμεινεν εἰς χεῖρας τοῦ βασιλέως Πῶρου· τῶν δὲ δύο ἡγεμονιῶν τοῦ Φηγέως καὶ Σωπεῖθου τῶν παρὰ τὸν Ὑφασιν δὲν γίνεται ἄλλη μνεῖα. Ἴσως καὶ ἡ σατραπεία τοῦ κάτω Ἰνδοῦ περιῆλθεν εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ αὐτοῦ βασιλέως¹). Τὴν κατόπιν μεταξὺ Ὑδάσπου καὶ Ἰνδοῦ χώραν διετήρησεν ὁ Ταξιλης, ὅστις καὶ πρότερον αὐτὴν κατεῖχεν²). Ἀμφότεροι οἱ βασιλεῖς ἦσαν μόνον οὐχὶ ἀνεξάρτητοι τοῦ κράτους, τὸ ὅποιον μετὰ ἱκανῶς μακρὰν σειρὰν ἐτῶν κατάρθωσε πάλιν νὰ ἐπαναγάγῃ τὴν κατὰ ταύτας τὰς χώρας γοητείαν καὶ τὰ δίκαιά του.

Ἡ σατραπεία τῆς Ἰνδικῆς τῆς ἐντεῦθεν τοῦ ποταμοῦ, ἣν μέχρι τοῦ 324 εἶχε Φίλιππος ὁ Μαχάτα, ὁ Ἐλυμιώτης, καὶ μετὰ τὸν θάνατον τούτου διώκησεν ἐπιτροπικῶς ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἐκεῖ

¹) Τοῦλάχιστον κατὰ τὴν διανομὴν τοῦ ἔτους 321 ὁ Πῶρος ἔχει « τὴν κατὰ τὸν Ἰνδὸν καὶ Πάτιαλα » (*Ἀρριανὸς* ἔ. ἀ.) Ὁ Ἰουστῖνος καὶ Διόδωρος ὅπως παρατρέχουσιν αὐτὸν κατὰ ταύτην τὴν διανομὴν, ἡ δὲ ἐπιτομὴ τοῦ Ἀρριανοῦ (σ. 69) καὶ αὐτὸν καὶ πάσας τὰς ἀνατολικὰς ἐπαρχίας. Ὁ Δέξιππος (παρὰ Φωτίῳ) ὀνομάζει μόνον τὸν Πῶρον, ἡμαρτημένως ὀρίζων ὅτι ἔλαβεν ἐκείνους « οἱ ἐν μέσῳ Ἰνδοῦ ποταμοῦ καὶ Ὑδάσπου νέμονται ».

²) Ὁ Διόδωρος III, 3 λέγων « τοῖς περὶ Ταξιλὴν βασιλεῦσι » θὰ συμπεριέλαβεν ἴσως καὶ τὸν Πῶρον καὶ Φηγέα καὶ Σωπεῖθην. Ὁ δὲ Ἰουστῖνος λέγει *terras inter amnes Hydaspem et Indum Taxiles habet*.

στρατευμάτων, παρεδόθη τώρα εις τὸν Πείθωνα τὸν Ἀγήνορος, ὃν ὁ Ἀλέξανδρος τῷ 325 εἶχε καταλίπη ἄρχοντα τῶν παρὰ τὸν κάτω Ἰνδὸν χωρῶν¹.

Ἡ παρὰ τὸν Καύκασον σατραπεία, ἡ χώρα τῶν Παροπαμισαδῶν παρέμεινεν εἰς τὸν Ὁξυάρτην, τὸν πατέρα τῆς Ῥωξάνης· ὡσαύτως ἔμειναν καὶ ἡ Ἀραχωσία καὶ Γεδρωσία ἡνωμέναι ὑπὸ τὸν Σιδύρτιον. Καὶ ἡ Ἀρεία καὶ Δραγγιανὴ διετήρησαν τὸν πρόην αὐτῶν σατράπην, Στασάνωρα τὸν Σολέα².

Ἐκ τῶν πρὸς βορρᾶν τοῦ Καυκάσου χωρῶν Ἀμύντας ὁ Νικολάου εἶχεν ἀπὸ τοῦ 329 τὴν Βακτριανήν· ἀλλὰ φαίνεται ὅτι οὗτος μὲν ἀπέθανε, διεδέχθη δ' αὐτὸν ὁ Φίλιππος, ἡ δὲ Σογδιανὴ ἐπετράπη εἰς τινα τῶν μεγιστάνων τῆς χώρας. Οὗτος δὲ κατὰ τὴν ἀποστασίαν τῶν ἐκεῖ κατοικισθέντων Ἑλλήνων τῷ 325 διὰ τινα οἰανδῆποτε ἀμέλειαν ἢ ἐγκλημα καθηρέθη, ὁ δὲ Φίλιππος παρέλαβεν ἢ διετήρησε νῦν ἀμφοτέρας τὰς χώρας³. Ἡ Παρθία μετὰ τῆς Ὑρκανίας καὶ Ταπουρίας ἔμειναν ὑπὸ τὸν Φραταφέρνην.

Εἰς τὰς πρὸς δυσμὰς συνορευούσας ἐπαρχίας φαίνεται ὅτι

¹) Ἰουστίνου XIII, 4, 21. in colonias in Indis conditas Pithon Agenoris filius mittitur.

²) Ὅτι ὁ Στασάνωρ ἦτο ἐκ Σόλων τῆς Κύπρου μαρτυρεῖ ὁ Στράβων ΙΔ', σ. 683 καὶ ὁ Διόδωρος III', 39

³) Κατὰ τὸν Διόδωρον ἔλαβεν ὁ Φίλιππος τὴν Βακτριανὴν καὶ Σογδιανήν. Ὁ δὲ Δέξιππος λέγει « Φίλιππου δὲ ἦν ἀρχὴ Σογδιανοί (:βεβαίως Βακτριανοί)... τὴν δὲ Σογδιανῶν βασιλείαν Ὁρώπιος εἶχεν, οὐ πάτριον ἔχων ἀρχήν, ἀλλὰ θόντος αὐτοῦ Ἀλεξάνδρου· ἐπεὶ δὲ τύχη τις αὐτῷ συνέπεσεν ἐπαναστάσεως αἰτίαν φεύγοντι παραλυθῆναι τῆς ἀρχῆς, τότε κοινῶς αὐτῶν τὴν ἀρχὴν εἶχε (Φίλιππος) ». Ἐκ τῆς ἐνταῦθα ἀπαντωμένης τύχης δύναται τις ἴσως νὰ ἀναγνωρίσῃ ὡς πηγὴν τὸν Ἰερώνυμον τὸν Καρδιανόν· ἀλλὰ τίς ὁ Ὁρώπιος, καὶ ἂν κρύπτεται ὑπὸ τὸ ὄνομα Χορήνης (Ἀρξιδιανῶ Δ', 21, 10) εἶνε ζήτημα. Ὁ Ἰουστίνος (XIII, 4, 28) ἐκ κακῶν ἀναγνώσεων εἶνε λίαν συγκεχυμένος: Bactrianos Amyntas sortitur, Sogdianos Sulceus Stagnor Parthos Philippus etc. καὶ ἐν XII, 4 ἐπαναλαμβάνει τὸ ὄνομα Stagnor, λέγων ὅτι κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου nullo Macedonum dignante Parthorum imperium Stagnori externo socio traditur. Ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἐν ἔτει 321 διανομήν ὁ Στασάνωρ ὁ Σολεὺς ἔλαβε τὴν Βακτριανὴν καὶ Σογδιανὴν ἀντὶ τῆς Ἀρείας (Διόδωρος III', 39) καὶ ἐπειδὴ ὁ Φραταφέρνης διατηρεῖ τὴν Παρθίαν μετὰ τῆς Ὑρκανίας, ὁ Ἰουστίνος θὰ ἔπαθε σύγχυσιν ἐν τῷ XIII, 4, ἣν ἐπανελάβεν ἐν τῷ XLI, 4.

ἔγειναν μεταβολαί τινες. Ὁ μὲν Ἀτροπάτης, οὗ ἡ θυγάτηρ συνεζεύχθη ἐν Σούσοις μετὰ τοῦ Περδίκκου, διετήρησε τὴν σατραπείαν τῆς μικρᾶς Μηδίας¹. Ὁ δὲ Πείθων ὁ υἱὸς τοῦ Κρατεύα, ὁ σωματοφύλαξ, προεχειρίσθη σατραπῆς τῆς μεγάλης Μηδίας καί, ὡς φαίνεται, παρηγγέλθη νὰ διαμένῃ ἐν Ἐκβατάνοις. Μετ' οὐ πολὺ ἔμελλε νὰ δοθῇ εἰς τὸν ἀνήσυχον τοῦτον καὶ φρονηματίαν στρατηγὸν² εὐκαιρία, ὅπως ἀναδείξῃ τὸ ἀξίωμά του κατὰ τρόπον λίαν ἀξιοσημείωτον. Ὁ δὲ Ἀτροπάτης φαίνεται ὅτι ἐντελῶς ὑπ' αὐτοῦ ἐπεσκιόσθη· ἀλλ' ἐκ προνοίας ὁ συνετὸς Πέρσης περιωρίσθη εἰς τὸ νὰ ἄρχῃ τοῦ βορείου καὶ ἀποκέντρον μέρους τῆς Μηδικῆς χώρας, τοῦ ὑπὸ τῆς εὐφόρου κοιλάδος τοῦ Ἀράξου διατεμνομένου, καὶ ἡ Ἀτροπατηνὴ ὡς ἀνεξάρτητος ἡγεμονία περιῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ εἰς τοὺς υἱοὺς καὶ ἐγγόνους αὐτοῦ.

Ἡ σατραπεία τῆς Ἀρμενίας, κειμένη μεταξὺ Μηδίας καὶ τῶν χωρῶν, ἃς ἔμελλεν ὁ Εὐμένης νὰ καταλάβῃ, τῶρα (τίς μέχρι τοῦδε εἶχεν αὐτήν, δὲν εἶνε βέβαιον) παρεδόθη εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἀρχιπασπιστοῦ Νεοπτολέμου, ὅστις ἐκαυχᾶτο ὅτι κατήγετο ἐκ τοῦ γένους τῶν Αἰακιδῶν³. Τὴν πρὸς νότον ὁμόρον σατραπείαν τῆς Μεσοποταμίας, ἡ Συρίας τῆς ἐπέκεινα τοῦ Εὐφράτου, ἔλαβεν ὁ Ἀρ-

1) Ὁ Ἰουστίνος (XIII, 4, 12 ἐκδ. Jeep) λέγει: Pitho Illyricus Mediae maiori. Atropates minori socer Perdicae praepositur. Τὸ Pitho εἶνε διόρθωσις ἀντὶ τοῦ Philo τῶν πλείστων χειρογράφων. Τὸ ἀλλόκοτον illyrior ἢ illir, yllir εἰκάσθη μὲν ὀρθῶς, ἀλλὰ διὰ τούτου δὲν ἐξηγήθη ὅτι ἦτο ὁ Πείθων ὁ υἱὸς τοῦ Κρατεύα ἐξ Ἀλκομενῶν (Ἄρξιδαν Ἰνδ. 18, 6), καὶ ἂν ὑποθεθῇ ὅτι ἡ θέσις τῆς πόλεως ταύτης εἶνε βεβαιότερα παρ' ὅσων εἶνε τοῦ Στράβωνος αἱ «Ἀλκομεναὶ» (Ζ', σ. 327) καὶ τοῦ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου αἱ «Ἀλκομεναὶ πόλις Ἰλλυρίας». Ὁ Ἄρξιδαν (Ἰνδ. ε. δ.) τάσσει τὸν Πείθωνα τὸν υἱὸν τοῦ Κρατεύα ὡς εἰς τοὺς Μακεδόνας, καὶ ἐν τῇ Ἀναβάσει (Ζ', 28, 4) τὸν ἀναφέρει μετὰ τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Αἰγίου ὡς Ἑορδαῖον. Οὕτως ἐπιφανῆ Μακεδόνα ὀνειδίζει ἕνεκα νὰ ὀνομάζῃ Ἰλλυρίων εἶνε ὅλως ἴδιον τοῦ Δουρίδος καὶ μία ἐτι ἀποδείξις περὶ τῆς πηγῆς τοῦ Τρώγου.

2) Αἰλιανὸς II Ἰ. ΙΔ', 48: «τὸ νεωτεροποιόν», Διοδ. III', 7 «φρονήματος πλήρης, δυνάμενος δὲ στρατηγεῖν». Ἡ ὀρθογραφία τοῦ ὀνόματος σαλεύει μεταξὺ Πύθωνος, Πίθωνος καὶ Πείθωνος.

3) Ἐν οὐδενὶ τῶν τριῶν ἀνελλιπῶν καταλόγων ὀνομάζεται ἡ σατραπεία τῆς Ἀρμενίας. Ὁ Ἀλέξανδρος τῷ 331 ἔδωκεν αὐτήν εἰς τὸν Μιθρήνην, τὸν πρόην διοικητὴν τῶν Σάρδεων· ὅτι δὲ νῦν ἔλαβεν αὐτήν ὁ Αἰακίδης Νεοπτόλεμος ἐξάγεται ἐκ τοῦ Πλουτάρχου

χέλαος, ὡς φαίνεται, ὁ αὐτὸς υἱὸς τοῦ Θεοδώρου, ὅστις ἀπὸ τοῦ 330 διετέλεσε στρατηγὸς τῆς Σουσιανῆς. Ἡ δὲ σατραπεία τῆς Βαβυλωνίας ἐδόθη εἰς τὸν Ἀρχοντα¹.

Εἰς τίνα περιῆλθεν ἡ σατραπεία τῆς Σουσιανῆς, δὲν δύναται μετὰ βεβαιότητος νὰ λεχθῇ². ὡσαύτως ἀβέβαιον εἶνε καὶ ἂν ἡ Παραιτακηνή καὶ τοῦ λοιποῦ ἀπετέλει ἰδίαν σατραπείαν ἢ ἡνώθη μετὰ τῆς Μηδίας ἢ Περσίδος. Αὕτῃ δὲ ἡ Περσίς διετῆρσε τὸν πρῶτον αὐτῆς διοικητὴν Πευκέσταν, ὡς καὶ ἡ ὁμορος Καρμανία τὸν αὐτὸν Τληπόλεμον, ὃν ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε καταστήσῃ ἐν ἔτει 325.

Οὕτως ἔγεινεν ἡ διανομὴ τῶν σατραπειῶν. Ἀλλ' ἐὰν ὁ σκοπὸς τοῦ ἐπιμελητοῦ ἦτο ν' ἀπομακρύνῃ τοὺς λοιποὺς μεγιστᾶνας ἀπὸ τοῦ κέντρου τοῦ κράτους καὶ τοῦ βασιλικοῦ στρατοῦ, ἵνα, γενόμενος αὐτὸς κύριος τῆς πάντοτε ἐτοιμῆς ταύτης δυνάμεως πρὸς ἕκαστον τῶν σατραπῶν, διατελῇ βέβαιος περὶ τῆς ἑαυτοῦ ὑπεροχῆς καὶ τῆς εὐπειθείας ἐκείνων, ἔπρεπε πρὸ πάντων νὰ φροντίσῃ τοῦτον τὸν στρατὸν μάλιστα νὰ προσοικειωθῇ. Τὰ νεωστὶ πρὸ τῶν πυλῶν τῆς Βαβυλῶνος γενόμενα θά συνέτριψαν τὸ θράσος τῶν φαλαγγιτῶν³ τοσοῦτον, ὥστε θά ἦτο πλέον φρόνιμον διὰ τινος

(Εὐμ. Δ') Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι μέρος μόνον αὐτῆς κατεῖχε· τῷ 316 τοῦλάχιστον σατράπης τῆς Ἀρμενίας εἶνε ὁ Ὀρόντης (Διοδώρου ΙΘ', 23, 2) βεβαίως ὁ αὐτός, ὅστις καὶ πρὸ τῆς ἐν Γαυγαμήλοις μάχης διετέλεσε τοιοῦτος ὢν (Ἀῤῥιανοῦ Γ', 8, 5.)

¹) Ἀῤῥιανοῦ Γ', 16. - Ἀρχων κατὰ τὸν Διόδωρον ΙΗ'. 3) Πελλαῖος (κατὰ τὸν Ἰουστίνον XIII, 4, 23), υἱὸς Κλεινίου (Ἀῤῥιανοῦ Ἰνδ. 18). Ἐὰν δὲ ὁ Δεξιππος κατὰ τὴν ἐπιτομὴν τοῦ Φωτίου ὀνομάζῃ σατράπην τῆς Βαβυλῶνος ἀντὶ τοῦ Ἀρχοντος τὸν Σέλευκον, τοῦτο ἢ ἐκ πλάνης προῆλθεν, ἢ εἶνε προληπτικὴ διόρθωσις τοῦ ἐπιτομῆως.

²) Ὁ Ἰουστίνος λέγει Susiana gens Seyno, διάφ. γραφ. scino, senio κ. ἄ. ἀντὶ τούτων διωρθώθη Coeno ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἱππάρχου (Ἀῤῥιανοῦ Γ', 2, 1) οὐδεὶς ὑπάρχει διαπρεπὴς ἀνὴρ οὕτως ὀνομαζόμενος· διὸ γραπτέον: Susiana Philoxeno. ἐννοητέως δὲ ὁ Φιλόξενος ὁ πρὸ τινων ἐδομαζῶν εἰς τὴν Βαβυλῶνα ἔλθων «στρατιὰν ἄγων ἐκ Καρίας», ὅστις τῷ 331 κατὰ τὴν κατάληψιν τῶν Σούσων πολλὰ ἔπραξεν (Ἀῤῥιανοῦ Γ', 6, 6). Τοιοῦτον ἄνδρα δὲν θά ἐδύναντο νὰ παραβλέψωσι.

³) Ἐνεκα τῆς σιωπῆς τῶν πηγῶν δὲν τολμῶ ἀπὸ τοῦδε διαφερόντως νὰ ἐξάρω τὸ μετέπειτα τοσοῦτον διακριθὲν σῶμα τῶν ἀργυρασπίδων. Ὑπὲρ ἐπὶ τίνα χρόνον διῆλπε τὸ φρόνημα τοῦ μακεδονικοῦ στρατοῦ. Εἶνε μὲν βέβαιον ὅτι κατὰ πάσας τὰς μέχρι τοῦδε ἱστορηθείσας κινήσεις τὰ μακεδονικὰ στρατεύματα, καὶ μόνον ταῦτα, ἀπεδείχθησαν ὀρῶντα· τὸ δὲ

σπουδαίας πράξεως, διαθρυπτούσης τὴν ὑπερηφάνειαν αὐτῶν, νὰ προσκολληθῶσιν εἰς τὴν νέαν τάξιν τῶν πραγμάτων. Ὁ Ἀλέξανδρος εἶχεν ἀποστείλῃ οἰκαδε τὸν Κράτερον μετὰ πολλῶν καὶ πολυδαπάνων ἐντολῶν. Ἐὰν τούτων ἡ ἐκτέλεσις εἶχεν ἐπιτραπῇ εἰς τὸν στρατηγόν, οὐ μόνον τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ διαθέτῃ τεράστια χρηματικά ποσὰ θὰ ἔμενεν εἰς χεῖρας αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ θησαυροφυλάκιον θ' ἀπετείνοντο τοιαῦται ἀπαιτήσεις, ὅποια εἰς τὸν ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους τοῦλάχιστον δὲν ἐδύναντο νὰ εἶνε ἀρεσταί. Ὅπως λοιπὸν ἀκυρώσῃ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἀλεξάνδρου, συνεκάλεσεν ὁ Περδίκας κατὰ τὰ πάτρια τοὺς Μακεδόνας εἰς συνέλευσιν. Ἐν ταῖς ὑπομνήμασι τοῦ βασιλέως¹ εὔρε τὰ σχέδια, ὧν τὴν ἐκτέλεσιν ἤτο ἐπιτετραμμένος ὁ Κράτερος. Τὰ σχεδιαζόμενα ἀνεγνώσθησαν κατὰ σειράν· ἔμελλον νὰ ναυπηγηθῶσι χίλια πολεμικά πλοῖα μείζονα τριήρων πρὸς τὴν μελετωμένην κατὰ τῆς δύσεως στρατείαν, χάριν δὲ τοῦ τηλικούτου στόλου νὰ κατασκευασθῶσι κατὰ τοὺς ἐπικαίρους τόπους οἱ ἀναγκαῖοι λιμένες, ναυπηγεῖα καὶ νεώρια· νὰ ὁδοποιηθῇ ἡ παραλία τῆς Λιβύης μέχρι τῶν Ἑρακλείων στηλῶν· ἔπειτα νὰ κτισθῶσι νέαι πόλεις, ἰδίως δὲ νὰ προαχθῇ κατὰ τὸ δυνατόν ὁ συνοικισμὸς διεσπαρμένων κωμῶν εἰς τετειχισμένας πόλεις· νὰ εὐκολυνθῇ πανταχοῦ ἡ μετοικεσία ἐξ Εὐρώπης εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ τὰνᾶπαλιν, νὰ καταβληθῶσι δὲ τοιαῦται ἐνέργειαι, ὥστε διὰ παντοίας ἐπιμιξίας καὶ οἰκειώσεως νὰ ἐξαλειφθῶσι κατὰ τὸ δυνατόν αἱ διαφοραὶ τῶν Ἀσιανῶν καὶ Εὐρωπαίων ὑπηκόων· τέλος νὰ οἰκοδομηθῶσι τὰ ἐξῆς μεγάλα οἰκοδομήματα· πρὸς τιμὴν τοῦ βασιλέως Φιλίππου τοῦ πατρὸς μνημα πυραμιδοειδὲς ἴσον πρὸς τὴν μεγίστην τῶν ἐν Αἰγύπτῳ πυραμίδων, ἐξ μεγάλοι ναοί, ἀπὸ 1500

μέγα πλῆθος τῶν βαρβάρων, ἐξ ὧν ἔτι πρὸ μικροῦ νέα στίφη εἶχον προσέλθῃ, οὐδαμοῦ ἀναφαίνονται, ἀλλ' ἐκ τῶν ὑπαρχουσῶν εἰδήσεων δὲν εἶνε δυνατόν οὐδὲ κατὰ προσέγγισιν νὰ λάβωμεν ἔννοιαν τῆς πληθύσεως τῶν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἐπιμελητοῦ εὕρισκομένων στρατευμάτων καὶ τοῦ ὀργανισμοῦ αὐτῶν, τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων ἐκάστης σατραπείας κτλ. Διὰ τοῦτο ἡ πολιτικὴ τῶν ἐπομένων ἐτῶν, καθ' ἃ οἱ στρατοὶ ὁρῶσιν ἀποφασιστικῶς, εἶνε δι' ἡμᾶς σχεδὸν ὅ,τι οἱ δι' ἀγνώστων ἀριθμῶν λογισμοί.

¹) Διοδώρου ΙΗ', 4.

ταλάντων ἕκαστος, ἐν Δίῳ μὲν τῆς Μακεδονίας τοῦ Διὸς, ἐν 'Αμφιπόλει δὲ τῇ παρὰ τὸν Στρυμόνα τῆς Ταυροπόλου 'Αρτέμιδος, ἐν Κύβρῳ δὲ τῆς Μακεδονίας τῆς 'Αθηνᾶς, ἐν Δήλῳ, Δελφοῖς καὶ Δωδώνῃ τῶν ἐκεῖ θεῶν κ. ο. κ. 'Ο Περδίκκας κατέδειξε, πῶς διὰ τῆς τοῦ 'Ηφαιστίωνος πυρᾶς, περὶ ἧς ἀνεκοίνωσε τὰς γενομένας δαπάνας, ὁ δημόσιος θησαυρὸς ἤδη καθ' ὑπερβολὴν ἡλαττώθη, πῶς ἡ ναυπήγησις τοῦ στόλου καὶ ὁδοποιία τῆς Λιβύης ἦτο νῦν ἀνωφελής, ἐπειδὴ περὶ ἐκστρατείας κατὰ τῆς Καρχηδόνος, 'Ιταλίας καὶ 'Ιθηρίας, φρονίμως ποιοῦντες, δὲν δύνανται πλέον νὰ σκεφθῶσιν. Οἱ Μακεδόνες ἐδήλωσαν μὲν τὸν θαυμασμὸν αὐτῶν διὰ τὰ μεγαλεπίβολα τοῦ 'Αλεξάνδρου βουλευόμενα, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἐκτέλεσις αὐτῶν ἦτο δυσέφικτος καὶ πρὸς τοὺς νῦν καιροὺς ἀνάρμοστος, ἐψήφισαν τὴν ἀκύρωσιν τῶν διαταγῶν τοῦ βασιλέως¹.

'Ολίγαι μόνον ἐβδομάδες παρῆλθον ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ μεγάλου βασιλέως², καὶ πόσον ἡ μνήμη αὐτοῦ ἤδη παρεδόθη εἰς τὴν λήθην, πόσον ἡ ὁδός, εἰς ἣν αὐτὸς εἶχεν εἰσέλθῃ τόσον εὐτόλμως καὶ εὐστόχως, ἐγκατελείφθη, ἀκατάσχετος δ' ἐπῆλθεν ἡ ὀπισθοδρόμησις καὶ παραλυσία εἰς πᾶν ὅ,τι περὶ τοῦ κράτους διετάχθη· εἰς ἓν μόνον συνηντῶντο πάντες, ὅτι πᾶσαν ἄλλην σκέψιν ἐθυσίαζον εἰς τὸ ἴδιον αὐτῶν συμφέρον. 'Εξήστραπτον ἤδη αἱ ὁρμαὶ τῆς ζηλοτυπίας καὶ τῆς ἰδιοτελείας καὶ παλαιαὶ ἀντιπάθειαι, ἐπὶ πολλῷ χρόνῳ ὑπὸ τῆς στιβαρᾶς χειρὸς τοῦ βασιλέως κατασταλεῖσαι. Ταῦτα δὲ ὅχι ἐν τῷ στρατῷ μόνον καὶ μεταξὺ τῶν στρατηγῶν αὐτοῦ. 'Η βασίλισσα 'Ρωξάνη, ἥτις ἐν

¹) **Διοδώρου** III, 4 Δὲν ὑπάρχει λόγος, ἵνα ἀμφισβητήσῃ τις ταῦτα τὰ ἱστορήματα· ἐπιβολαὶ οἰκοδομῶν παντὸς εἴδους, μέτρα, οἷον ἡ μετοικεσία ἐκ τῆς 'Ασίας εἰς τὴν Εὐρώπην, καὶ οἱ τεράστιοι ἐξοπλισμοὶ πρὸς ἐκστρατείαν κατὰ τῆς ἑσπερίας εἶνε συμφωνότατα πρὸς τὰ φρονήματα τοῦ 'Αλεξάνδρου, ἐπιβεβαιούμενα ὑπὸ προτέρων ἀναλογιῶν καὶ σαφέστατα προσεγγελλόμενα ὑπὸ πολλῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν πραγμάτων ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ 'Αλεξάνδρου ἱστορουμένων.

²) Τοῦτο δὲ μόνον καὶ οὐδὲν πλέον σημαίνει ἢ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τῶν Νασιωτῶν «ὅτε 'Αλεξάνδρος διήλλαξε τὸν ἐξ ἀνθρώπων βίον». Τὸ τοῦ συγγραφέως *soweit es ihm von Menschen stammt* εἶνε ἐξεζητημένη ἐρμηνεία. 'Η φρ. ἐξ ἀνθρώπων (=ἐκ τοῦ κόσμου) διήλλαξεν (ἢ μετήλλαξε) τὸν βίον εἶνε κοινὴ εὐφημος περίφρασις τοῦ ἀπέθανεν. Σ. Μ.

ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις ἦτο περὶ τὸν Ἀλέξανδρον, ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς τὴν Στάτειραν, ἣν ὁ Ἀλέξανδρος συνεζεύχθη ἐν Σούσοις, νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Βαβυλῶνα, ὅπως ἀσφαλισθῇ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους καὶ τοῦ στρατοῦ. Ἀφ' οὗ δὲ ἡ βασιλίσσα ἦλθε μετὰ τῆς ἀδελφῆς Δρυπέτιδος τῆς νεαρᾶς χήρας τοῦ Ἡφαιστίωνος, ἀμφότεραι αἱ βασιλόπαιδες ἐδολοφονήθησαν, τὰ τελευταῖα ὀνόματα ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ τελευταίου βασιλέως τῶν Περσῶν· τὰ δὲ σώματα ἐβρίφθησαν εἰς φρέαρ καὶ κατεχώσθησαν. Ταῦτα δὲ «εἰδότης τοῦ Περδίκκου καὶ συμπράκτοντος»¹. Εἶτα δὲ ἡ Ῥωξάνη ἐγέννησεν υἱόν, καὶ ὁ στρατὸς ἐνθουσιῶν ἀνεκήρυξεν αὐτὸν ὀνομασθέντα βασιλέα καὶ Ἀλέξανδρον².

Τότε πλέον ἔγινε καὶ ἡ κηδεῖα τοῦ ἀποθανόντος βασιλέως³, καθ' ἣν ἡ μακεδονικὴ δύναμις τὸ ἔσχατον παρέστη ἐν εἰρήνῃ συνηγμένη. Μετὰ δὲ τοῦτο ἀπῆλθον οἱ νέοι σατράπαι ἕκαστος εἰς τὴν ἑαυτοῦ ἐπαρχίαν, καὶ τοῦ λοιποῦ ἔμελλον μόνον ἐν τοῖς πεδίοις τῶν μαχῶν νὰ συναντηθῶσιν.

¹) Ὡς λέγει ὁ *Πλούταρχος* (Ἀλεξ. ἐν τελει), ἐνθα ὁμοῦ λέγεται ὅτι ἡ Ῥωξάνη ἐμίσθωσε τοὺς δολοφόνους «ἀπέκτεινε — κατέβαλε — συνέχωσε»

²) Ἀρξιδιανῷ παρὰ *Φωτ.σ.* 69, 6, 16, Ἐάν τις κρίνῃ ἐκ τοῦ χωρίου, ἐν ᾧ τοῦτο ἱστορεῖται ὑπὸ τοῦ Ἀρξιδιανῷ, τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ *Ἰουστίνου* (XIII, 2) ὅτι ἡ Ῥωξάνη ἦτο κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου ὀκτῶ μηνῶν ἔγκυος, εἶνε ὀρθότερον τοῦ ὑπὸ τοῦ *Κουρτίου* (X, 6, 6) ὅτι ἦτο ἕξ μηνῶν.

³) Τὴν κηδεῖαν ὑπαινίττει ὁ Ἀρξιδιανὸς Z', 14, λέγων ὅτι οἱ 3000 ἀγωνισταὶ οἱ κατὰ τὴν ταφὴν τοῦ Ἡφαιστίωνος ἀγωνισθέντες «οὗτοι ὀλίγον ὕστερον ἐπ' Ἀλεξάνδρου τῷ τάφῳ λέγουσιν ὅτι ἠγωνίσαντο». Εἰς ταῦτα, φαίνεται, ἀναφέρονται καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ *Αἰλιανοῦ* II. I. Z', 8 λεγόμενα. — Σημειωτέον δὲ πρὸς τοῦτοις ὅτι ἡ ἀναχώρησις τῶν νεωστὶ προχειρισθέντων σατραπῶν, ἰδίως τοῦ Πτολεμαίου, τοῦ Εὐμένους, πιθανῶς καὶ τοῦ Λεοννάτου ἀνεβλήθη τοὐλάχιστον μέχρι τοῦ χειμῶνος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

323—322

Οἱ Ἀσιανοὶ κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου. — Ἐπανάστασις τῶν ἐν τῇ ἄνω Ἀσίᾳ Ἑλλήνων — Αἱ Ἀθηναὶ κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου. — Πολεμικαὶ παρασκευαὶ τῶν Ἀθηναίων. — Συμμαχία τῶν Ἑλλήνων. — Παρασκευαὶ ἐν Μακεδονίᾳ. — Μάχη ἐν Ἡρακλείᾳ. — Ὁ Ἀντίπατρος πολιορκούμενος ἐν Λαμίᾳ. — Θάνατος τοῦ Λεωσθένους. — Ὁ Ἀντίφιλος προχειρίζεται στρατηγός. — Κάθοδος Δημοσθένους. — Βοήθεια Λεοννάτου. — Θάνατος τοῦ Λεοννάτου. — Ὁ κατὰ θάλασσαν πόλεμος. Ἡ ἐν Κραννῶνι μάχη. — Διαπραγματεύσεις. — Συνθήκη Ἀθηναίων. — Θάνατος τοῦ Δημοσθένους. — Ἡ θέσις τοῦ Ἀντιπάτρου. — Πόλεμος πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς.

Ἐν ᾧ ταῦτα ἐγίνοντο ἐν Βαβυλῶνι, ἡ ἀγγελία τοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως εἶχεν ἤδη διαδοθῆ καὶ εἰς τὰς ἀπωτάτας χώρας τοῦ κράτους, καὶ ἐνεποίησε ποικιλωτάτας ἐντυπώσεις. Διότι νῦν, ὅτε ἡ δύναμις ἡ συγκρατοῦσα κόσμον ὁλόκληρον ἐγγὺς καὶ ἀπωτάτων ἐθνῶν ἐξέλιπε, κατ' ἀνάγκην τὰ πάντα θὰ μετεβάλλοντο, καὶ τὰ ἔθνη ἡλπίζον ἡ ἐφοβοῦντο περὶ τοῦ ἰδίου μέλλοντος.

Τὰ ἀσιατικά, τὰ ἄλλοτε περσικὰ ἔθνη ἐπένθουν, καὶ δικαίως, διὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως· ἀπ' αἰώνων μαραινόμενοι ὑπὸ ζυγὸν δεσποτικῆς αὐθαιρεσίας, ἦσαν δεδουλωμένοι, χωρὶς νὰ ἀπολαύσωσι τῆς ἐν δουλείᾳ εἰρήνης. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἦτο δι' αὐτοὺς οὐχὶ μὲν ἐλευθερωτής, ἀλλ' εὐμενὴς καὶ πατρικὸς δεσπότης· εἶχε προστατεύσῃ αὐτοὺς κατὰ τῆς αὐθαιρεσίας τῶν ἀρχόντων, κατὰ τῶν ἀρπακτικῶν ὀρέξεων δηρύντων ἐπιδρομέων, εἶχε τιμῇ τὰ ἔθιμα καὶ τὴν θρησκείαν αὐτῶν, καὶ διὰ γοργῶν καὶ εὐστόχων μέτρων εἶχεν ἀρχίσῃ ν' ἀνορθώνῃ καὶ τὴν ὕλικήν αὐτῶν εὐημερίαν. Νῦν δὲ ἔμειναν ἄνευ προστασίας, ἄνευ ἐνιαίου δεσπότου, καὶ ἔβλεπον ἐπανερχομένην τὴν παλαιάν τῶν σατραπῶν διοίκησιν· ἡ δὲ μόνη διαφορὰ πρὸς τὰ ἄλλοτε, ὅτι ἦσαν ὑπὸ μακεδονικοῦς δεσπότας, ἐπέτεινε μᾶλλον τὰς περὶ τοῦ μέλλοντος αὐτῶν μερίμνας. Ἐφαίνετο ὡσανεὶ ἡ μὲν βλάβησις νέου τῶν

ἐθνῶν ἕαρος ἢ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου προκληθεῖσα ἔμελλε νῦν νὰ καταπνιγῇ, σκληρότερος δὲ δουλείας ζυγὸς ἀντὶ τοῦ πάλαι συνήθους τῶν ἀσιατικῶν δεσποτῶν νὰ εἶνε τὸ ἀποτέλεσμα τῶν νικῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου. Τοιαύτη μέριμνα, τοιαύτη ἀπελπισία θὰ συνεχίνει τὰ πλήθη· ἀλλὰ πολὺ σκοτεινότερον θὰ παρίστατο τῶν μεγιστάνων τῆς Ἀσίας τὸ μέλλον, οἵτινες εἶχον ἀρχίσῃ νὰ οἰκισθῶνται πρὸς τὴν νέαν ἐν τῷ κράτει τάξιν, εἰς ἣν ἔταξεν αὐτοὺς ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ αὐτοῦ νὰ συμβιβάζωνται πρὸς τὰ ἐσπέρια ἡθῇ. Ἐγίνωσκον πόσον ὀλίγον εἶχον ἀποβάλλῃ οἱ μὲν Μακεδόνες τὴν ἀγερωχίαν, οἱ δὲ Ἕλληνες τὴν ἀλαζονείαν αὐτῶν, ἀναγκαζόμενοι ὑπὸ τοῦ βασιλέως νὰ σιωπῶσιν. Τὰ τελευταῖα γεγονότα τὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως ἤρκουσαν νὰ καταδείξωσιν εἰς αὐτοὺς ὅτι ἡ δρᾶσις αὐτῶν, τῶν ἡττημένων, πλησίον τῶν νικητῶν, εἶχε λήξῃ. Αἱ τύχαι τῶν θυγατέρων των, αἵτινες εἶχον συζευχθῇ πρὸς τοὺς ἐπιφανεῖς τῆς ἐσπερίας, ἔμελλον πολὺ ταχέως νὰ φωτίσωσιν αὐτοὺς περὶ τῆς πικρᾶς τροπῆς τῶν πραγμάτων τῆς αἰφνιδίως καταλαβούσης αὐτοὺς. Λέγεται ὅτι ἡ Σισύγαμβις, ἡ γηραιὰ μήτηρ τοῦ Δαρείου, μαθοῦσα τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἔδωκε τέλος εἰς τὴν ζωὴν τῆς. Οὕτω τοῦλάχιστον δὲν ἔζησεν, ἵνα ἴδῃ τὴν δολοφονίαν τῶν ἐγγόνων τῆς¹.

Ἀξιοσημεῖωτον εἶνε ὅτι ἐκ πάντων τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν τῆς Ἀσίας οὐδὲν ἀπεπειράθη ἐξ ἀφορμῆς τοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως ν' ἀπαλλαγῇ τῆς ξένης κυριαρχίας· σημεῖον ἴσως τοῦτο οὐ μόνον τῆς νοθρότητος τῶν λαῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς εὐσταθείας, ἣν ὁ Ἀλέξανδρος ἐγίνωσκε νὰ παρέχῃ εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ κράτους του. Πλὴν ὀλίγων ἐξαιρέσεων πανταχοῦ σχεδὸν Μακεδόνες ἦσαν οἱ σατράπαι, ἔχοντες εἰς τὴν διάθεσίν των εὐρωπαϊκὰ στρατεύματα καὶ στρατιωτικὰς ἀποικίας· ἡ δὲ ἔνοπλος αὕτη δύναμις, ἡ μακεδονικὴ πειθαρχία καὶ αὐτὸ τὸ συμφέρον τῶν ἐθνῶν ἐκείνων κατέστελλε πᾶν κίνημα. Ἀλλ' οὐχ ἥτον συνέβη τι, ὅπερ ἠπείλει τὴν ἀπώλειαν τοῦλάχιστον τῆς ἀπωτέρας Ἀνατολῆς.

¹) Ἰουστίνου XIII, 1. Κουρτίου X, 5, 18.

Ἦδη κατὰ τὸ 325, ἀπελπισθέντες περὶ τῆς ἐκ τῆς Ἰνδικῆς ἐπανόδου τοῦ Ἀλεξάνδρου τινὲς τῶν ἐν ταῖς περὶ τὸν Ὠξον κατοικισθέντων Ἑλλήνων¹, εἶχον ἀποστατήσῃ, ἐπιθυμοῦντες νὰ ἐπανεέλθωσιν εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν πατρίδα. Νῦν δέ, ἀγγελθέντος ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος τῷ ὄντι ἀπέθανε, κίνησις πολὺ ἐπικινδυνότερα κατέλαβε τὰς ἀποικίας τῶν ἄνω σατραπειῶν. Μεταξὺ τῶν αὐτόθι κατωκισμένων ἐξηγέρθη ἡ νοσταλγία διπλασίως σφοδρότερα· τώρα δὲν ἐφοβοῦντο πλέον τοῦ κραταιοῦ βασιλέως τὸ ὄνομα, καὶ ἐπὶ τῇ ἐλπίδι τῆς ἐπιτυχίας ἠϋξανε τὸ θάρρος καὶ ἡ ἐπιθυμία· ὅθεν καταλιπόντες τὰς τάξεις των, καὶ ἀναλαβόντες τὰ ὅπλα, ἐτράπησαν τὰς πρὸς δυσμὰς στρατιωτικὰς οδοὺς. Ὡς 20,000 πεζοὶ καὶ 3,000 ἵππεις, πάντες παλαιῖμαχοι τῆς μεγάλης στρατιᾶς, πλήρεις αὐτοπεποιθήσεως, δεδοκίμασμένης ἀνδρείας καὶ ἀτιθάσσου φρονήματος, οἷον ἐμπνέει ἡ συναίσθησις τοῦ ἐγκλήματος, συνῆλθον εἰς ἐκ τῶν προτέρων ὠρισμένα ἐπαναστατικὰ κέντρα, ἐξέλεξαν ἓνα ἐξ αὐτῶν ἀρχηγόν, τὸν Αἰνιᾶνα Φίλωνα², καὶ ἐπορεύοντο πλέον τὴν αὐτῶν ὁδόν.

Ἡ ἀγγελία τοῦ ἐγχειρήματος τούτου ὥφειλε νὰ ἐμβάλλῃ εἰς μερίμνας τὸν ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους· διότι οὐ μόνον ἡ κτῆσις τῶν ἄνω χωρῶν διεκινδυνεύετο, ἀλλὰ πολὺ ἐπικινδυνότερον ἦτο τὸ παράδειγμα τοῦτο τῆς ἀπειθείας, καὶ, ἂν ἐπετύγχανε, τὸ δέλεαρ πρὸς ὁμοίους ἀποίκους, ἢ διὰ τοῦ κράτους δίοδος τοιοῦτου ἀτάκτου πλήθους, καὶ τέλος ἡ ἐπ' ἀνόδοις τοσούτων πειπειραμένων πολεμιστῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου ἤκούοντο ἤδη οἱ προάγγελοι καθολικῆς ἐπαναστάσεως. Ὅθεν ὁ ἐπιμελητὴς τοῦ κράτους ἔπεμψεν εὐθὺς 3000 πεζοὺς καὶ 800 ἵππεις ἐκ τῶν μακεδονικῶν στρατευμάτων εἰς τὰς ἄνω ἐπαρχίας, καὶ ἀνέθεσε τὴν στρατηγίαν ταύτης

¹) Graeci milites nuper in colonias a rege deducti circa Bactra (*Κουρτίου* IX 7, 1) «οἱ κατὰ τὴν Βακτριανὴν καὶ Σογδιανὴν κατοικισθέντες Ἕλληνες» (*Διοδώρου* XVII, 99).

²) Ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 325 ὀνομάζεται παρὰ τῷ *Κουρτίῳ* (IX, 7, 4 ἐξ.) ἐν τοῖς γεωγράφοις Biton ἢ Bicon· δὲν θὰ ἦτο παράλογον ὁ Φίλων τοῦ 323 νὰ εἶνε τὸ αὐτὸ πρόσωπον.

τῆς ἐκστρατείας εἰς τὸν σωματοφύλακα Πείθωνα, τὸν υἱὸν τοῦ Κρατεύα, τὸν διωρισμένον σατράπην τῆς Μηδίας, διατάξας τοὺς πλησιεστάτους σατράπας νὰ πέμψωσι στρατεύματα εἰς τὸν Πείθωνα· προσῆλθον δὲ 10,000 πεζοὶ καὶ 8,000 ἵππει· αὐτὸς δὲ ὁ Πείθων παρηγγέλθη νὰ βαδίσῃ κατὰ τῆς φάλαγγος τῶν ἀποστατῶν, νὰ προσβάλῃ αὐτούς, πάντας δὲ νὰ κατακόψῃ καὶ πάντα τὰ λάφυρα νὰ διανείμῃ εἰς τοὺς στρατιώτας του. Τὸ φοβερὸν τοῦτο πρόσταγμα ἦτο προφυλακτικὸν μηχανῆμα κατ' αὐτοῦ τοῦ στρατηγοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ φιλοδοξία τόσον ἐπικυνδυνότερα ἐφαίνετο, ὅσον ἀξιολογώτερα ἦτο ἡ στρατιωτικὴ αὐτοῦ εὐφυΐα¹. Εἶνε δὲ βέβαιον ὅτι ὁ Πείθων, ἀναλαβὼν εὐχαρίστως ἐκείνην τὴν στρατηγίαν, πᾶν ἄλλο εἶχε κατὰ νοῦν ἢ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν διαταγὴν τοῦ ἐπιμελητοῦ. Ἠλπίζε νὰ προσοικειωθῇ τὰ ἑλληνικὰ ἐκεῖνα τάγματα, ἡγούμενος αὐτῶν νὰ καταλάβῃ τὰς ἄνω ἐπαρχίας, καὶ γενόμενος ισόπαλος πρὸς τὸν ἐπιμελητὴν νὰ ιδρύσῃ ἀνεξάρτητον ἀνατολικὸν κράτος. Τοιαύτας τρέφων ἐλπίδας ἐβάδιζε μετὰ τῶν Μακεδόνων καὶ τῶν σατραπικῶν στρατευμάτων κατὰ τῶν ἀποστατῶν. Κατάρθωσεν εὐκόλως νὰ συνάψῃ σχέσεις μετὰ τινων τοῦ ἐναντίου στρατοπέδου, καὶ νὰ πείσῃ ἓνα τῶν ὑποστρατῆγων ὀνόματι Λιπόδωρον εἰς προδοσίαν. Ἀφ' οὗ δὲ συνηντήθησαν οἱ στρατοὶ καὶ ὁ ἀγὼν ἤρχισεν, ἡ δὲ φονικὴ μάχη ἦτο ἀμφίρροπος, ὁ Λιπόδωρος μετὰ τῶν ὑφ' αὐτὸν 3000 ἀπεχώρησεν εἰς λόφον τινά· τοῦτο δὲ ἰδόντες οἱ λοιποὶ, νομίσαντες ὅτι τὰ πάντα ἀπωλέσθησαν, ἐτράπησαν εἰς ὀλοσχερῶς ἄτακτον φυγὴν. Νικητὴς πλέον ὁ Πείθων, παρήγγειλεν εἰς τοὺς φεύγοντας νὰ καταθέσωσι τὰ ὅπλα, διακηρύξας ὅτι προσέφερεν εἰς αὐτοὺς σπονδὰς, καὶ ὅτι ἕκαστος ἐδύνατο νὰ ἐπανέλθῃ ἐν εἰρήνῃ εἰς τὴν ἀποικίαν του. Συνομολογηθείσης δὲ ἐπισήμως τῆς συμβάσεως, οἱ Ἕλληνες συνελθόντες ἐστρατοπέδευσαν πλησίον τῶν Μακεδόνων, καὶ ὁ Πείθων ἔχαιρεν ὅτι τὸ δυσχερέστατον μέρος τῆς ἐπιβολῆς

¹) Διοδώρου Ιθ', 14 «ὄντος τοῦ Πύθωνος κινητικοῦ καὶ μεγάλας ἐπιβολαῖς περιβαλλομένου».

τόσον εὐστόχως διεξήγαγεν. Ἄλλ' εἰς τοὺς Μακεδόνας ἦσαν γνωσταὶ αἱ διαταγαὶ τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους· ὅτι δὲ ἔμελλον νὰ διαφύγωσιν αὐτοὺς τὰ πλούσια λάφυρα τῶν ἀποστατῶν, δὲν τὸ ἀνείχοντο· ὅθεν παρὰ τὴν ἐνόρκως συνομολογηθεῖσαν σύμβασιν ἐπέπεσον κατὰ τῶν ἀφυλάκτων καὶ ἀόπλων, κατέσφαξαν πάντας, ἐκυρίευσαν τὸ στρατόπεδον καὶ ἐλαφυραγωγῆσαν αὐτό¹.

Μετὰ ταύτην τὴν ἔκβασιν τῆς ἀποστασίας πῶς διετάχθησαν τὰ τῶν ἄνω ἐπαρχιῶν, ὧν αἱ φρουροῦσαι στρατιωτικαὶ δυνάμεις κατὰ μέγα μέρος εἶχον ἐλαττωθῇ, δὲν γνωρίζομεν ἀκριβῶς. Ὅπως δὴποτε ἢ μὲν ἡσυχία διετέλεσε τοῦ λοιποῦ ἀπρόσβλητος, οἱ δὲ σατράπαι διετήρησαν τὴν ἐξουσίαν των· εἰς δὲ τὰς πόλεις τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐξ ὧν ἀπεχώρησαν οἱ ἐνοικοῦντες παλαίμαχοι, ἔμειναν οἱ μετ' αὐτῶν ἐγκατασταθέντες Ἀσιανοί.

Ἐν τούτοις κατὰ τὴν ἐσπερίαν ἐξεβράγη ἐν ταῖς ἐλληνικαῖς χώραις ἐπανάστασις, ἣτις ἐνέβαλε τὴν ἐν Εὐρώπῃ μακεδονικὴν ἀρχὴν εἰς σπουδαίους κινδύνους.

Ἐστία αὐτῆς ἦτο αἱ Ἀθῆναι. Ἐνταῦθα ἡ ἀντιμακεδονικὴ μερίς κατὰ τὴν δίκην τὴν περὶ τῶν ἀρπαλείων χρημάτων ὑπέστη δεινὴν ἥτταν, καὶ ὁ Δημοσθένης ἀπὸ τοῦ ἔαρος τοῦ 323 ἦτο φυγὰς. Τότε ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ υἱὸς τοῦ Ἰππάρχου Ἀσκληπιάδης² φέρων τὴν ἀγγελίαν τοῦ θανάτου τοῦ Ἀλεξάνδρου· θόρυβος ἀκατάσχετος ἠγέρθη ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου. «Οὐ τέθνηκεν Ἀλέξανδρος, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἀνεβόησεν ὁ ῥήτωρ Δημάδης· ὥς γὰρ ἂν ὅλη ἡ οἰκουμένη τοῦ νεκροῦ». Ἄλλοι ὅμως, θεωροῦντες βέβαιον τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως, ἔλεγον ὅτι εἴπερ ποτε νῦν εἶνε ὁ καιρὸς τοῦ ν' ἀπαλλαγῶσι τῆς μακεδονικῆς δεσποτείας. Μάτην ὁ Φωκίων ἠγωνίζετο νὰ χαλιναγωγῇ τὴν ἀγρίαν ἐξέγερσιν τοῦ πλήθους, λέγων «οὐκοῦν εἰ σήμερον τέ-

¹) Διοδώρου ΙΗ', 7. ὅστις καὶ μόνος ἀφηγεῖται ταῦτα

²) Οὕτως ἐγράψαμεν κατὰ τὸν Πλούταρχον ἀντὶ τοῦ ἐν τῇ πρωτοτύπῳ γερμανικῇ ἐκ παρερμηνείας κειμένου Hipparchos, des Asclepiades Sohn ὅπερ διετήρησε καὶ ὁ γὰλλος μεταφραστής. Σ. Μ.

θνηκε, καὶ αὖριον ἔσται καὶ εἰς τρίτην τεθνηκώς· ὥστε ἡμᾶς ἐν ἡσυχίᾳ βουλευσασθαι, μᾶλλον δὲ μετ' ἀσφαλείας». Πρὸ πάντων οἱ εὐποροῦντες ἦσαν οἱ φοβούμενοι πόλεμον, ὅστις ἔμελλεν εἰς αὐτοὺς νὰ εἶνε ἐπικίνδυνος καὶ πολλαχῶς ἐπαχθής. Ἀλλ' οἱ πτωχοί, οἱ νεωτερισταί, οἱ θορυβοποιοὶ ἦσαν πάμπολλοι, καὶ τὰ ὠραῖα ὀνόματα τῆς ἐλευθερίας, τῆς πάλαι ἡγεμονίας, τῆς ἀρχαίας εὐκλείας ἦσαν ἰσχυρότερα τῆς φωνῆς τῆς φρονήσεως καὶ τοῦ φόβου τῆς παρασπονδήσεως. Ὡνόμαζον τὴν μακεδονικὴν δύναμιν Κύκλωπα ἐκτυφλωθέντα· ἀνευφήμουν δὲ ἐκείνους, οἵτινες ἐπεδείκνυσον τὰς χιλιάδας τῶν μισθοφόρων, ὅσοι, ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὸ Ταΐναρον κομισθέντες ὑπὸ τοῦ Λεωσθένους, ἦσαν ἔτοιμοι νὰ ἐκστρατεύσωσιν ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων¹.

Βεβαία ἀγγελία περὶ τοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως δὲν ὑπῆρχεν· ἵνα δὲ μὴ ἐκθέσωσι παντάπασι τὴν πόλιν, συγχρόνως δὲ μηδὲν καθυστερήσωσι, δι' ἐπιπλάστου δ' ἀπραγμοσύνης παραπλανήσωσι τὸν στρατηγὸν Ἀντίπατρον εἰς ὀλιγωρίαν, ἀπεφασίσθη νὰ πέμψωσιν εἰς τὸν Λεωσθένη πρὸς συντήρησιν τῶν μισθοφόρων ἐκ τῶν ἀρπαλείων χρημάτων 50 τάλαντα καὶ ὅπλα ἐκ τῶν δημοσίων ἀποθηκῶν· βεβαιωθέντος δὲ τοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως, νὰ κηρυχθῇ ἀναφανδὸν ἡ πόλις ὑπὲρ τῆς ἐπαναστάσεως. Οὕτω λοιπὸν μισθώσας ὁ Λεωσθένης τοὺς 8000 ἐκείνους ἐξαιρέτους καὶ ἐμπείρους πολεμιστὰς ὑπὲρ τῶν Ἀθηνῶν, ἐν ἀπορρήτῳ συνῆψε διαπραγματεύσεις πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς, οἵτινες ἔνεκα τῶν Οἰνιαδῶν καὶ τῆς ἀρνήσεως νὰ δεχθῶσι τοὺς φυγάδας κατ' ἀνάγκην ἐπεθύμουν τὴν μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Μακεδόνων ῥῆξιν· πορευθεὶς δὲ αὐτὸς πρὸς ἐκείνους, ἔλαβε τὴν συγκατάθεσιν αὐτῶν ὅτι 9000 Αἰτωλοὶ θὰ ἐνωθῶσι μετ' αὐτοῦ.

Ἐν τούτοις ἀλλεπάλληλοι ἀγγελίαι ἤρχοντο ἐξ Ἀσίας περὶ τῶν ἐν Βαβυλῶνι συμβαινόντων, περὶ τοῦ ἀναπτερωθέντος φρο-

¹) Πλουτάρχου Φωκ. 22. Διοδώρου ΙΗ'. 9. [Πανσανίου Α', 25, 5, ὅστις ῥητῶς λέγει ὅτι ὁ Λεωσθένης ἐκόμισεν εἰς τὸ Ταΐναρον τοὺς μισθοφόρους, ὅπερ ὑπὸ τῶν ἄλλων δὲν λέγεται. Σ. Μ.].

νήματος τῶν ἐν μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐλληνικῶν πόλεων, καὶ τῆς ἐκδιώξεως τῆς ἐν Ῥόδῳ μακεδονικῆς φρουρᾶς¹.

Τέλος ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ὁ Λεωσθένης. Ὁ Ὑπερείδης συνηγόρησεν ὑπὲρ τῶν προτάσεων αὐτοῦ, ζητοῦντος ἄμεσον κατὰ τῶν Μακεδόνων πόλεμον². Καὶ ἐκ Μακεδονίας εἶχον ἔλθῃ πρέσβεις, συνιστῶντες τὴν τήρησιν τῶν περὶ συμμαχίας συνθηκῶν καὶ ἐπαινοῦντες τοῦ Ἀντιπάτρου τὴν χρηστότητα. «Οἶδαμεν ὅτι χρηστὸς ὑπάρχει, εἶπεν ὁ Ὑπερείδης, ἀλλ' ἡμεῖς γ' οὐ δεόμεθα χρηστοῦ δεσπότης». Ὁ Φωκίων ὁ τοσάκις τῶν Ἀθηναίων στρατηγῆσας ἀπέτρεπεν αὐτοὺς ἀπὸ ἐσπευσμένων ἀποφάσεων, καταδεικνύων τοῦ κινδύνου τὸ μέγεθος, καὶ ἀναμιμνήσκων τὴν ὁδυνήραν τύχην τῶν Θηβῶν, συνεβούλευε δὲ νὰ μὴ παραπλανῶνται ὑπ' ἀνδρῶν στρατηγίας ὀρεγομένων. Χλευάζων δὲ αὐτὸν ὁ Λεωσθένης τὸν ἠρώτησε: καὶ τί ἀγαθὸν ἔπραξεν εἰς τὴν πόλιν ἐπὶ τοσαῦτα ἔτη στρατηγῶν; Ὁ δὲ Φωκίων ἀπεκρίθη: Καὶ μικρὸν ἀγαθὸν εἶνε ὅτι οἱ πολῖται θάπτονται ἐν τῇ πατρίδι καὶ εὐρίσκουσιν ἡσυχίαν ἐν τοῖς ἰδίοις μνήμασιν; Ἀλλ' ὁ Λεωσθένης μᾶλλον ἐπῆναι τὴν ἐν Κεραμεικῷ ταφὴν, τὸν λόγον τὸν ἐπιτάφιον καὶ τὰ πρὸς τιμὴν τῶν ἐν πολέμῳ πε-

¹) Ταύτην μαρτυρεῖ ὁ Διόδωρος III, 8. Τὰ ὑπὸ τοῦ Πολυαίνου Γ', 48 ἱστορούμενα ἐν Ἐφέσῳ γεγονότα δὲν ἀνήκουσιν εἰς τούτους τοὺς χρόνους, ἀλλ' εἰς τοὺς τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Φιλοξένου εἰς Βαβυλῶνα (324). Ὀλίγον ἐπίσης βέβαιον εἶνε καὶ ἂν ἀπὸ τοῦδε συνέβῃ ἐν Χίῳ τὸ κίνημα, ὅπερ ἠνάγκασε τὸν ἱστορικὸν Θεόπομπον νὰ φύγῃ εἰς Αἴγυπτον πρὸς τὸν Πτολεμαῖον. Ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος, παρακληθεὶς ὑπὸ πρέσβεων ἐκ Χίου πρὸς αὐτὸν εἰς Μίμφιν ἐλθόντων, ἀνεκάλεσε τὴν αὐτόθι μακεδονικὴν φρουρὰν τῷ 331, οὐ μόνον ὑπὸ τοῦ Κουρτίου (IV, 8, 12) λέγεται, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀῤῥιανοῦ (Γ', 5, 1) βεβαιουῖται, διὰ γενικωτέρας ὁμῶς ἐκφράσεως. Χαρακτηριστικὸν εἶνε ὅτι ὁ τύραννος τῆς ἐν Πόντῳ Ἡρακλείας, καθ' ἃ διηγεῖται ὁ Μέμων (κεφ. 4 παρὰ Müller Fragmenta Histor. Graec. II σ. 529) μαθὼν τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὀλίγου δεῖν ἀπέθανεν ἐκ τῆς χαρᾶς καὶ ἔστησεν ἀνάθημα εἰς τὴν Εὐθυμίαν, ὡς νῦν τέλος δυνάμενος νὰ εἶνε εὐθυμῶς.

²) Λόγος τοῦ Ὑπερείδου ἐκ ταύτης τῆς ἀφορμῆς φαίνεται ὅτι δὲν εὐρίσκεται ἐν τῇ καταλόγῳ τῶν λόγων αὐτοῦ. Τὸ παρὰ Δεξιππῷ ἀπόσπασμα (ὑπ. ἀρ. 2 παρὰ C. Müller Fragmenta Hist. Graec. εἶνε συντεταγμένον ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ, ὡς καὶ τὸ ἐπόμενον ἐξ ἐναντίου λόγου (τοῦ Φωκίωνος). Τὰ ἐν τῇ κειμένῳ ἀποφθέγματα κεῖνται παρὰ Πλουτάρχῳ Φωκ. ΚΓ', Περὶ τοῦ ἑαυτὸν ἐπαινεῖν ἀνεπιφθόνως 17, καὶ ἐν τοῖς Ἀποφθέγμασι Φωκίωνος.

σόντων γινόμενα, λέγων ὅτι ταῦτα εἶνε ἀνδρὸς ἄξια, καὶ ὅτι νῦν πολέμου καιρὸς, καὶ τῶν Ἑλλήνων ἡ βοήθεια βεβαία, καὶ ἡ ἐπιτυχία προβλέπεται ἀσφαλῆς. Ὁ Φωκίων πρὸς ταῦτα εἶπεν «οἱ λόγοι σου, ὦ μειράκιον, εἰκόασι κυπαρίττοις· μεγάλοι γὰρ ὄντες καὶ ὑψηλοί, καρποὺς οὐ φέρουσιν», τὸ δὲ κάλλιστον καύχημά μου εἶνε ὅτι, ἐμοῦ στρατηγοῦντος, οὐδεὶς ἐπιτάφιος λόγος ἐξεφωνήθη. Ἐρωτήσαντος δὲ τοῦ Ὑπερίδου, πότε θὰ συμβουλευέσῃ τὸν πόλεμον; Ὅταν, εἶπεν, ἴδω ὅτι οἱ μὲν νέοι φυλάττουσι τὴν τάξιν, οἱ δὲ πλούσιοι εἰσφέρουσιν, οἱ δὲ ῥήτορες δὲν κλέπτουσι πλέον τὰ δημόσια. Τοῦ Φωκίωνος αἱ προσπάθειαι ἀπέβησαν μάταιαι· ὁ πόλεμος ἐψηφίσθη, ὁ δὲ Λεωσθένης ἔσπευσε πρὸς τοὺς στρατιώτας.

Καὶ αὐτοὶ οἱ φιλοπάτριδες τῶν Ἀθηναίων, φρονίμως σκεπτόμενοι, ὥφειλον νὰ ἐπιθυμήσωσιν ἀλλοίαν τὴν ὁδὸν τῆς Ἀθηναϊκῆς πολιτικῆς. Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον ἱκανὴν δύναμιν, ὥστε νὰ περιμένωσι, πῶς ἤθελεν ἀποβῇ ὁ ἀνείκαστος ἀναθρασμὸς ὁ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐπακολουθήσας, καὶ τότε μόνον νὰ προβῶσιν, ὅτε ἐδύνατο νὰ γείνη τοῦτο μετὰ βεβαίας ἐπιτυχίας. Ὅτι οἱ Μακεδόνες οὐνύσται διὰ τοῦ πρώτου ἐν Βαβυλῶνι συμβιβασμοῦ δὲν εἶχον εἶπη τὸν τελευταῖον λόγον, ὅτι μετὰ τοῦ ἐπιμελήτοῦ καὶ τῶν σατραπῶν, μετὰ τοῦ κράτους καὶ τῶν καθ' ἑκάστην ἐπικρατειῶν μετὰ βεβαιότητος προσεδοκᾶτο ἕρις ἐν τῷ μέλλοντι, καὶ ὅτι τότε, ἐὰν ἐξεῖργγνύετο πόλεμος μετὰ αὐτῶν, ἡ δύναμις καὶ ἡ ὑπόληψις τῶν Ἀθηνῶν παρὰ ταῖς πολιτείας τῆς Ἑλλάδος ἤθελε πολὺ ἀνυψωθῇ, ἦτο πρόδηλον. Ἴσως ἀπὸ τοῦ νῦν ὁ Ἀντίπατρος πολλὰ θὰ παρεχόρει, ἂν διὰ τούτου ἐδύνατο νὰ ἐξαγοράσῃ τὴν οὐδετερότητα τῶν Ἀθηνῶν· καὶ ἂν αἱ Ἀθῆναι ἤθελον ἀπαιτήσῃ ὡς ἀντάλλαγμα νὰ προστεθῶσιν αἱ λοιπαὶ τῆς Ἑλλάδος πόλεις εἰς τὴν οὐδετερότητα τῆς Ἀττικῆς, αὐταὶ δὲ ἀνελάμβανον νὰ μετατρέψωσι τὴν ἐν Κορίνθῳ σύνοδον εἰς ὁμοσπονδίαν τῶν ἑλληνικῶν πολιτειῶν ὑπὲρ τὴν ἑαυτῶν ἡγεμονίαν, μετὰ χαρᾶς βεβαίως ὁ Ἀντίπατρος ἤθελε προτιμήσῃ νὰ φυλάξῃ τὰς στρατιωτικὰς του δυνάμεις, αἵτινες καθ' ἃ προέβλεπε, πολὺ

ταχέως ἔμελλον νὰ εἶνε εἰς αὐτὸν χρησιμώταται κατὰ τῆς ὑπεροπτικῆς ἐξουσίας τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους, καὶ νὰ μὴ δώσῃ εἰς αὐτὰς τοιαύτην τροπήν, ἐξ ἧς προσεδόκα ἀνυπολογίστους περιπλοκάς, καὶ ἐν ἀρίστη περιπτώσει ἀκάρπους ἐπιτυχίας. Διὰ τῆς οὐδετερότητος τῶν τε Ἀθηνῶν καὶ τῶν ἐν τῇ στερεᾷ Ἑλλάδι καὶ Πελοποννήσῳ πολιτειῶν ἐξησφάλιζε τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν ἡσυχίαν τῆς Ἠπείρου, ἐδύνατο νὰ κρατῇ ὑποτεταγμένους τοὺς πρὸς ἄρκτον βαρβάρους καὶ Θρᾷκας, εἰς δὲ τὸν Λυσίμαχον, τὸν διωρισμένον σατράπην τῶν χωρῶν τούτων, μέχρις ὅτου ἔλθῃ εἰς τὴν ἐπαρχίαν του, νὰ παράσχω ὑπηρεσίας, δι' ὧν ἐκ προσοιμίων θὰ προσοικειοῦτο αὐτόν. Ἐὰν ὡς ἐκ τῆς θέσεως, ἣν ὁ Περδίκας ἔδωκεν εἰς τὸν δυνάστην τῆς Μακεδονίας, ἐπεβάλλοντο εἰς αὐτὸν ἐντολαὶ μέλλουσαι νὰ δευσιμεύσωσιν τὰ χεῖράς του, θὰ ἐδύνατο ὁ Ἀντίπατρος, συνεννοούμενος μετὰ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν πολιτειῶν τῆς κορινθιακῆς ὁμοσπονδίας, ν' ἀπαλλαγῇ τοῦ περισφίγγοντος αὐτὸν βρόχου, καὶ ἀπέναντι τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους νὰ τραπῇ ἀπὸ τοῦδε εἰς ἐκείνην τὴν πολιτικὴν, ἣτις ὅσον μᾶλλον ἀνεβάλλετο, τόσον δυσχερεστέρα ἐγίνετο. Ἀλλὰ τὰ ἐν Ἀθήναις ψηφισθέντα ἐστέρησαν αὐτὸν τοιαύτης ἐνδεχομένης περιπτώσεως· ἡ στιγμιαία ὁρμὴ καὶ ἡ ἐμπάθεια τῶν ῥητόρων παρέσυρε τὴν πόλιν καὶ τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα εἰς τολμήματα, τὰ ὅποια, καὶ ἂν ἐπετύγχανον, οὐδεμίαν νέαν ιδέαν, οὐδένα νέον σχηματισμόν, οὐδένα νέον ἐλληνικὸν πολιτικὸν βίον ἤθελον παραγάγῃ· ἐπεκράτησε καὶ πάλιν ἐν Ἀθήναις ἡ τῶν συναισθημάτων τῶν τελευταίων ἐντυπώσεων, καὶ τῶν σφοδρῶν ἀγανακτήσεων.

Καὶ πρῶτον μὲν κατεδίωξαν τοὺς μακεδονίζοντας, οὓς ὁ δῆμος μετὰ πολλῆς προθυμίας κατεδίκαζεν. Κατὰ τοῦ Δημάδου ἐδόθησαν ἐπτὰ καταγγελίαι ἐπὶ παρανομία καὶ μετὰ τὴν τρίτην καταδίκην δὲν εἶχε πλέον τὸ δικαίωμα νὰ ὁμιλῇ πρὸς τὸν δῆμον¹. διότι δὲ προέτεινε ψήφισμα νὰ τιμῇσωσι τὸν Ἀλέξαν-

¹) Τρεῖς εἶχε καταδικασθῇ κατὰ τὸν Διόδωρον ΙΗ', 18, ἐπτάκις δὲ κατὰ τὸν Πλού-

δρον ὡς θεόν, κατεδικάσθη εἰς πρόστιμον 100 ταλάντων. Ὁ Καλλιμέδων ὁ ἐπονομαζόμενος Κάραβος καὶ ὁ νέος Πυθέας ἐφυγάδεύθησαν. Καὶ αὐτὸς ὁ ἐν τῷ Ἀθήνησι Λυκείῳ διδάσκων Ἀριστοτέλης ἐδέησε νὰ τιμωρηθῇ, διότι ὑπῆρξε φίλος τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου· κατηγορηθεὶς ὑπὸ τοῦ Εὐρυμέδοντος τοῦ ἱεροφάντου ἐπὶ ἀθείᾳ, ὡς εἰκὸς, κατεδικάσθη, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἀπέθανεν ἐν Χαλκίδι τῆς Εὐβοίας, ὅπου εἶχε καταφύγη.

Ὁ Λεωσθένης ἦτο πλέον εἰς ἀδιάκοπον κίνησιν. Ἐνεκα τῆς πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς συμμαχίας ὑπῆρξε δυνατὸν νὰ εἰσβάλῃ ταχέως εἰς τὰ βόρεια, ἰδίως δὲ νὰ καταλάβῃ τὰς Θερμοπύλας, χωρὶς νὰ ἐξαναγκάσῃ μαχόμενος τὴν διὰ τῆς Βοιωτίας καὶ παρὰ τὴν Καδμεΐαν δίοδον. Κατέπλευσε μετὰ τῶν μισθοφόρων εἰς τὴν Αἰτωλίαν, παραλαβὼν δ' ἐκεῖθεν 7000 ἄνδρας, ὥρμησε πρὸς τὰς Θερμοπύλας. Ἐν Ἀθήναις δὲ ἐξεδόθη ἐν ταῦτοις τὸ ὀριστικὸν ὑπὲρ τοῦ πολέμου ψήφισμα «νὰ φροντίσῃ ὁ δῆμος περὶ τῆς κοινῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας, καὶ τὰς μὲν φρουρουμένας πόλεις νὰ ἐλευθερώσῃ, ναῦς δὲ πρὸς τοῦτο νὰ παρασκευάσῃ, 40 μὲν τετρήρεις, 200 δὲ τριήρεις, νὰ στρατεύσωσι δὲ πάντες οἱ Ἀθηναῖοι μέχρι ἐτῶν τεσσαράκοντα, καὶ τρεῖς μὲν φυλαὶ νὰ παραφυλάττωσι τὴν Ἀπτικήν, αἱ δὲ λοιπαὶ ἑπτὰ νὰ εἶνε ἑτοιμαὶ πρὸς τὰς ὑπερορίους στρατείας, νὰ πέμψωσι δὲ καὶ πρέσβεις πρὸς τὰς ἐλληνίδας πόλεις, οἵτινες νὰ διδάξωσιν αὐτάς ὅτι καὶ πρότερον μὲν ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων, κρίνων ὅτι πᾶσα ἡ Ἑλλὰς εἶνε κοινὴ πατρίς τῶν Ἑλλήνων, ἀπέκρουσε τοὺς ἐπὶ δουλώσει ἐκστρατεύσαντας βαρβάρους, κατὰ θάλασσαν ἀγωνισθεῖσα, καὶ νῦν δὲ νομίζει ὅτι πρέπει ὑπὲρ τῆς κοινῆς τῶν Ἑλλήνων σωτηρίας καὶ διὰ σωμάτων καὶ διὰ χρημάτων καὶ κατὰ θάλασσαν νὰ προκινδυνεύῃ»¹.

ταρχον Φωκ. 26 [«ἡλώκει γὰρ ἑπτὰ γραφὰς παρανόμων καὶ γεγονὸς ἄτιμος ἐξείργετο τοῦ λέγειν»]. Τὸν τρις καταδικασθέντα δῆτορα ὀνομάζει ὁ κωμικὸς Ἀντιφάνης (παρ' Ἀθηναίων Γ', 451) ἄφωνον.

¹) Ὁ Διόδωρος ΙΗ', 10 ἀναγράφει τὸ ψήφισμα εἰς γλῶσσαν ἱκανῶς ἐπίσημον.

Μεγίστη βεβαίως θὰ ὑπῆρξεν ἡ ἐντύπωσις, τὴν ὁποίαν τὸ πολεμικὸν τοῦτο διάγγελμα παρήγαγεν εἰς τοὺς Ἑλληνας. Οἱ μὲν συνετώτεροι ἐνόμιζον ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι πρὸς μὲν τὴν εὐκλειαν καλῶς ἐβουλευθήσαν, οὐχὶ δὲ καὶ πρὸς τὸ συμφέρον, ὅτι πρὸ τῶν καιρῶν ἐξανίστανται, ὅτι ἐτόλμων νὰ ἀναλάβωσι τὸν ἀγῶνα πρὸς τὰς ἀητήτους δυνάμεις τῶν Μακεδόνων, καὶ δὲν εἶχον νουτετηθῇ ὑπὸ τῶν συμφορῶν τῶν Θηβαίων¹. Ἀλλ' ἀκριβῶς ἡ εὐτολμος αὕτη ἐπιβολὴ τῶν Ἀθηναίων ἦτο ἱκανὴ καὶ τῶν ὀκνούντων νὰ ἐξεγείρῃ τὸν τε πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἔρωτα καὶ τὸ μῦθος πρὸς τὴν ξένην δεσποτείαν· τῶρα αἱ ἐν Μακεδονίᾳ ὑπάρχουσαι πολεμικαὶ δυνάμεις ἦσαν ὀλίγαι, καὶ τὰ πράγματα τοῦ κράτους ἦσαν τοιαῦτα, ὥστε ἐξ οἰασδῆποτε ἐξωτερικῆς ἀφορμῆς αἰφνιδίως ἐδύναντο νὰ μεταβληθῶσιν. Νῦν, εἴ πέρ ποτε, εἶχον αἱ Ἀθῆναι ἐλπίδας νὰ νικήσωσιν. Ἐὰν μία καιρία προσβολὴ ἐπετύγχανε, πρὶν ἢ ὁ Κράτερος μετὰ τῶν παλαιμάχων διαβῇ τὸν Ἑλλησποντον, τὰ πάντα ἐφαίνοντο ὅτι εὐωδοῦντο.

Ἐνῶ ὁ Λεωσθένης ἐξ Αἰτωλίας ἐπορεύετο πρὸς τὴν καταληψὶν τῶν Θερμοπυλῶν, πρέσβεις Ἀθηναῖοι ἔσπευδον πανταχόσε καὶ παρώρμων τὰς πόλεις, ἵνα συμμαχήσωσι κατὰ τῆς Μακεδονίας, ἀναλόγως δὲ τοῦ πρὸς τοὺς Μακεδόνας μίσους καὶ πολὺ μᾶλλον τῶν γειτονικῶν διχονοιῶν, αἵτινες τῶρα πάλιν ἀνεφλέχθησαν, εὗρον ἀκρόασιν. Οἱ Λοκροὶ καὶ οἱ Φωκεῖς², ἀποστατήσαντες, ἠνώθησαν μετὰ τοῦ καθ' ὁδὸν ἤδη ὄντος Λεωσθένους· τοῦναντίον οἱ Βοιωτοὶ ἔμειναν πιστοὶ εἰς τοὺς Μακεδόνας. Πρὸ δώδεκα ἐτῶν εἶχον συναποφασίσῃ καὶ ἐκτελέσῃ τὴν καταστροφὴν τῶν Θηβῶν, καὶ διεμοιράσθησαν τὰ περίχωρα κτήματα τῆς πόλεως. Ἐδύναντο λοιπὸν νὰ προῖδωσιν ὅτι, ἂν οἱ

¹) Τοιαῦτα ἐφρόνουν κατὰ τὸν Διόδωρον ἔ. ἀ. «οἱ συνέσει διαφέροντες».

²) Περὶ πρεσβείας πρὸς τοὺς Φωκεῖς ἔγινε λόγος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου, καθ' ἃ ἔκ τινος τεμαχίου ἐπιγραφῆς τῆς ἐν τῷ Corpus Inscriptionum Atticarum n° 182 φαίνεται, τῇ 13 Πυανεψιώνος, ἐπὶ ἀρχοντος Κηφισοδότου, ἡγοῦν 27 Ὀκτωβρίου· ἂν δὲ τότε μόνον ἐβουλευθήσαν περὶ συνθήκης, δὲν εἶνε σαφές ἐκ τοῦ λειψάνου τῆς ἐπιγραφῆς.

σύμμαχοι ἐνίκων, οἱ Θηβαῖοι ἤθελον ἀποκατασταθῆ εἰς τὴν πόλιν καὶ ἐκδικηθῇ δι' ὅσα εἶχον πάθη¹. διὸ ἡ Μακεδονία ἦτο ἡ μόνη αὐτῶν ὑπέρμαχος.

Ὁ Λεωσθένης εἶχεν ἤδη καταλάβῃ τὰς Θερμοπύλας μετὰ τοῦ ἰδίου στρατοῦ. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι 5000 ὁπλῖται, 500 ἵππεῖς καὶ 2000 μισθοφόροι ἐξώρμησαν διὰ τῆς εἰς Βοιωτίαν ἀγούσης ὁδοῦ, ὅπως ἐνωθῶσι μετὰ τοῦ Λεωσθένους. Οἱ δὲ Βοιωτοί, ἵνα κωλύσωσιν αὐτούς, ἐστρατοπέδευσαν μετὰ τῶν ἐκ τῆς Καδμείας Μακεδόνων καὶ τῶν Εὐβοέων² κατὰ τὴν ἔξοδον τῶν στενῶν τοῦ Κιθαιρώνος ἐν Πλαταιαῖς, φράξαντες οὕτω τὴν ὁδὸν εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Ὁ Λεωσθένης μέρος ἔχων τῆς ἰδίας δυνάμεως ἔσπευσεν ἀπὸ τῶν Θερμοπυλῶν διὰ τῆς Βοιωτίας εἰς τὰς Πλαταιάς. Ἐνταῦθα συνεκροτήθη μάχη, ἡ πρώτη ἐν τῷ πολέμῳ τούτῳ. Οἱ Βοιωτοί ἐνίκηθησαν· ὁ Λεωσθένης ἔστησε τρόπαιον, καὶ ἐνωθεὶς μετὰ τῶν Ἀθηναίων ἐπανῆλθε ταχέως εἰς τὰς Θερμοπύλας, ἵνα μετὰ πάσης αὐτοῦ τῆς στρατιᾶς, ἀνεληθούσης νῦν εἰς 30,000³, ἡ αὐτοῦ περιμείνῃ τοὺς Μακεδόνας, ἧ, ἂν ἴσως ἡ ἀγγελία τῆς νίκης μετέδιδε τὸ πῦρ καὶ εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ἀντιταχθῇ πρὸς αὐτούς ἐν τῷ στενῷ τῶν Τεμπῶν.

Διὰ τί ὁ Ἀντίπατρος ἀφῆκε νὰ προχωρήσωσιν ἐπὶ τοσοῦτον τὰ πράγματα; διὰ τί δὲν ἔσπευσε πρὸ πολλοῦ μετὰ στρατοῦ πρὸς μεσημβρίαν;

Ἡ θέσις ἦτο ὑπερβαλλόντως δυσχερής. Διότι ἡ μὲν διαταγὴ ἐκείνη τοῦ Ἀλεξάνδρου, καθ' ἣν ἐκαλεῖτο εἰς τὴν Ἀσίαν, πρέπει νὰ

¹) Διοδώρου ΙΗ', 11, Πausανίου Α', 25, 4· Ὁ Ἀλεξάνδρος τειγίνας τὰς Πλαταιάς, ἀπέδωκεν αὐτὴν εἰς τοὺς πρῶτον κατοίκους «τῆς ἀνδραγαθίας καὶ μεγαλοφυχίας χάριν, ἐπεὶ δι' αὐτὴν ἐν τῷ Μηδικῷ πολέμῳ τὴν χώραν ἐπέδωκαν καὶ παρέσχον αὐτοὺς προθυμοτάτους» Πλουτάρχου Ἀριστ. ΙΑ'.

²) Ὑπερείδης ἐν ἐπιταφ. Δ', 15 «τοὺς πρώτους ἀνταξαμένους τῇ τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίᾳ Βοιωτοὺς καὶ Μακεδόνας καὶ Εὐβοέας καὶ τοὺς ἄλλους συμμάχους αὐτῶν ἐνίκησε μαχόμενος ἐν Βοιωτίᾳ», τῶν Μακεδόνων μνηεῖα γίνεται κατὰ τὰς πρώτας ταύτας συγκρούσεις καὶ παρὰ Πausανίᾳ Α', 25, 4 καὶ Α', 1, 3.

³) Διοδώρου ΙΗ', 11, Πausανίου Α', 1, 3, Πλουτάρχου Φωκ. ΚΓ'.

ἐκλόνησε τὸ ἐν τῇ χώρᾳ ἀξίωμα αὐτοῦ· ἡ δὲ διχόνοιά του πρὸς τὴν βασιλίσσαν Ὀλυμπιάδα δὲν εἶχε λήξῃ· ἦτο λοιπὸν φυσικὸν ὅτι ἡ διαταγὴ ἐκείνη, ἐκληφθεῖσα ὡς ἦτα τοῦ ἐπιτρόπου τοῦ κράτους, ἠῤῥησε τοὺς ἐν Μακεδονίᾳ ὁπαδοὺς τῆς βασιλίσσης. Ὅτι δὲ κατόπιν, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως καὶ τὰ ἐν μέσῳ βιαιοτάτων γεγονότων ὑπὸ τῶν ἐν Βαβυλῶνι ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν ἀποφασισθέντα, πάλιν τὰ ἐν Μακεδονίᾳ πράγματα εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ περιῆλθον, τοῦτο δὲν ἐβελτίωσε τὰ κατ' αὐτόν· διότι εἶχε μὲν εἰς τὴν διάθεσίν του στόλον 110 πλοίων μετὰ πολλῶν χρημάτων καταπλεύσαντα καὶ ἀργύριον ἱκανὸν πρὸς πολεμικὴν παρασκευήν, ἀλλ' ἔνεκα τοσούτων διὰ τὴν Ἀσίαν στρατολογιῶν ὑπῆρχεν ἔλλειψις ἀξιωμαχοῦ νεότητος ἐν Μακεδονίᾳ. Ὑπὸ τὰ ὅπλα εἶχεν ὁ Ἀντίπατρος οὐχὶ πλείονας τῶν 15,000 ἀνδρῶν, ἐν ᾧ ἐν Ἑλλάδι, ὅπου μετὰ τὴν ἀγγελίαν τοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως ὁσημέραι ἠῤῥξανεν ἡ ἔξαψις, πολλαὶ χιλιάδες μισθοφόρων ἦσαν πρόθυμοι νὰ ὑπηρετήσωσι πᾶσαν ἐπανάστασιν κατὰ τῆς Μακεδονίας¹. Τὸ μὲν πρώτιστον πάντων βεβαίως ἦτο νὰ ἔλθῃ ὅσον τάχιστα μετὰ στρατοῦ εἰς τὴν Θεσαλίαν καὶ τὰς Θερμοπύλας, ὅπως, στηριζόμενος ἐπὶ τῶν ἐν τῇ Καδμείᾳ καὶ ἐν Εὐβοίᾳ φρουρῶν, καταπνίξῃ τὴν ἐπανάστασιν, πρὶν ἔτι λάβῃ σπουδαιοτέραν συνταξιν. Ἀλλ' ἤδη καὶ ἐν Θράκῃ ὑπῆρχεν ἀπειλητικώτατος ἀναβρασμός· ὁ ἡγεμὼν τῶν Ὀδρουσῶν Σεύθης ἐκάλει εἰς τὰ ὅπλα².

¹) Πότε ὁ Ἀντίπατρος ἔμαθε τὴν ἀσθένειαν καὶ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου, δὲν λέγεται. Ἐὰν ὁ Ἀλέξανδρος διετήρησε καὶ τελειότερον διεμόρφωσεν, ὅπερ ἀναμφύβολον, τὸ ἀρχαῖον περσικὸν σύστημα τοῦ ταχυδρομείου τοῦ κράτους (*Ἡροδότου* Γ', 52, *H. Kiepert Monatsbericht der Berlin. Akad.* 1857, σ. 123 ἐξ.) μετὰ τῶν ἀγγελιαφόρων αὐτοῦ τῶν καθ' ἑκάστον τῶν ἀπ' ἀλλήλων τρία περίπου μίλια ἀπεχόντων σταθμῶν, ἦτο δυνατόν ἀγγελία ἐκ Βαβυλῶνος ἐν ἡμέραις περίπου ἕξ νὰ φθάσῃ εἰς τὰς Σάρδεεις, καὶ ἐντεῦθεν μέχρι Πέλλης, ἐὰν ἡ ταχυδρομικὴ ὑπηρεσία ἦτο ὁμοίως ὀργανωμένη, ἀπῆτει ὀλίγον τι περισσώτερον τῶν δέκα ἡμερῶν. Κατὰ πόσας ἡμέρας ἐδύνατο νὰ προτερήσῃ ὁ Ἀντίπατρος τῶν ἐν Ἑλλάδι παρασκευῶν, δὲν εἶνε πλέον δυνατόν νὰ ἐννοήσῃ τις. Ἀλλ' ὅτι αὐτὸς εἶχε τὴν ἀγγελίαν τοῦ θανάτου τοῦ Ἀλεξάνδρου, πρὶν αὕτη ἔλθῃ εἰς τὰς Ἀθήνας, πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὡς βέβαιον.

²) *Διοδώρου* III', 11 «τῶν τ' Ἐλφυριῶν καὶ Θρακῶν οὐκ ὀλίγοι συνέθεντο συμμάχίαν διὰ τὸ πρὸς τοὺς Μακεδόνας μῖσος.» «Ὅτι ἐν Θράκῃ ὁ Σεύθης ἀνέλαβε τὴν ἀρχήν

ὁ δὲ Λυσίμαχος ἐκ Βαβυλῶνος δὲν ἐδύνατο τόσον ταχέως νὰ ἐμφανισθῇ, ὥστε νὰ προλάβῃ τὸν κίνδυνον τὸν ἐκ τῆς Θρακικῆς ἐπαναστάσεως καὶ αὐτὴν ἤδη τὴν Μακεδονίαν ἐπαπειλοῦντα. Ὅτι δὲ τότε καὶ τὰ πρὸς ἄρκτον βάρβαρα γένη καὶ οἱ Ἰλλυριοὶ δὲν θὰ ὑπελείποντο, ἐδύνατό τις νὰ προῖδῃ· καὶ τῶν Μολοσσῶν δέ τινα φύλα, μιμούμενα τὰς ἐν Ἑλλάδι ἀνταρσίας, ἐπανεστάτησαν¹. Τὴν προχειροτάτην βοήθειαν θὰ ἐδύναντο νὰ πέμψωσιν ἢ μικρὰ καὶ μεγάλη Φρυγία· ἀλλὰ τούτων αἱ πολεμικαὶ δυνάμεις ἔμελλον κατὰ τὰ ἐν Βαβυλῶνι δεδογμένα νὰ ὑποστηρίξωσι τὸν Εὐμένη εἰς τὴν κατὰ τῆς Καππαδοκίας ἐπιχείρησίν του. Ὁ διὰ τὴν Μακεδονίαν προωρισμένος Κράτερος διέτριβεν ἔτι μετὰ τῶν ἄλλων παλαιμάχων ἐν Κιλικίᾳ. Διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον ὁ Ἀντίπατρος ἔπεμψε μὲν πρὸς αὐτὸν παρακαλῶν νὰ ἐπισπεύσῃ ὅσον οἶόν τε τὴν πορείαν, ἔπεμψε δὲ πρὸς τὸν Λεοννάτον, εἰς ὃν εἶχε δοθῇ ἢ παρὰ τὸν Ἑλλησποντον Φρυγία, ζητῶν παρ' αὐτοῦ βοήθειαν καὶ προσφέρων εἰς γάμον τὴν ἰδίαν θυγατέρα². Πρέσβεις δὲ αὐτοῦ ἔσπευσαν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὰς πόλεις τῆς Πελοποννήσου. Ἀλλὰ ταχέως ἐπέισθησαν, μάλιστα ἐν Ἀθήναις, ὅτι ἡ ῥῆξις ἦτο βεβαία.

Ὁ Ἀντίπατρος συνέλεξεν ὡς τάχιστα ὅσα στρατεύματα εἶχεν. Καὶ ἵνα μὲν τὴν Μακεδονίαν προφυλάξῃ ἀπὸ ἐπιδρομῶν ἐξ Ἡπείρου, Ἰλλυρίας καὶ τῶν Θρακικῶν χωρῶν, κατέλιπεν αὐτόθι τὸν Σίππαν στρατηγὸν μετὰ τῶν ἀρχούντων στρατιωτῶν, παραγγείλας νὰ στρατολογῇ ὅσον τὸ δυνατόν πλείστους πρὸς ἐνίσχυσιν ἑαυτοῦ· αὐτὸς δὲ ἔχων δύναμιν οὐχὶ μεγάλην (13000 πε-

γίαν, ἐξάγεται ἐκ τοῦ εὐθὺς μετέπειτα πολέμου αὐτοῦ πρὸς τὸν Λυσίμαχον. Περὶ τῶν πολυαριθμῶν ἐν Θράκῃ εὐπατριδῶν μανθάνομεν ἐν παρόδῳ ἐκ τοῦ **Πολυαίνου** Δ', 16.

1) Κατὰ τὸν **Διόδωρον** ἔ. ἀ. ἦσαν οἱ ἐπαναστατήσαντες «καὶ Μολοσσῶν οἱ περὶ Ἀρπυταίων» οὗτος δ' ἔπουλον συμμαχίαν συνθέμενος, ὕστερον διὰ προδοσίαν συνήργησε τοῖς Μακεδόσιν. Δὲν εἶνε φανερόν ἂν ἦτο ἐναντίος ἢ ὁπαδὸς τῆς Ὀλυμπίადος.

2) Ὁ **Διόδωρος** (III' 12) ὀνομάζει τὸν σατράπην τοῦτον Φιλώταν· ἀλλ' εὐστόχως διορθώθη εἰς Λεοννάτον· ὁ αὐτὸς μνημονεύει καὶ τὸν προταθέντα γάμον τῆς θυγατρὸς του· ἀλλ' ἂν αὕτη εἴνε ἡ πρεσβυτάτη, χήρα τοῦ Λυγκηστοῦ Ἀλεξάνδρου, ἢ ἄλλη τις νεώτερά, δὲν εἶνε πλέον δυνατόν νὰ γνωσθῇ.

ζούς καὶ 600 ἰππεῖς) ἀνέζευξε πρὸς νότον, διατάξας τὸν στόλον νὰ παραπλήη τὴν ἀκτὴν, δι' ἧς ἐπορεύετο ἡ στρατιὰ. Ταχέως δὲ ταῦτα διαπράξας κατώρθωσε νὰ εἶνε ἐν Θεσσαλίᾳ, πρὶν ἔτι ὁ γενικὸς ἀναθρασμὸς ἐκραγῇ εἰς ἐπανάστασιν¹. Αἱ τέσσαρες ἐπαρχίαι ἔπεμψαν πρὸς αὐτὸν τοὺς τεταγμένους ἰππεῖς· καὶ τούτων ἕνεκα κατὰ τὸ ἱππικὸν τοῦλάχιστον ὑπερέβαλλε τοὺς ἐναντίους.

Ἡ ἀλληλουχία τῶν ἀμέσως μετέπειτα στρατιωτικῶν πράξεων δὲν παρεδόθη σαφῶς. Ἐὰν ὁ στρατὸς τῶν Ἑλλήνων διέτριβεν ἐν Θερμοπύλαις, περιοριζόμενος εἰς ὑπεράσπισιν αὐτῶν, ὁ Ἀντίπατρος, ἔχων ἡμισυ μόλις πλῆθος πεζῶν, δὲν ἦτο ἱκανὸς νὰ βιάσῃ τὴν οἰοδὸν· ὅθεν τὸ μὲν ἵνα περιμένη τὰς προσδοκώμενας ἐπικουρίας, τὸ δὲ ἐπὶ τῇ εὐλόγῳ ἐλπίδι, ὅτι οἱ σύμμαχοι δὲν θὰ ἔμενον μέχρι τέλους ὁμοφρονούντες οὐδὲ συνησπισμένοι², ἤρκεσθη εἰς τὸ νὰ διαβῇ τὸν Σπερχειὸν καὶ νὰ καταλάβῃ τὴν Ἡράκλειαν, ὅπου ἡ ὁδὸς διασχίζεται ἔνθεν μὲν πρὸς τὴν Δωρίδα, ἔνθεν δὲ πρὸς τὰς Θερμοπύλας, ἀφ' ὧν ἀπέχει ἡ Ἡράκλεια ἐν μίλιον.

Ἡ ἀργοπορία αὕτη, ἡ προφανῶς οὐχὶ μεγάλη δύναμις τοῦ Ἀντιπάτρου καὶ τέλος ἡ ἐπιθυμία διὰ τινος κατορθώματος νὰ ἀνυψώσῃ τὸ εὐνοϊκὸν ἐν Ἑλλάδι φρόνημα καὶ νὰ προσελκύσῃ πλειοτέρας πολιτείας εἰς τὴν συμμαχίαν θὰ προέτρεψαν τὸν Λεωσθένη νὰ ἐξέλθῃ τῶν πυλῶν καὶ διὰ συγχῶν ἀψιμαχιῶν νὰ προκαλέσῃ αὐτὸν εἰς μάχην³. Τέλος κατώρθωσε νὰ ἐκβιάσῃ τὴν

1) Ἐνταῦθα προσήκει τὸ ὑπὸ τοῦ **Πολυαίνου** (Δ', 4, 3) ἱστορούμενον στρατήγημα.

2) Ὁ Φωκίων ἔλεγε περὶ τῆς δυνάμεως τῶν συμμάχων ὅτι ἔχει «καλῶς πρὸς τὸ στόδιον» τὸν δὲ δόλιχον τοῦ πολέμου φοβοῦμαι» **Πλουτάρχου** Φωκ. ΚΓ'. Κατὰ τὸν **Πενδοπλούταρχον** (ἐν τοῖς Β' οἰς τῶν Γ' Ρητ. σ. 846) τὸ ἀπόφθεγμα ἦτο τοῦ Δημοσθένους.

3) Ὁθεν ὁ **Πλούταρχος** (Φωκ. ΚΓ') λέγει «καὶ πάλιν ἄλλων ἐπ' ἄλλοις εὐαγγελίων γραφομένων καὶ φερομένων ἀπὸ στρατοπέδου», ὅτε λέγεται ὅτι ὁ Φωκίων εἶπε «Πότε ἄρα παυσόμεθα νικῶντες;» Καὶ ταῦτα μὲν οὐδαμῶς εἶνε ἀπόδειξις τῆς ἐν τῷ κειμένῳ ἀκολουθίας τῶν γεγονότων· ἀλλ' ὁ **Ιουστίνος** (XIII, 5, 8) λέγει «detractantem pugnam et Heracleae urbis moenibus tuentem se cingunt, συγγέων μὲν τὴν μάχην καὶ τὴν πολιορκίαν (τῆς Λαμίας), ἀλλ' ἱκανῶς ὑποδεικνύων, ὅτι ἡ μάχη συνεκροτήθη παρὰ τὴν Ἡράκλειαν ἄλλως τε καὶ ἐπειδὴ ὁ **Πανσανίας** (Α', 1, 3) λέγει περὶ τοῦ Λεωσθένους «Μακεδόνας ἐν τε Βοιωτοῖς ἐκράτησε μάχῃ καὶ αὐθις ἔξω Θερμοπυλῶν καὶ βιασάμενος εἰς Λαμίαν κατέκλεισεν κτλ.»

σύγκρουσιν. Ταύτης ἡ ἔκβασις ἐν τῇ διαφορᾷ τῶν δυνάμεων δὲν ἐδύνατο νὰ εἶνε ἀμφίβολος, ἐπειδὴ μάλιστα τὸ θεσσαλικὸν ἱππικὸν — ἂν πρὸ τῆς μάχης ἦ κατ' αὐτήν, δὲν εἶνε εὐδιάγνωστον — ἠύτομόλησε πρὸς τοὺς ἐναντίους. Ὁ Ἀντίπατρος ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ· ἀποχωρήσας δὲ εἰς τὸ στρατόπεδόν του, διέταξε τὸν στρατόν, ἐπειδὴ οἱ Θεσσαλοὶ ἱππεῖς ἐκώλυον τὴν διέβασιν τοῦ Σπερχειοῦ, νὰ μένῃ ὑπὸ τὰ ὅπλα, μέχρις οὗ ἐκεῖνοι τραπῶσι πρὸς τὴν Λαμίαν, ὅπως εὐμαρῶς καταλύσωσιν εἰς τὰς οἰκίας· ἰδὼν δὲ τὸν ποταμὸν ἀφύλακτον, διέβη αὐτόν, ἔδραμεν εἰς τὴν Λαμίαν, εἰσέβαλεν εἰς τὴν πόλιν καὶ ὠχυρώθη ἐν αὐτῇ¹.

Ἡ μάχη, ἥτις θὰ συνεκροτήθῃ ἀκμάζοντος τοῦ θέρους, ἐθεωρήθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὡς μεγάλη ἐπιτυχία· διότι ἐξέκαυσε πανταχοῦ τὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν πατριωτῶν, καὶ μόνον αἱ πόλεις αἱ ἀπειλούμεναι ὑπὸ τοῦ μίσους καὶ τῆς ὑπεροφίας τῶν Μακεδόνων ἔμειναν πισταὶ εἰς τὰ συμφέροντα τούτων. Πᾶσα ἡ Θεσσαλία ἠσπάσθη τὴν ἐπανάστασιν· μόνον αἱ φθιώτιδες Θῆβαι, τὸ Πελινναῖον, ὅπερ ὁ βασιλεὺς Φίλιππος ἠνώρθωσεν ἐπὶ βλάβῃ τῶν ὁμόρων πόλεων, καὶ ἡ Ἡράκλεια ἡ ἐν Οἴτῃ, ἥτις ὤφειλε νὰ φοβῆται τὸ ἀνανεωθὲν μῖσος τῶν Οἰταίων καὶ Μαλιέων, ἔμειναν πισταί². Οἱ Αἰνιᾶνες, οἱ Δόλοπες, οἱ Ἀκαρνᾶνες Ἀλυζαῖοι ἀπεστάτησαν τῶν Μακεδόνων· οἱ δὲ λοιποὶ Ἀκαρνᾶνες ἔμειναν πιστοὶ διὰ τὸ πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς μῖσος, οἵτινες εἶχον ἀφαιρέσῃ ἀπ' αὐτῶν τοὺς Οἰνιάδας. Τὴν Εὐβοίαν ἐκράτει ὑποχείριον ἰσχυρὰ μακεδονικὴ φρουρά. Οὐχ ἦττον οἱ Καρύστιοι ἀπεστάτησαν πρὸς τοὺς Ἑλληνας. Εἰς τοὺς Θηβαίους εἶχε κατασταθῇ ἀδύνατος ἡ χάθοδος καὶ εἰς τὴν κατεσκαμμένην αὐτῶν πόλιν ἀποκατάστασις ἔνεκα τῆς ἐν τῇ Καδμεΐᾳ ἰσχυρᾶς φρουρᾶς· καὶ ἐκ τῶν βοιωτικῶν πόλεων οὐδεμία ἠσπάσθη τὴν ἐλευθερίαν,

¹) Πολυαῖνου Δ', 4, 2.

²) Ὁ Διόδωρος ΙΗ', 11 περιέχει τὸν κατάλογον τῶν Ἑλλήνων συμμάχων, ἐν οἷς λέγονται ἀτόπως «Μαλιεῖς πλὴν Μαλιέων» (διωρθώθη Λαμιέων).

ἥτις δι' αὐτάς ἐσήμεναι νέαν ἀρχὴν καὶ ἐκδίκησιν τῶν Θηβῶν¹. Καὶ παρὰ τοῖς Πελοποννησίοις, οἵτινες μέχρι τοῦδε περιεσκεμμένως ἀπεῖχον, ἀπὸ τῆς περὶ τὸν Σπερχεῖον μάχης ἤρχισε ζωηρότερος ἀναβρασμός. Πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων, ἰδίως ὁ Ὑπερείδης καὶ ὁ Πολύευκτος ὁ Σφήητιος διεπορεύοντο ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν· εἰς τούτους προσῆλθε καὶ ὁ Δημοσθένης, ὅστις, ἀπὸ τῶν δικῶν τῶν περὶ τῶν ἀρπαλείων χρημάτων φυγὰς ἐξ Ἀθηνῶν γενόμενος, διέτριβεν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐν Τροιζῆνι ἢ ἐν Αἰγίνῃ. Ἄργος, Σικυών, Φλιοῦς, Ἐπίδαυρος, τῆς Ἀργολίδος ἡ λεγομένη Ἀκτὴ, Ἥλις, Μεσσηνία προσετέθησαν εἰς τὴν συμμαχίαν, καίτοι ἀντιπραττόντων τῶν ἐκ Μακεδονίας πρέσβεων. Οὗτοι, συνοδευόμενοι ὑπὸ τοῦ Πυθέου καὶ Καλλιμέδοντος, τῶν δύο νεωστὶ ἐξ Ἀθηνῶν φυγαδευθέντων ῥητόρων, προσῆλθον εἰς τὸ κοινὸν τῶν Ἀρχάδων ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων ῥητόρων καὶ μετὰ σφοδρὰν ἀμφοτέρωθεν ἀντιλογίαν, οἱ Ἀρχάδες ἀπεφάσισαν ν' ἀσπασθῶσι τὰ τῶν συμμάχων².

Ἀλλὰ δὲν ἐξῆλθον ὅμως, ἴσως προφασιζόμενοι ὅτι οἱ Κορίνθιοι ἔφραττον εἰς αὐτοὺς τὴν ὁδόν· διότι ἐν Κορίνθῳ ὑπῆρχε μακεδονικὴ φρουρά³. Καὶ τὰ Μέγαρα ἦσαν μετὰ τῶν Μακε-

¹) Πανσανίου Α', 25, 4, ὅστις ἔχει δεῦτερον κατάλογον τῶν συμμάχων.

²) Ὁ Πλούταρχος (Δημοσθ. ΚΖ') διηγέεται τοὺς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐκείνῃ χαριεντισμούς. Ἄν καὶ ὁ Πανσανίας (Η', 6 1) λέγει, ὅτι οἱ Ἀρχάδες ἐν τῷ πολέμῳ τούτῳ οὔτε ὑπὲρ οὔτε κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἐπολέμησαν, φαίνεται ὅμως ὅτι εἶνε ὀρθὸν τὸ ὑπὸ τοῦ Ψευδοπλουτάρχου (ἐν Βίοις τῶν Γ' Ῥητορ. σ. 846) λεγόμενον ὅτι ὁ Δημοσθένης παρῴρμησεν αὐτοὺς εἰς τὴν συμμετοχὴν. Πῶς ὅμως ἡ συμμετοχὴ αὕτη δύναται νὰ συμβῇ πρὸς τὰς ἄλλας σχέσεις μάλιστα δὲ τὰς τῶν Μεγαλοπολιτῶν, μένει ἀσφές. Διότι ἐξ ἁκόμῃ ὁ ἐξαίρετος ἐκεῖνος νομοθέτης Κερκιδᾶς ἴδε αὐτοῦ τὸ ἐπίγραμμα εἰς τὸν γνωστὸν Διογένην παρὰ Διογένει τῷ Λαερτ. Γ', 70), ὃν ὁ Δημοσθένης (ἐν τῷ περὶ τοῦ στεφάνου σ. 324 R.) καταλέγει εἰς τοὺς τὴν ἑαυτῶν πατρίδα (περὶ τὸ 344) εἰς τοὺς Μακεδόνας προδύσαντας, ἀλλ' ὁ Πολύβιος (ΙΖ', 14) ἀρκούντως δικαιολογεῖ τὸν ἑαυτοῦ συμπολίτην κατὰ τῆς τοιαύτης μομφῆς ὅτι ἐν Μεγαλοπόλει πατρίδα τοῦ Πολυαινέτου φαίνεται ὅτι ἦτο ἡ προκαλέσασα τὴν ἀποστασίαν ταύτην (ἴδ. Διοδώρου ΙΗ', 56), καὶ τοι καὶ τοῦτο ἔχει σπουδαίας δυσχερείας.

³) Ὁ Ἰουστίνος (XIII) καταλέγει μὲν τὴν Κορίνθον εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους καὶ Ὑπερείδου πεισθείσας νὰ μετάρχωσι πόλεις· ἀλλὰ κατὰ τὸν Πλούταρχον (ἐν Ἀράτ. ΚΓ') ὁ Ἀκροκόρινθος ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Φιλίππου εἶχε πάντοτε φρουράν. Καὶ ὅτι δὲ

δόνων. Ἡ Ἀχαΐα ἀπὸ τῶν μεγάλων ἐν Χαιρωνείᾳ συμφορῶν ἐσίγα· ἐκ δὲ τῆς Σπάρτης ἀπὸ τῆς ἐν ἔτει 330 ἡττης πεντήκοντα εὐπατρίδαι ὑπῆρχον ὡς ὄμηροι ἐν Μακεδονίᾳ.

Τὸ ἐν Κορίνθῳ συνέδριον, ἐφ' οὗ εἶχε στηριχθῆ ἡ μακεδονικὴ ἐν Ἑλλάδι δύναμις, ἦτο ἐντελῶς παραλελυμένον. Ἀντὶ τούτου ὑπῆρχεν ἔτοιμος ἄλλος σύνδεσμος, ἡ ἑλληνικὴ συμμαχία, ἣτις εἶχε συνέδριον διοικοῦν αὐτήν¹, πολεμικὴν δύναμιν νικηφόρον, τὸν Ἀθηναϊκὸν στόλον ἐκ 40 τετρήρων καὶ 200 τριήρων ἔτοιμον νὰ ἐκπλεύσῃ, ὑπέρτερον δὲ τοῦ μακεδονικοῦ κατὰ τε τὸν ἀριθμὸν καὶ τὸ μέγεθος τῶν πλοίων.

Βαρυτάτῃ πληγῇ διὰ τὸν Ἀντίπατρον ἦτο ἡ ἐπανάστασις τῆς Θεσσαλίας· διότι ἡ μόνη ὑπεροχὴ, τὴν ὁποίαν εἶχεν, ἀπωλέσθη, ἀφ' οὗτοι οἱ 2000 Θεσσαλοὶ ἱππεῖς μετέστησαν πρὸς τοὺς πολεμίους.

Τὴν μετὰστασιν ταύτην διέπραξεν, ὡς φαίνεται, πρὸ πάντων ὁ ἱππαρχος Μένων, τοῦ ὁποίου ἡ θυγάτηρ Φθία εἶχε σύζυγον τὸν βασιλέα τῆς Ἡπείρου Αἰακίδην. Διὰ τῆς ἀπιστίας ταύτης οὐ μόνον ἐντελῶς ἀνίκανος κατέστη ὁ Ἀντίπατρος ν' ἀντιταχθῇ πρὸς τοὺς συμμάχους, ἀλλὰ καὶ ἡ ὁδὸς αὐτοῦ πρὸς τὴν Μακεδονίαν, τοῦλάχιστον ἡ κατὰ γῆν διεκόπη, οὐχ ἦττον δὲ καὶ

τότε ὁ Δείναρχος ὁ ὁπαδὸς τοῦ Ἀντιπάτρου διέτριβεν ἐν Κορίνθῳ (*Δημοσθένους* Ἐπιστ. Β, σ. 648 ἐκδ. Β', τῆς δὲ ἐκδ. Blass ἐπιστ. Γ) φαίνεται ὅτι εἶνε κατὰ τοῦ Ἰουστίνου. Ἄν ἡ Κόρινθος ἦτο ὑποχείριος εἰς τοὺς Μακεδόνας, ἐδύνατο βεβαίως οἱ Πελοποννήσιοι, ὧν πολλοί, καὶ τοὶ ὄντες σύμμαχοι, δὲν μετέσχον ἔργῳ τοῦ πολέμου, νὰ κωλυθῶσιν ἀπὸ τῆς ἐξόδου.

¹) Τὸ συνέδριον τοῦτο ἐγινώσκετο μέχρι τοῦδε μόνον ἐκ τῆς [*τοῦ Δημοσθένους*] μνημονευθείσης ἐπιστολῆς («ἦλθεν ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς τῶν συμμάχων συνέδρους»)· νῦν δ' ἐπιβεβαιοῦται ὑπὸ τοῦ ψηφίσματος τοῦ πρὸς τιμὴν τοῦ Τιμοσθένους τοῦ Καρυστείου ἐν ἔτει 306 *Corpus Inscriptionum Atticarum* II, no 249), ὅπου λέγεται «καὶ πρότερον ἐν τῷ πολέμῳ ὃν πεπολέμηκεν ὁ δῆμος ὁ Ἀθηναίων [... ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῶν Ἑλλήνων... σὺνέδρους ἐπὶ τῇ στρατιωτικῇ...] συμμάχων ἡγωνίζετο». Λείψανα ἄλλης ἐπιγραφῆς (*Corp. Inser Attic.* II, no 184) παρέχουσι κατὰ τὴν ἀγγίχουσαν εἰκασίαν τοῦ Κουμανοῦδῃ κατάλογον τῶν συμμάχων τῶν ἐν τούτῳ τῷ πολέμῳ, περιέχοντα σημεῖα ἀριθμητικὰ σημαίνοντα, ὡς φαίνεται, τὸν ἀριθμὸν τῶν ψήφων ἐκαστῆς πόλεως, οἷον «Φωκίων III, Λοκρῶν III.... Θησίων III, (ἀνθ') οὗ ἴσως ὀρθότερον συμπληρωτέον: Φλιγασίων κατὰ τὸν *Πανσανίαν* Α', 25, 4. ἔπειτα «... ἀπὸ Θράκης.... Κεφαλῆνας III.»

ἡ κατὰ θάλασσαν, ἐὰν ὁ ἄττικὸς στόλος ἐνεφανίζετο μετὰ πάσης αὐτοῦ τῆς δυνάμεως. Τούναντίον ὁ στρατὸς τῶν πολεμίων ἕνεκα τῆς προσελεύσεως τόσων νέων συμμάχων ἐδύνατο ἐπὶ πλέον νὰ ἐνισχυθῇ διὰ ἄλλων νέων ἐπικουριῶν· ἐξ αἰτίας δὲ τῆς ἀποστασίας τῆς Καρύστου καὶ ἡ Εὐβοία δὲν ἦτο πλέον βεβαία· ἡ δὲ Βοιωτία ἦτο μονονουχὶ περιεκλεισμένη ὑπὸ ἀσπόνδων ἐχθρῶν.

Ὑπὸ τοιούτων δυσχερειῶν περιβεβλημένος ὁ Ἀντίπατρος οὐδὲν ἄλλο εἶχε νὰ πράξῃ, εἰ μὴ ἀντὶ πάσης θυσίας νὰ συντηρηθῇ ἐν Λαμίᾳ, ὅπου εἰσέπεσε, μέχρις ὅτου ἔλθῃ βοήθεια ἐκ τῆς Ἀσίας. Ἡ πόλις καὶ διὰ τὴν θέσιν καὶ διὰ τὴν ὑψηλὴν ἀκρόπολιν καὶ διὰ τὰ τείχη αὐτῆς ἦτο πρὸς τοῦτο ἐπιτηδεῖα· τὸ ἐπίνειον αὐτῆς Φάλαρα, ἐν μίλιον ἀπέχον τῆς πόλεως, διευκόλυνε τὴν μετὰ τοῦ στόλου συγκοινωνίαν. Ὅθεν ὁ Ἀντίπατρος ἀνεκαίνισε καὶ ἐπολλαπλασίασε τὰ ὀχυρώματα τῆς πόλεως, συνῴρευσεν ὅπλα, μηχανὰς καὶ ὑλικὸν παντὸς εἶδους, καὶ ἐπορίσθη ὅσον οἷόν τε πλείστας τροφάς· τὸ ποτάμιον δὲ Ἀχελῷος ὁ διὰ τῆς πόλεως ῥέων, παρεῖχεν ἄφθονον πόσιμον ὕδωρ¹.

Ὁ δὲ Λεωσθένης, καταδιώκων τοὺς πολεμίους μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως τῶν συμμάχων, ἦλθε πλησίον τῆς Λαμίας. Ἐνταῦθα δὲ ὀχυρώσας τὸ ἑαυτοῦ στρατόπεδον διὰ βαθείας τάφρου καὶ χαρακώματος, παρέταξε τὸν στρατὸν καὶ οὕτω προσῆγεν αὐτὸν κατὰ τῆς πόλεως· ἐπεθύμει δὲ, τοιοῦτον ἔχων στρατόν, εἰ δυνατόν ν' ἀποφύγῃ μακρὰν πολιορκίαν. Ὅθεν ἐπειδὴ οἱ πολέμιοι διέμενον ἐντὸς τῶν τειχῶν, οὐδὲν δὲ ἡδύνατο νὰ κινήσῃ αὐτοὺς εἰς ἔξοδον, ὁ Λεωσθένης ἀπεπειράθη αὐτὴν τὴν πόλιν νὰ κυριεύσῃ. Καθ' ἑκάστην ἡ ἑφοδὸς ἐπανελαμβάνετο μετὰ μεγίστης σφοδρότητος· ἀλλὰ μετ' ἴσης ἀνδρείας καὶ καρτερίας ἀπεκρούετο, καὶ οἱ σύμμαχοι ἔπαθον πολλὰς ἀπωλείας. Ἰδὼν δὲ ὁ Λεωσθένης ὅτι ἐξ ἐφόδου δὲν ἐδύνατο νὰ γείνη κύριος αὐτῆς, ἐτράπη

¹) Διοδώρου III', 12· Ἰουστίνου XIII, 5· (Στράβωνος Θ' σ. 434). Περὶ τῆς θέσεως τῆς Λαμίας (ὑπὸ τῶν Τούρκων Ζεῖτούν'), βλ. Leake Travels in Northern Greece. II, σ. 20· Corp. Inscriptionum Graecarum I, no 1776.

εἰς πολιορκίαν· ἀπέκλεισε πάσας τὰς εἰς τὴν πόλιν εἰσόδους· ἰδίως δὲ διέκοψε τὴν πρὸς τὰ Φάλαρα καὶ τὴν θάλασσαν συγκοινωνίαν καὶ ἤρχισε νὰ κατασκευάζῃ τεῖχος καὶ νὰ ὀρύττῃ τάφρον περὶ τὴν πόλιν, ὥστε μηδὲν νὰ δύναται μήτε νὰ εἰσέλθῃ μήτε νὰ ἐξέλθῃ τῆς πολιορκουμένης πόλεως· ἦτο ἐλπίς ὅτι ἕνεκα τοῦ πολλοῦ πλήθους τῶν ἐν τῇ πόλει ἀνθρώπων τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἤθελον ταχέως καταναλωθῇ, καὶ ἡ ἔλλειψις τῶν χρεωδεστάτων ἤθελεν ἀναγκάσῃ αὐτοὺς εἰς παράδοσιν¹.

Ἦτο περὶ τὴν φθινοπωρινὴν ἰσημερίαν, καθ' ὃν χρόνον οἱ τῆς αἰτωλικῆς ὁμοσπονδίας συνήρχοντο κατ' ἔτος πρὸς ἐκλογὴν νέου στρατηγοῦ². Οἱ Αἰτωλοὶ ἐζήτησαν τὴν ἄδειαν παρὰ τοῦ Λεωσθένους ν' ἀπέλθωσιν οἰκαδὲ «διὰ τινὰς ἐθνικὰς χρείας». Ἦσως αὕτη ἦτο ἡ ἀληθὴς αἰτία, ἡ ἴσως ἀπήρεσκεν αὐτοῖς πόλεμος, ὅστις μόχθων μὲν καὶ πολιορκητικῶν ταλαιπωριῶν πολὺ πλῆθος, λάφυρον δὲ οὐδὲν ἀπέφερεν. Ὅπως δὴποτε ἐπανήλθον οἰκαδὲ, ἀποτελοῦντες τὸ τέταρτον τῆς συμμαχικῆς δυνάμεως. Ὁ Λεωσθένης εἶχεν ἀκόμῃ δυνάμεις ἱκανάς, ὅπως ἐξακολουθήσῃ τὸν ἀποκλεισμὸν τῆς πόλεως. Ἦρχισαν ἤδη πικραὶ στερήσεις. Ὅθεν ὁ Ἀντίπατρος ἠναγκάσθη νὰ συνάψῃ διαπραγματεύσεις, καὶ προέτεινεν εἰρήνην· ὁ δὲ Λεωσθένης ἀπήτησε παράδοσιν ἄνευ ὄρων³. Διὰ τὸν Ἀντίπατρον οὐδεμία ὑπῆρχεν ἐλπίς· ὁσημέραι ὁ ἀποκλεισμὸς ἐγίνετο σταθερώτερος καὶ πυκνότερος· ἐξοδοὶ κατὰ τὰ ἔσχατα τῶν ὀχυρωμάτων οὐδὲν ἔφερον ὄφελος,

¹) Διοδώρου ΙΙ', 12. Σύμφωνος πρὸς ταῦτα καὶ ὁ Ὑπερείδης (ἐν τῇ Ἐπιταφ. κεφ. Θ') «... ἐν ᾗ γε παρατάττεσθαι μὲν ὁσημέραι ἀναγκαῖον ἦν, πλείους δὲ μάχας ἡγωνίσθαι... χερσίωνων δ' ὑπερβολὰς κτλ.»

²) Πολυβίου Δ', 37, 2. Ἄλλως ἐξηγεῖ τὸ πρᾶγμα ὁ Lukas Über Polybios Darstellung des aitolischen Bundes σ 64 «πιθανῶς οἱ Ἀκαρνανεῖς, Ἀμβρακιώται καὶ Ἀμύλαιοι ἐπωφελήθησαν τὴν ἀπουσίαν τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν Αἰτωλῶν, ἵνα εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Αἰτωλίαν». Ἀλλὰ τοῦτο δὲν δύναται βεβαίως νὰ σημαίνῃ τὸ παρὰ Διοδώρῳ ἔ. ἀ. «ἐθνικὰς χρείας».

³) Κατὰ τὸν Διόδωρον (ΙΙ', 18) ὁ Ἀντίπατρος ἀποβρίπτει ὀψιαιτέρον πάσας τῶν Ἀθηναίων τὰς προτάσεις «εἰ μὴ τὰ καθ' ἑαυτοὺς ἐπιτρέψωσιν αὐτῷ... καὶ γὰρ ἐκείνους συγκλείσαντας εἰς Λαμίαν τὸν Ἀντίπατρον, τὰς αὐτὰς ἀποκρίσεις πεποιήσθαι προσεδύσαντος αὐτοῦ περὶ τῆς εἰρήνης».

εἰμὴ τὸ νὰ μὴ ἀφαιρέσωσιν ἀπὸ τῶν στρατιωτῶν διὰ τῆς ὀλοσχεροῦς ἀπραξίας τὴν ἐσχάτην ἐλπίδα καὶ δύναμιν. Κατὰ μίαν τινὰ τοιαύτην συμπλοκὴν, εὐρισκομένου τοῦ Λεωσθένους ἐντὸς τῆς νεωστὶ ἀνορυχθείσης τάφρου, συνέβη ὥστε λίθος ἐκσπενδονηθεὶς νὰ πέσῃ εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ· ἐκ τούτου κατέπεσε, καὶ λιπόθυμος μετεκομίσθη εἰς τὸ στρατόπεδον· τὴν δὲ τρίτην ἡμέραν μετὰ τοῦτο ἀπέθανεν¹.

Ὁ θάνατος τοῦ Λεωσθένους ἦτο διὰ τὰ συμφέροντα τῶν συμμάχων βαρὺ τραῦμα. Ὡς στρατιώτης καὶ στρατηγὸς ἦτο ἱκανώτατος, εἶχεν ἀμείωτον τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν συμμάχων καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ προσεῖλκυε τοὺς ἀπανταχόθεν μισθοφόρους. Αἱ μέχρι τοῦδε ἐπιτυχίαι ἐδικαίωσαν τὰς μεγίστας προσδοκίας τῶν συμμάχων, καὶ ἡ ἀρχηγία αὐτοῦ, καθ' ἣν οὐδὲν ἀτύχημα εἶχε συμβῆ², φαίνεται ὅτι ἐδύνατο νὰ ἐγγυηθῇ εἰς τὸν «ἐλληνικὸν πόλεμον», ὡς ὠνομάζετο ἐν Ἀθήναις, λαμπροτάτην ἔκβασιν.

Ὁ θάνατος αὐτοῦ ἐφάνη ὅτι ἐστέρησε τὴν δύναμιν τῶν συμμάχων τῆς ζωογονούσης αὐτὴν καρδίας· καὶ ὅσον μείζονα ἤλπιζον ἐκ τῆς στρατηγίας αὐτοῦ, ὅσον χαρμοσυνότερον ἐτέλουν διὰ τὰς ἀπαύστως ἐκ τοῦ στρατοπέδου ἀγγελλομένας νίκας ἀλληλοδιαδόχους θυσίας, πομπὰς καὶ πανηγύρεις, ἀγαλλόμενοι ἐπὶ ταῖς εὐτυχίαις, τόσον βαθυτέρα ἦτο ἡ ἀθυμία, εἰς ἣν οἱ Ἀθηναῖοι περιέπεσον μετὰ τὴν ἀγγελίαν τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Δι' ὑπερβολικῶν ἐγκωμίων καὶ θρήνων ὑπερύψωνον τὸ πένθος διὰ τὸν μέγαν νεκρὸν καὶ ὑπερετίμων τὴν δόξαν αὐτοῦ· ἡ δὲ μνηστὴ τοῦ στρατηγοῦ,

¹ Διοδώρου ΙΗ', 13. Ὁ Ἰουστίνος (XIII, 5) λέγει *telo e muris in transeuntem jacto occiditur* φαίνεται λοιπὸν ὅτι δὲν θελεῖ νὰ σημάνῃ συμπλοκὴν (ὡς λέγει ὁ Διόδωρος αὐτόθι «συμπλοκῆς γενομένης»). Κατὰ δὲ τὸν Πausanίαν (I', 6, 2) ὁ Λεωσθένης ἐπεσεν ἐν ἀρχῇ τῆς συμπλοκῆς, ὅπως ὁ Κλεόμβροτος ἐν Λεύκτροις καὶ ὁ Ἰπποκράτης παρὰ τὸ Δῆλιον.

² Ὁ Πausanίας (A', 25, 4) λέγει περὶ τοῦ Λεωσθένους «δοκῶν εἶναι πολέμων ἐμπειρος» καὶ μετ' ὀλίγον «καὶ δὴ τότε ὡν εἰς αὐτὸν ἤλπισαν τὰ ἔργα λαμπρότερα ἐπιδειξάμενος παρέσχεν ἀποθανὼν ἀθυμῆσαι πᾶσι καὶ διὰ τοῦτο οὐχὶ ἥκιστα σφαλῆναι». Τὴν ὀνομασίαν «ὁ ἐλληνικὸς πόλεμος» εὐρίσκομεν ἐν τῷ ψηφίσματι τὸ πρὸς τιμὴν τοῦ Εὐφίλτου τοῦ ἔτους 306 ἐν τῷ Corpus Inscriptionum Atticarum II, no 270.

θυγάτηρ ἐπιφανοῦς Ἀρεοπαγίτου, εἰποῦσα ὅτι «ἄθικτος ἔτι, εἶνε ἡδὴ χήρα, καὶ οὐδεὶς ἄλλος εἶνε ἄξιος νὰ νυμφευθῇ τὴν μνηστὴν τοῦ Λεωσθένους», ἐφόνευσεν αὐτὴ ἑαυτήν¹. Μετὰ τὴν ἐντιμοτάτην ταφὴν τοῦ πεσόντος² ἐψήφισεν ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων ἐπίσημον καὶ δημοτελεῖ ταφὴν ἐν τῷ Κεραμεικῷ· ὁ δὲ Ὑπερίδης ὁ ἡγέτης τῶν τότε πολιτευομένων ἔλαβε τὴν ἐντολὴν ν' ἀπαγγεῖλῃ τὸν ἐπιτάφιον εἰς τὸν Λεωσθένην καὶ τοὺς ἐν Λαμίᾳ πεσόντας³.

Πρωτίστη ἀνάγκη ἦτο νὰ ἐκλέξωσιν ἀντὶ τοῦ Λεωσθένους ἄλλον στρατηγόν, εἰς ὃν ν' ἀναθέσωσι τὴν ὑπερτάτην διεύθυνσιν τοῦ πολέμου. Ὑπώπτευον ὅτι ὁ δῆμος ἐδύνατο νὰ ψηφίσῃ ὑπὲρ τοῦ Φωκίωνος, ὅστις τῷ ὄντι κατὰ τούτους τοὺς χρόνους ἦτο ὁ μόνος ὀνομαστὸς στρατηγὸς ἐν Ἀθήναις. Ἀλλ' οὗτος ἦτο πάντοτε φιλικῶς διακείμενος πρὸς τοὺς δυνάστας τῶν Μακεδόνων καὶ ἀνέκαθεν κατὰ τοῦ πολέμου· ἔπειτα ἡ περίσκεψις αὐτοῦ καὶ ἀποστροφή πρὸς πᾶν τολμηρὸν κίνημα ἤθελον ἀνακόψῃ τὴν πρόοδον τῶν ὀπλων, ἴσως ἤθελεν ἐπιφέρει καὶ φιλικόν τινα συμβιβασμόν, ἐν ᾧ οἱ πολλοὶ διεβουκολοῦντο ὑπὸ τῆς ἐλπίδος τοῦ νὰ ἴδωσι

¹) Τὴν περὶ τούτου παραπομπὴν εἰς τὸν *Ιερώνυμον* (adv. Jovinianum I σ. 35 ἐκδ. Francof. 1864) ὁφείλω εἰς τὸν Grauert *Analect.* σ. 259, ὅστις προσθέτει ὅτι «ὁ ἀρχαῖος ἡρώϊσμός δὲν εἶχεν ἀποθάνῃ ἐν Ἀθήναις». Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἡ αὐτοκτονία αὕτη, ἂν δὲν εἶνε πλάσμα, μαρτυρεῖ μᾶλλον τὸ εἶδος ἐκεῖνο τῆς ἐπιτηδεύσεως καὶ ἐξάψεως, ἥτις θαυμάζεται ἐν τοιοῦτοις χρόνοις τοῦ ὀψιγενοῦς καὶ ψευδοῦς ὑπὲρ ἐλευθερίας ἐνθουσιασμοῦ. Ἄλλως δὲ ὁ Λεωσθένης ἦτο γῆρας καὶ πατὴρ τέκνων (*Πausanίου* Α', 1, 3.).

²) Κατὰ τὸν *Διόδωρον* (III', 13) φαίνεται ὅτι ὁ ἐνταφιασμὸς τοῦ στρατηγοῦ ἔγινεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ παρὰ τὴν Λαμίαν «ταφέντος ἡρωϊκῶς διὰ τὴν ἐν τῷ πολέμῳ δόξαν, ὁ μὲν δῆμος κτλ.» Ἡ ἐν τῷ Κεραμεικῷ ταφὴ δὲν ἐτελέσθη βεβαίως ἡδὴ τὸν Νοέμβριον τοῦ 323.

³) *Πausanίου* Α', 29, 12· Ἡ εἰκὼν, ἣν ὁ Πausanίας μνημονεύει, ἐγγράφη βεβαίως καὶ ἀνετέθη μετέπειτα. Ἐκ τοῦ ἐπιταφίου τοῦ Ὑπερίδου ἐσώθη παρὰ *Στοβαίου* 124, 36 ἀπόσπασμα, ὅπερ σχεδὸν ἀμέσως ἐπισυνάπτεται εἰς τὸ ἀπόσπασμα τοῦ ἐπιταφίου, τὸ ἐν νεωτέροις χρόνοις ἀνευρεθὲν ἐν αἰγυπτιακῷ παπύρῳ καὶ ἄλλων τριῶν λόγων τοῦ Ὑπερίδου ἀποσπάσματα περιέχοντι, οὕτως ὥστε τώρα λαμβάνει τις πλήρη καὶ βεβαίαν ἐντύπωσιν περὶ τῶν ἐν αὐτῷ ἐκφραζομένων φρονημάτων καὶ διαθέσεων. — Ἡ εἰς τοῦτο τὸ μέρος τῆς πρώτης ἐκδόσεως προστεθεῖσα ὑποσημείωσις ὅτι ὁ Λεωσθένης ὑπῆρξεν εἰς τῶν ἐταίρων τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐπανορθοῦται διὰ τῆς διορθώσεως τοῦ χωρίου τοῦ *Στράβωνος* περὶ τοῦ Λαμιακοῦ πολέμου (Θ', σ. 431) «ἐν ᾧ Λεωσθένης τε ἔπεσε τῶν Ἀθηναίων στρατηγός [καὶ Λεόννατος] ὁ Ἀλεξάνδρου ἐταῖρος.»

τὴν μακεδονικὴν δύναμιν τεταπεινωμένην. Διὰ τοῦτο οἱ ἐν Ἀθή-
ναις φιλοπόλεμοι παρεσκεύασαν ἄνθρωπόν τινα οὐχὶ τῶν ἐπι-
φανῶν, ὅστις ἐξώρκισε τὸν δῆμον νὰ μὴ ἐκλέξῃ στρατηγὸν τὸν
Φωκίωνα· σεβόμενος δὲ τὸν παλαιὸν αὐτοῦ φίλον καὶ συμμαθητὴν,
συνεβούλευε νὰ μὴ ἐκθέσῃ τὸν μέγα ἥρωα, τὸν ὅποιον εἶχον,
εἰς τοὺς κινδύνους τοῦ πολέμου, ἀλλὰ νὰ φυλάττωσιν αὐτὸν διὰ
τὴν ἐσχάτην ἀνάγκην· εἶτα δὲ προέτεινε τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ἀντι-
φίλου. Ὁ Φωκίων συνηγόρησεν ὑπὲρ τῆς προτάσεως, εἰπὼν ὅτι
δὲν γνωρίζει μὲν τὸν ἀγαθὸν ῥήτορα, τὸν ἀρχαῖον φίλον του,
ἀλλὰ θὰ εἶνε τοῦ λοιποῦ πολὺ εὐγνώμων εἰς αὐτὸν διὰ ταύτην
τὴν προθυμίαν. Καὶ ὁ δῆμος ἐξέλεξεν ἐκεῖνον τὸν Ἀντίφιλον στρα-
τηγόν, ὅστις ἂν καὶ δὲν ἦτο ἱκανὸς κατὰ τὴν γνώμην τῶν Ἀθη-
ναίων ν' ἀναπληρώσῃ καθ' ὁλοκληρίαν τὸν Λεωσθένη, ἀλλ' ἐν
τῇ στρατηγίᾳ ἀπεδείχθη συνετὸς καὶ ἀνδρεῖος¹.

Παράδοξον θὰ φανῇ ὅτι ὁ Δημοσθένης, ὅστις ἐπὶ τοσαῦτα ἔτη
ἦτο ὁ κορυφαῖος τῶν ἀντιμακεδονιζόντων, ἐν ᾧ ὁ κατὰ τῆς Μα-
κεδονίας πόλεμος πολλοὺς ἤδη μῆνας διήρκει, δὲν εἶχεν εἰσέτι
κατέλθῃ. Ἴσως ὁ Ὑπερίδης, ὅστις ὑπῆρχεν εἰς τῶν κατηγόρων
αὐτοῦ ἐν τῇ περὶ τῶν ἀρπαλείων δίκῃ, ἐπεθύμει νὰ διατηρῇ
μακρὰν τὸν μέγαν ῥήτορα, εἰς ὃν μετὰ τὴν κάθοδον ὥφειλεν ἐξ
ἀνάγκης νὰ παραχωρήσῃ τὴν ἐπὶ τοῦ ῥητορικοῦ βήματος ὑπερο-
χὴν· ἴσως καὶ ὁ Λεωσθένης μετὰ τὴν διαγωγὴν τοῦ Δημοσθέ-
νους κατὰ τὸν σπαρτιατικὸν πόλεμον τοῦ 330 καὶ κατὰ τὴν
καταφυγὴν τοῦ Ἀρπάλου, ὅτε τὸ δεύτερον ἀπέτρεψεν ἀπὸ τοῦ
πρὸς τὴν Μακεδονίαν πολέμου, ἦτο τῆς γνώμης, ὅτι καὶ τώρα
παρὰ τὰς εὐνοϊκὰς περιστάσεις, ἤθελεν ἐνεργήσῃ κατὰ τοῦ πο-
λέμου². Καὶ ὅμως ἡ διαγωγὴ αὐτοῦ ἐν Πελοποννήσῳ, ὅτε προσ-

¹ Ὁ Διόδωρος (III, 13) λέγει «ἀνὴρ συνέσει στρατηγικῇ καὶ ἀνδρείᾳ διαφέρων». Τὸ παρὰ Πλουτάρχῳ (Φωκ. Κ5') λεγόμενον ὅτι τοῦ λοιποῦ οἱ Ἕλληνες ἀπέτυχον ἐν μέρει «ἀπειθείᾳ πρὸς τοὺς ἀρχοντας, ἐπισικεῖς καὶ νέους ὄντας» δύναται βεβαίως ν' ἀναφί-
ρηται εἰς τὸν Ἀντίφιλον, ἂν καὶ ἐναντίον τῆς γνώμης τοῦ Ἱερωνύμου, ὃν ὁ Διόδωρος ἀκο-
λουθεῖ, σχεδὸν οὐδεμίαν ἔχει βαρύτητα.

² Ὁ Πλούταρχος (ἐν συγκρίσ. Δημοσθ. καὶ Κικέρ. Γ') τοιοῦτόν τι ἴσως ὑπονοεῖ λέ-

τεθείς εἰς τοὺς πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων προσηλύτιζεν ὑπὲρ τῆς συμμαχίας κατὰ τῶν Μακεδόνων, ἀπεδείκνυνεν ὅτι ἐδύναντο νὰ εἶνε βέβαιοι περὶ τῆς ὁμοφροσύνης αὐτοῦ. Ἀλλὰ νῦν, ὅτε ἡ ἀπώλεια τοῦ μεγάλου στρατηγοῦ ἐπίεζε τὰς ψυχὰς καὶ τῶν ἐντὸς καὶ τῶν ἐκτὸς τῶν Ἀθηναίων, θὰ ἐφάνη εὐχῆς ἄξιον νὰ μὴ στερηθῶσιν ἐπὶ πλείονα χρόνον τῆς ἐμβριθείας τοσοῦτον σεπτοῦ καὶ μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων ἐνδόξου ὀνόματος¹.

Διὸ κατὰ τὴν πρότασιν τοῦ ἐξαδέλφου αὐτοῦ Δήμωνος τοῦ Παιανιέως ἐψηφίσθη ὑπὸ τοῦ δήμου ἡ κάθοδος τοῦ Δημοσθένους, καὶ ἐπέμφθη τριήρης, ὅπως ἐπαναγάγῃ αὐτὸν ἐξ Αἰγίνης, ἔνθα τότε διέτριβεν. Κατὰ δὲ τὴν ἀπόδασιν ἦλθον εἰς προὑπάντησιν αὐτοῦ αἱ ἀρχαὶ τῆς πόλεως, οἱ ἱερεῖς, ἄπειρον πλῆθος, καὶ ὑπεδέχθησαν αὐτὸν μετ' ἀλαλαγμῶν. Ἀνέτεινε τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανόν, ἵνα εὐχαριστήσῃ τοὺς θεοὺς, μακαρίζων ἑαυτὸν «διότι ἡ κάθοδος αὐτοῦ εἶνε λαμπροτέρα τῆς τοῦ Ἀλκιβιάδου, διότι δέχονται αὐτὸν οἱ πολῖται οὐχὶ βεβιασμένοι, ἀλλὰ πεπεισμένοι

γων, ὅτι οἱ κύριοι τῶν ὀπλῶν καὶ στρατοπέδων ἐφοβοῦντο τοὺς ῥήτορας: "τοὺς τῶν ὀπλῶν καὶ στρατοπέδων κυρίους δεῖσθαι, Δημοσθένους μὲν Χάρητα καὶ Διοπίθην καὶ Λεωσθένη, Κικέρωνος δὲ Πομπήϊον καὶ Καίσαρα κτλ.» [Νομίζω ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἐξέλαβε τὸ δεῖσθαι ἀντὶ τοῦ δεδιέναι καὶ μετέφρασε sich gefürchtet hätten τοῦναντίον ἢ ὁμοιότης τῶν πρὸς τὸν Δημοσθένην σχέσεων τοῦ Λεωσθένους καὶ τῶν τοῦ Χάρητος καὶ Διοπίθους, οἵτινες ἦσαν διὰ παντὸς φίλοι αὐτοῦ, ἀποδεικνύει ὅτι ὁ Λεωσθένης ἦκιστα θὰ ὑπώπτευσεν τὸν Δημοσθένη τοῦλάχιστον κατὰ τὸν Πλούταρχον. Σ. Μ.]

¹) Τὴν ὑπὸ τοῦ **Ψευδοπλουτάρχου** (ἐν Βίοις τῶν Γ', Ρητ. σ. 849) μνημονευομένην συνεννόησιν τοῦ Ὑπερείδου («καὶ συμβαλὼν Δημοσθένης καὶ περὶ τῆς διαφορᾶς ἀπολογησάμενος») ἤτις ἐκεῖ τίθεται μετὰ τὴν πτώσιν τῶν Ἀθηναίων, ὁ A. Schaefer (*Demosthenes und seine Zeit* III σ. 336) θεωρεῖ ὡς γενομένην κατὰ τὴν ἐν Ἀρκαδίᾳ συνάντησιν τῶν δύο ῥητόρων. Ἐὰν ἡ ἔκτῃ ἐπιστολῇ τοῦ Δημοσθένους ἦτο γνησία, θὰ παρέχετο τὴν ἰσχυροτάτην ἀπόδειξιν ὅτι ὁ Δημοσθένης καὶ στρατηγοῦντος τοῦ Ἀντιφίλου, ἐξῆλθε μακρὰν τῶν Ἀθηναίων. Ὅθεν πρέπει νὰ ἀρκεσθῶμεν εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ **Διοδώρου** (III', 13) περὶ τοῦ Δημοσθένους λεγόμενον ὅτι «κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον (τῆς ἐν τῷ Κεραιεῖκῳ ταφῆς) ἐπεφεύγειν». Ἐὰν δὲ ὁ **Ἰουστίνος** (XIII, 5, 11 — 12) μετὰ τὰς λέξεις ab exilio revocatur ἐξακολουθεῖ interim Leosthenes occiditur, καὶ ὁ **Ψευδοπλουτάρχος** (ἐ. ἀ. σ. 846) μετὰ τὴν κάθοδον αὐτοῦ θέτει τὴν πολιορκίαν τῆς Λαμίας, νομίζω ὅτι δὲν πρέπει ν' ἀφήσωμεν τὴν ἀπόφασιν εἰς τοὺς δύο τούτους συγγραφεῖς, ὅπως πράττει ὁ Grauert (*Analekten* σ. 255).

ὕπ' αὐτοῦ'». Ἡ δὲ χρηματικὴ ζημία, εἰς ἣν εἶχεν καταδικασθῆ, καὶ ἥτις δὲν ἦτο δυνατὸν ν' ἀφεθῇ, ἐπληρώθη κατὰ τὸ ἐξῆς σόφισμα. Ὁ δῆμος ἀνέθεσεν εἰς αὐτὸν τὴν διακόσμησιν τοῦ βωμοῦ κατὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ Διὸς τοῦ Σωτῆρος, καὶ ἔπειτα ἀντὶ τοῦ εἰωθότος χρηματικοῦ ποσοῦ ἐξέδωκεν ἔνταλμα, ἵνα πληρωθῇ τόσον, ὅση ἦτο ἡ χρηματικὴ ζημία.

Ἐν ᾧ ταῦτα ἐγίνοντο ἐν Ἀθήναις, τὰ πράγματα ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ πολέμου εἶχον οὐκ ὀλίγον μεταβληθῆ, καὶ μάλιστα ὑπὲρ τῶν Μακεδόνων. Εὐθύς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λεωσθένους ὁ Ἀντίπατρος κατέστρεψε μέρος τοῦ χαρακώματος τῶν πολεμίων, καὶ διὰ τούτου τοῦ ἀφράκτου διαστήματος ἐπορίσθη ἱκανὰς τροφάς, ὅπως συντηρηθῇ μέχρις οὗ ἔλθῃ ἡ ἐπικουρία. Ὁ Λυσίμαχος ἦτο ἤδη ἐν Θράκῃ μεθ' ἱκανῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως, ὥστε ἐντεῦθεν οὐδὲν πλέον εἶχε νὰ φοβηθῇ περὶ Μακεδονίας. Ἀλλὰ πρὸ πάντων ὁ Λεοννάτος προσήρχετο· διότι ὁ Ἑκαταῖος ὁ τύραννος τῆς Καρδίας, ὃν ὁ Ἀντίπατρος ἔπεμψε πρὸς αὐτόν, κατέλαβεν αὐτὸν βαδίζοντα πρὸς τὸν Εὐμένη, ὃν ἔμελλε νὰ βοηθήσῃ πρὸς κατάκτησιν τῆς Καππαδοκίας, κατέδειξεν εἰς αὐτὸν πόσον οἱ Μακεδόνες σφόδρα στενοχωροῦνται ἐν Λαμῖα, πόσον εἶνε ἀνάγκη ταχείας βοηθείας, πῶς εἰς τὸν μᾶλλον ἐπικείμενον κίνδυνον πρέπει τις πρῶτον ν' ἀπαντήσῃ. Ὅτι ἐπρόκειτο παλαιὸν ἀντίπαλον νὰ βλάβῃ, τοῦτο ἐδιπλασίασε τὸν ζῆλον τοῦ τυράννου τῆς Καρδίας. (Συγχρόνως ὁ Λεοννάτος ἔλαβεν ἐπιστολὰς παρὰ τῆς τῆς Ἡπείρου, ἥτις τὸν προέτρπε νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Πέλλαν, λέγουσα Κλεοπάτρας, τῆς ἀδελφῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου, χήρας τοῦ βασιλέως ὅτι εἶνε ἐτοίμη νὰ γείνη σύζυγός του.) Οὐδὲν εὐκαιρότερον ἐδύνατο νὰ συμβῇ εἰς τὸν φιλόδοξον ἄνδρα· ὁ στρατός του ἦτο ἐτοιμοπόλεμος, ἡ ἐπιτυχία κατὰ τῶν Ἑλλήνων σχεδὸν βεβαία, αὐτὸς δὲ τότε ἐγίνετο ὁ σωτὴρ τῆς Μακεδονίας, ἐπισκιάζων τὸν Ἀντίπατρον, ἡ ὑπερσχὴ του ἐν τῷ κράτει τοῦ Ἀλεξάνδρου ἦτο ἐξησφαλισμένη,

1) Πλουτάρχου Δημοσθ. ΚΖ'. πρὸλ. Λουκιανοῦ Ἐγκώμιον Δημοσθ. 31.

καὶ ὁ γάμος μετὰ τῆς βασιλίσσης συνεπλήρου ὅ,τι ἐπεζήτει. Παραιτήσας τὴν κατὰ τῆς Καππαδοκίας ἐκστρατείαν, ἔσπευσεν εἰς τὴν Εὐρώπην, ὥρμησε διὰ τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος Μακεδονίας πανταχόθεν προσλαμβάνων νέους Μακεδόνας μαχητάς, εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ἡγούμενος 20,000 πεζῶν καὶ 2,500 ἵππέων, ὅπως λύσῃ τῆς Λαμίας τὴν πολιορκίαν¹.

Θὰ ἦτο περίπου ὁ δεύτερος μὴν τοῦ ἔτους 322. Ὁ στρατὸς τῶν συμμάχων δὲν εἶχεν ὅλην αὐτοῦ τὴν δύναμιν συνηθροισμένην· διότι οἱ μὲν Αἰτωλοὶ δὲν εἶχον ἐπανέλθῃ, πολλοὶ δὲ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων εἶχον ἀπέλθῃ ἕνεκα τοῦ χειμῶνος οἰκαδε², ὁ δὲ Ἀρυπαῖος κατὰ τοῦτον, φαίνεται, τὸν χρόνον μετὰ τῶν Μολοσσῶν ἀπεστάτησε τῶν συμμάχων³. Νὰ διαιρέσωσι λοιπὸν τὸν στρατὸν οὕτως, ὥστε μέρος μὲν αὐτοῦ νὰ πολιορκῇ τὴν Λαμίαν, οἱ δὲ λοιποὶ ν' ἀντεπεζέλθωσι κατὰ τοῦ σατράπου τῆς Φρυγίας, δὲν ἦτο δυνατόν, τοσοῦτον μικρᾶς οὔσης τῆς μάχιμου δυνάμεως. Διὰ τοῦτο πᾶσα σπουδὴ ἔπρεπε νὰ καταβληθῇ εἰς τὸ νὰ κωλύσωσι τὴν ἔνωσιν τῶν ἐκατέρωθεν μακεδονικῶν στρατῶν, καὶ τὸ μόνον πρὸς τοῦτο μέσον ἦτο ἡ ταχεῖα καὶ κρίσιμος νίκη κατὰ τοῦ Λεοννάτου. Διὰ ταῦτα ἡ πολιορκία ἐλύθη ἀμέσως. Καὶ τὸ μὲν στρατόπεδον κατεκάη, αἱ δὲ ἀποσκευαὶ καὶ πᾶν τὸ μάχιμον μετεκομίσθησαν εἰς τὴν Μελίτειαν, ὄχυράν ὄρεινήν πόλιν ἐπὶ τῆς κυρίας ὁδοῦ τῆς ἐκ Λαμίας εἰς τὴν Θεσσαλίαν⁴. Ὁ δὲ Ἑλληνικὸς στρατός, 22,000 πεζοὶ καὶ ὑπὲρ τοὺς 3500 ἵππεις

¹) Διοδώρου III', 14, Πλουτάρχου Εὐμ. Γ'.

²) Διοδώρου III' 15: «τῶν ἄλλων Ἑλλήνων οὐκ ὀλίγοι...».

³) Διοδώρου III', 11: «ὕστερον διὰ προδοσίας συνήργησε τοῖς Μακεδόσιν». Δὲν εἶνε γνωστόν, ἂν ὁ Ἀρυπαῖος ἦτο ἐκ τοῦ ἡγεμονικοῦ οἴκου ἢ εἰς τῶν ἐπιφανῶν τῆς χώρας· ἐὰν τώρα μετέστη πρὸς τοὺς Μακεδόνας, δὲν ἦτο βεβαίως τοῦ κόμματος τῆς Ὀλυμπίδος.

⁴) Ἡ Μελίτεια ἔκειτο ἐπὶ τῆς βορείας κλιτύος τῆς Ὀρθρῆος παρὰ τὸν ποταμὸν Ἐνιπέα (Στράβωνος Θ', 432) 60 ἢ 70 στάδια ὑπερθεῖν τῆς Φαρσάλου, ἀπέχουσα τῆς Λαρίσσης μίαν «ἐνεργὸν νυκτοπορίαν» κατὰ τὸν Πολύβιον (Ε', 97). [Ἐρεΐται αὐτῆς εἰς 3 ὥρων ἀπόστασιν νοτιοδυτικῶς τοῦ Δαμοκοῦ ἐπὶ ὑψώματος ὑπεράνω τοῦ χωρίου Ἀδαρίτσας. Σ. Μ.].

ὑπὸ τὸν Μένωνα τὸν ἵππαρχον τοῦ Θεσσαλικοῦ ἱππικοῦ, ἐκινήθη κατὰ τῶν πολεμίων, ἡγουμένου τοῦ ἀρχιστρατήγου Ἀντιφίλου¹.

Οἱ ἀντίπαλοι στρατοὶ συνηντήθησαν εἰς πεδιάδα ὑπὸ δασωδῶν λόφων πανταχόθεν περικυκλουμένην, πρὸς μίαν δὲ μόνην πλευρὰν καταλήγουσαν εἰς καλαμόφυτον ἔλος. Τὸ πεδίον ἦτο εὐνοϊκὸν εἰς τὸ ἱππικόν· ἐν τούτῳ δὲ ἔκειτο ἡ δύναμις τῶν συμμάχων. Συνήφθη ἵππομαχία σφόδρα ὀρμητικὴ καὶ ἐπὶ μακρὸν διαρκέσασα. Εἰς τὸ ὑπερβάλλον πλῆθος καὶ τὴν ἔξοχον ικανότητα τῶν Θεσσαλῶν ἱππέων δὲν ἐδυνήθησαν ἐπὶ τέλους ν' ἀντισταθῶσιν αἱ μακεδονικαὶ ἱλαι, ἀλλὰ διεσκορπίσθησαν, καὶ μέρος αὐτῶν ἐνέπεσεν εἰς τὸ ἔλος, ἐν οἷς καὶ ὁ Λεοννάτος, ὅστις ἡγωνίσθη μετὰ τῆς εἰς αὐτὸν ἰδιαζούσης ὀρμῆς καὶ τόλμης, ἀλλ' ὑπὸ τῶν πολλῶν τραυμάτων κατέπεσε καὶ ἀπέθανε· μόλις ἐσώθη τὸ πτώμα τοῦ στρατηγοῦ ἀπὸ τῶν νικηφόρων πολεμίων. Διαρκούσης τῆς ἵππομαχίας ταύτης, ἑκατέρων οἱ πεζοὶ ἴσταντο ἄπρακτοι· ἅμα δὲ διακριθείσης τῆς νίκης τῶν συμμάχων, ἡ μακεδονικὴ φάλαγξ εἴτε φοβηθεῖσα τὴν ἐπίθεσιν τῶν ἐκ τῆς νίκης ἐξημμένων Θεσσαλῶν, εἴτε ῥητὴν διαταγὴν λαβοῦσα ν' ἀποστῇ τῆς μάχης², ἀπεχώρησεν εἰς τοὺς ὑπερκειμένους δασώδεις λόφους· καὶ πολλάκις μὲν ἐπήλασαν οἱ Θεσσαλοὶ, ὅπως ἀνέλθωσιν εἰς τὰ ὑψώματα, ἀλλὰ δὲν ἐπέτυχον· διότι κεχημηκότες ἐκ τῆς πολυώρου μάχης οἱ ἵπποι δὲν ἦσαν πλέον χρήσιμοι πρὸς νέας ἀποπείρας. Οἱ σύμμαχοι ἔστησαν ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης τρόπαιον, καὶ ἀπεχώρησαν εἰς τὴν θέσιν των.

¹) Διὰ ποίας ὁδοῦ δὲν λέγεται, ἀλλ' ὥς φαίνεται οὐχὶ διὰ τῆς ἐκ Μελιτείας, τῆς πρὸς τὴν Θεσσαλίαν κυρίας ὁδοῦ· φαίνεται λοιπὸν ὅτι ὁ Λεοννάτος διὰ τῶν Φερῶν καὶ Θηβῶν ἐπεχείρησε νὰ χωρήσῃ πρὸς τὴν Λαμίαν, τοσοῦτον μᾶλλον, καθ' ὅσον αἱ Θῆβαι αἱ παρὰ τὸν Παγασητικὸν κόλπον ἦσαν πισταὶ εἰς τοὺς Μακεδόνας.

²) Ὁ Διόδωρος ὅστις μόνος διηγεῖται ταύτην τὴν μάχην λεπτομερέστερον (III', 15) λέγει τὸ πρῶτον· ἀλλὰ κατὰ τὰς παρούσας περιστάσεις δὲν θὰ ἦτο φρόνιμον νὰ διαθέσωσι πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ στρατοῦ πρὸς μάχην, ἥτις ἦτο μόνον ἀμυντικῆς φύσεως· ἢ μετὰ τῶν Μακεδόνων ἑνώσεις ἐπρεπε νὰ εἶνε ὁ κύριος σκοπός, καὶ οὗτος ἐδύνατο νὰ ἐπιτευχθῇ, καθὼς ἀπέδειξεν ἡ ὑστεραία, ἄνευ ἄλλης μάχης. — Ὁ τόπος τῆς μάχης, ὃν οὐδεὶς τῶν ἀρχαιότερων συγγραφέων ὀνομάζει, θὰ ἦτο ὀλίγα μίλια μακρὰν βορειανατολικῶς τῆς Λαμίας ἐπὶ τῆς πρὸς τὰς Φθιώτιδας Θήβας ὁδοῦ.

Ἄλλ' οἱ σύμμαχοι, ἂν καὶ νικηταί, οὐδὲν ἐκέρδισαν, ἐπειδὴ δὲν κατώρθωσαν νὰ ἐξολοθρεύσωσιν ὅλον τὸν ἐπικουρικὸν στρατόν· δὲν ἦτο δὲ δυνατόν καὶ νὰ ἐπανορθώσωσι τὰ γενόμενα, διότι εὐθύς τὴν ὑστεραίαν τῆς μάχης ὁ Ἀντίπατρος, ἐκ Λαμίας ὁρμώμενος, ἔνθα οὐδὲν ἐπιτηρητικὸν σῶμα ἐδυνήθησαν νὰ καταλίπωσιν, ἠνώθη μετὰ τοῦ νέου στρατοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ κυρία δύναμις ἦτο ἄθικτος. Δι' αὐτὸν δὲ καὶ ἡ ἑκβάσις τῆς προτερείας ἦτο ἀναντιρρήτως εὐνοϊκή· διότι ὁ Λεοννάτος θὰ ἦτο ἐπικίνδυνος ἀντιζήλος, καὶ παρ' ἐκείνῳ, τῷ νικητῇ, αὐτός, ὁ σωθεὶς θὰ εἶχε κατ' ἀνάγκην δευτερεύουσαν θέσιν, νῦν δὲ φυσικῶς τῷ λόγῳ ἡ ἀρχηγία καὶ τοῦ μετ' αὐτοῦ ἐλθόντος στρατοῦ μετέβαινεν εἰς αὐτόν· ὥστε καὶ τοι ἀσθενέστερος εἰσέτι τῶν συμμαχῶν, ἐπειδὴ μάλιστα τὸ ἱππικὸν αὐτοῦ εἶχε πολὺ μειωθῆ, ἦτο ὅμως ἱκανὸς καὶ ἐν πολεμίᾳ τῇ χώρᾳ ν' ἀντιταχθῇ κατ' αὐτῶν. Ἀποφεύγων τὰς πεδιάδας καὶ πᾶσαν συμπλοκὴν, ὑπεχώρησε βραδέως διὰ χώρας ὀρεινῆς καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δασώδους ἀπὸ τοῦ μεσημβρινοῦ μέρους τῆς Θεσσαλίας, καὶ κατέλαβε τέλος θέσιν πλησίον τῆς Μακεδονίας, ἐξ ἧς ἐδύνατο νὰ λαμβάνῃ ἐπικουρίαν καὶ νὰ πορίζηται τὰ ἀναγκαῖα τρόφιμα¹. Ὁ δὲ Ἀντίφιλος στρατοπεδεύων μετὰ τοῦ συμμαχικοῦ στρατοῦ ἐν τῇ Θεσσαλικῇ πεδιάδι, δὲν ἐτόλμησε νὰ προσβάλλῃ τοὺς Μακεδόνας ὅπου ἦσαν ὠχυρωμένοι, ἀλλ' ἦτο ἡναγκασμένος νὰ παραδοκῇ τὰς περαιτέρω κινήσεις αὐτῶν.

Ἐν τούτοις ὁ κατὰ θάλασσαν πόλεμος ἔλαβε τροπὴν, τὴν ὁποίαν δὲν ἐδύνατό τις νὰ προσδοκᾷ, ἀναλογιζόμενος τὴν ἐν ἀρχῇ τοῦ πολέμου ναυτικὴν δύναμιν ἐκατέρων. Ἡ διεξαγωγή αὐτοῦ καθ' ἃς ἔχομεν παραδόσεις ἐν μέρει μόνον δύναται νὰ γνωσθῇ.

¹) Ἴσως ἡ θέσις αὕτη εἶνε ἡ τοῦ Πελινναίου ἐν τῇ Ἑστιασίτι· παρὰ τὴν μεσημβρινὴν εἰσοδὸν τῶν Καμβουνίων στενῶν. Ἄλλως τὸ πιστὸν διαμείναν τοῦτο μέρος τῆς Θεσσαλίας καὶ ἡ πρὸς τὴν Ἄνω Μακεδονίαν ὁδὸς θὰ ἦτο ἀνοικτὴ εἰς τοὺς ἐναντίους. Φυσικῶς τῷ λόγῳ καὶ ἡ διὰ τῶν Τεμπῶν ὁδὸς δὲν ἔμεινε ἀκατάληπτος. Τὸ ὑπὸ τοῦ *Ἰουστίνου* λεγόμενον *in Maedoniam concessit* δὲν εἶνε ἀκριβές· διότι ὁ Κράτερος μετέπειτα ἐν Θεσσαλίᾳ ἠνώθη μετὰ τοῦ Ἀντιπάτρου, ὡσαύτως καὶ τὸ κατόπιν ἀκολουθοῦν *Graecorum quoque copiae, finibus Graeciae hoste pulso, in urbes dilapsae* ἐν μέρει μόνον εἶνε ἀληθές.

Μόνος ὁ Διόδωρος παρέχει διήγησιν ὁπωσοῦν συναφῇ. Ἀφηγηθεῖς τὸν κατὰ γῆν πόλεμον μέχρι τῆς μάχης τοῦ Λεοννάτου καὶ τῆς ὑποχωρήσεως τοῦ Ἀντιπάτρου εἰς τὰ μεθόρια τῆς Μακεδονίας, ἐξακολουθεῖ ὡς ἐξῆς: Θαλασσοκρατούντων τῶν Μακεδόνων, οἱ Ἀθηναῖοι πρὸς ταῖς ὑπαρχούσαις ναυσὶν ἄλλας κατεσκεύασαν ὥστε αὐτῶν αἱ πᾶσαι ἔγειναν 170, τῶν δὲ Μακεδόνων ἦσαν 240 καὶ ναύαρχος αὐτῶν ὁ Κλεῖτος. Οὗτος, ναυμαχήσας πρὸς τὸν ναύαρχον τῶν Ἀθηναίων Εὐετίωνα, ἐνίκησεν εἰς δύο ναυμαχίας καὶ πολλὰς ναῦς τῶν πολεμίων διέφθειρε περὶ τὰς Ἐχινάδας νήσους. Αἱ νῆσοι αὗται κεῖνται παρὰ τὴν αἰτωλικὴν παραλίαν, ἐπειδὴ δὲ ἐφάνη ἀκατανόητον ὅτι ἐκεῖ διεξήχθη ὁ κατὰ θάλασσαν πόλεμος καὶ ὅτι δύο μάλιστα ναυμαχίαι συνεκροτήθησαν, εἶκασαν ὅτι ὁ Διόδωρος ἔγραψεν Ἐχινάδας νήσους ἀντὶ τοῦ Ἐχίνου, λιμένος ὀλίγας ὥρας πρὸς ἀνατολὰς ἀπέχοντος τῶν Φαλάρων, ἥ ὅτι ἐννοοῦνται αἱ Λιχάδες νῆσοι αἱ πλησίον ἐκεῖ παρὰ τὴν βορειοδυτικὴν ἄκραν τῆς Εὐβοίας κείμεναι.

Ἐν ἀρχῇ τοῦ πολέμου τούτου οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον παρασκευάσῃ 40 τετρήρεις καὶ 200 τριήρεις, ἐν ᾧ ὁ Κλεῖτος κατ' ἀρχὰς μόνον 110 ναῦς ἐδύνατο νὰ καθελκύσῃ. Καὶ ἂν ἴσως πολλὰι τῶν ἀττικῶν νεῶν κατελείφθησαν, ὅπως φυλάττωσι τοὺς λιμένας καὶ τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀττικῆς, ἢ πρὸς ἀπόπλουν ὀρισθεῖσα ναυτικὴ δύναμις θὰ ἦτο πάντοτε ὑπερτέρα τῆς τῶν πολεμίων, ἂν ὁ ὀπλισμὸς αὐτῶν εἶχε γείνη ὅσον ἔπρεπε ταχέως. Τὸ ὅτι ὁ Ἀντίπατρος, ἀποχωρήσας μετὰ τὴν ἀποστασίαν τῆς Θεσσαλίας εἰς τὴν Λαμίαν, ἐδύνατο διὰ τῶν Φαλάρων ἐκ τῆς θαλάσσης νὰ πορίζηται τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἐπιτήδεια καὶ τὰ πρὸς πόλεμον χρήσιμα, ἀποδεικνύει ὅτι καὶ κατ' Ἀὔγουστον ἔτι καὶ Σεπτέμβριον ὁ στόλος τῶν Ἀθηναίων δὲν ἐδυνήθη ν' ἀρχίσῃ τὰς ἐνεργείας του.

Ἐὰν δὲ ὁ Μακεδονικὸς στόλος, ὅστις κατ' ἀρχὰς εἶχε μόνον 110 ναῦς, ἔπειτα ἐμφανίζεται μετὰ 220, βεβαίως θὰ ἔλαβεν ἐπικουρίαν μόνον ἐκ Κύπρου, Φοινίκης καὶ Κιλικίας, ἐπειδὴ καὶ ὁ Ἀλέξανδρος, ἤδη μικρὸν πρὸ τῆς τελευτῆς αὐτοῦ, ἀκούσας περὶ

τῆς ἀναφαινομένης ἀνησυχίας ἐν Ἑλλάδι, εἶχε διατάξῃ νὰ παρασκευάσωσι 1000 πολεμικά πλοῖα¹.

Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι θὰ προεῖδον βεβαίως ἢ ἔμαθον ὅτι ὁ Κλεῖτος προσεδόκα τόσον μεγάλας ἐπικουρίας· τοῦτο δὲ ἦτο λόγος ἀποχρῶν, ὅπως ψηφίσωσι νὰ καθελκύσωσι πλειότερας ναῦς, ἵνα προσβάλωσι τὸν Κλεῖτον, πρὶν ἔτι λάβῃ τὰς ἐπικουρίας ἢ νὰ κωλύσωσι τούτων τὸν πλοῦν, καταλαβόντες αὐτὰς ὅσον τὸ δυνατόν ἀνατολικώτατα, ὅτε ἐδύναντο ἴσως νὰ ἐλπίσωσιν ὅτι οἱ Ῥόδιοι, οἵτινες εἶχον ἐκβάλῃ τῆς ἑαυτῶν πόλεως τὴν Μακεδονικὴν φρουράν, ἤθελον ἐνώσῃ τὸν ἴδιον στόλον μετὰ τοῦ ἀττικοῦ.

Ὁ μακεδονικὸς στόλος, ἀφ' οὔτου ἡ Λαμία ἐπολιορκήθη στενῶς, καὶ ἀπεκλείσθη ἀπὸ τοῦ λιμένος τῶν Φαλάρων, δὲν εἶχε πλέον τί νὰ κάμῃ εἰς τὰ στενόχωρα ὕδατα τοῦ μαλιακοῦ κόλπου, ἥκιστα δὲ πάντων θὰ εἶχεν ἐκεῖ ἀφορμὴν, ὥς ὑπολαμβάνουσι λέγοντα τὸν Διόδωρον, νὰ συγκροτήσῃ δύω ναυμαχίας, ἀφ' οὗ αἱ δύο ἐκεῖναι λαμπραὶ νίκαι οὐδὲν κατώρθωσαν πρὸς ἀνακούφισιν τοῦ ἐν Λαμίᾳ στρατοῦ. Ὁ ναύαρχος Κλεῖτος ὤφειλε πρὸ πάντων νὰ λάβῃ ἐκείνας τὰς ἐκ τῆς Ἀσίας ἐπικουρίας, ἵνα, προσορμιζόμενος εἰς τὰ παράλια τῶν πολεμίων, ἐπιφέρῃ ἀντιπερισπασμὸν εἰς τὰ κατὰ γῆν στρατεύματα τῶν συμμάχων, καὶ κατορθώσῃ τὴν ἀνάγκησιν αὐτῶν, ἢ τουλάχιστον διὰ δραστηκῶν ἐπιδείξεων κωλύσῃ τοὺς ἔνεκα τοῦ χειμῶνος οἰκαδὲ ἀπελθόντας συμμάχους, οἷον τοὺς Αἰτωλοὺς, ὥστε νὰ μὴ ἐπανέλθωσιν εἰς τὸ ἐν Θεσσαλίᾳ συμμαχικὸν στρατόπεδον.

Ἐνταῦθα ἀνέχδοτόν τι, ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου πολλάκις ἐπαναλαμβανόμενον, προάγει περαιτέρω τὴν διήγησιν. Ὁ Κλεῖτος, λέγει, καταστρέψας ἐν Ἀμοργῷ τρεῖς ἢ τέσσαρας ἐλληνικὰς τριήρεις, ἀνηγορεύθη Ποσειδῶν καὶ ἐφόρει τρίαينαν². Περὶ τῆς αὐτῆς ναυμαχίας

¹) Ὁ Λεοννάτος τοῦλάχιστον δὲν θὰ εἶχεν ἀξιόλογον στόλον εἰς τὴν διαθέσιν του. Τὸ τοῦ Ἰουστίνου XIII, 5, 7 quod cum nunciatum Alexandro erat, mille naves longas sociis imperari praeceperat, quibus in occidente bellum gereret, excursusque cum valida manu fuerat ad Athenas delendas, εἶνε πάντως ὑπερβολικὴ εἰδήσις.

²) Πλουτάρχου Περὶ τῆς Ἀλεξ. τύχης Β', 5. Ὁ Κλεῖτος τὸ δεύτερον ἐναυμάχησεν

λέγει ὅτι οἱ ἐν Ἀθήναις ἔτρεπον λαμπράς ἐλπίδας περὶ αὐτῆς· ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν ὁ Στρατοκλῆς ἐστεφανωμένος ἔδραμε διὰ τοῦ Κεραμεικοῦ, ἀνήγγειλεν ὅτι ὁ στόλος τῶν Ἀθηναίων εἶχε νικήσῃ, καὶ προέτεινε θυσίαν διὰ τὴν καλὴν ἀγγελίαν καὶ δημοθοινίαν. Ἀλλ' ἐν ᾧ ὁ δῆμος εὐωχεῖτο ἐν ἀγαλλιάσει, κατέπλευσαν εἰς τὸν Πειραιᾶ οἱ τὰ ναυάγια τοῦ ἡττηθέντος στόλου κομίζοντες. Καλούμενος δὲ εἰς ἀπολογίαν διὰ τὴν ἀπάτην, ὁ Στρατοκλῆς τόσον ἐθρασύνθη, ὥστε εἶπε «Καὶ τί φοβερὸν ἐπάθετε, ἐὰν τρεῖς ἡμέρας διήλθετε εὐχαρίστως;»¹

Ἰσως ἐπιτρέπεται νὰ θεωρήσῃ τις ὡς ἐπακολούθημα ταύτης τῆς ναυμαχίας τὸ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου ἐν τῷ βίῳ τοῦ Φωκίωνος ἱστορούμενον ὅτι συνέβη μετὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ἀντιφίλου ὡς στρατηγοῦ ἀντὶ τοῦ Λεωσθένους καὶ πρὸ τῆς μάχης τοῦ Λεοννάτου ἐν Θεσσαλίᾳ. Παρὰ τὸν Ῥαμνοῦντα ἐφάνησαν μακεδονικαὶ τριῆρεις, ἐξ ὧν ἀπεβιδάσθησαν πολυπληθεῖς Μακεδόνες καὶ μισθοφόροι, καὶ κατατρέχοντες τὴν χώραν, ἐπόρθουν ὅλην τὴν Παραλίαν. Περιγράφονται δὲ πολὺ ζωηρῶς ὑπ' αὐτοῦ τὰ γενόμενα τότε ἐν Ἀθήναις. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐξέπεμψαν κατ' αὐτῶν στρατηγὸν τὸν Φωκίωνα. Ἀλλ' οἱ ἐξελθόντες, προστρέχοντες ἄλλος ἄλλοθεν, συνεβούλευον αὐτὸν νὰ καταλάβῃ ἐκεῖνον τὸν λόφον, νὰ πέμψῃ ἐκεῖ τοὺς ἱππεῖς, ἐδῶ νὰ προσβάλῃ ἐκ τῶν πλαγίων, οὕτως ὥστε ὁ Φωκίων ἀνέκραξεν «Ἡράκλεις, ὡς πολλοὺς ὀρῶ στρατηγούς, ὀλίγους δὲ στρατιώτας». Ἀλλ' ἂφ' οὗ τέλος παρέταξε τοὺς ὀπλίτας, ἵνα

ἐν ἔτει 318, ἀλλ' ἐν ἄλλῃ θαλάσῃ, καὶ ἐκεῖ ἔπαιον ἡττηθεῖς. Μεταξὺ τῶν Κυκλάδων καὶ νοτίων Σποράδων ὑπάρχει εὐρὺς καὶ ἀναπεπταμένος θαλάσσιος βραχίον, φυσικὴ ὁδὸς διὰ τοὺς ἀπὸ Ῥόδου εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀττικῆς πλείοντας· εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν ταύτης τῆς ὁδοῦ κεῖται ἡ Ἀμοργὸς ἢ νοτιανατολικωτάτῃ τῶν Κυκλάδων.

¹) Πλουτάρχου Πολιτ. παραγγ. Γ'. Πλουτάρχου Δημητρ. ΙΑ'. Ὅτι ὁ Εὐετίων ἐναυάρχει ἐν ταύτῃ τῇ ναυμαχίᾳ, ἐξάγεται ἐκ τοῦ ψηφίσματος τοῦ ἔτους 302/1, (Corp. Inscription. Atticar. II, no 270) δι' οὗ τιμῶνται δύο μέτοικοι τῶν Ἀθηναίων «καὶ ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ πολέμου εἰς τὰς ναῦς [τάς] μετ' Εὐε[τί]ωνος ἐκπλευσάσας εἰς τε τὴν πρώτην ἐπίβ[ασιν] καλῶς καὶ φιλοτίμως συνεπεμελήθησαν ὅπως] ἂν ἐκπλεύσωσι καὶ πάλιν ἀπὸ τῆς ναυμαχίας καταπλευσασῶν τῶν νεῶν τῆς.... λ...τῆς ἔξα...» Καὶ ὁ Πλούταρχος (Φωκ. ΚΓ') ὀνομάζει τὸν λεγόμενον Λαμιακὸν πόλεμον «Ἑλληνικὸν πόλεμον».

ἐπιτεθῆ κατὰ τῶν πολεμίων, εἷς πολὺ πρὸ τῶν ἄλλων προῆλθεν ὡς θέλων αὐτὸς μόνος νὰ τρέψῃ τοὺς ἐναντίους εἰς φυγὴν, ἀλλ' ἐπειδὴ εὗρεν ἀντίστασιν παρὰ τινος τῶν πολεμίων, φοβηθεὶς ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἑαυτοῦ τάξιν. Ὁ δὲ Φωκίων εἶπεν «ὦ μειράκιον, οὐκ αἰδῶ δύο τάξεις ἀπολελοιπώς, ἣν ἐτάχθης ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ, καὶ πάλιν ἐφ' ἣν σεαυτὸν ἔταξας;» Οὐχ ἤττον κατάρθρωσεν ὁ χρηστὸς γέρων στρατηγὸς νὰ νικήσῃ κατὰ κράτος τοὺς Μακεδόνας· πολλοὶ δὲ αὐτῶν ἐφονεύθησαν, ἐν οἷς καὶ αὐτὸς ὁ Μικίων¹.

Μετὰ τὴν ἀγγελίαν τῆς ἐν Ῥαμοργῶ ἡττης τὰ πλοῖα τὰ ὠρισμένα πρὸς φύλαξιν τῶν ἀττικῶν παραλίων συνῆλθον τάχιστα πρὸ τῆς Μουνιχίας καὶ τοῦ Πειραιῶς, ἵνα παραλάβωσι τὸ ὑπόλοιπον τοῦ ἡττηθέντος στόλου καὶ προφυλάξωσι τοὺς λιμένας. Ὁ δὲ Κλεῖτος, ἰδὼν τούτους οὕτως ἡσφαλισμένους, μετὰ τὴν ἐν Ῥαμνοῦντι ἀποτυχούσαν ἀπόπειραν δὲν θὰ ἐπεχείρησεν ἄλλην τοιαύτην, ἀλλὰ θὰ ἐτράπη ἐκεῖσε, ὅπου ἐδύνατο νὰ πράξῃ τὰ εἰς τὸν ἐν Θεσσαλίᾳ πόλεμον συντελεστικώτατα, καὶ συντελεστικὸν ἦτο νὰ κωλύσῃ τοὺς Αἰτωλοὺς ἀπὸ νέας ἐξόδου, μέχρις ὅτου ὁ Λεοννάτος δυνηθῇ νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Λαμίας· ἐὰν δὲ ὁ Λεοννάτος εἶχε πέσῃ, ὁ δὲ Ἀντίπατρος ἐλευθερωθεὶς εἶχε ταχθῇ πέραν τοῦ Πηνειοῦ, ὁ κατὰ τὴν αἰτωλικὴν ἀκτὴν ἀντιπερισπασμὸς ἦτο πολὺ ἀναγκασιότερος.

Ἄν κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐλληνικοῦ πολέμου οἱ Ἀθηναῖοι ἀπεφάσισαν νὰ παρασκευάσωσι πολὺ πλειοτέρας ναῦς πρὸς πόλεμον, τῶρα μετὰ τὴν ἥτταν καὶ τὴν τροπὴν τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ πραγμά-

¹) **Πλουτάρχου** Φωκ. ΚΕ'. Ὀλίγον πρότερον, μεταξὺ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Ἀντιφίλου καὶ τῶν ἐν Ῥαμνοῦντι συμβάντων, λέγει ὁ Πλουτάρχος ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἠθέλησαν νὰ ἐπιχειρήσωσι στρατεῖαν κατὰ τῶν Βοιωτῶν, ὅτι ὁ Φωκίων ἦτο ἐναντίας αὐτῆς, καὶ ὅτι, ἀφ' οὗ αἱ συμβουλαὶ του οὐδὲν ὠφελῆσαν, διέταξε πάντας τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας μέχρις 60 ἐτῶν, λαβόντες πέντε ἡμερῶν τροφὰς ν' ἀκολουθήσωσιν εὐθὺς εἰς τὴν Βοιωτίαν. Ἀγανακτοῦντων δὲ τῶν πρεσβυτέρων διὰ τοῦτο, «οὐδὲν δεινόν», εἶπεν· ἐγὼ γὰρ ὁ στρατηγὸς ὀγδοηκοστὸν ἔχων ἔτος ἔσομαι μεθ' ὑμῶν» Καὶ τότε ὁ δῆμος ἀπεφάσισε νὰ μὴ στρατεύσῃ. Ὡσαύτως καὶ ὁ **Πολύαινος** (Γ'. 12, 2.) Ἐδύνατό τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι ἡ στρατεία αὕτη προετάθη ὡς ἀντιπερισπασμὸς τῆς ἐισβολῆς τοῦ Λεοννάτου.

των ἦτο ὑπερτάτη ἀνάγκη νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ ἀπόφασις ἐκείνη. Εἰς τὰς ἐπισήμους ναυτικὰς ἐπιγραφὰς εὐρίσκονται λείψανα καταλόγων νεῶν, σκευῶν, χρηματικῶν ποσῶν κ.τ.λ., τῶν παραδοθέντων κατὰ τὴν ἀλλαγὴν τῶν ἀρχῶν τῶν τε ἐν θέρει τοῦ 322 καὶ τῶν ἐν θέρει τοῦ 321¹.

Ἐκεῖ² βλέπομεν ὅτι ἐστῆλθον πλοῖα εἰς Ἀφέτας, κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Παγασητικοῦ κόλπου, τοῦτο δὲ θὰ ἦτο ἀναγκαῖον, ὅπως ἐξασφαλίσωσι τὴν κατὰ θάλασσαν συγκοινωνίαν τοῦ ἐν Θεσσαλίᾳ κατὰ γῆν στρατοῦ· ὅτι καὶ ἄλλα πλοῖα ὑπὸ τὸν Μητροβίον ἐξέπλευσαν, αὕτη δὲ ἦτο πρόσκαιρος ἰσως ἀποστολή, μέχρις οὗ καὶ ἄλλοι ψηφισθέντες ἐξοπλισμοὶ παρασκευασθῶσιν, ὅπως ἐπακολουθήσωσιν εἰς τὰς αἰτωλικὰς ἀκτὰς· βλέπομεν ὅτι μετὰ τῶν ἄλλων τούτων παρασκευῶν ὑπῆρχε καὶ μία πεντήρης, ἡ πρώτη ἦν αἱ Ἀθηναὶ καθεῖλκυσαν³.

Μόνον ἐκ τοῦ μνημονευθέντος χωρίου τοῦ Διοδώρου εἶνε καταφανές ὅτι ὁ στόλος τῶν Ἀθηναίων καὶ εἰς ἑτέραν ναυμαχίαν ἡττήθη· ὅτι δὲ ἀμφότεραι λέγονται παρὰ τὰς Ἐχινάδας νήσους συγκροτηθεῖσαι, τοῦτο προέρχεται βεβαίως ἢ ἐξ ἐπιπολαιότητος τοῦ ἐπιτομέως ἢ ἐκ χάσματος ἐν τῷ κειμένῳ. Ὅπως δὴποτε ποίαν χρονολογικὴν σχέσιν ἔχει ἡ δευτέρα αὕτη παρὰ τὰ αἰτωλικά παράλια ναυμαχία πρὸς τὰ ἐν Θεσσαλίᾳ γεγονότα, δὲν δύναται πλέον νὰ γνωσθῇ.

Ὁ Κράτερος, ὁ προστάτης τῆς βασιλείας ἦλθε τέλος — τοῦτο θὰ συνέβη τὸν Μάϊον ἢ Ἰούνιον τοῦ 322 — ἐκ τῆς Ἀσίας, ἔχων τοὺς 10,000 παλαιμάχους ἐκ τῆς μεγάλης μακεδονικῆς στρατιᾶς,

¹) Ἐν τῷ N Rhein. Museum (1843. σ. 511 ἑξ.) ἐπεχείρησα κατὰ τὰς ἀριστοτεχνικὰς μελέτας τοῦ Böckh περὶ τῶν ναυτικῶν ἐπιγραφῶν νὰ συλλέξω ὅ,τι ἐξάγεται περὶ τοῦ πολέμου ἐκ τῶν ἀρ. XV, XVI καὶ XVII τῶν Seurkunden.

²) Böckh Seurkunden σ. 549.

³) Böckh ἑ. ἀν. σ. 567. Τριήραρχος ταύτης τῆς πεντήρους εἶνε ὁ Πυθοκλῆς ὁ Ἀχαρνεύς, ὅστις πρότερον ἐτρηράρχησε τῆς τετρήρους Παραλίας (XVII, 25. Πρὸλ. Rhein. Museum σ. 524.

1000 Πέρσας σφενδονήτας καὶ τοξότας καὶ 1500 ἵππεις. Ἄνευ χρονοτριβῆς διῆλθε τὴν Μακεδονίαν καὶ ταχέως προχωρήσας εἰς τὴν Θεσσαλίαν ἤνωθῃ μετὰ τοῦ Ἀντιπάτρου, εἰς τὸν ὁποῖον, ὡς στρατηγὸν αὐτοκράτορα τῆς Μακεδονίας καὶ Ἑλλάδος, παρεχώρησε τὴν ἀνωτάτην ἀρχηγίαν. Ὁ ἠνωμένος οὗτος στρατός, συμποσούμενος νῦν εἰς 40,000 πεζούς, 3000 τοξότας καὶ σφενδονήτας καὶ 5000 ἵππεις, κατῆλθεν εἰς τὰ χαμηλότερα τῆς Θεσσαλίας καὶ ἐτάχθη παρὰ τὸν Πηνειόν.

Εἰς τὰς πεδιάδας τὰς πρὸς νότον τοῦ ποταμοῦ τούτου ἦτο τεταγμένος ὁ συμμαχικὸς στρατός· ἀλλ' οὗτος ἦτο πᾶν ἄλλο ἢ ἐν καλῇ καταστάσει. Πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων συμμάχων μετὰ τὴν ὑποχώρησιν τῶν Μακεδόνων κατὰ τὸ ἔαρ ἀνεχώρησαν εἰς τὰς πατρίδας, τὸ μὲν κορεσθέντες ἐκ τῆς ἐκστρατείας, ἥτις εἰς οὐδὲν κατέληγεν ἀποτέλεσμα, τὸ δὲ φρονούντες ὅτι τὸ πᾶν εἶχον κερδίσει, τὸ δὲ καὶ ἕνεκα μικρῶν τινῶν ἀμοιβαίων ἀντιζηλιῶν· οὕτως ὥστε ἡ δύναμις τῶν συμμάχων συνεποσοῦτο εἰς οὐχὶ πλέον τῶν 25,000 πεζῶν καὶ 3,500 ἱππέων· ἀλλὰ τὸ χειρότερον ἦτο ὅτι οὐ μόνον κατὰ τὸ πλῆθος τῶν στρατευμάτων, ἀλλὰ κατὰ τὴν στρατιωτικὴν ἐμπειρίαν καὶ πειθαρχίαν ἦσαν ὁμολογουμένως ὑποδεέστεροι. Ἐν τῷ συμμαχικῷ στρατῷ ὑπῆρχον πολλοὶ νεώτεροι ἀξιωματικοί, οἵτινες, ἵνα διάγωσι καλῶς μετὰ τῶν ὑποδεεστέρων, ἦσαν τόσον μᾶλλον ἐνδοτικοί, ὅσον ὀλιγώτερον ὁμολογουμένη ικανότης καὶ στρατιωτικὴ ἐμπειρία παρεῖχεν εἰς αὐτοὺς τὴν ὑπεροχήν. Ὅσον δὲ ἡ κατάστασις τοῦ στρατοῦ τῶν συμμάχων ἐχειροτέρευεν, ἐπὶ τοσοῦτον ὑψήσεν ἡ ἀταξία ἐν τῷ πολεμικῷ συμβουλίῳ ἕνεκα τοῦ πλήθους καὶ τῆς ἀστασίας τῶν γνωμῶν. Οἱ σύμμαχοι ὤφειλον νὰ περιορίζωνται εἰς ἄμυναν μόνον τόσον μᾶλλον, καθ' ὅσον ἐπὶ μὲν τῆς κλιτύος τῶν ὀρέων τεταγμένοι, ἦσαν ἀπρόσβλητοι, ἐκ δὲ τῶν ἐλληνικῶν πολιτειῶν προσεδόκων νέας δυνάμεις, καὶ ἡ πρὸς τὰς πατρίδας καὶ τὴν θάλασσαν συγκοινωνία των ὑπῆρχεν ἐξησφαλισμένη. Ἄλλ' οἱ πολέμιοι ἦσαν πλησίον, καὶ καθ' ἐκάστην μᾶλλον ἐστενοχώρουν· ἡ ἀνυπομονησία ἐν τῷ συμμαχικῷ στρατῷ

ἐπετείνετο ἐπιφόβως¹. Πεποιθότες εἰς τὸ Θεσσαλικὸν ἱππικόν, εἰς τὸ εὐνοϊκὸν ἔδαφος καὶ εἰς τὰς ἐπὶ τῶν ὁρέων ὀχυράς θέσεις, αἵτινες ὑπῆρχον πρὸς ὑποχώρησιν, ἀπεφάσισαν τὴν μάχην.

Πρὸς νότον τοῦ Πηνειοῦ εἰς μῆκος δύο περίπου μιλίων ἐκτείνεται, ὑπὸ λόφων περιβαλλομένη, ἡ πεδιάς τῆς Κραννῶνος καὶ δι' αὐτῆς ἡ ὁδὸς ἢ εἰς Λαμίαν καὶ Παγασὰς ἄγουσα². Ἐπὶ τῆς νοτίας λοφοσειρᾶς ἐστρατοπέδευεν ὁ στρατὸς τῶν συμμάχων, ὁ δὲ Ἀντίπατρος ὀλίγον ἀνωτέρω τῆς Λαρίσσης διέβη τὸν ποταμόν, καὶ ἐντεῦθεν προσεκάλει τοὺς πολεμίους εἰς μάχην. Τέλος τὴν 7 Αὐγούστου, ἡμέραν τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ μάχης, κατῆλθον αἱ φάλαγγες τοῦ πεζικοῦ τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν πεδιάδα, καὶ παρετάχθησαν εἰς μάχην. Εἰς τὴν δεξιὰν πτέρυγα³ ἐτάχθησαν αἱ ἱλαὶ τῶν Θεσσαλῶν ἱππέων. Εὐθὺς ἀντεπαρετάχθη καὶ ὁ μακεδονικὸς στρατός, οἱ ἱππεῖς εἰς τὴν ἀριστεράν πτέρυγα, ἵνα ἀρχίσωσι τὴν μάχην πρὸς τὸ τῶν πολεμίων ἱππικόν, τὴν κυρίαν δύναμιν τῶν συμμάχων. Καί τοι πολυπληθέστεροι καὶ ἀνδρειότατα μαχόμενοι, δὲν ἐδυνήθησαν οἱ Μακεδόνες νὰ ὑπομείνωσι τὴν ῥωμαλέαν ἐπίθεσιν τῶν Θεσσαλῶν ἱππέων, ἀλλ' ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσωσιν. Ἐν τούτοις ὁ Ἀντίπατρος ἐπήγαγε τὰς μακεδονικὰς φάλαγγας κατὰ τῶν ὀπλιτῶν τῶν πολεμίων· τούτων δὲ διασπασθέντων, ἤρχισεν αἱματηρὰ συμπλοκή. Πρὸς τε τὸ πλῆθος καὶ τὸ βάρος τῶν φαλάγγων ἀνισόπαλοι, ἔσπευσαν οἱ σύμμαχοι νὰ διακόψωσι τὴν μάχην, καὶ ὑπεχώρησαν ὅσον οἶόν τε ἐν τάξει εἰς τοὺς λόφους, ὅθεν ἐδυνήθησαν ν' ἀποκρούσωσι πᾶσαν νέαν ἐπίθεσιν τῶν μακεδόνων ὀπλιτῶν,

¹) Διοδώρου ΙΗ', 17. Πλουτάρχου Φωκ. ΚΓ' «ἀπειθεία πρὸς τοὺς ἄρχοντας, ἐπεικείας καὶ νέους ὄντας».

²) Ὁ καθορισμὸς οὗτος τῆς χώρας εἶνε κατὰ τοὺς ἀρχαίους συγγραφείς κατὰ τὸν Γαληνόν ('Ἐπιδημ. Ι, σ. 350 τῆς ἐκδ. Βασιλείας 1538) καίτοι ἡ Κραννῶν (Cranon κατὰ τὸν Δίδιον καὶ ἄλλ.) «ἐν κοίτῃ καὶ μεσημβρινῇ χωρίῳ» καὶ ἡ εἰς Λαμίαν ὁδὸς σημειοῦται ἐν τῇ Πεντιγγερείῳ Πίνακι (Tabula Peutingeriana). Ἡ χρονολογία τῆς μάχης (7 Μεταγειτνιῶνος) παραδίδεται ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου Καμ.βλ. ΙΘ' καὶ Δημοσθ. ΚΗ'.

³) Κατὰ τὸν Διόδωρον «πρὸ τῆς τῶν πεζῶν φάλαγγος ἔστησαν τοὺς ἱππείας», ὅπερ οὐδὲν ἄλλο σημαίνει ἢ τὴν γυμνὴν καὶ εὐπρόσδλητον ὃ ἐ. τὴν δεξιὰν πτέρυγα.

οἵτινες πολλάκις ἐπεχείρησαν, πρὸς τὰ ἄνω φερόμενοι, νὰ ἐξακολουθήσωσι τὴν μάχην. Οἱ δὲ ἱππεῖς τῶν συμμάχων, οἵτινες ἦσαν κατὰ πάντα νικηταί, ἰδόντες ὑποχωρῆσαν τὸ πεζικόν, ἵνα μὴ τῶν ἄλλων ἀποχωρισθῶσιν, ἔσπευσαν καὶ αὐτοὶ ν' ἀνέλθωσιν εἰς τοὺς λόφους. Τοιοῦτον ἄκριτον τέλος ἔλαβεν ἡ μάχη, ἃν καὶ ἡ νίκη ἔκλινε πρὸς τοὺς Μακεδόνας, ἐπειδὴ οἱ μὲν Μακεδόνες ἀπώλεσαν οὐχὶ πλείοστους τῶν 130, οἱ δὲ σύμμαχοι εἶχον περὶ τοὺς 300 νεκρούς, ὧν 200 ἦσαν Ἀθηναῖοι¹.

Τὴν ὑστεραίαν τῆς μάχης ὁ Ἀντίφιλος καὶ Μένων συνεκάλεσαν τοὺς στρατηγοὺς εἰς πολεμικὸν συμβούλιον, ὅπως ἀποφασίσωσιν, ἂν ἔπρεπε νὰ περιμείνωσι τὴν ἐκ τῶν πόλεων ἀποστολὴν στρατευμάτων καί, ἂν λάθωσιν ἱκανὰς ἐπικουρίας, νὰ τολμήσωσι κρίσιμον μάχην, ἢ ἂν ἦτο προτιμότερον νὰ συνάψωσι διαπραγματεύσεις περὶ εἰρήνης. Ὁ στρατὸς τῶν συμμάχων ἦτο ἀκόμη τοσοῦτος, ὥστε ἐδύνατο νὰ διατηρήσῃ τὴν ὀχυρὰν θέσιν, τὴν ὁποίαν κατεῖχε, καὶ ἡ διεξαγωγή δὲ τῆς ἐν Κραννῶνι μάχης εἶχεν ἀποδείξῃ ὅτι, ἂν αἱ δυνάμεις αὐτῶν ἦσαν ὅπως οὖν ἴσαι πρὸς τὰς τῶν Μακεδόνων, θὰ ἐδύνατο ν' ἀντιταχθῶσιν πρὸς αὐτάς· ἐπικουρίαι δὲ ἐδύνατο μετ' οὐ πολὺ νὰ φθάσωσι· καὶ προσηκόντως στρατηγούμενοι, θὰ ἐδύνατο ἐξ ἁπαντος, κεκτημένοι τὸ ἐξάριτον θεσσαλικὸν ἱππικόν, ν' ἀντικρούωσι πᾶσαν ἐπίθεσιν τῶν πολεμίων. Ἀλλ' ἡ μάχη πολλοὺς εἶχεν ἀποθαρρύνῃ, ἢ δὲ ἦττα δὲν ἐφαίνετο ἀπηλλαγμένη ἀμαρτημάτων, καὶ οἱ ἔσχατοι ὀεσμοὶ τῆς ἐνότητος καὶ πειθαρχίας ἐλύθησαν· καὶ τίς ἐδύνατο νὰ βεβαιώσῃ ὅτι αἱ πόλεις, τούτων οὕτως ἐχόντων, θὰ ἔστελλον ἐπικουρίας, καὶ ὅτι οἱ Μακεδόνες δὲν θὰ ἐλάμβανον ὡσαύτως νέας δυνάμεις; τὴν ἐννοίαν ἐφαίνετο ὅτι ἔπρεπε ἀπέναντι τῆς συμμαχίας ὅλων τῶν Ἑλλήνων ν' ἀρκεσθῇ εἰς ὀλίγας παραχωρήσεις. Ὅθεν ἐπέμφθησαν πρέ-

¹) Διοδώρου ΙΗ', 17 Πausανίου Ζ', 10, 5, ὅστις ἐνταῦθα τε καὶ ἐν Α' 8, 4, ὅπως καὶ ὁ Πολύβιος Θ', 29, 2 ἀντὶ Κραννῶνος Λαμῖαν λέγει.

σθεις εἰς τὸ μακεδονικὸν στρατόπεδον, ὅπως ἐν ὀνόματι τῶν συμμάχων πραγματευθῶσι περὶ εἰρήνης. Ὁ στρατηγὸς τῶν Μακεδόνων ἀπεκρίθη¹, ὅτι δὲν δύναται νὰ ἔλθῃ εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς κοινόν, ὅπερ δὲν ἀναγνωρίζει· ἀλλ' ὅσαι πόλεις θέλουσι τὴν εἰρήνην, δύνανται κατ' ἰδίαν νὰ πέμψωσι πρὸς αὐτὸν τὰς προτάσεις των. Τοιαῦται ἀξιώσεις ἐφάνησαν εἰς τοὺς συμμάχους ὑβριστικαὶ ἀπαιτήσεις καὶ αἱ διαπραγματεύσεις διεκόπησαν.

Διὰ τὰ ἑλληνικὰ συμφέροντα ἐπιβλαβεστέρα τῆς ἐν Κραννῶνι μάχης ἦτο αὕτη ἡ ἀποτυχία τῶν διαπραγματεύσεων, καθ' ὃ περιέχουσα τὴν ὁμολογίαν τῆς ἀποθαρρύνσεως καὶ τὴν ἔλλειψιν σταθερᾶς θελήσεως τοῦ νὰ φέρωσιν εἰς πέρας ὅ,τι ἀπαξ ἐπεχείρησαν. Ἡ πρότασις τοῦ Ἀντιπάτρου νὰ διαπραγματευθῇ κατὰ μόνας πρὸς ἐκάστην τῶν πόλεων τῆς συμμαχίας ἐδελέαζεν ἀρκούντως τούτων καὶ ἐκείνων τὰς ἀκοάς, ὥστε νὰ ζητῶσι τὴν ἰδίαν σωτηρίαν ἐπὶ βλάβῃ τῶν κοινῶν συμφερόντων. Πῶς ἦτο πλέον δυνατόν νὰ ἔχωσι πίστιν πρὸς ἀλλήλους; πῶς δὲν ἔμελλον νὰ φοβῶνται οἱ μὲν μὴ προδοθῶσιν, οἱ δὲ μὴ κακοπαθήσωσιν;

Τὰ ἐκ τῶν διαφορῶν πόλεων μέρη τοῦ συμμαχικοῦ στρατοῦ ἦσαν ἔτι μετ' ἀλλήλων συντεταγμένα καὶ κατεῖχον πολὺ ὀχυρὰν θέσιν· ἀλλὰ τὸ φρόνημα τῶν στρατευμάτων καθίστα ἀδύνατον πᾶσαν ἄλλην στρατιωτικὴν κίνησιν. Ἀκώλυτα διήρχοντο πρὸ ταύτης ἡ ἐκείνης τῆς θεσσαλικῆς πόλεως ἀποσπάσματα· ἀβοήθητα δὲ ὑπὸ τῶν συμμάχων ἠναγκάζοντο ἀλλεπάλληλα τὰ φρούρια νὰ παραδίδωνται. Ὅθεν φοβούμενοι μὴ περικυκλωθῶσιν οἱ σύμμαχοι, ἀπεχώρησαν τῆς θέσεώς των· τότε ἀπεστάτησε καὶ ἡ Φάρσαλος² τοῦ ἱπάρχου Μένωνος ἡ πατρίς, καὶ τὸ θεσσαλικὸν ἱππικόν, ἡ κυριωτάτη δύναμις ἐν τῷ συμμαχικῷ στρατῷ, διελύθη· οὕτως ἡ Θεσσαλία ἐγένετο ὑποχείριος εἰς τοὺς Μακεδόνας. Τινὲς τῶν πολιτειῶν τῆς συμμαχίας εἶχον ἤδη ἔλθῃ εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς τὸν Ἀντίπατρον καὶ Κράτερον· θὰ παρεχωρήθησαν δὲ εἰς τοὺς πρώτους προσελθόντας συνθῆκαι δυ-

¹) Ὁ Διόδωρος (III, 17) λέγει ἀπλῶς «οὐδενὶ τρόπῳ κοινὴν σύλλυσιν ποιήσεσθαι».

²) Ψευδοπλουτάρχου ἐν Βίοις τῶν Γ'. Ρητ. σ. 896.

νάμεναι νὰ σαγηνεύσωσι τοὺς ἀμφιβόλως ἔτι διακειμένους¹. Καὶ αἱ Ἀθηναῖαι ἐφάνησαν πρόθυμοι πρὸς τὴν εἰρήνην. Ὁ Ἀντίπατρος ἐζήτησε τὴν παράδοσιν τῶν ῥητόρων τῶν ἐναντίων τῶν Μακεδόνων· ἄλλως, ἔλεγε, θὰ ἐπέλθῃ, καὶ διὰ τῆς βίας τῶν ὅπλων θὰ δώσῃ τέλος εἰς τὰ πράγματα· ἔνεκα τούτου διελύθησαν αἱ διαπραγματεύσεις². Προθυμότερον διὰ τοῦτο ἔσπευσαν αἱ ἄλλαι πόλεις· ἐντὸς ὀλίγων δ' ἐβδομάδων ἡ ἐλληνικὴ συμμαχία ἦτο παντελῶς διαλελυμένη³. Μόνον οἱ Ἀθηναῖοι καὶ Αἰτωλοὶ ἦσαν ἔτι μετ' ἀλλήλων, γνωρίζοντες ὅτι δι' αὐτοὺς οὐδεὶς συμβιβασμὸς πρὸς τοὺς Μακεδόνας ἦτο δυνατός, καὶ ὅτι οὐδὲν ἄλλο εἰς αὐτοὺς ὑπελείπετο εἰ μὴ τελεία ὑποταγὴ ἢ μέχρις ἐσχάτων ἀγών.

Τὰ ἀττικὰ στρατεύματα ἐπανῆλθον οἰκαδε· ἐνταῦθα δὲ ἐβουλεύοντο περὶ τῆς ἐξακολουθήσεως τοῦ πολέμου. Ἀλλ' ὅτε ὁ μακεδονικὸς στρατὸς ἐκ Θεσσαλίας ἀναζεύξας διῆλθεν ἀκωλύτως τὰς Θερμοπύλας, ὅτε εἰσέβαλεν εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ ἐστρατοπέδευσε παρὰ τὴν Καδμείαν, τὸ θάρρος τῶν πολιτῶν ἐξέλιπεν. Ἐτράπησαν πρὸς τὸν Δημάδην, ἀξιοῦντες νὰ πεμφθῇ πρεσβευτὴς πρὸς τὸν Ἀντίπατρον, ἀλλ' ἐκεῖνος δὲν ἀνῆλθεν εἰς τὸ βῆμα, λέγων ὅτι ἔνεκα τῶν παρανομιῶν τοῦ δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ὁμιλῇ πρὸς τὸν

¹) Τὰς συνθήκας ταύτας ἀγνοοῦμεν· εἴαν κατόπιν μετὰ τινα ἔτη μνημονεύονται αἱ ὑπὸ τοῦ Ἀντιπάτρου κατασταθεῖσαι ὀλιγαρχικαὶ ἀρχαὶ καὶ ἡ καταλύσις τῶν δημοκρατικῶν αὐτονομιῶν (*Διοδώρου* I Η', 69), βεβαίως αἱ βάσεις τούτων, καὶ ἰδίως ἡ τῆς καταλύσεως τῆς ἀχαλινώτου δημοκρατίας, ἐτέθησαν ἀπὸ τοῦδε, συναινούσης φαρτρίας τινὸς ἐν ταῖς πόλεσιν (ἴδ. κατωτ.).

²) *Ψευδοπλουτάρχου* ἑ. ἀ. Ἐπειδὴ τῶν ῥητόρων ἡ παράδοσις τότε ἀκόμη ἀπεκρούετο, αἱ διαπραγματεύσεις θὰ διεξήγοντο, ἐν Θεσσαλίᾳ ἔτι διατρίβοντος τοῦ Ἀντιπάτρου. Ὁ *Σουῖδας* (ἐν λ. Δημοσθένους καὶ Ἀντιπάτρου) λέγει ὅτι ἐζητήθησαν «οἱ δέκα ῥήτορες». Ἀμφίβολον ἂν καὶ τώρα πάλιν, ὡς ἐπὶ Ἀλεξάνδρου, ὑπῆρχον πρὸς ζητήσιν ἀκριδῶς δέκα ῥήτορες. Ὁ παρὰ Σουῖδα κατάλογος τῶν ὀνομάτων συμφωνεῖ σχεδὸν ἀκριδῶς πρὸς τὸν (παρ' *Ἀῤῥιανῶ* Α' 10) τῶν ἐν ἔτει 335 ζητηθέντων, καὶ περιέχει ἄνδρας οὐδὲ ζῶντας πλέον τοῦ 322, οἷον τὸν Ἐφιάλτην Χαρίδημον καὶ Λυκούργον. Κατὰ τῆς παραδόσεως τῶν ῥητόρων ἀνέβη τότε ὅπως ὁμιλήσῃ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Δημοσθένους Δημογάρης, φορῶν τὸ ξίφος. (*Ψευδοπλουτάρχου* Βίους τῶν Ι' Ρητ. σ' 847).

³) *Διοδώρου* III' 18. «ἐμπεσούσης ὁρμῆς εἰς τὰς πόλεις ἰδίᾳ πορίζεσθαι τὴν σωτηρίαν, ταχὺ πᾶσαι τῆς εἰρήνης ἔτυχον... διὰ ταύτης τῆς σωτηρίας διαλύσας τὸ σύστημα τῶν Ἑλλήνων κτλ.»

δημον¹. Διὸ εὐθὺς κατηργήθη ἡ ἐπιβεβλημένη εἰς αὐτὸν ἀτιμία, καὶ τότε συνεβούλευσε νὰ πέμψωσι πρὸς τὸν Ἀντίπατρον καὶ Κράτερον πρέσβεις αὐτοκράτορας (πληρεξουσίου). Δὲν ὑπελείπετο μὲν βεβαίως ἄλλο· ἀλλ' ἵνα μὴ ἀναθέσωσι τὰ πάντα εἰς ἓνα μόνον, ἐξέλεξαν συμπρεσβευτὴν καὶ τὸν γηραιὸν Φωκίωνα, εἰς τὴν χρηστότητα τοῦ ὁποίου ἦσαν βέβαιοι ὅτι ἐδύναντο νὰ ἐμπιστευθῶσιν. Ἀμφότεροι ἔσπευσαν εἰς τὸ ἐν Θήβαις στρατόπεδον².

Μετὰ τὴν ἑναρξιν τῶν διαπραγματεύσεων πρώτη παράκλησις τοῦ Φωκίωνος ἦτο νὰ μὴ προχωρήσῃ ὁ μακεδονικὸς στρατός, ἀλλ' ὁ Ἀντίπατρος νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην κατὰ χώραν. Ὁ Κράτερος κατέδειξε τὸ ἄδικον τῆς αἰτήσεως, εἰπὼν ὅτι ὁ στρατὸς τῶρα στρατοπεδεύει ἐν τῇ χώρᾳ τῶν πιστῶν συμμάχων, οἵτινες εἶνε ἀρκούντως βεβαρημένοι ὑπὸ τοῦ πολέμου· εἶνε δὲ δίκαιον νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν χώραν τῶν ἡττημένων. Ὁ δὲ Ἀντίπατρος λαβὼν αὐτοῦ φιλικῶς τὴν χεῖρα «Δοτέον, εἶπε, Φωκίωνι ταύτην τὴν χάριν». Ὅτε δὲ ὁ Φωκίων ὠμίλησε περὶ τῶν ἔρων, ὅφ' οὗς οἱ Ἀθηναῖοι θὰ ἐδέχοντο τὴν εἰρήνην, ὁ Ἀντίπατρος ἀπεκρίθη ὅτι, αὐτοῦ πολιορκουμένου ἐν Λαμίᾳ, ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων ἀπήτησε νὰ παραδοθῇ ἄνευ ἔρων· οὕτω καὶ αὐτὸς τῶρα ἀπαιτεῖ νὰ συναινέσωσιν εἰς πᾶν ὅ,τι ἤθελε κρίνῃ ἄξιον νὰ διατάξῃ περὶ αὐτῶν.

Ἐπανελθόντες οἱ πρέσβεις ἀπήγγειλαν ταῦτα. Θὰ ἐδύναντο μὲν οἱ Ἀθηναῖοι νὰ ἀμύνωνται ἀπὸ τῶν τειχῶν, θὰ ἐδύναντο ὡς ἐπὶ Θεμιστοκλέους νὰ καταφύγωσιν εἰς τὴν Σαλαμῖνα· ἀλλ' ὁ ἀπτικὸς στόλος οἷς εἶχεν ἡττηθῇ, οὐδεμία δὲ βοήθειά ἐλπίς ὑπῆρχεν. Ὁ Δημοσθένης, ὁ Ὑπερίδης, Ἀριστόνικος ὁ Μαραθώνιος καὶ Ἱμεραῖος ὁ Φαληρεὺς³, οἱ ἡγήται τῆς ἀντιμακεδονικῆς φατρίας, ἔσπευ-

¹) Τὴν χαίρεκακον ἀρνησιν ἀναφέρει ὁ Διόδωρος (ΙΗ', 18.).

²) Διοδώρου ΙΗ', 18. Πλουτάρχου Φωκ. ΚΓ'. *Αἰθιανῶν παρὰ Φωτίῳ 69, 6, §. 12. Πανσανίου Ζ', 10. Κορνηλίῳ Νέπωτος Ρhoc. 2.

³) Ὁ Ἱμεραῖος εἶνε ἀδελφὸς τοῦ Δημητρίου τοῦ Φαληρεῖος, καὶ αὐτοῦ συμπρεσβεύοντος. (Πλουτάρχου Δημωσθ. ΚΗ', *Αθηναίου ΙΒ', 542).

σαν νὰ φύγωσι, πρὶν ὃ δῆμος παραδώσῃ αὐτούς. Καὶ πάλιν ἐξεπέμφθησαν πρέσβεις εἰς τὰς Θήβας, ἐν οἷς πλὴν τοῦ Φωκίωνος καὶ Δημάδου ἦτο καὶ ὁ γηραιὸς Ξενοκράτης ὁ Καλχηδόνιος, ὁ τότε προιστάμενος τῆς Ἀκαδημείας. Ἄν καὶ μὴ Ἀθηναῖος πολίτης, συνεξεπέμφθη, ἐπειδὴ ἦτο εἰς τῶν ὀνομαστοτάτων ἀνδρῶν τῶν χρόνων ἐκείνων, καὶ ἤλπιζον ὅτι θὰ εἰσηκούετο, συνηγορῶν παρὰ τῷ στρατηγῷ καὶ τῷ προστάτῃ τῆς βασιλείας, οἵτινες ἐτίμων αὐτόν¹.

Ὅτε εἰσῆλθον πρὸς αὐτὸν οἱ πρέσβεις, ὁ Ἀντίπατρος τοὺς μὲν ἄλλους φιλικῶς ὑπεδέχθη καὶ ἐδεξιώθη, τὸν δὲ φιλόσοφον, ὡς λέγουσιν, ὄχι· διὸ λέγεται ὅτι ἐκεῖνος εἶπε «ὡς Ἀντίπατρος καλῶς ποιεῖ αὐτὸν μόνον αἰσχυρόμενος ἐφ' οἷς ἀγνωμονεῖν μέλλει πρὸς τὴν πόλιν». Ὅτε δὲ ὁ Ξενοκράτης ἤρχισε νὰ ὁμιλῇ, δυσκολαίνων ὁ Ἀντίπατρος καὶ ἀντικρούων ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ σιωπήσῃ². Ἐὰν τὸ πρᾶγμα τῷ ὄντι οὕτως ἔγεινεν, ἴσως ὁ Ἀντίπατρος δὲν ἔκρινε τὸν ἐν Ἀθήναις μέτοικον ἄξιον νὰ μετάσχη τῆς ὁμιλίας. Ἄλλῃ ὁμως παράδοσις λέγει σχεδὸν τὸ ἐναντίον, ὅτι ὁ Μακεδὼν στρατηγὸς οὐ μόνον μετὰ πάσης φιλοφροσύνης ὑπεδέχθη τὸν φιλόσοφον, ἀλλὰ κατὰ παράκλησιν αὐτοῦ καὶ πολλοὺς τῶν αἰχμαλώτων ἠλευθέρωσεν³. Ἴσως ἦτο ὀρθὸν τὸ ὑπὸ τοῦ Φωκίωνος ῥηθέν, ὅτι ἐπειδὴ ἡ πόλις παρεδόθη καθ' ὁλοκληρίαν εἰς τὸν νικητὴν, καλὸν ἦτο νὰ ἐνθυμηθῇ τὴν ἀρχαίαν εὐκλειαν τῶν Ἀθηναίων καὶ τὴν πρὸς αὐτοὺς ἐπιείκειαν τοῦ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου. Ἀλλὰ διάφοροι ἦσαν αἱ σκέψεις αἱ καθοδηγοῦσαι τὸν Ἀντίπατρον. Εἶνε ἔτοιμος, εἶπε, νὰ συνομολογήσῃ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους εἰρήνην καὶ συμμαχίαν, ἐὰν παραδώσωσιν εἰς αὐτὸν τὸν Δημοσθένη, τὸν Ὑπερεΐδην καὶ τοὺς ἐταίρους αὐτῶν. Μετὰ ἡρεμωτέραν δὲ σκέψιν τῶν πραγμάτων ἀπή-

¹) Πλουτάρχου Φωκ. ΚΖ'. Μετέπειτα διέκειτο φιλικώτατα πρὸς τὸν Πολυσπέρχοντα (Πλουτάρχου Περὶ δυσωπίας 11) περὶ τῆς πολλαχῶς ἐξηγουμένης σχέσεως αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἀριστοτέλην ὃς Stahr Aristoteles II, σ, 258 ἐξ.

²) Πλουτάρχου Φωκ. ε. α.

³) Διογένης Λαερτίου Δ', 9.

τησε νὰ παραδώσωσιν εἰς αὐτὸν πᾶσαν τὴν ἐπὶ τῆς πόλεως ἐξουσίαν καὶ τὴν λοιπὴν περὶ αὐτῆς πρόνοιαν¹. Θὰ ἐξέφρασε δὲ τὴν πρόθεσιν καὶ τὸ πολίτευμα νὰ μεταβάλῃ οὕτως, ὥστε νὰ εἶνε τέλος δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ ἀσφαλὲς τις πρὸς αὐτὴν σχέσις, ὡσαύτως δὲ καὶ ὅτι πρὸς περισσοτέραν ἀσφάλειαν θὰ καταστήσῃ φρουρὰν εἰς τὴν Μουνιχίαν, καὶ θὰ διατηρήσῃ αὐτὴν ἐφ' ὅσον εἶνε ἀνάγκη· καὶ πολεμικὴν δὲ ἀποζημιώσιν καὶ πρόστιμον ἀπήτησε. Περὶ τῆς κτήσεως τῆς Σάμου, ἣτις ἀκόμη κατείχετο ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων κληρούχων, ἔμελλε ν' ἀποφασισθῇ ἐν Βαβυλῶνι. Ὁ Φωκίων παρεκάλει νὰ διαγράψῃ τὸν περὶ μακεδονικῆς φρουρᾶς ὅρον. Ἐρωτηθεὶς δέ, ἂν αὐτὸς ἐγγυᾶται περὶ τῶν Ἀθηναίων ὅτι θὰ ἐμμένωσιν εἰς τὴν εἰρήνην καὶ δὲν θὰ πολυπραγμονήσωσιν, ἐσιώπησεν ὁ Φωκίων³, καὶ τὸ πρᾶγμα ἔμεινεν ὅπως εἶχεν ἀπαιτήσῃ ὁ Ἀντίπατρος, ὅστις εἶπεν ὅτι εὐχαρίστως θὰ παρεχώρῃ τὰ πάντα εἰς τὸν Φωκίωνα πλὴν ἐκείνου, τὸ ὅποιον θ' ἀπέβαινεν εἰς βλάβην ἀμφοτέρων. Οἱ λοιποὶ πρέσβεις ἀπεδέχθησαν τοὺς ὅρους, ἰδίως ὁ Δημάδης, ὅστις εἶχεν ὑποκινήσῃ τὴν ἰδέαν τῆς φρουρᾶς². Οὕτως ἀρχομένου Σεπτεμβρίου συνωμολογήθη μεταξὺ Μακεδόνων καὶ Ἀθηναίων εἰρήνη, ἣτις καθ' ἃ εἶπεν, ὡς λέγουσιν, ὁ Ξενοκράτης, ἦτο ὡς μὲν πρὸς δούλους λίαν ἐπιεικής, ὡς δὲ πρὸς ἐλευθέρους λίαν βαρεῖα⁴.

¹) Ὁ Διόδωρος III', 18) ἐκφράζεται ὡς ἐξῆς: «ὁ δὲ δῆμος οὐκ ὦν ἀξιόμαχος ἡναγκάσθη τὴν ἐπιτροπὴν καὶ τὴν ἐξουσίαν πᾶσαν Ἀντιπάτρῳ δοῦναι περὶ τῆς πόλεως».

²) Ἐπειδὴ ὁ Φωκίων ἐσιώπησεν, ὁ λόγος ἐνός τῶν παρόντων «ἐὰν δὲ οὗτος φλυαρή, σὺ πιστεύσεις καὶ οὐ πράξεις ἃ διέγνωνας;» δὲν εἶνε ἀνάλογος πρὸς τὴν περίστασιν. Ἀποδίδεται εἰς τὸν Ἀθηναῖον Καλλιμέδοντα, ὅστις ἦτο εἷς τῶν περὶ τὸν Ἀντίπατρον. Ὁ δὲ Κορνήλιος (Phoc. 2) λέγει ὅτι κατὰ συμβουλήν τοῦ Φωκίωνος καὶ Δημάδου ἐφυγαδεύθη ὁ Δημοσθένης καὶ οἱ φίλοι αὐτοῦ, οἱ ὅπερ τόσον μᾶλλον δὲν συνεχώρησαν τὸν Φωκίωνα, καθ' ὅσον ἦτο πάντοτε πιστὸς φίλος του. Ἀλλὰ πολιτικὸς τοῦλάχιστον ὄχι.

³) Ὁ Πανσανίας (Z', 10) λέγει: «Ἀντίπατρος μὲν, ἅτε διαδῆναι ποιούμενος σπουδὴν πρὸς τὸν ἐν τῇ Ἀσίᾳ πόλεμον, ἐβουλεύετο εἰρήνην ἐν τάχει συντίθεσθαι, καὶ οἱ διέφερον οὐδὲν εἰ Ἀθήνας τε ἐλευθέραν καὶ τὴν πᾶσαν Ἑλλάδα ἀφήσει. Δημάδης δὲ καὶ ὅσον προδοτῶν Ἀθήνησιν ἄλλο ἦν, ἀναπειθουσιν Ἀντίπατρον μηδὲν ἐς Ἑλλήνας φρονῆσαι φιλόανθρωπον, ἐκφουδῆσαντες δὲ Ἀθηναίων τὸν δῆμον ἐς τε Ἀθήνας καὶ πόλεων τῶν ἄλλων τὰς πολλὰς ἐγένοντο αἷτιοι Μακεδόνων εἰσαχθῆναι φρουρᾶς.»

⁴) Πλουτάρχου Φωκ. ΚΖ'. Κατὰ τὸν Ψευδοπλούταρχον ἐν Βίοις Γ' Ῥητ. σ. 847 ὑπῆρχεν ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις παρὰ τὴν εἰσοδὸν τοῦ πρυτανείου ἀνδριᾶς τοῦ Δη-

Ἦτο 19 Σεπτεμβρίου τοῦ 322¹⁾, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἤγον τὴν ἑκτὴν ἡμέραν τῶν Ἑλευσινίων, τὴν καθιερωμένην εἰς τὸν Ἰαχχον. Ἡ πομπὴ τῶν μυστῶν, ἡγουμένου τοῦ δαδούχου ἐστεφανωμένου, ἐφέρετο διὰ τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ πρὸς τὸ Θριάσιον πεδῖον καὶ τὴν Ἑλευσῖνα, ὅτε εἶδον τὰ μακεδονικὰ στρατεύματα, τὰ προσταχθέντα εἰς φρουρήσιν τῆς Μουνιχίας, χωροῦντα διὰ τοῦ πεδίου. Εἰς τῶν συγχρόνων ἱστορικῶν, ἀφηγούμενος τὸ γεγονός τοῦτο, ἐπισυνάπτει σειρὰν λυπηρῶν παρατηρήσεων: ὅτι ἡ βαρεῖα συμφορὰ τῆς πόλεως, ὡς ἐὰν ἔμελλε νὰ προσλάβῃ πικροτέραν ὁδύνην, συνέπεσεν ἀκριβῶς πρὸς ταύτην τὴν πομπήν· ὅτι ἐνεθυμήθησαν τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν, ἥτις ἀκριβῶς κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν συνεκροτήθη· ὅτι τότε μὲν φῶς ἐξελάμψε μέγα ἐκ τῆς Ἑλευσῖνος, ἤχος δὲ καὶ φωνὴ ἐπλήρωσαν τὸν ἀέρα, καὶ διὰ τούτων ἐφάνέρωσαν οἱ θεοὶ τὴν παρουσίαν καὶ βοήθειαν αὐτῶν· νῦν δὲ ἐπέκλωσαν οἱ θεοὶ κατὰ τὴν αὐτὴν ἑορτὴν τὴν βαθυτάτην ταπείνωσιν τῆς ἐνδόξου πόλεως, νῦν ἐξεπληρώθη καὶ ὁ ἐκ Δωδώνης χρησμὸς «τὰ ἀκρωτήρια τῆς Ἀρτέμιδος—δηλονότι τὸν λόφον τῆς Μουνιχίας Ἀρτέμιδος—φυλάσσειν, ὅπως μὴ ἄλλοι λάβωσιν»²⁾).

Ἐν τούτοις ἡ μακεδονικὴ φρουρὰ κατέλαβε τὴν Μουνιχίαν· κατόπιν δ' ἐπῆλθον αἱ ἄλλαι διατάξεις. Ἐν πρώτοις μετεβλήθη τὸ πολίτευμα τῶν Ἀθηναίων· τοῦ λοιποῦ μόνον οἱ ἔχοντες περιουσίαν ὑπὲρ τὰς 2000 δραχμὰς ἔπρεπε νὰ θεωρῶν-

μογράφους τοῦ ἀνέσιου τοῦ Δημοσθένους, φοροῦντος τὸ ξίφος, ὅπως λέγεται ὅτι ἐδημηγόρησεν, ὅτε Ἀντίπατρος ἀπήτησε τὴν παράδοσιν τῶν βητόρων. Εἶνε πλεον ἢ ἀμφίβολον, ἂν καὶ νῦν ἐδύνατο νὰ γείνη συζήτησις περὶ τούτου, ἂν ἔπρεπε ν' ἀποδεχθῶσιν εἰρήνην, εἰς ἣν εἶχον συναινέσῃ οἱ ἐκπεμφθέντες πληρεξούσιοι πρέσβεις. Οἱ ῥήτορες εἶχον ἤδη φύγῃ· ἄλλως θὰ παρεδίδοντο ἐξ ἀνάγκης. [Ἰδ. ἀνωτέρω σ. 77].

1) **Πλουτάρχου** Δημοσθ. ΚΗ', Φωκ. ΚΗ'. Ἡ ἡμέρα εἶνε ἡ 20 Βοηδρομιῶνος ἐπὶ ἀρχόντος Φίλοκλέους (Ὀλυμπ. 114, 3).

2) **Πλουτάρχου** Φωκ. ΚΗ', βεβαίως κατὰ τὸν Δοῦριν. Ὁ δὲ **Πανσανίας** (Α', 25, β) «φρουρὰ τε Μακεδόνων εἰσῆλθεν Ἀθηναίους, οἱ Μουνιχίαν, ὕστερον δὲ καὶ Πειραιᾶ καὶ τεῖχῃ μακρὰ ἔσχον.» Φρουρίον ἐπὶ τοῦ λόφου τῆς Μουνιχίας φαίνεται ὅτι πρῶτοι οἱ Μακεδόνες ἐκτίσαν.

ται πολῖται· ἡ διάταξις αὕτη ἦτο, εἰμὴ τι ἄλλο, συνετὴ ἅμα καὶ σκληρά· διότι μέχρι μὲν τοῦδε κατὰ τὴν ἐν ἔτει 378 γενομένην ἐκτίμησιν οἱ ἔχοντες περιουσίαν ὑπὲρ τὰς 2500 δραχμὰς ὑπεχρεοῦντο μόνοι νὰ φέρωσι πάντα τὰ δημόσια βάρη, ἐν ᾧ οἱ ὀλιγώτερα κεκτημένοι, οἱ ἀποτελοῦντες τὴν πλειονοψηφίαν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, οὐ μόνον ἄνευ φειδοῦς τινος τῶν χρημάτων τῶν εὐπόρων καὶ τῆς πόλεως περὶ τῶν δημοσίων ἐψήφισον, ἀλλὰ προσέτι καὶ τὴν ἰδίαν αὐτῶν ψῆφον ἐν τε τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τοῖς δικαστηρίοις ἐπώλουν ἢ πάντοτε ἦσαν ἐπιρρεπεῖς πρὸς νομοθετήματα τὸ ἑαυτῶν συμφέρον καὶ τὰ ἑαυτῶν πάθη θεραπεύοντα. Πρὸς καταστολὴν τῆς δημοκρατικῆς ταύτης ἀκολασίας καὶ ἐφαρμογὴν πολιτεύματος ἐπαγγελλομένου μόνιμον κατὰστασιν ἦτο ἀνάγκη νὰ περιορισθῇ τὸ δικαίωμα τοῦ πολίτου εἰς ἐκείνους, τῶν ὁποίων ἡ περιουσία παρεῖχε τινα ἐγγύησιν· διότι ἔπρεπε νὰ ὑποθεθῇ ὅτι ὁ ἐν καιρῷ πολέμου ὑποκείμενος εἰς εἰσφοράς, λειτουργίας καὶ τὰ τοιαῦτα θὰ ἠγωνίζετο νὰ διατηρῇ τὴν εἰρήνην. Ἐκρίθη λοιπὸν ἀναγκαῖον, ἐπειδὴ ἡ εὐπορία τῆς Ἀττικῆς ἀπὸ τῆς ἐκτιμήσεως τοῦ 378 εἶχε καταπέσει, τὸ κατώτατον τίμημα νὰ ἐλαττωθῇ κατὰ τὸ πεμπτημόριον¹. Καὶ ὅμως ὑπὲρ τοὺς ἡμίσεις τῶν πολιτῶν εὐρέθησαν ἔχοντες ὀλιγώτερα τοῦ τιμήματος τούτου, καὶ ἀπώλεσαν τὰ δικαιώματα τοῦ ἐπιτίμου πολίτου, ἀποκλεισθέντες τῶν τε δικαστηρίων καὶ τῆς ἐκκλησίας. Συναπώλεσαν δὲ καὶ μέρος τῶν πρὸς τὸν ζῆν μέσων, τὸν μισθὸν τὸν δικαστικόν, τὸν ἐκκλησιαστικόν, τὰ θεωρικὰ κ.τ.λ. Ἐὰν λοιπὸν ἀφίνοντο ἐλεύθεροι νὰ μένωσιν ἐν τῇ χώρᾳ, ὡς ἦσαν χαλεπαίνοντες καὶ ἐξωργισμένοι, θὰ ἀπετέλουν κίνδυνον τῆς ἐσωτερικῆς ἡσυχίας, ὃν καὶ αὕτη ἡ μακεδονικὴ φρουρὰ ἐπὶ τέλους δὲν θὰ ἐδύνατο ν' ἀποσοβῇ.

¹) Ὁ Bo ckh (Staatshaushaltung d. Ath I², σ. 635) περιλαμβάνειν εἰς τὰς 2000 ταύτας δραχμὰς (κατὰ τὸν Διόδωρον III', 18 «τοὺς κεκτημένους πλείω δραχμῶν δισχιλίων») πάντα τὰ ὑπάρχοντα κινητὰ τε καὶ ἀκίνητα. Τὴν ἐν τῷ κειμένῳ ἑξενεχθεῖσαν γνώμην ἀπεδέχθη καὶ ὁ Bergk (ἐν τοῖς Jahrbücher der Philologie 65, σ. 397).

Ὅθεν οἱ Μακεδόνες προέτειναν εἰς αὐτοὺς ἀποίκησιν εἰς τὴν Θράκην, καὶ πολλαὶ χιλιάδες, λέγουσι, δεχθέντες τὴν πρότασιν, ἀπέπλευσαν ἐκεῖσε. Τοῦ λοιποῦ τὸ σύνολον τῶν πολιτῶν ἦσαν περίπου 9000. Καὶ διετήρησαν μὲν τοὺς πατρίους νόμους, αἱ δὲ ἰδιοκτησίαι τῶν πολιτῶν οὐδὲν ἔπαθον¹, ἀλλ' ἡ παλαιὰ κυριαρχία τῆς πόλεως ἐμηδενίσθη· ὅ,τι δ' ὑπελείφθη ἦτο μόνον ἡ κοινοτικὴ αὐτοδιοίκησις². Ἐκ τῶν ἐξωτερικῶν κτήσεων ἀπώλεσε μετὰ βεβαιότητος τὴν Ἰμβρον καὶ τὸν Ὠρωπόν· ἡ Ἀῆμνος παρέμεινεν «τοῖς ἐν Ἀῆμνι Ἀθηναίοις»³. Περὶ τῆς Σάμου ἀπεφάσισεν ὁ ἐπιμελητὴς τοῦ κράτους Περδίκκας ἐν ὀνόματι τῶν βασιλέων, ὅτι ἡ πολιτεία αὕτη, ἡ διὰ κληρούχων ἀπὸ τεσσαράκοντα ἐτῶν ἤδη κατεχομένη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ἔμελλε ν' ἀποκατασταθῇ⁴.

¹) Διοδώρου ΙΗ', 18 — ὡς γνῶμη τοῦ Ἰερωνύμου εἶνε σπουδαία — «φιλανθρώπως αὐτοῖς προσερχθεὶς συνεχώρησεν ἔχειν τὴν τε πόλιν καὶ τὰς κτήσεις καὶ τὰλλα πάντα», διότι κατὰ τὸ δίκαιον τοῦ πολέμου ὑπέκειντο εἰς τὴν ἀποστέρησιν πάντων. Ἡ παρὰ Πλουτάρχῳ (Φωκ. ΚΗ') ἔκφρασις ἀποψφισθέντων πρὸς δῆλῳσιν τῶν ὑπὸ τῆς μεταβύθιμειας τοῦ πολιτεύματος στερηθέντων τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων, σημαίνει πιθανῶς ὅτι πρὸς διάκρισιν αὐτῶν ἐφήρμοσαν τὴν λεγομένην διαψήφισιν. Ὅτι οἱ παρὰ Διοδώρῳ ἀριθμοὶ (22, 000 οἱ εἰς Θράκην ἀποικισθέντες, 9000 οἱ ἐναπολειφθέντες) εἶνε ἡμαρτημένοι, πολλάκις ἀπεδείχθη. Ἡ πιθανὴ ἀναλογία εἶνε ὅτι οἱ μὲν πρῶτοι ἦσαν 12,000 (ὅσους ῥητῶς λέγει ὁ Πλούταρχος (Φωκ. ΚΗ'), οἱ δὲ δεύτεροι 9000, καθ' ἃ παρατηροῦσιν οἱ ἐρμηνευταὶ τοῦ Διοδώρου, (προβλ. Böckh Staatshaush. I², σ. 692.) Ῥητῶς λέγει ὁ Διόδωρος «πάντες δὲ τὰς οὐσίας εἰάθησαν ἔχειν ἀναφαιρέτους». Ὅτι λοιπὸν 12,000 ἠναγκάσθησαν νὰ καταλίπωσι τὸ πάτριον ἔδαφος καὶ νὰ περιφέρωνται ὡς ἐπάται ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα ἢ νὰ «ἐξορισθῶσιν» εἰς τὴν Θράκην (κατὰ τὸν G. auert ἔ. ἀ. σ. 283) δὲν εἶνε ἀληθές· «αὐτοῖς βουλομένοις» (κατὰ τὸν Διόδωρον) παρεχωρήθη ἡ ἐν Θράκῃ ἐγκατάστασις. Ῥητῶς δὲ λέγει ὁ Πλούταρχος (Φωκ. ἔ. ἀ.) ὅτι ἐκ τῶν 12,000 τινὲς παρέμειναν, ἄλλοι δὲ ἀπῆλθον εἰς τὴν Θράκην. Τὴν δὲ Θράκην ὥρισαν εἰς αὐτοὺς ὁ Κράτερος καὶ Ἀντίπατρος εἴτε συνηγορήσαντες μετὰ τοῦ σατράπου αὐτῆς Λυσιστάχου εἴτε δυνάμει τῆς ἰδίας αὐτῶν μέχρι τῆς Θράκης ἐκτεινομένης ἀνωτέρας δικαιοδοσίας.

²) Σουΐδας ἐν λ. Ἀντίπατρος «κατέλυσε τὰ δικαστήρια καὶ τοὺς ῥητορικοὺς ἀγῶνας» καὶ ὁ Πανσανίας Ζ', 10 λέγει ῥητῶς «Μακεδόσιν ἐδουλώθησαν». Πρβλ. Πολυβίου Θ', 29, 2.

³) Τοῦτο φαίνεται ὅτι ἐξάγεται ἐξ ἐπιγραφῆς ἐν Corpus Inscript. Atticar. n° 268.

⁴) Διοδώρου ΙΗ', 18. Διογένης Λαερτίου Ι', 1. Ὅτι τὸ ὑπὸ τοῦ Διοδώρου λεγόμενον, ὅτι οἱ Σάμιοι μετὰ 48 ἐτῶν φυγὴν ἐπανήλθον, δὲν εἶνε ἀκριβές, ὑπὸ πολλῶν ἤδη παρετηρήθη. πρβλ. Böckh Staatshaush. I, σ. 560. Ἀλλ' ἡ παροιμία Ἀττικὸς πάροι-

Ὡς ἓνα τῶν κυριωτάτων ὄρων τῆς εἰρήνης ἔθεσεν ὁ Ἀντίπατρος τὴν παράδοσιν τῶν ῥητόρων, οἵτινες, προσεγγιζόντων τῶν Μακεδόνων, εἶχον φύγην. Καὶ προσεκλήθησαν μὲν ὑπὸ τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν προσῆλθον, κατὰ πρότασιν τοῦ Δημάδου κατεδικάσθησαν ἐρήμην εἰς θάνατον. Ὁ δ' Ἀντίπατρος ἀνέλαβε τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεως. Τότε ἀκριβῶς μετέβαινεν ἀπὸ τῶν Θηβῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον, πανταχοῦ μεταβάλλων τὰ δημοκρατικὰ πολιτεύματα κατὰ τὸ ἐν Ἀθήναις, πανταχοῦ ἐν πομπαῖς προὔπαντῶμενος, χρυσοῖς στεφάνοις καὶ ἄλλαις δωρεαῖς τιμώμενος, καὶ πανταχοῦ ἐξυμνούμενος ὡς ἀληθοῦς τῆς τάξεως θεμελιωτῆς ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς χώραις. Ἐξέπεμψε δὲ μετὰ δορυφόρων Ἀρχίαν τινὰ Θούριον, πρῶην ὑποκριτὴν, διατάξας νὰ κομίσωσι πρὸς αὐτὸν τοὺς φυγάδας ζῶντας ἢ νεκρούς. Οὗτος ἔσπευσεν εἰς τὴν Αἰγιναν, ὅπου εὔρεν ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Αἰακοῦ τὸν Ὑπερείδην, Ἱμεραῖον, Ἀριστόνικον καὶ Εὐκράτην, ἀποσπᾶσας δὲ αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ βωμοῦ, ἔπεμψεν εἰς τὰς Κλεωνάς, ὅπου διέτριβεν ὁ Ἀντίπατρος. Ἐνταῦθα δὲ βασανισθέντες ἐφρονεύθησαν¹.

Ὁ Δημοσθένης, πρὶν ἔλθῃ ὁ Ἀρχίας εἰς τὴν Αἰγιναν, κατέ-

κος ἐπιτρέπει ἔρμηνε' ἄν. δικαιούσαν τὰ 43 ἔτη, καθ' ἃ παρετήρησεν ὁ Vischer Rhein. Mus. XXII, σ. 321). Οὗτος ἀμφιβάλλει ἂν ἡ ἀπόφασις τοῦ Περδίκκου ἐτελεσθῇ τοῦλάχιστον τῷ 302 ἢ νῆσας ἦτο ἐλευθέρᾳ. πρβ. Corpus Inscript. Graec. II, n° 2254, 1. Δυσκόλως δύναται ἡ τυραννὶς τοῦ Δουρίδος τοῦ ἱστορικοῦ νὰ ταχθῇ κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Westermann (Pauly Realencycl. ἐν λ. Duris) εἰς τοὺς χρόνους μεταξὺ τοῦ 319 καὶ 281. Ὁ Δούρις ἦτο μαθητὴς τοῦ Θεοφράστου, ἅρα ἐν Ἀθήναις μεταξὺ 322 καὶ 281. Ὅτι δὲ τῷ 308 διέτριβεν ἐνταῦθα, ξέγεται, ὡς νομίζει ὁ Haake (de Duride Samio 1874) ἐκ τοῦ Διοδώρου Κ', 40, δ. ἐ. ἐκ διηγήσεώς τινος περὶ τοῦ Ὁφέλλα ἐκ τοῦ Δουρίδος πηγαζούσης. ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶνε ἀναντιρρόητον. Ὁ Δούρις δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ εἶδεν ἰδίως ὀφθαλμοῖς δσα διηγείται.

¹) Πλούταρχος Δημοσθ. ΚΗ'. Κατ' ἄλλους ἐν Κορίνθῳ (Ψευδοπλουτάρχου Βίος Ι' Ῥητόρ. σ. 849). Ἄν ὁ Ὑπερείδης αὐτὸς διέφαγε τὴν γλῶσσαν του, ἢ ἂν ἐξεκόπη αὐτὴν, ἢ ἂν οὐδέτερον τούτων εἶνε ἀληθές, δὲν ξητάζομεν. Ὁ χρόνος τῆς θανατώσεως κατὰ τὸν Πλούταρχον (Δημοσθ. Δ') εἶνε ἡ ἕκτη ἐπὶ δέκα Πυανεψίνῳ, ἡμέρα τῆς νηστείας τῶν θεσμοφορίων· ὅθεν ὁ Mommsen (Heortolog. σ. 293) θέλει νὰ διορθώσῃ τρίτῃ ἐπὶ δέκα. Ὅπωςδὴποτε εἶνε μὲν Ὁκτωβρίῳ τοῦ 322 δηλ. Ὀλυμπ. 114 Β ἐπὶ ἀρχοντος Φιλοκλέους, ἂν καὶ ὁ Διόδωρος (ΙΗ', 18) ἀναφέρει τὴν πτώσιν τῶν Ἀθηναίων γενομένην ἐπὶ ἀρχοντος Κηφισοδώρου Ὀλυμπ. 114, 2, δ' ἐ. κατὰ τὸν παρ' αὐτῷ ὑπολογισμόν τῷ 323.

φυγεν εἰς τὸ ἐν Καλαυρίᾳ ἱερὸν τοῦ Ποσειδῶνος, ζητῶν ἐκεῖ ἄσυλον. Μετ' ὀλίγον, ὡς διηγεῖται ὁ Πλούταρχος κατὰ τὸν Δοῦριν βεβαίως, ἦλθε μετὰ τῶν δορυφόρων ὁ Ἀρχίας, καὶ κατέλαβε δι' αὐτῶν τὰς θύρας τοῦ ναοῦ, εἰς ὃν ἔμελλεν αὐτὸς νὰ εἰσέλθῃ. Ἐκεῖ ὁ Δημοσθένης, καθήμενος παρὰ τὸ ἄγαλμα τοῦ θεοῦ, διενυκτέρευσεν· εἶδε δὲ καθ' ὕπνου ἀλλόκοτον ὄραμα, ὅτι ὑποκρινόμενος ἐν τραγωδίᾳ ἀντηγωνίζετο πρὸς τὸν Ἀρχίαν· ἐν ᾧ δὲ ἐπετύγγανε καὶ κατεῖχε τὸ θέατρον, δι' ἑνδεῖαν παρασκευῆς καὶ χορηγίας ἡττήθη. Ἀφυπνισθεὶς εἶδε πρὸ αὐτοῦ ἰστάμενον τὸν Ἀρχίαν, ὅστις φιλοφρόνως προσαγορεύσας, προσκαλεῖ αὐτὸν νὰ προσέλθῃ εἰς τὸν Ἀντίπατρον, ὡς μέλλων νὰ τύχῃ εὐμενοῦς ὑποδοχῆς, καὶ νὰ ἐμπιστευθῇ ἑαυτὸν εἰς τὸν Μακεδόνα στρατηγόν. Ὁ Δημοσθένης μένει ἀκίνητος ὅπου ἐκάθητο, καὶ ἀναβλέψας πρὸς αὐτὸν εἶπεν. «ὦ Ἀρχία, οὔτε ὑποκρινόμενος μ' ἔπεισας πώποτε, οὔτε νῦν πείσεις ἐπαγγελλόμενος». Μάτην ἐπειράθη ὁ Ἀρχίας νὰ πείσῃ αὐτόν. Ἀφ' οὗ δὲ ἤρχισε ν' ἀπειλῇ μετ' ὀργῆς, «Νῦν, εἶπεν ὁ Δημοσθένης, λέγεις τὰ ἐκ τοῦ Μακεδονικοῦ τρίποδος, ἄρτι δ' ὑπεκρίνου· μικρὸν οὖν ἐπίσχες, ὅπως ἐπιστείλω τι τοῖς οἴκοι». Καὶ ταῦτα εἰπὼν ὑπεχώρησεν εἰς τὰ ἐνδότερα τοῦ ναοῦ, καὶ λαβὼν τὸ πινάκιον προσήνεγκε τὸν κάλαμον εἰς τὸ στόμα καὶ ἐδάγκανεν, ὅπως συνήθιζεν, ὡσάκεις διανοεῖτο πρὶν γράψῃ· εἶτα δὲ συγκαλυφθεὶς ἀπέκλινε τὴν κεφαλὴν. Οἱ δορυφόροι κατεγέλων ὡς ἀποδειλιῶντα καὶ ἄνδρον τὸν περιβόητον ἄνδρα. Τότε προσελθὼν ὁ Ἀρχίας, τὸν προσεκάλει νὰ ἐγερθῇ, ὑπισχνόμενος διαλλαγὰς καὶ λέγων ὅτι ὁ Ἀντίπατρος διάκειται πρὸς αὐτὸν εὐμενῶς. Ὁ δὲ Δημοσθένης, αἰσθανθεὶς ὅτι ἐνήργησε πλέον τὸ φάρμακον, ὅπερ ἐκ τοῦ καλάμου του ἐξεμύζησεν, ἀπεκαλύφθη καὶ εἶπε «Οὐκ ἂν φθάνοις ἤδη τὸν ἐκ τῆς τραγωδίας ὑποκρινόμενος Κρέοντα καὶ τὸ σῶμα τοῦτο ρίπτων ἄταφον». Τρέμων δὲ καὶ κλονούμενος, μόλις παρέκαμψε τὸν βωμὸν τοῦ θεοῦ, ἔπесε καὶ στενάζας ἐξέπνευσεν¹.

¹) Πλούταρχος Δημ. ΚΘ'. Ὁ θάνατος τοῦ Δημοσθένους κατὰ πολλοὺς καὶ διαφόρους τρόπους ἱστορεῖται, καὶ πολλὰ τούτων τῶν ἱστορημάτων ἀναφέρει ὁ Πλούταρχος. Τὰ

Βαρεῖα ἐπέκειτο ἡ χεὶρ τοῦ νικητοῦ ἐπὶ τῆς ἡττημένης Ἑλλάδος. Πλὴν τοῦ Δημοσθένους καὶ τῶν τεσσάρων ῥητόρων πολλοὶ μὲν τῶν ἐν Ἀθήναις ἐναντία τῶν Μακεδόνων φρονούντων, πολλοὶ δὲ τῶν ἐν ταῖς ἄλλαις ἐλληνικαῖς πόλεσι τὸ μὲν ἐθανατώθησαν¹, τὸ δὲ ἐφυγαδεύθησαν ἐκ τῆς μεταξὺ Ταϊνάρου καὶ Κεραυνίων ὁρέων χώρας· ἀλλ' οἱ πλεῖστοι ἐσώθησαν εἰς τὴν Αἰτωλίαν· ἐθεωρήθη δὲ μεγάλη χάρις ὅτι κατὰ παράκλησιν τοῦ Φωκίωνος εἰς τινὰς τῶν Ἀθηναίων φυγάδων ἐπετρέπη ν' ἀποχωρήσωσιν εἰς τὴν Πελοπόννησον². Ἐπιμελητὴς τῆς Πελοποννήσου κατεστάθη ὁ Κορίνθιος Δείναρχος, ὁ γνωστὸς ῥήτωρ³. Οἱ Αἰτωλοὶ ἦσαν οἱ μόνοι ἔτι ἀντέχοντες εἰς τὰ ὄρη. Τούτους διεννοεῖτο ὁ Ἀντίπατρος διὰ χειμερινῆς ἐκστρατείας νὰ καταβάλλῃ οὐχὶ ἐπιπόνως καθ' ὃ μεμονωμένους⁴. Ἦτο τοῦλάχιστον εὐκαταία τοιαύτη πρόφασις πρὸς νέας πολεμικὰς παρασκευάς. Πρὸς ἐκτέλεσιν τούτων καὶ ἵνα λάβῃ καὶ ἄλλην πρόνοιαν, οἷαν καθίστων ἀναγκαίαν τὰ πέραν τοῦ Ἑλλησπόντου γινόμενα, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Μακεδονίαν.

Πρὸς τὸν ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους διετέλει μέχρι τοῦδε κατὰ τὸ φαινόμενον ἐν ὁμοιοῖα. Ἀμφοτέρων τὰ συμφέροντα ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις ἦσαν σύμφωνα. Ὁ ἐπιμελητὴς προσέκοπτε καὶ αὐ-

ἀνωτέρω ἐπιβεβαιώνει ὁ **Στράβων** (Η', σ' 374). Ἡ δὲ ἔκθεσις ἡ παρὰ **Δουκιανῷ** ἐν τῷ Δημοσθένους ἐγκωμίῳ, τὴν ὁποίαν λέγει ὅτι ἡρύσθη ἐκ τῶν ὑπομνημάτων τοῦ βασιλικοῦ μακεδονικοῦ οἴκου εἶνε πλήρης ῥήσεων ῥητορικῶν. "Ὅτι ἐπὶ εἰρήμακον ὁμολογοῦσι πάντες ἀνεξαιρέτως πλὴν τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ Δημογάρους, ὅστις λέγει ὅτι «θεῶν τιμῇ καὶ προνοίᾳ» ἐξηρπάγη τῆς Μακεδόνων ὁμότητος, καὶ ἐξέπνευσε συντόμως καὶ ἀλύπως»

¹) Ὁ παρὰ **Spengel**. Τεχνῶν συναγωγὴ σ. 226 σχολιαστὴς λέγει ὅτι ἐκ μὲν Ἀθηναίων 40, ἐκ δὲ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος 100 ῥήτορες ἐφυγαδεύθησαν. Ὁ δὲ παρὰ τῷ αὐτῷ **Sgengel** (σ. 211) Ἀνώνυμος ὁμιλεῖ μάλιστα περὶ 98 ἐξ Ἀθηναίων καὶ 1800 ἐκ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος (πρὸλ. **Τζέτζη** Χιλ. Γ', 176). Ὅπωςδήποτε θὰ ἦσαν πολυάριθμοι.

²) **Πλουτάρχου** Φωκ. κθ'. «Ὁ Φωκίων καὶ φυγῆς ἀπῆλλαξε πολλούς, δεηθεὶς Ἀντιπάτρου, καὶ φεύγουσι διεπράξατο μή, καθάπερ οἱ λοιποὶ τῶν μεθισταμένων, ὑπὲρ τὰ Κεραυνία ὄρη καὶ τὸν Ταϊναρον ἐκπεσεῖν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' ἐν Πελοποννήσῳ κατοικεῖν». Καὶ ὁ **Πολύβιος** (Θ', 29, 4) ἐν τῇ ὥρᾳ δημογραφία τοῦ Χλαινέα «οἱ δὲ διαφυγόντες ἐκ πάσης ἐξηηλατοῦντο τῆς Ἑλλάδος».

³) **Σουῖδας** λ. Δείναρχος.

⁴) Περὶ τῆς θέσεως τῶν Αἰτωλῶν ἴδ. **Πολύβιον** Θ', 29, 30.

τὸς εἰς τὰς ὑπερμέτρους ἀξιώσεις ἡς μητρὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ κατὰ τῶν ἀπαιτήσεων δὲ ἐνὸς ἐκάστου τῶν σατραπῶν δὲν ἐδύνατο νὰ στερηθῇ τῆς ὑποστηρίξεως τῆς μακεδονικῆς καὶ ἐλληνικῆς δυνάμεως¹. Διὰ ταῦτα ὁ Περδίκκας ἐζήτησεν εἰς γάμον παρὰ τοῦ Ἀντιπάτρου τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Νίκαιαν. Ὁ Ἀντίπατρος συνήνεσεν εὐχαρίστως· ἐπεμψε δὲ τὴν Νίκαιαν μετὰ τοῦ Ἀρχίου² καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς Ἰόλλα εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἀλλὰ δὲν ἠῤῃξε διὰ τούτου ἡ ἀμοιβαία ἐμπιστοσύνη ἀμφοτέρων. Ἄν ἡ ἀνέκαθεν ἐδραία δύναμις τοῦ στρατηγοῦ ἐν Μακεδονίᾳ νῦν δὲ καὶ καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα ἐνέβαλλεν εἰς μερίμνας τὸν ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους, κατ' ἀνάγκην ἡ κοινοπραγία, δι' ἧς ὁ προστάτης τῆς βασιλείας καὶ ὁ στρατηγὸς διεξήγαγον μέχρι τέλους τὸν δυσχερῆ ἐλληνικὸν πόλεμον, ἐθεωρήθη ὑπ' αὐτοῦ διὰ τὸ μελετώμενον πολιτικὸν σύστημα ὡς πρόσκομμα, δυνάμενον ἐντὸς ὀλίγου νὰ καταστῇ λίαν ἐπικίνδυνον. Ὁ δὲ Ἀντίπατρος δὲν ἐδύνατο νὰ πλανᾶται, ὅτι ὁ Περδίκκας εἶχεν ἀποφασιν τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ ὡς ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους νὰ στηρίξῃ ἐκ παντὸς τρόπου, καὶ ὅτι ἐβάδιζεν ἀπαρεγκλίτως πρὸς τὴν ὑπεράνω τῶν στρατηγῶν καὶ σατραπῶν τοῦ κράτους ἀπεριόριστον ἐξουσίαν. Ἦδη ἐν ἀρχῇ τοῦ 322 ὁ Πτολεμαῖος ἐξ Αἰγύπτου ἐμήνυσεν εἰς αὐτὸν τοὺς φόβους του, ὅτι ὁ ἐπιμελητὴς τοῦ κράτους παρεσκευάζετο νὰ διαμφισβητήσῃ εἰς αὐτὸν τὴν κατοχὴν τῆς Αἰγύπτου, καὶ ὅτι, ἂν τοῦτο ἐτελεσφόρει, ὁ αὐτὸς κίνδυνος ἠπειλεῖ καὶ τοὺς ἄλλους στρατηγοὺς καὶ σατράπας. Αὐτὰ ταῦτα ἐφρόνει καὶ ὁ Ἀντίπατρος· ὅθεν συνωμολόγησε ῥητὴν συνθήκην³

¹) Τοῦτο ὑπονοεῖ τοῦ Ἰουστίνου ἡ ἔκφρασις (XIII 6, 6.) quo facilius ab eo supplementum tironum ex Macedonia obtineret.

²) Ἀρξίανδρον παρὰ Φωτ. σ. 70 α, 33. Δυσπαράδεκτον ὅτι οὗτος εἶνε ὁ Θούριος Ἀρχίας, ὁ φυγαδοθήρας· ἄλλως θὰ παρέχεν ἐν ἐτι ἐνδόσιμον πρὸς βεβαίωσιν τῆς χρονολογίας Ἄν δὲ καὶ ὁ Ἀρχίας ἦτο ἀδελφὸς τῆς Νικαίας, ἢ ἂν εἶνε ὁ παρ' Ἀρξίανδρῳ (Ἰνδικ. 18) μετὰ τῶν τριτάρχων τοῦ Ἰνδικοῦ στόλου μνημονευόμενος Πελλαῖος, δὲν ἐξετάζομεν.

³) Τοῦτο σημαίνει βεβαίως τὸ τοῦ Διοδώρου (III', 14) «κοινοπραγίαν συνέθετο».

πρὸς τὸν πιστὸν τοῦ Πτολεμαίου ἀπεσταλμένον, ὅπως παρασκευασθῶσι πρὸς περίπτωσιν, τὴν ὁποίαν ἐνόμιζον ἀναπόφευκτον, καὶ καθ' ἣν ἦτο ἐπ' ἀνάγκης νὰ διατηρήσωσιν τὴν κατ' ἰδίαν ἐαυτῶν δύναμιν κατὰ τῆς ἀνωτάτης ἀρχῆς τοῦ κράτους.

Ταῦτοχρόνως ὁ Ἀντίπατρος ἐπεζήτει νὰ συνδεθῇ στενώτερον πρὸς τὸν Κράτερον, ὅστις αὐτόχρημα στρατιώτης καὶ μετ' ἀπαράβια πίστεως ἀφωσιωμένος εἰς τὴν βασιλείαν, ἐδίσταζεν ἴσως ἐν κρίσεσιν καιροῦ νὰ ταχθῇ κατὰ τῆς ἀπαξ καθεστηκυίας ἐπιτροπῆς τῆς ὑπερτάτης ἐξουσίας. Ἐὰν κατώρθωνε νὰ συνδέσῃ πρὸς τὰ συμφέροντά του τὸν εὐδοκιμώτατον τοῦτον στρατηγόν, ὃν ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε κρίνει ἄξιον πάσης αὐτοῦ τῆς ἐμπιστοσύνης, ὅστις παρὰ τε τῷ στρατῷ καὶ τῷ λαῷ ὑψίστης ἡξιοῦτο τιμῆς καὶ ὑπολήψεως, καὶ περὶ τοῦ ὁποίου ἦτο γνωστόν, ὅτι ὡς οὐδεὶς ἄλλος τῶν ἐταίρων τοῦ Ἀλεξάνδρου ἦτο πρόθυμος ἄνευ τινὸς ἰδιοτελείας καὶ μόνον πρὸς τὸ συμφέρον τῆς ὑποθέσεως, ἣν ἤθελεν ἀσπασθῇ, νὰ ἐνεργήσῃ, θὰ ἐκέρδιζεν ἐν τῶν κύριωτάτων στηριγμάτων διὰ τοὺς μέλλοντας αὐτοῦ σκοπούς. Ὅθεν ἐνέπλησεν αὐτὸν τιμῶν καὶ δωρεῶν· δὲν παρέλειπεν οὐδεμίαν εὐκαιρίαν χωρὶς νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι εἰς αὐτὸν μόνον ὤφειλε τὴν σωτηρίαν του καὶ τὴν νίκην κατὰ τῶν ἐλληνικῶν δυνάμεων. Ἐδωκεν αὐτῷ εἰς γάμον τὴν θυγατέρα του, τὴν μεγαλόφυχον Φίλαν, τῆς ὁποίας τὴν συνετὴν γνώμην περὶ τῶν σπουδαιοτάτων πραγμάτων συνήθως ἤκουεν, ἐν γένει μεταξὺ τῶν γυναικῶν τῆς ταρχώδους ἐκείνης ἐποχῆς μίαν τῶν εὐγενεστάτων¹.

Εἰς τὴν γαμήλιον ἐορτὴν ἦλθον πολλαὶ πρεσβεῖαι τῶν ἐλληνικῶν πόλεων. Πρέπει λοιπὸν νὰ πιστεύσῃ τις ὅτι πανταχοῦ ἤδη ἀνῆλθον εἰς τὰ πράγματα οἱ τὰ τῶν Μακεδόνων φρονούντες. Ἀλλ' ἐπὶ πόσον κατεστάθησαν ὀλιγαρχικὰ πολιτεύματα, δὲν δύ-

¹) Διοδώρου ΙΘ', 59. Ὁ Ἀντώνιος Διογένης (παρὰ Φωτίῳ Βιβλιοθ. σ. 111, 6, 3) πρὸς αὐτὴν τὴν ἀντιπατρὸς ἐπιστολὴν, ἣν ὁ Βάλακρος ἐγραφε δῆθεν πρὸς τὴν σύζυγον αὐτοῦ, θυγατέρα τοῦ Ἀντιπάτρου. Ἐκ τῆς πλαστῆς ταύτης ἐπιστολῆς δὲν δύναται οὐδ' ἐκεῖνο νὰ ἐξαγάγῃ τις, ὅτι ἡ Φίλα κατὰ τὸν πρῶτον γάμον εἶχε σύζυγον τὸν Βάλακρον.

ναται ἀσφαλῶς νὰ συμπεράνῃ τις ἐκ τῆς ἀναλογίας τῆς πολιτείας τῶν Ἀθηναίων. Ἰστορεῖται μόνον ὅτι ὁ Ἀντίπατρος διεβρύθμισε τὰ πολιτεύματα τῶν πόλεων καὶ διὰ τοῦτο ἔλαβε παρὰ τῶν πόλεων ἐκφράσεις εὐγνωμοσύνης καὶ χρυσοὺς στεφάνους¹.

Μόνον οἱ Αἰτωλοὶ δὲν ἦσαν ἔτι ὑποτεταγμένοι· ἐν ὧν δὲ διέτελουν αὐτόνομοι ἀνὰ τὰ ὄρη, οὐδεμία διαρκὲς ἐγγύησις ὑπῆρχε περὶ τῆς ἡσυχίας ἐν Ἑλλάδι· καὶ ὅτι τόσοι φυγάδες ἐκ τῶν ἐλληνικῶν πόλεων εὔρον παρ' αὐτοῖς ὑποδοχὴν, ἀπεδείκνυνεν ὅτι μόνον ἡ καταστροφή τῆς αἰτωλικῆς ὁμοσπονδίας ἐδύνατο νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν μακεδονικὴν κυριαρχίαν ἐν Ἑλλάδι.

Τελευτῶντος τοῦ ἔτους 322, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Αἰτωλίαν στρατηγὸς ἔχων τὸν Ἀντίπατρον καὶ Κράτερον, στρατὸς μακεδονικὸς 30,000 πεζοὶ καὶ 2500 ἵππεῖς· σκοπὸς ἦτο ὅχι μόνον νὰ καταβάλῃ τοὺς Αἰτωλοὺς, ἀλλὰ τὸ κοινὸν αὐτῶν νὰ διαλυθῇ, καὶ ὅλος ὁ λαὸς, καθ' ὃ λέγεται, νὰ μετοικισθῇ εἰς τὴν Ἀσίαν. Οἱ Αἰτωλοὶ συνέλεξαν ταχέως 10,000 μαχητάς, ἐφυγάδευσαν γυναῖκας καὶ παῖδας καὶ γέροντας εἰς τὰ ὄρη, ἐγκατέλειψαν τὰς πεδινὰς πόλεις τὰς μὴ ικανὰς νὰ παράσχῃσιν ἀντίστασιν, κατέστησαν φρουροὺς εἰς τὰ φρούρια καὶ περιέμενον μετὰ θάρρους τοὺς ὑπερέχοντας αὐτῶν πολεμίους. Οἱ δὲ Μακεδόνες, εὐρόντες τὰς πεδινὰς πόλεις κενὰς, ἔσπευσαν νὰ προσβάλῃσι τοὺς Αἰτωλοὺς εἰς τὰς ὀχυράς αὐτῶν θέσεις. Μαχόμενοι πολλοὺς ἀπώλεσαν ἄνευ μεγάλης ἐπιτυχίας. Ἀλλ' ὅτε ἐπῆλθεν ἡ σκληρὰ τοῦ χειμῶνος ὥρα, ὁ δὲ Κράτερος μετὰ τῶν Μακεδόνων ἐγκατεστάθη εἰς ὀχυρὰ χειμερινὰ στρατόπεδα, καὶ οἱ Αἰτωλοὶ, ἡναγκασμένοι νὰ ἐγκαρτερῶσιν ἀνὰ τὰ χιονοσκεπῆ ὄρη, ἐστεροῦντο τῶν χρεωδεστάτων, τότε ἡ καταστροφή αὐτῶν ἐφαίνετο ὅτι ἤγγιζεν· διότι ἔπρεπεν ἢ νὰ καταβῶσιν εἰς τὰς πεδιάδας καὶ νὰ μάχωνται πρὸς πολυπληθεστέρους ὑπὸ ἐμπειροτάτων στρατηγουμένους, ἢ νὰ περιμένῃσι τὸν ἐλκεινότατον ἐξ ἀσιτίας θάνατον.

¹) Διοδώρου III, 18. «καὶ ταῖς ἑλληνίσιν πόλεσιν ἐπεικῶς προσερχθεὶς καὶ τὰ πολιτεύματα συναγαγὼν καλῶς καὶ καταστήσας ἐπαίνων καὶ στεφάνων ἔτυχεν».

Ἀπροσδόκητος τροπὴ τῶν πραγμάτων ἔσωσεν αὐτούς· πρὸ μικροῦ ὁ σατράπης τῆς μεγάλης Φρυγίας Ἀντίγονος κατέφυγεν εἰς τὸ μακεδονικὸν στρατόπεδον, φέρων παραδόξους ἀγγελίας. Σφόδρα καταπλαγεῖς δι' ὅσα παρ' αὐτοῦ ἤκουσεν ὁ Ἀντίπατρος, συνεβούλευθη μετὰ τοῦ Κρατέρου καὶ τῶν ἡγεμόνων τοῦ στρατοῦ. Ὁμοφώνως δὲ ἀπεφασίσθη νὰ διακόψωσι τὸν πόλεμον καὶ περαιώσωσι τὰς δυνάμεις εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἀνέβαλον δὲ εἰς ἄλλην εὐκαιρίαν νὰ ἐπαναλάβωσι τὸν κατὰ τῶν Αἰτωλῶν πόλεμον, ἐπὶ τοῦ παρόντος παραχωρήσαντες εἰς αὐτοὺς πολὺ εὐνοϊκὴν εἰρήνην¹.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

322—321

Λεοννάτος καὶ Εὐμένης. — Περδίκκας καὶ Εὐμένης κατὰ τῆς Καππαδοκίας. — Περδίκκας κατὰ τῶν Πισιδῶν — Νεοπτόλεμος καὶ Εὐμένης. — Νίκαια — Κλεοπάτρα — Κυνάνη καὶ Εὐρυδίκη. — Φυγὴ Ἀντιγόνου. — Πτολεμαῖος. — Ὁ Περδίκκας παρασκευάζεται. — Ἀναχώρησις Ἀντιπάτρου. — Ὁ πόλεμος ἐν μικρᾷ Ἀσίᾳ — Θάνατος Κρατέρου καὶ Νεοπτολέμου — Οἱ Αἰτωλοὶ κατὰ τοῦ Πολυσπέρχοντος. — Δύναμις Πτολεμαίου. — Ἡ Κυρήνη περιέρχεται εἰς τὸν Πτολεμαῖον. — Ἐκστρατεία Περδίκκου κατὰ τῆς Αἰγύπτου. — Θάνατος Περδίκκου. — Ὁ Πτολεμαῖος ἐν τῷ στρατοπέδῳ τοῦ Κράτους. — Δίκη περὶ τῶν ὁπαδῶν τοῦ Περδίκκου. — Ῥαδιουργίαι τῆς Εὐρυδίκης. — Ἀνταρσία τοῦ στρατοῦ. — Ὁ Ἀντίπατρος ἐπιμελητὴς τοῦ κράτους.

Ὡς ἐκ τῆς ποιότητος τῶν παραδόσεων, αἵτινες περισσώθησαν περὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Διαδόχων, οὐδὲν ἄλλο ἐν αὐτῇ βλέπομεν εἰμὴ ἀδιάλειπτον ταραχὴν καὶ ἀταξίαν. Περὶ στοιχείων μονίμων καὶ ἀνασταλτικῶν, περὶ τῆς μεγάλης ἐκτάσεως τῶν ὑφισταμένων καταστάσεων, ἐφ' ὧν, καὶ τῆς βραδύτητος, μεθ' ἧς τελεῖται ἡ ταραχώδης αὕτη κίνησις, οὐδαμοῦ γίνεται λόγος.

Καὶ ὅμως ὑπῆρξαν τοιαῦτα στοιχεῖα οὐ μόνον ἐν τῇ ἄδρανείᾳ καὶ ἰδιορρυθμίᾳ τῶν ἀνατολικῶν ἐθνῶν, τῶν ὁποίων ἐν τοῦλάχιστον ἕξοχον παράδειγμα ἐσώθη ἐν τοῖς διατάγμασι τῶν αἰγυπτίων

¹) Διοδώρου III', 25.

ιερέων ἀπὸ τῶν χρόνων, καθ' οὓς ὁ Πτολεμαῖος ὠνομάζετο ἀκόμη σατράπης, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς ἄρχουσιν εὐρίσκονται τύποι καὶ διατάξεις, συντηρητικαὶ δυνάμεις, τὰς ὁποίας μόνον βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον ἐπινέμεται ἡ σῆψις.

Εἰς τὸν μακεδονικὸν λαὸν καὶ στρατὸν ἐνυπάρχει ζωσα καὶ σφόδρα ἐκπεφρασμένη ῥοπή πρὸς τὴν μοναρχίαν, καὶ μάλιστα πρὸς τὸν παλαιγενῆ αὐτῶν βασιλικὸν οἶκον, οἱ δὲ εὐκλεεῖς χρόνοι τοῦ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου ἐνεχάραξαν εἰς τὸ γνησιῶς ἐθνικὸν τοῦτο αἶσθημα τύπον, ὅστις δὲν ἐξαλείφεται πλέον. Πρὸ πάντων δὲ ὁ στρατὸς ἔχει τὰς μεγάλας του ἀναμνήσεις, τὴν σταθερὰν ἔξιν τοῦ προστάττειν καὶ πείθεσθαι, ἥτις παρὰ τὴν κατὰ καιροὺς ἀνταρσίαν καὶ στάσιν ἐξακολουθεῖ βαδίζουσα τὴν αὐτὴν ὁδόν. Καὶ αὐτὸ τοῦτο ὅτι τὰ στρατεύματα, ἕκαστον ὄπλον καθ' ἑαυτό, ἔχουσι τὰς ἰδίας αὐτῶν παραδόσεις, τιμὰς καὶ ἀξιώσεις, ὅτι ἕκαστον σῶμα ἔχει τὸν ιδιόρρυθμον ὀργανισμόν του, καὶ ἀποτελεῖ εἶδος τι δημοκρατικῆς κοινότητος καθ' ἑαυτήν, καθιστᾷ αὐτά, ἐὰν μὴ εὐμεταχειριστότερα, ἀλλ' ὅμως ἀσφαλέστερα πρὸς τε τὴν ἐπίθεσιν καὶ τὴν ἄμυναν. Ὁ στρατιωτικὸς ὄχλος μετὰ πάσης καὶ ἐναντίον πάσης πολιτικῆς εἶνε ὅπως ἐπὶ Βαλλενσταῖν καὶ Μπάννερ, δυνάμεις, ἣν ὀφείλουσι νὰ μὴ ὀλιγωρῶσιν οἱ διευθύνοντες τὴν πολιτικὴν.

Ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ὑπῆρξεν ἱκανὸς νὰ ἔχῃ τὸ ὄργανον τοῦτο τῆς δυνάμεως εἰς τὴν ἐξουσίαν του, καὶ νὰ μεταχειρισθῇ αὐτὸ μετὰ πάσης ἐλευθερίας, ὅτι ἐδυνήθη οὐ μόνον τὰ πλήθη τοῦ στρατοῦ, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀνωτέρους καὶ ἀνωτάτους ἀξιωματικούς νὰ ἔχῃ παντάπασιν ὑποχειρίους, τοῦτο μαρτυρεῖ τὴν ὑπέροχον αὐτοῦ μεγαλοφυΐαν, τὴν ἐπιβλητικὴν δύναμιν τοῦ πνεύματος καὶ τῆς θελήσεως αὐτοῦ. Πόσον ἰσχυρά, ἐμπαθῇ, ἐκρηκτικὰ ἦσαν τὰ στοιχεῖα τὰ εἰς ἐκείνους τοὺς ἱππάρχους, στρατηγούς, σωματοφύλακας καὶ σατράπας αὐτοῦ ἐνυπάρχοντα, τὰ ὁποῖα ὅμως κατῴρθησε νὰ συγκρατήσῃ καὶ καθυποτάξῃ, κατεδείχθη ἐν καιρῷ τῶν ταραχῶδων ἐκείνων πράξεων, αἵτινες εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἤρχισαν. Καὶ ὅμως καὶ ἐν αὐταῖς ἔτι ταύταις εἶνε εὐδιάγνωστον, πόσον συμ-

παγές καὶ ἀσφαλῶς λελογισμένον ἦτο τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθὲν σύστημα. Οἱ τύποι τοῦ κράτους διετηρήθησαν ἐπὶ μακρὸν χρόνον μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, ἐπὶ μακρότερον παρ' ὅσον ἤθελε νομίσῃ τις ὅτι ἦτο δυνατόν μετὰ τὴν μοιραίαν ἀδυναμίαν τῶν κατόπιν ὀνομασθέντων βασιλέων· διότι οὐχὶ βασιλεὺς διεδέχθη τὸν μέγαν βασιλέα, ἀλλ' «ἐν παιδίον καὶ εἰς μωρὸς» κατὰ τὸν γερμανικὸν στίχον ἔμελλον νὰ τὸν ἀναπληρώσωσιν.

Ἐπιτρέπεται ἴσως ἀπὸ τοῦδε νὰ ἐξάρωμεν ἐν περιστατικόν, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ χρησιμεύσῃ εἰς ἀπόδειξιν τῶν εἰρημένων. Βεβαίως ἕκαστος τῶν σατραπῶν, στρατηγῶν καὶ ἄλλων μεγιστάνων τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐπεδίωκεν ἀνεξάρτητον ἐξουσίαν καὶ δύναμιν. Καὶ ἂν τοὺς μὲν συνετὸς ὑπολογισμός, τοὺς δὲ ὁ ἐκ τοῦ ἰσχυροτέρου γείτονος φόβος καὶ ἄλλους ὁ ἐκ τοῦ πρώτου τολμήματος κίνδυνος ἀνεχαίτιζε, τὴν αὐτὴν ὁμῶς ἐπιθυμίαν εἶχον πάντες, καὶ τόσον σφοδρότεραν, ὅσον πιθανωτέρα ἦτο ἡ ἐλπίς τῆς ἐπιτυχίας. Καὶ ὁμῶς οὐδεὶς ἐτόλμα, ἐν ὅσῳ ἔτι ὑπῆρχε τὸ «παιδίον καὶ ὁ μωρὸς», ν' ἀναλάβῃ τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως· ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ ἄθλιον τέλος ἀμφοτέρων, παρῆλθον ἐξ ἔτι ὅλα ἔτη (μέχρι τοῦ 306) ἕως οὗ εἰς τῶν Διαδόχων τολμήσῃ ν' ἀναδέσῃ τὸ διάδημα περὶ τὴν κεφαλὴν του. Καὶ ἄλλο τι περιπλέον: κατὰ τὴν τελευταίαν ἑκατονταετηρίδα τοῦ περσικοῦ κράτους εἶχε γείνη σύνηθες νὰ κόπτωσι καὶ οἱ σατράπαι νόμισμα φέρον τὸ ἴδιον αὐτῶν ὄνομα¹. Ὅτι δὲ ἐπὶ Ἀλεξάνδρου τοῦτο δὲν ἔγεινε, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς τεκμήριον σπουδαίας τροποποιήσεως ἐπενεχθείσης εἰς τὸ ἀξίωμα τῶν σατραπῶν. καὶ τοῦτο τὸ μεταβεβλημμένον ἀξίωμα τῶν σατραπῶν διετηρήθη καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐφ' ὅσον καὶ τὸ ὄνομα τῆς βασιλείας αὐτοῦ. Φυσικῶς τῷ λόγῳ ἔκοψαν οἱ σατράπαι, βεβαίως δὲ καὶ οἱ στρατηγοὶ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ νομίσματα, ἀλλὰ μετὰ τῶν τύπων καὶ τοῦ ὀνόματος τῶν νομίμων βασι-

¹) Ὅτι ἤδη ὁ σατράπης τῆς Αἰγύπτου Ἀρυάνδης εἶχε κόψῃ νόμισμα, εἶνε γνωστὸν ἐκ τοῦ Ἡρόδοτου· ἀλλὰ τὰ νομίσματα τὰ φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν ΑΥΡΑ ἢ καὶ ΑΡΥΑΝ εἶνε πλέον ἢ ἀμφίβολα.

λέων· μόλις δὲ ἐκ μικρῶν προσθέτων συμβόλων, τοῦ αἰτοῦ τοῦ Πτολεμαίου, τῆς ἀγκύρας τοῦ Σελεύκου καὶ τοῦ ἡμίσεος λέοντος τοῦ Λυσιμάχου διακρίνονται αἱ πρῶται ἀπόπειραι πρὸς ἀνάμνησιν τῶν κοψάντων αὐτὰ σατραπῶν, καὶ ταῦτα δὲ τὰ σύμβολα δυσκόλως θὰ ἐτέθησαν πρὸ τοῦ ἔτους 311· παρὰ δὲ τοῖς πολλοῖς ἄλλοις σατράπαις τῆς Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως οὐδὲ τοιαῦται ὀρέξεις δύνανται ν' ἀποδειχθῶσιν.

Ἴσως οἱ σατράπαι, ὅπως κατὰ τὴν πρώτην διανομὴν κατεστάθησαν, ὡς ἀνωτάτη ἀρχὴ ἐν ταῖς ἐπικρατείαις αὐτῶν καὶ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν πολιτικὴν τόσον ἐλεύθεροι, ὅσον ἐπέτρεπον τὰ ἔθιμα καὶ καθεστῶτα τῆς χώρας, περιῆλθον εἰς εἰδός τι ἐπιχωρίων ἡγεμόνων· ἀλλ' ὁ ἐπιμελητὴς τοῦ κράτους εἶχεν ὑπεράνω αὐτῶν τὴν ἀνωτάτην ἐξουσίαν· τὸ δὲ δικαίωμα τοῦ παύειν αὐτούς, παρεῖχεν εἰς αὐτὸν τὸ μέσον τοῦ νὰ συγκρατῇ αὐτούς ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς δικαιοδοσίας των.

Ἐν τούτοις τὸ σύστημα τοῦτο περιεῖχεν ὀρισμὸν τινα πολὺ ἐπικίνδυνον. Ἀνάγκη νὰ προὑποθέσωμεν ὅτι κατὰ τὰς ἐν Βαβυλῶνι συνδιασκέψεις, ἐξ ὧν ἐπήγασεν, ἡ στρατιωτικὴ δύναμις, ἣν ὁ Ἀλέξανδρος κατὰ κανόνα εἶχε χωρίσει τῆς πολιτικῆς διοικήσεως, καὶ εἶχε τάξῃ παραλλήλως πρὸς τοὺς σατράπας, ἐτάχθη ὑπὸ τοὺς σατράπας. Ἐχοντες λοιπὸν ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ των καὶ τὴν ἐπιχώριον στρατιωτικὴν δύναμιν, εὕρισκον εὐκόλως ἱκανὴν ἀφορμὴν καὶ πρόσφασιν, ὅπως αὐξήσωσι καὶ οἰκειώσωσιν αὐτὴν πρὸς ἑαυτούς. Οὗτος ἦτον ὁ ὀρισμὸς, ὅστις διὰ τὴν ἐνόητα τοῦ κράτους ἀπετέλει σπουδαῖον κίνδυνον, ὅπως καὶ τοῦ περσικοῦ κράτους τὴν διάλυσιν ἢ αὐτὴ σχέσις, ὡς γνωστόν, ἐπετάχυνεν. Ἡ προσπάθεια τοῦ ἐπιμελητοῦ ἔτεινεν εἰς τοῦτο, διὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ κράτους, ὅστις δὲν εἶχε τοῦ λοιποῦ νὰ κάμῃ κατακτήσεις, νὰ ἐμπεδώσῃ τρόπον τινὰ τὴν καθόλου στρατηγίαν αὐτοῦ, καὶ δυνάμει τοῦ ἀξιώματός του νὰ λάβῃ μέτρα ὑπομιμνήσκοντα τὴν στρατιωτικὴν δύναμιν τῶν σατραπῶν ὅτι εἶνε εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ κράτους.

Κατὰ τὴν διανομὴν τῶν σατραπειῶν ἐν ἔτει 323 εἶχεν ὀρισθῇ

ὅτι ὁ Ἀντίγονος ἐκ τῆς Μεγάλης Φρυγίας καὶ ὁ Λεοννάτος ἐκ τῆς παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον Φρυγίας ἔμελλον νὰ ἐξορμήσωσι μετὰ τῶν ἰδίων στρατῶν, ὥπως κυριεύσωσι τὴν Παφλαγονίαν καὶ Καππαδοκίαν χάριν τοῦ Εὐμένου. Ὁ Ἀντίγονος ἔκρινεν ἄξιον νὰ μὴ ὑπακούσῃ εἰς τὴν διαταγὴν· διότι ἡ ἐκστρατεία οὐ μόνον εἰς αὐτὸν θ' ἀπέβαινε πάντῃ ἀλυσιτελής, ἀλλ' ἤθελε προσέτι καταδείξῃ αὐτὸν καὶ ἐξαρτώμενον ἐκ τῶν διαταγῶν τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους, πρὸς ὃν ἤκιστα πρόθυμος ἦτο νὰ φαίνεται ὑπηρετικός. Τοῦναντίον ὁ Λεοννάτος ἀνέξευξεν ἐκ Βαβυλῶνος μετὰ μεγάλων πολεμικῶν δυνάμεων ἐπὶ σκοπῷ νὰ περατώσῃ πρῶτον τὸν κατὰ τῆς Καππαδοκίας πόλεμον, καὶ ἔπειτα νὰ πορευθῇ εἰς τὴν παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον σατραπείαν του. Ἐν ᾧ δὲ ἐβάδιζεν ἐπὶ τὴν Καππαδοκίαν¹, λαμβάνει διὰ τοῦ Ἑκαταίου τοῦ Καρδιανοῦ τὴν εἰς βοήθειαν ἐκείνην ἐπὶ κλήσιν τοῦ Ἀντιπάτρου, ἐν ταύτῳ δὲ καὶ ἀποβόρητους ἐπιστολάς παρὰ τῆς χήρας βασιλίσσης Κλεοπάτρας, τῆς ἀδελφῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου, δι' ὧν προσεκαλεῖτο νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Πέλλαν, ὥπως ἐξασφαλίσῃ εἰς ἑαυτὸν τὴν Μακεδονίαν καὶ συζευχθῇ μετ' αὐτῆς. Ποῖαι ἐλπίδες διὰ τὸν ἔμπληκτον καὶ μέγα φρονοῦντα Λεοννάτον! Ἀδιστάκτως παρήτησε τὴν κατὰ τῆς Καππαδοκίας ἐκστρατείαν· ἐπειράθη δὲ νὰ προτρέψῃ καὶ τὸν Εὐμένην, ὥπως συμμετάσχῃ τῆς νέας ἐκστρατείας, ἣτις ὤφειλε νὰ προσφυλάξῃ τὸ κράτος ἀπὸ βαρυτάτου τραύματος· ἐδύνατο μάλιστα ν' ἀπαιτήσῃ παρ' αὐτοῦ ὡς τεκμήριον τῆς βαθυτάτης πρὸς τὸ κράτος ἀφοσιώσεως τὴν ἐπὶ τοῦ παρόντος ὀλιγωρίαν τῶν ἰδίων αὐτοῦ συμφερόντων· διακριθέντος δὲ τοῦ ἐν Ἑλλάδι ἀγῶνος, θὰ ἐδύναντο ταχύτερον καὶ ἐντονώτερον νὰ ἐπέλθωσι κατὰ τοῦ Ἀριαράθου. Ὁ Εὐμένης ὅμως ἐδίστασε νὰ ὑπακούσῃ. Πολλάκις, ζῶντος τοῦ Ἀλεξάνδρου, εἶχε προτείνῃ νὰ ἐλευθερωθῇ ἡ πατρίς του Καρδία ἀπὸ τῆς τυραννίδος τοῦ Ἑκαταίου, καὶ διὰ τοῦτο ἐμίσει αὐτὸν ὁ Ἑκαταῖος, ὅστις διὰ τῆς ἀποστολῆς του ταύτης

¹) *Πλουτάρχου* Εὐμ. Γ' «κατέβη μὲν ἀνωθεν εἰς Φρυγίαν», ὅπερ δὲν θὰ ἐδύνατο νὰ λεχθῇ περὶ πορείας ἐκ τῆς μικρᾶς Φρυγίας.

ἐτεκμηριοῦτο ὡς πιστότατος φίλος τοῦ Ἀντιπάτρου. Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ φοβῇται, μήπως ὁ Ἀντίπατρος, χαριζόμενος εἰς τὸν Ἑκαταῖον, τὰ πάντα ἤθελε τολμήσῃ κατ' αὐτοῦ· ὑπώπτευε δὲ ὅτι καὶ ἡ ζωὴ του ἐκινδύνευεν παρὰ τῷ Ἀντιπάτρει. Μετὰ τοῦτο ἀνεκοίνωσεν εἰς αὐτὸν ὁ Λεοννάτος, ὅτι ἡ μεταξὺ Ἑκαταίου καὶ Ἀντιπάτρου σχέσις δὲν εἶνε τοιαύτη, οἷαν αὐτὸς νομίζει, ὅτι ὁ τύραννος τῆς Καρδίας ἐκόμισεν εἰς αὐτὸν ἀπορρήτους ἐπιστολάς τῆς Κλεοπάτρας, οὐδὲν ἄλλο ἢ τὴν πτώσιν τοῦ στρατηγοῦ τῆς Μακεδονίας σκοπούσας. Ἐπέδειξε τὴν ἐπιστολὴν τῆς Κλεοπάτρας, λέγων ὅτι ἡ σωτηρία τοῦ Ἀντιπάτρου εἶνε πρόφασις μόνον, ὅπως μεταβῇ εἰς τὴν Εὐρώπην· ὁ δὲ κύριος σκοπὸς τῆς στρατείας του εἶνε ἡ κατάληψις τῆς Μακεδονίας¹. Ὁ Εὐμένης δὲν εἶχε πλέον τὴν πρόφασιν τῶν ἀπὸ τοῦ Ἀντιπάτρου φόβων, ὥστε ν' ἀποκηθῇ τὴν σύμπραξιν του². ἀλλὰ κατεῖχε μυστικόν, ὅπερ ἐδύνατο νὰ ἔχῃ ἐπὶ τῆς τύχης τοῦ κράτους ἀνυπολόγιστον ῥοπήν. Τί ὄφελος θὰ εἶχεν, ἂν ἐστράτευε μετὰ τοῦ Λεοννάτου εἰς τὴν Εὐρώπην; Τοῦναντίον, ἐὰν ἀπεκάλυπτεν εἰς τὸν ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους τὰ βουλευμάτα τοῦ Λεοννάτου, ἐδύνατο νὰ εἶνε βέβαιος περὶ τῆς εὐγνωμοσύνης αὐτοῦ· καὶ ἂν πανταχοῦ οἱ σατράπαι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον προφανῶς ἡγωνίζοντο ν' ἀποσπασθῶσι τῆς ἀπὸ τοῦ Περδίκκου ἐξαρτήσεως, οὗτος δὲ πάλιν εἶχε στερεὰν ἀπόφασιν νὰ ὑποστηρίξῃ ἐν ὀνόματι τῆς βασιλείας ἐκ παντὸς τρόπου τὴν ἰδίαν αὐτοῦ δύναμιν, ἐπάναγκες ἦτο ἐντὸς μακροῦ ἢ βραχείου χρόνου νὰ ἐπέλθῃ πόλεμος, χάριν τοῦ ὁποίου ὁ ἐπιμελητὴς τοῦ κράτους εἶχε μέγιστον συμφέρον νὰ ἐλκύσῃ πρὸς ἑαυτὸν πιστοὺς καὶ ἀφωσιωμένους φίλους καὶ νὰ παρασκευάσῃ ὅσον τὸ δυνατόν ἐπαρκεστάτας δυνάμεις. Ὁ Εὐμένης δὲν ἦτο ἀκόμη

¹) Πλουτάρχου ἔ. ἀ. Διοδώρου III', 14. ²) Ἀῤῥιανὸν παρὰ Φωτίῳ 69 ε, 23 § 9. «ἐπιδοκῆσθαι δοκῶν Ἀντιπάτρει».

²) Ὁ Πλουτάρχος (Εὐμ. Γ') λέγει ὅτι ὁ Εὐμένης ἀπεποιήθη τὴν σύμπραξιν εἴτε φοβούμενος τὸν Ἀντίπατρον εἴτε «τὸν Λεοννάτον ἐμπληκτον ὄντα καὶ φορᾶς μεστὸν ἀδελφαίου καὶ ὀφείας ἀπογόνους».

κάτοχος τῆς σατραπείας του, οἱ δὲ σατράπαι, ἐὰν ἡσπάζοντο αὐτῶν τὴν φατρίαν, οὐδὲν συμφέρον εἶχον νὰ τὸν βοηθήσωσιν εἰς τὴν κατάληψιν αὐτῆς, εἰς αὐτοὺς θὰ ἦτο προτιμότερον ν' ἀφήσωσι τὸν Ἀριαράθην, ὡς ἐχθρὸν τοῦ κράτους καὶ τοῦ ἐπιμελητοῦ, κάτοχον τῶν σπουδαίων αὐτοῦ δυνάμεων. Ταῦτα θὰ ἦσαν τὰ αἷτια τὰ κινήσαντα τὸν Εὐμένην εἰς πρᾶξιν, ἥτις ἦτο μονονουχὶ προδοσία τῆς ἀνυποκρίτου ἐμπιστοσύνης τοῦ Λεοννάτου. Ἐν ᾧ λοιπὸν οὗτος ἐνόμιζεν ὅτι τὸν προσηλύτισεν εἰς τοὺς σκοποὺς του ἢ ἐμελλεν ἐντὸς ὀλίγου νὰ τὸν προσηλυτίσῃ, ὁ Εὐμένης ἡτοίμασεν ἐν τῇ σιωπῇ τῆς νυκτὸς τὴν ἀποσκευὴν του καὶ λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ 300 ἱππεῖς, 200 ὅπλοφόρους καὶ 5,000 τάλαντα χρυσοῦ ἀπῆλθε διὰ τάχους ἐκ τοῦ στρατοπέδου. Ἐλθὼν δὲ πρὸς τὸν Περδίκκην ἀπεκάλυψε τοὺς σκοποὺς τοῦ Λεοννάτου καὶ οὕτω συνήφθη μεταξὺ ἀμφοτέρων σχέσις τόσον μᾶλλον στενὴ, ὅσον ἀμφοτέρων τὰ συμφέροντα ἐταυτίζοντο, καὶ ἀπὸ τοῦδε ὁ δεξιὸς Καρδιανὸς ἦτο ὁ οικειότατος σύμβουλος καὶ πιστότατος ὁπαδὸς τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους¹.

Τὸ σπουδαιότατον ἔργον τοῦ Περδίκκου ἦτο τῶρα ἡ ἐγκατάστασις τοῦ πιστοῦ καὶ ἀφωσιωμένου φίλου του εἰς τὰς ἀπονεμηθείσας εἰς αὐτὸν χώρας, κατὰ τοσοῦτον εὐκταιοτέρα, καθ' ὅσον ἐξ αὐτῆς εἶχεν ἀφορμὴν νὰ εἰσελάσῃ μετὰ στρατοῦ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ὅπου οἱ δύο ἰσχυρότατοι σατράπαι, ὁ Ἀντίγονος καὶ Λεοννάτος, εἶχον ἀπειθήσῃ εἰς τὰς διαταγὰς του ἐν ἐπικινδύνῳ ἀνεξαρτησίᾳ. Ἀρχομένου τοῦ ἔτους 322, ἐξεκίνησεν ὁ στρατὸς τοῦ κράτους πρὸς τὴν Καππαδοκίαν. Ὁ βασιλεὺς Φίλιππος, ὁ Περδίκκας καὶ ὁ Εὐμένης ἦσαν ἐν αὐτῷ. Ὁ Ἀριαράθης ἀντεπεξῆλθε μετὰ τῶν 30,000 πεζῶν καὶ 15,000 ἱππέων. Οἱ Μακεδόνες ἐνίκησαν λαμπρὰν νίκην· 4000 Καππαδόκαι ἐφονεύθησαν, 6000 ἥχμαλῳτίσθησαν, ἐν οἷς καὶ ὁ γηραιὸς ἡγεμὼν. Καὶ αὐτὸς μὲν καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἀνεσταυρώθησαν, εἰς δὲ τοὺς Καππαδόκας ἐδόθη

¹) Πλουτάρχου ἔ. ἀ. «τοῦ συνεδρίου μετείχεν».

συγγνώμη, ἐξησφαλίσθησαν αὐτῶν τὰ κτήματα καὶ δικαιώματα, καὶ ἡ χώρα ἀπεδόθη ὡς σατραπεία εἰς τὸν Εὐμένην, ὅστις ἀμέσως ἐξέδωκε τὰς ἀναγκαίας διατάξεις καὶ διώρισε τοὺς ἀπαιτούμενους πολιτικούς καὶ στρατιωτικούς ἄρχοντας ἐκ τῶν πιστῶν φίλων του, ὅπως εἰς ἑαυτὸν ἀσφαλίσῃ τὴν νέαν σατραπείαν¹. Ὁ σκοπὸς τοῦ ἦτο νὰ μένῃ παρὰ τῷ Περδίκκᾳ, τὸ μὲν ὅπως πάντοτε προχειρῶς ἔργῳ καὶ λόγῳ τὸν βοηθῇ, τὸ δὲ ὅπως μὴ καὶ αὐτός, μακρὰν διάγων τοῦ βασιλικοῦ ἐνδαιτήματος, ἀπολέσῃ τι τῆς ἰσχύος του. Ὅθεν καταλιπὼν ὡς τάχιστα τὴν νέαν του ἐπαρχίαν, μετέβη εἰς τὴν Κιλικίαν, ὅπου καὶ ὁ στρατὸς τοῦ κράτους εἶχε μετασταθμεύσῃ².

Οὕτως ἐπῆλθε τὸ ἔαρ τοῦ ἔτους 322. Καὶ ὁ μὲν Λεοννάτος εἶχεν ἀποθάνῃ μαχόμενος κατὰ τῶν Ἑλλήνων· ὁ δὲ Κράτερος ἐπορεύετο εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ὁ Λυσίμαχος μετὰ βραχυχρόνιον, ἀλλὰ φονικὸν ἀγῶνα πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῶν Ὀδρυσῶν Σεύθην ὑπεχώρησεν ὅπως παρασκευασθῇ πρὸς νέαν ἐκστρατείαν³. Ὁ Ἀντίπατρος, στρατοπεδεύων πέραν τοῦ Πηνειοῦ, δὲν ἦτο ἱκανὸς οὐδεμίαν ῥοπὴν νὰ ἔχῃ ἐπὶ τὰ πέραν τοῦ Ἑλλησπόντου πράγματα. Διὰ ταῦτα ἐδυνήθη ὁ Περδίκκας, ὅστις διὰ τῆς εἰς τὴν Καππαδοκίαν ἐκστρατείας εἶχεν ἀποκτήσῃ στερεὸν ἔδαφος ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ὁδόν, εἰς ἣν εἶχεν εἰσέλθῃ. Ἐσκέφθη ὅτι ἐδύνατο δι' αὐστηροῦ τινος παραδειγματισμοῦ νὰ ἐνισχύσῃ τὸ ἐπὶ τῶν σατραπῶν κύρος τοῦ κράτους. Ἐπειδὴ Ἀντίγονος ὁ σατράπης τῆς Μεγάλης Φρυγίας ἦτο ἔνοχος βαρείας ἀνυποταξίας, ἀπεστάλη διαταγὴ τῶν βασιλέων πρὸς αὐτὸν νὰ ἔλθῃ εἰς ἀπολογίαν. Ὁ Περδίκκας προσεδόκα ἴσως ὅτι ὁ ἀλαζὼν σατράπης δὲν θὰ προσήρχετο, καὶ ὅτι θὰ ἦτο ἀνάγκη δι' ἐνόπλου δυνάμεως νὰ

¹) Πλούταρχον ἔ. ἀ. Διοδώρου III', 16. Περὶ Παφλαγονίας οὐδὲν λέγεται, πλὴν ἐὰν περιλαμβάνηται ἐν τῷ παρὰ Διοδώρῳ (ΛΑ', 19, 4) «αὕτη τε ἡ Καππαδοκία καὶ τὰ πλησιόχωρα». Ὁ Εὐμένης τοῦλάχιστον εὐθὺς μετὰ ταῦτα ἔχει περὶ ἑαυτοῦ Παφλαγόνος ἱππεῖς. Ὁ Ἀριαράθης ἦτο τότε 82 ἐτῶν κατὰ τὸν Λουκιανόν (Μακροβ. 13). Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀριαράθης κατέφυγεν εἰς τὴν Ἀρμενίαν κατὰ Διόδωρον (ΛΑ', 19, 5).

²) Πλούταρχον ἔ. ἀ.

ἐπέλθῃ κατ' αὐτοῦ. Ἐπιθυμῶν δὲ νὰ εἶνε ἐτοιμοπόλεμος πλησίον αὐτοῦ καὶ νὰ διανοίξῃ τὴν εἰς τὴν Φρυγίαν ὁδόν, ἀπεφάσισε νὰ στρατεύσῃ ἐπὶ τὰς πόλεις Λάρανδα καὶ Ἰσαυρα ἐν τῇ Πισιδικῇ χώρᾳ τῇ μεταξὺ τῆς ὀρεινῆς Κιλικίας καὶ Φρυγίας κειμένη. Ἦδη ἐπὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου μείναντες ἀδάμαστοι ἐν ταῖς δυσχωρίαις αὐτῶν οἱ Πισίδαι οὗτοι ἀντέστησαν ἐπιτυχέστατα κατὰ τῶν στρατηγῶν τῶν βασιλέων· ἀλλ' ἦτο πλέον καιρὸς νὰ τιμωρηθῶσιν.

Ταχέως καὶ εὐχερῶς ἐκυριεύθησαν τὰ Λάρανδα¹⁾· οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων κατεσφάγησαν, οἱ λοιποὶ ἐξηνδραποδίσθησαν, καὶ ἡ πόλις κατεσκάφη. Ἐπειτα δ' ἐπῆλθεν ὁ στρατὸς κατὰ τῆς μεγάλης καὶ ὀχυρᾶς πόλεως τῶν Ἰσαύρων, ἥτις ἡμύνετο ἰσχυρῶς, ἔχουσα πλῆθος ἀνδρείων πολεμιστῶν καὶ εὐπορίαν ὅπλων καὶ παντοίων ἄλλων ἐπιτηδείων. Μετὰ θαυμαστῆς ἀνδρείας ἐμάχοντο οἱ Ἰσαυρεῖς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας των, καὶ δις ἀπεκρούσθη ἡ ἔφοδος· ἀλλὰ πολλοὶ τῶν πολιορκουμένων ἔπεσον, ὥστε δὲν ἦσαν πλέον ἱκανοὶ νὰ φυλάττωσι πάσας τὰς ἐπάλξεις τῶν τειχῶν. Ὑπὸ τῆς καταστροφῆς τῶν Λαράνδων διδαχθέντες, τί τοὺς περιέμενεν, ἂν ἐκυριεύτο ἡ πόλις αὐτῶν, προετίμησαν νὰ παρασκευάσωσιν αὐτοὶ ἑαυτοῖς τὴν καταστροφήν, τὴν ὁποίαν κατ' οὐδένα τρόπον ἐδύναντο ν' ἀποφύγωσιν. Ἐνέκλεισαν τοὺς γέροντας, τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδιὰ εἰς τὰς οἰκίας, ἐνέπρησαν διὰ νυκτὸς τὴν πόλιν ἐκ πολλῶν ἐσχατιῶν, καὶ ἐν ᾧ αἱ φλόγες ἐντὸς ἤροντο εἰς ὕψος, οἱ ἄνδρες οἱ δυνάμενοι νὰ ὀπλοφορῶσι κατεῖχον τὰ τεῖχη, καὶ νῦν ἔτι ὑπὲρ αὐτῶν ἀμυνόμενοι. Ὑπὸ τὰς φλόγας τῆς τεραστίας πυρκαϊᾶς ὀρμήσαντες οἱ Μακεδόνες περιεκύκλωσαν τὰ τεῖχη καὶ ἐπεχείρησαν νυκτερινὴν ἔφοδον· ἀλλὰ μετ' ἀνηκούστου ἀνδρείας μαχόμενοι οἱ Ἰσαυρεῖς ἠνάγκασαν τοὺς πολεμίους ν' ἀποστῶσι τῆς προσβολῆς· εἴτα δὲ καταβάντες τῶν τειχῶν, ἐρρίφθησαν εἰς τὰς φλόγας. Τὴν ἐπιούσαν ἐπανῆλθον οἱ Μακεδόνες, εἰσῆλσαν ἀκωλύτως εἰς τὴν καιομένην πόλιν καὶ κατῴρθωσαν νὰ κατασβέ-

1) Διοδώρου ΙΗ', 14.

σωσι τὰς φλόγας. Τὰ ἐρείπια τὰ πυρποληθέντα παρεδόθησαν εἰς διαρπαγὴν· εὗρον δὲ πολλὰ πολύτιμα μέταλλα ἐν τῇ τέφρᾳ τῆς ἄλλοτε τόσον πλουσίας πόλεως¹.

Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον ὁ Εὐμένης διέτριβεν ἐν τῇ σατραπείᾳ τοῦ Καππαδοκίᾳ· εἶχε σταλῆ ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ Περδίκκου, διότι ὁ Νερπτόλεμος ὁ σατράπης τῆς πλησιοχώρου Ἀρμενίας ἐφαίνετο ὅχι ὀλιγώτερον τοῦ Ἀντιγόνου ἀβέβαιος. Καὶ ἦτο μὲν τοῦ σατράπου τῆς Ἀρμενίας τὸ φρόνημα ἀλαζονικὸν καὶ πρὸς τὰ μεγάλα ἐπιρρέπες, ἀλλ' ἡ συνετὴ δεξιότης τοῦ Εὐμένους κατώρθωσε νὰ προσοικειωθῇ αὐτὸν ἢ τοῦλάχιστον νὰ διατηρήσῃ πρὸς αὐτὸν κατ' ἐπίφασιν ἀγαθὰς σχέσεις. Συγχρόνως ὁ Εὐμένης μετεχειρίσθη τὸν χρόνον τοῦτον καὶ ὅπως ἐκ παντὸς τρόπου παρασκευασθῇ πρὸς τὸν ἐπικείμενον πόλεμον. Εἰς τοὺς Μακεδόνας δὲν ἦτο δημοφιλής, καὶ ἐφαίνετο ἐπικίνδυνον ἐν καιρῷ πολέμου νὰ ἐμπιστευθῇ μόνον εἰς τόσον θρασεῖς καὶ ἐπηρμένους στρατιώτας. Ὅθεν ἔσπευσεν ὁ Εὐμένης νὰ σχηματίσῃ ἐκ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἐπαρχίας, ἣτις ἀνέκαθεν διεκρίνετο διὰ τὸ ἐξαίρετον ἵππικόν, ἰδιαίτερον σῶμα ἱππέων, δυνάμενον ἐν ἀνάγκῃ νὰ εἶνε ἀντίρροπον πρὸς τὰς φάλαγγας. Τοὺς πρὸς ἱππικὴν ὑπηρεσίαν ἐπιτηδεύουσιν τῶν ἐγχωρίων ἀπῆλλαξε πάσης φορολογίας, διένειμεν εἰς τοὺς πιστοτάτους αὐτῶν ἵππους καὶ ὅπλισμόν, ἐπεθάρρυνεν αὐτοὺς διὰ τιμῶν καὶ δωρεῶν καὶ ἤσκει εἰς τὴν περὶ τὸ ἱππεύειν καὶ μάχεσθαι τέχνην τῶν ἐσπερίων, καὶ ἐντὸς ὀλίγου χρόνου εἶχεν ἔτοιμον καθ' ὅλα ἐξησκημένον σῶμα ἱππέων 6,500, οὕτως ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ φαλαγγῖται ἐξεπλάγησαν καὶ ἦσαν τοῦ λοιποῦ προθυμότεροι².

Ἄλλως πως παρεσκευάζετο πρὸς τὸν ἐπικείμενον πόλεμον ὁ

¹) Διοδώρου ΙΗ', 22. Τὰ ἱσαυρὰ ἀνεῦρεν ἐξ ἐπιγραφῶν ὁ Hamilton (Researches in Asia minor II, n° 427) παρὰ τὸ Ὀλοῦ — Μπουναρ πλησίον τῆς λίμνης Σόγλα — Γκιόλ. πρὸλ. Corpus Inscription. Graec. III, n° 4382 ἐξ. Corp. Insc. Latinar. III, n° 288. Ὁ Tchihatcheff εἶδε τῷ 1848 14 Ὀκτωβρ. τὰ μεγαλοπρεπῆ ἐρείπια, τὰ ὁποῖα ἤκουσεν ὀνομαζόμενα Ἀσσάρ — Καλεσί. ἢ Ζεγγιλάρ — Καλεσί. (ἴδ. **Petermanns** **Ergänzungsheft** n° 20, σ. 16).

²) Πλουτάρχου Εὐμ. Δ'.

Περδίκκας. Ἦτο βέβαιον ὅτι ὁ σατράπης τῆς Φρυγίας διέκειτο φιλικῶς πρὸς τὸν Ἀντίπατρον, ὅστις τώρα μάλιστα μετὰ τὸ αἴσιον πέρας τοῦ ἑλληνικοῦ πολέμου, κοινοπραγῶν μετὰ τοῦ Κρατέρου, ἔχων πολλὰς καὶ διαθεσίμους δυνάμεις, ἐδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀσφαλέςτατον στήριγμα. Ἵνα λοιπὸν τοῦτο τὸ στήριγμα ὑπεξαίρεσθαι ὁ Περδίκκας, ἐζήτησεν εἰς γάμον τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀντιπάτρου. Αὕτη δὲ συνοδευομένη ὑπὸ τοῦ Ἀρχίου καὶ Ἰόλα ἤλθε τώρα εἰς τὴν Ἀσίαν, ὅπως τελέσῃ τοὺς μετὰ τοῦ Περδίκκου γάμους¹.

Ταῦτα πάντα ἐπειράθη νὰ ματαιώσῃ ῥαδιοῦργημά τι τῆς βασιλίσσης ᾽Ολυμπιάδος. Αὕτη ἐμίσει τὸν Ἀντίπατρον μετὰ πάσης τῆς σφοδρότητος τῆς ἐμπαθοῦς ψυχῆς της· πλὴν δὲ τοῦ μίσους ἢ ἀγέρωχος φιλαρχία καὶ δυνάμεις τοῦ βασιλικοῦ οἴκου ἦτο τὸ ἀδιάλειπτον αὐτῆς μέλημα. Ἐβλεπεν εὐκρινῶς ὅτι ὁ Ἀντίπατρος καὶ ἕκαστος τῶν σατραπῶν ἐπεζήτηει ἀνεξάρτητον δύναμιν· διὸ ἦτο ὑπὲρ τοῦ Περδίκκου, ὅστις οἷους δῆποτε ἀπωτέρους σκοποὺς καὶ ἂν εἶχε, ἐπεμελεῖτο νὰ διατηρήσῃ τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν ἐνότητα τοῦ κράτους. Τώρα λοιπὸν νὰ ὑπομείνῃ βλέπουσα ὅτι οἱ δύο μεγάλοι ἀρχηγοὶ τῶν πάντῃ ἀντιθέτων τάσεων συνδιαλλάττονται; Ἐάν ποτε ὁ Περδίκκας ἐγκαταλείψῃ τὰ συμφέροντα τῆς βασιλείας, δὲν πρέπει τοῦλάχιστον νὰ γείνῃ τοῦτο πρὸς χάριν τοῦ Ἀντιπάτρου. Διὰ ταῦτα, μόλις ἀπελθούσης τῆς Νικαίας εἰς τὴν Ἀσίαν, προέτεινεν εἰς τὸν ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους τὸν γάμον μετὰ τῆς θυγατρὸς τῆς Κλεοπάτρας, χήρας βασιλίσσης τῆς Ἡπείρου. Αὕτη ἐνομίσθη ἡ ἀρίστη ὁδὸς τοῦ νὰ συνδεθῶσι τὰ συμφέροντα τοῦ ἰσχυροῦ ἐπιμελητοῦ, ἐάν μὴ πρὸς τὴν τύχην τῶν βασιλέων, ἀλλὰ τοῦλάχιστον πρὸς τὸν βασιλικὸν οἶκον. Ἐν τῷ συμβουλίῳ τοῦ Περδίκκου πολλαχῶς ἐκρίθη ἡ πρότασις αὕτη. Τινὲς μὲν ἐδύναντο νὰ ὑποστηρίξωσιν ὅτι ὁ Περδίκκας διὰ τοιαύτης κηδεστίας

¹) Διοδώρου ΙΙ', 23 Ἀῤῥιανοῦ παρὰ Φωτ. σ. 70α, 80. Ἐνεκα τῆς ἐκτάκτου ἐνδείας εἰδήσεων στερούμεθα ἐνταῦθα καὶ ἐν τοῖς ἐξῆς τῶν λεπτομερειῶν ἐκείνων, ἐξ ὧν μόνον διαφωτίζονται τοιοῦτου εἶδους ῥαδιοῦργίαι.

ἤθελε δεσμεύσῃ ἑαυτὸν· ὅτι δὲν εἶχε χρεῖαν τοῦ προσχήματος νομίμων δικαίων, ἵνα εἰς τὴν ἐν τῷ κράτει μονοκρατορίαν, ἣν ἤδη κατ' οὐσίαν εἶχε, προσθέσῃ καὶ τὰ σύμβολα καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς· ὅτι ἦτο λυσιτελέστερον νὰ ἐνισχυθῇ συνδεδεμένος μετὰ τοῦ Ἀντιπάτρου· βεβαίως ἢ μετὰ τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας κηδεστία ἔμελλε νὰ φέρῃ μεγάλα ἀποτελέσματα, ἀλλὰ μᾶλλον πρὸς ὄφελος ἐκείνης ἢ τὸ ἴδιον αὐτοῦ· πάντοτε δὲ διὰ τὸν Περδίκκαν θὰ ἐθεωρεῖτο ἡ νομιμότης τῆς Κλεοπάτρας καὶ τῶν δικαιωμάτων αὐτῆς ὡς ἡ αἰτία τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. Ἄλλοι δὲ ἐδύναντο ν' ἀντιπῶσιν ὅτι ἡ δύναμις τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους στηρίζεται ἐπὶ τούτου, ὅτι ἦτο παραστάτης τῆς βασιλείας καὶ τῶν δικαιωμάτων αὐτῆς, ὅτι ἐν τούτῳ τῷ ὀνόματι εἶνε βέβαιος περὶ τῶν Μακεδόνων· ὅτι κατ' οὐδένα τρόπον δὲν πρέπει νὰ παραιτήσῃ τοῦτο τὸ ἀξίωμα· μόνον διὰ τοῦ συνοικεσίου μετὰ βασιλικῆς ἡγεμονίδος δύναται νὰ παρασκευάσῃ τὴν πρὸς ὑψηλοτέρους σκοποὺς ὁδόν· ὁ βασιλεὺς Φίλιππος Ἀρρίδαϊος, ὡς μὴ ὁμότιμος, μικρὸν ἔχει δικαίωμα ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ θὰ εἶνε εὐκόλον ν' ἀποσπάσῃ τις ἀπ' αὐτοῦ τοὺς Μακεδόνας, οἵτινες ἐν ὑπερβολικῇ σπουδῇ ἀνηγόρευσαν τὸν εὐηθέστατον ἄνθρωπον τοῦ κράτους· τὸ παιδίον ὁ Ἀλέξανδρος εἶνε υἱὸς Ἀσιάτιδος, καὶ ἡ ἔνστασις αὕτη πολλάκις κατὰ τὴν περὶ τῆς διαδοχῆς ἀπόφασιν ἐπανελήφθη ὑπὸ τῶν φαλαγγιτῶν· ὥστε νόμιμος διάδοχος ἀπομένει ἡ Κλεοπάτρα, ἡ μόνη τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, ἥτις ἐγεννήθη ἐκ νομίμου καὶ ὁμοτίμου γάμου. Ὡς σύζυγος αὐτῆς ὁ Περδίκκας, ἥδη κάτοχος τῆς ὅλης δυνάμεως, εὐκόλως θ' ἀναγνωρισθῇ καὶ ὑπὸ τῶν Μακεδόνων ὡς βασιλεὺς καὶ κύριος. Ὁ Περδίκκας ἀπεφάσισεν ἐπὶ μὲν τοῦ παρόντος νὰ λάβῃ σύζυγον τὴν Νίκαιαν, ἵνα μὴ προώρως ἐχθρευθῇ πρὸς τὸν Ἀντίπατρον, ὅστις μάλιστα μετὰ τὴν καταπολέμησιν τῶν Ἑλλήνων ἦτο τόσον ἰσχυρός. Ἐγίνωσκε καλῶς ὅτι καὶ ὁ Ἀντίγονος καὶ ὁ σατράπης τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαῖος ἦσαν συνδεδεμένοι πρὸς τὸν Ἀντίπατρον, καὶ ὅτι ἂν ὁ Ἀντίπατρος ἤθελε ταχθῇ μετ' ἐκείνων, θὰ ἦτο ἴσως εἰς αὐτὸν ἀδύνατον νὰ κρατήσῃ ὑποτεταγμένους τοὺς

σατράπας· ἀλλ' ὁ σκοπὸς αὐτοῦ ἦτο νὰ προλάβῃ τὸν σατράπην τῆς Φρυγίας, πρὸς ὃν δὲν ἦτο δυνατὸν ἕνεκα τῆς μεγάλης ἀποστάσεως νὰ ἔλθῃ τόσον ταχεῖα βοήθεια ἐξ Αἰγύπτου, εἴτα δέ, ἐρχόμενος εἰς γάμον μετὰ τῆς Κλεοπάτρας, νὰ κηρυχθῇ ἐναντίος τοῦ Ἀντιπάτρου, νὰ περαιωθῇ εἰς τὴν Εὐρώπην, καὶ ἐκεῖ νὰ προβάλλῃ πάσας τὰς ἀξιώσεις, εἰς τὰς ὁποίας ἐφαίνετο ὅτι παρεῖχε δικαίωμα ὁ μετ' αὐτοῦ γάμος τῆς μόνης νομίμου καὶ ὁμοτίμου διαδόχου τοῦ βασιλικοῦ οἴκου¹.

Ἐναντίον τῶσων ἀγερώχων καὶ κατὰ τὸ φαινόμενον καλῶς βεβουλευμένων ἐπιβολῶν τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους ἡγέρθη ἐξ αὐτῶν τῶν κόλπων τοῦ βασιλικοῦ οἴκου ἀπροσδόκητος κίνδυνος.

Ὁ βασιλεὺς Φίλιππος ἦλθέ ποτε εἰς γάμον καὶ μετὰ Ἰλλυρίδος, ὅτε, ἀναλαβὼν τὴν ἀντιβασιλείαν ὑπὲρ τοῦ ἀνηλίκου υἱοῦ τοῦ ἀδελφοῦ του, ἐστενοχωρεῖτο ὑπὸ Ἰλλυριῶν φυλάρχων. Ἐκ τοῦ γάμου τούτου ἐγεννήθη ἡ Κυνάνη, ἣν ἔπειτα ἡλικιωθεῖσαν ἐξέδωκεν εἰς ἐκεῖνον τὸν Ἀμύνταν, ὅστις ἔπρεπε νὰ λάβῃ τὴν βασιλείαν. Αὐτὸς ὁ Ἀμύντας ἦτο μικροῦ λόγου ἄξιος· ἀλλ' εἰς τοὺς μετὰ τὸν φόνον τοῦ Φιλίππου συνομόσαντας κατὰ τῆς διαδοχῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐδύνατο αὐτοῦ τὸ κληρονομικὸν δικαίωμα νὰ παράσχῃ εὐκταῖον πρόσχημα. Ἐπανελθόντος τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐκ τῆς ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ἐκστρατείας, ἀνεκαλύφθησαν πράγματα, ἐν οἷς καὶ τοῦ Ἀμύντου τὸ ὄνομα ἐφέρετο μεταξὺ τῶν δρώντων προσώπων· ὅθεν κατεδικάσθη καὶ ἐθανατώθη. Ἡ Κυνάνη ἔτεκεν ἐξ αὐτοῦ θυγατέρα ὀνόματι Ἀδέαν², ἥτις ἔπειτα μετωνομάσθη Εὐρυδίκη. Τὴν νεαρὰν χήραν ἐμνήστευσεν ὁ Ἀλέξανδρος πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῶν Ἀγριάνων Λάγγαρον, τὸν κατὰ τοὺς χαλεποὺς καιροὺς τοῦ ἔτους 334 πιστὸν ἀναδειχθέντα πρὸς αὐτόν. Ἀλλ' οὗτος ἀπέθανε πρὶν νυμφευθῇ, καὶ ἡ Κυνάνη ἀπεφάσισε νὰ μείνῃ τοῦ λοιποῦ ἄγαμος. Εἶχε τὸ ἄγριον ἰλλυρικὸν αἷμα τῆς μητρὸς τῆς· συνεστράτευεν ἐν

¹) Ἀῤῥιανὸν παρὰ Φωτ. 70 α, 35· Διοδώρου III', 23.

²) Περὶ τοῦ ὀνόματος Ἀδέα ἢ Αὐδάτη ἴδ. Περικζώνιον (Porizonius) εἰς Αἴλιαν. Π. I. II', 36.

πολέμῳ· κίνδυνοι καὶ πολεμικαὶ ἐκδρομαὶ ἦσαν αἱ ὀρέξεις αὐτῆς, καὶ πολλάκις αὐτοπροσώπως μετεῖχε τῶν μαχῶν· ἐν τινὶ πολέμῳ κατὰ τῶν Ἰλλυριῶν ἰδίᾳ χειρὶ ἐφόνευσε τούτων τὴν βασίλισσαν, καὶ διὰ τῆς ἀγρίας ἐπιθέσεως κατὰ τῶν πολεμίων συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀποφασιστικὴν κρίσιν τῆς συμπλοκῆς ἐκείνης. Τὴν θυγατέρα τῆς Εὐρυδίκην εἶχε πρωίμως ἀσκήσῃ εἰς τὰ ὅπλα καὶ συνηθίσῃ εἰς ἐκστρατείας· καὶ ἡ δεκαπενταέτις ἡγεμονὶς, περικαλλῆς, δεσποτικῇ καὶ φιλοπόλεμος οὖσα, κληρονόμος τῆς βασιλείας, ἥς ἐστέρησε τὸν πατέρα ὁ πάππος αὐτῆς, ἐφάνη εἰς τὴν μητέρα κατάλληλος, ὅπως μετ' αὐτῆς ἀναφανῇ πάλιν ἐπὶ τῆς σκηνῆς τῶν παγκοσμίων πράξεων, ἅφ' ἧς τοῦ Ἀντιπάτρου αἱ πανουργίαι εἶχον ἀποκλείσῃ αὐτήν. Ἐχθρικῶς διακειμένη πρὸς αὐτὸν καὶ τοὺς περὶ αὐτόν, ὥφειλε μεταξὺ τῶν ἐναντίων τούτου νὰ ζητήσῃ ἐκεῖνον, εἰς ὃν προσέφερε μετὰ τῆς θυγατρὸς τῆς τὴν μεγίστην ἀξίωσιν· καὶ ἅφ' οὗ ἡ Κλεοπάτρα ἡτοιμάζετο διὰ τοῦ ἑαυτῆς συνοικεσίου μετὰ τοῦ ἰσχυροῦ ἐπιμελητοῦ ν' ἀποκτήσῃ μεγίστην ἰσχὺν ἐν τῷ κράτει, εἰς αὐτὴν οὐδὲν ἄλλο ὑπελείπετο, εἰμὴ νὰ σχηματίσῃ τρίτον κόμμα ἐκ τῶν μεταξὺ τοῦ ἐπιμελητοῦ καὶ τῶν σατραπῶν· εἰς τὸν βασιλέα λοιπὸν Φίλιππον τὸν Ἀρρίδαϊον ἀπεφάσισε νὰ προσαγάγῃ τὴν θυγατέρα τῆς. Ἐχουσα ὀλίγον στράτευμα, ἀνέζευξεν αἰφνης ἐκ Μακεδονίας καὶ ἔσπευσεν εἰς τὸν Στρυμόνα· ἐκεῖ εἶχε ταχθῇ μετὰ ἐνόπλου δυνάμεως ὁ Ἀντίπατρος, ἵνα κωλύσῃ αὐτήν¹. Προτείνασα τὸ δόρυ, εἰσώρμησεν αὐτὴ τε καὶ ἡ θυγάτηρ κατὰ τῶν στρατιωτῶν καὶ διέρρηξαν αὐτῶν τὴν φάλαγγα. Ἄλλα ἀποσπάσματα, πειραθέντα νὰ ἐμποδίσωσι τὴν περαιτέρω πορείαν αὐτῆς, κατετροπώθησαν ὡσαύτως. Ἀκωλύτως διαβάσα τὸν Ἑλλήσποντον ἡ παρὰδοξος αὕτη ἐκδρομὴ ἤλθεν εἰς τὴν Ἀσίαν, καὶ προέβαινε πρὸς τὸ στρατόπεδον τοῦ βασιλέως. Ὁ Περδίκκας ἔπεμψε κατ' αὐτῆς τὸν Ἀλκέταν μετὰ στρατοῦ, διατάξας νὰ προσβάλῃ αὐτὴν ὅπου καὶ

¹) Τοῦτο λοιπὸν συνέβη μετὰ τὸ πέρας τοῦ ἑλληνικοῦ πολέμου καὶ πρὸ τῆς εἰς Αἰτωλίαν ἐκστρατείας, τὸν Ὀκτώδριον τοῦ 322

ἂν τὴν συναντήσῃ καὶ νὰ τὴν προσαγάγῃ ζῶσαν ἢ νεκράν. Ἄλλ' οἱ Μακεδόνες ἡρνήθησαν¹ νὰ πολεμήσωσι κατὰ τῆς τολμηρᾶς βασιλόπαιδος, τῆς θυγατρὸς τοῦ Φιλίππου, καὶ ἀπήτησαν τὴν ἔνωσιν τῶν δύο στρατῶν καὶ τὸν γάμον τῆς νεαρᾶς ἡγεμονίδος μετὰ τοῦ βασιλέως των. Ἦτο ἀνάγκη κατεπείγουσα νὰ ἐκτελέσῃ ὁ Ἀλκέτας τὴν αἵματηράν ἐντολήν. Εἰς μάτην ἡ τολμηρὰ καὶ εὐγλωττος Κυνάνη ὠμίλησε περὶ τοῦ βασιλικοῦ αὐτῆς αἵματος, περὶ τῆς αἰσχρᾶς ἀγνωμοσύνης τοῦ Ἀλκέτου καὶ Περδίκκου καὶ περὶ τῆς προδοσίας, δι' ἧς περιζωννύουσιν αὐτήν. Ὁ Ἀλκέτας κατὰ τὴν ἀπαίτησιν τοῦ ἀδελφοῦ Περδίκκου ἐφόνευσεν αὐτήν. Ἡ θορυβώδης ἀγανάκτησις τοῦ στρατοῦ, ἣτις ἠπεῖλει νὰ ἐκτραπῇ εἰς φανεράν στάσιν κατὰ τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους, μόλις κατηνύασθη καὶ μόνον διὰ τούτου, ὅτι ἡ Εὐρυδίκη ἐμνηστεύθη τὸν Φίλιππον Ἀρριδαῖον. Ὁ Περδίκκας ἤλπιζεν ὅτι, ἀπαλλαγείς τῆς μητρὸς, εὐκόλως ἤθελε διαλύσῃ τὴν διαφορὰν πρὸς τὴν θυγατέρα. Ἡ νεαρὰ ἡγεμονίς ἦλθεν εἰς τὸ βασιλικὸν στρατόπεδον, καὶ τοῦ Περδίκκου ἡ δύναμις ἐφάνη ὅτι ἐξῆλθε τοῦ παρόντος κινδύνου ἀσφαλεστέρα καὶ ἐδραιωτέρα. Ἡ Εὐρυδίκη ἦτο πλησίον αὐτοῦ καὶ ἡ τύχη τῆς εἰς τὰς χεῖράς του. Ἐφαίνετο ὅτι ἤγγιζεν εἰς τὸ ποθούμενον τέλος. Ἄλλ' ἀπροσδόκητόν τι γεγονός ἐπελθόν, ὠρίμασε τὴν κρίσιν.

Ὁ Περδίκκας προσεδόκα ὅτι ὁ Ἀντίγονος, ὃν προσεκάλεσεν εἰς ἀπολογίαὶν ἐνώπιον δικαστηρίου Μακεδόνων, ἤθελεν ἀπειθήσῃ εἰς τὴν πρόσκλησιν, καὶ διὰ τούτου ἤθελεν δώσῃ ἀφορμὴν νὰ ἐπέλθῃ κατ' αὐτοῦ μετὰ πάσης αὐστηρότητος ὡς προφανῶς ἀποστατοῦντος. Ἦτο δὲ ἀναμφίβολον ὅτι ὁ σατράπης ἤθελε καταβληθῇ ὑπὸ τῆς δυνάμεως τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους. Ἄλλ' ὁ Ἀντίγονος ὑπεσχέθη μὲν ὅτι θὰ προσέλθῃ καὶ ὁ ἀποδείξῃ τὴν ἀθωότητά του· ἀλλὰ κρυφίως ἐξῆλθε τῆς σατραπείας μετὰ τοῦ

¹) Διοδώρου ΙΒ', 52. Ὁ Πολύαινος (ΙΗ', 60) λέγει ὅτι προετίμησε «τεθνάναι μᾶλλον ἢ τὸ Φιλίππου γένος ἐκπεπτωκὸς τῆς ἀρχῆς ὄρεῖν». Ἰσως λοιπὸν ὁ Ἀλκέτας ἀπήτησε παρ' αὐτῆς νὰ παραιτηθῇ τῶν ἀξιώσεών της. Ὁ Ἀρριδιανὸς παρὰ Φωτ. 70 b 23 «τὴν Μακεδόνων στάσιν».

υἱοῦ Δημητρίου καὶ τῶν φίλων, καὶ φεύγων πρὸς τὴν παραλίαν ἐπεβιβάσθη εἰς ἄττικὰς ναῦς ὁρμούσας ἐκεῖ¹, ἵνα περαιωθῇ εἰς τὴν Εὐρώπην πρὸς τὸν Ἀντίπατρον. Διὰ τὸν ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους ἡ τροπὴ αὕτη ἦτο λίαν εὐπρόσδεκτος. Διότι βεβαίως μὲν ἡ τύχη τοῦ σατράπου, τὸν ὅποιον ἐσκόπει ὡς ἔνοχον νὰ τιμωρήσῃ διὰ δικαίας ποινῆς, ἐκίνει τῶρα τὸν οἶκτον καὶ ἐν αὐτῷ τῷ στρατῷ, ὅστις εἶχε πολὺ συχνὴν τὴν συνήθειαν νὰ συζητῇ καὶ νὰ ἐπικρίνῃ τὰ ἐκάστοτε γινόμενα. Τὸν Ἀντίγονον ἐθεώρουν πλέον ὡς ἀδίκως καταδιωκόμενον, λέγοντες ὅτι, ἂν οὐ καὶ τὸ βασιλικὸν γένος ἐνέπνευσε δισταγμὸν εἰς τὸν αἰμοχαρῆ ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους, δικαίως ὁ εὐγενὴς σατράπης δὲν ἐτόλμησε νὰ ἐμπιστευθῇ τὴν ζωὴν του εἰς δικαστήριον, ὅπερ προφανῶς ἔμελλε νὰ συγκληθῇ οὐχὶ χάριν τῆς δικαιοσύνης. Ὅτι ὁ Ἀντίγονος κατέφυγεν εἰς τὴν Εὐρώπην, τοῦτο σημαίνει, ἔλεγον, χαλεπὸν ἐμφύλιον πόλεμον τοῦ κράτους, δὲν θὰ ἐτόλμα δὲ νὰ φύγῃ, ἐὰν δὲν ἦτο βέβαιος, ὅτι ὁ Κράτερος, ὁ Ἀντίπατρος καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἴσως ἤθελον δράξῃ τὰ ὅπλα ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἀλλ' αὐτὰ ταῦτα προσεδόκα καὶ ἐπεθύμει ὁ ἐπιμελητής, διότι τοιοῦτοτρόπως δὲν ἦτο αὐτὸς ὁ αἴτιος τοῦ ὅτι περιῆλθον εἰς ῥῆξιν καὶ εἰς ἀποφασιστικὸν ἀγῶνα. Ὁ Κράτερος καὶ Ἀντίπατρος εἶχον μὲν καταπολεμήσῃ τοὺς Ἑλληνας, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τοὺς Αἰτωλοὺς· στρατεύοντες δ' ἔτι κατ' αὐτῶν εἶχον πολλὰ πρὸς ἐκείνους πράγματα, καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος ὀλίγα θὰ ἐδύναντο νὰ πράξωσιν ὑπὲρ τοῦ Ἀντιγόπου. Ὅτι δὲ οὗτος πρὸς αὐτοὺς κατέφυγεν, ἐδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀπόδειξις τῆς συνεννόσεως καὶ συνενοχῆς αὐτῶν. Ἐπ' ἀνάγκης λοιπὸν ἦτο νὰ προλάβῃ τὴν ἐν τῷ γίνεσθαι σύστασιν, νὰ προσβάλλῃ αὐτήν, πρὶν ἢ προβῇ εἰς ἐπίθεσιν· πῶς δὲ ὁ Ἀντίπατρος ἐδύνατο ἐν αὐτῇ τῇ

¹) «Εἰς τὰς Ἀττικὰς ναῦς» λέγει ὁ Διόδωρος (ΙΗ', 23) ὡς ἐὰν αὗται κανονικῶς ἐκεῖ ἐστάθμευον, ὅπερ εἶνε πολὺ παράδοξον μετὰ τὰς δύο κατὰ θάλασσαν νίκας τοῦ μακεδονικοῦ στόλου, ἐκτὸς ἐὰν παραδεχθῇ τις ὅτι ἐν Σάμῳ ἐστάθμευον Ἀττικαὶ νῆες, μέχρις οὗ ἀποφασισθῇ τι ἐν Βαβυλῶνι περὶ τῶν ἐν τῇ νήσῳ κληρούχων. Ἀλλὰ τὸ «σκευὴ ἔχουσι κτλ.» τὸ ἐν ταῖς ναυτικαῖς ἐπιγραφαῖς XVII, c 155 δὲν ἐπιτρέπει τοιαύτην ἐρμηνείαν.

Μακεδονία νὰ προσβληθῇ, ὑπεδείκνυνεν ἡ προσφορά τῆς Κλεοπάτρας καὶ τῆς μητρὸς αὐτῆς 'Ολυμπιάδος.

Μέχρι μὲν τοῦδε ἐξηκολούθει ὑποκρινόμενος πρὸς τὴν θυγατέρα τοῦ 'Αντιπάτρου. νῦν δὲ ἔπεμψε τὸν Εὐμένη μετὰ πολυτελῶν δώρων εἰς τὰς Σάρδεις, ὅπου εἶχε μεταβῇ ἡ Κλεοπάτρα, καὶ ἐμήνυσεν ὅτι, ὅπως συζευχθῇ μετ' αὐτῆς, ἀπεφάσισε ν' ἀποστείλῃ τὴν Νίκαιαν εἰς τὸν πατέρα της¹. Ἡ βασίλισσα συνήνεσεν εὐθύς, ἡ δὲ Νίκαια ἀποπεμφθεῖσα ἐπανῆλθεν εἰς τὸν πατρικὸν οἶκον.

Δικαίως ὁ Περδίκκας ἐνεῖδεν εἰς τὸν Λαγίδην τὸν ἐπικινδυνότατον τῶν ἐναντίων του. Ὁ Πτολεμαῖος, ἅμα παραλαβὼν τὴν σατραπείαν², παρεσκευάζετο πρὸς τὸν κατὰ τοῦ Περδίκκου πόλεμον, ὃν ἐθεώρει ἀναπόφευκτον. Ἦρχισε δὲ ἐκ τούτου, ὅτι ἀπεμάκρυνε τὸν μέχρι τοῦδε ἄρχοντα τῆς Αἰγύπτου Κλεομένην, ὅστις κατὰ τὰς ἐν Βαβυλῶνι διατάξεις ἔμελλε νὰ ὑπηρετῇ ὡς ὑπαρχος ὑπ' αὐτόν. Ἦτο φυσικὸν ὅτι ὁ Κλεομένης, ἐκπεσὼν τῆς προτέρας αὐτοῦ δυνάμεως, ἔκλινε πρὸς τὸ κόμμα τοῦ Περδίκκου³. Αἱ φοβεραὶ καταπιέσεις, τὰς ὁποίας εἶχε διαπράξῃ ἐν τῇ σατραπείᾳ, ἐδικαιολογοῦν ἀρκούντως τὴν εἰς δίκην εἰσαγωγὴν αὐτοῦ. Τὸ ποσὸν τῶν 8000 ταλάντων, τὸ ὅποῖον ὁ Κλεομένης εἶχε συλλέξῃ, περιελθὼν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ σατράπου, ἐχρησιμοποιήθη εὐθύς εἰς στρατολογίαν ἀνδρῶν, ὧν πολλοὺς προσεῖλκυεν ἡ δόξα τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, καὶ εἰς βελτίωσιν τῆς εἰς αὐτὸν ἀνατεθείσης χώρας, ἥτις ὑπὸ τῆς πλεονεκτικῆς διοικήσεως τοῦ Κλεομένου εἶχε βυθισθῇ εἰς βαθυτάτην ἐλεεινότητα⁴. Ὁ Πτολεμαῖος ἐγίνω-

¹) *Αῤῥδιανόν* παρὰ Φω τ. 90 b, §. 26

²) Ὁ *Πορφύριος* παρ' *Εὐσεβίου* I, σ. 162 λέγει «μετ' ἐνιαυτὸν καὶ διὰ τῆς εἰς Φίλιππον ἀναγεγραμμένης ἡγεμονίας (post unum annum imperij ad Philippum delati Eusebii) Ἀρμεν. κατὰ τὴν μετάφρασιν τοῦ Petermann). Κατὰ τὴν ἀναγραφὴν, ἣν ὁ χρονογράφος εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν, τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ Φιλίππου ἤρχισε, φαίνεται, τὴν 1 Ἰανουαρίου 323, κατὰ δὲ τὸν Κανόνα τῶν βασιλέων ἀρχίζει τὴν 1 Θῶθ τοῦ 324. Πρὸ τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 323 δὲν θὰ ᾔλθεν ὁ Πτολεμαῖος εἰς τὴν Αἴγυπτον.

³) *Πανσανίου* Α', 6.

⁴) *Διοδώρου* III', 14.

σκεν, ὡς οὐδεὶς τῶν στρατηγῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου, νὰ προσοικειωθῇ τὸν εἰς αὐτὸν λαχόντα λαόν. Ἐντὸς ὀλίγου ἡ χώρα ἀνωρθώθη διὰ τῆς συνετῆς αὐτοῦ διοικήσεως καὶ τῶν κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους λίαν ἡπίων διατάξεων περὶ τῶν ἐγγχωρίων. Ἡ κατὰ θάλασσαν ζωηρὰ συγκοινωνία, ἥτις εἶχε κέντρον πλέον τὴν Ἀλεξάνδρειαν, διευκόλυνε τὸ ἐπικερδὲς ἐμπόριον τῶν προΐόντων τῆς φύσει εὐφόρου χώρας. Ἐκτὸς δὲ τούτων καὶ ἡ γεωγραφικὴ θέσις τῆς Αἰγύπτου ἦτο εὐνοϊκωτάτη, ἐὰν ἐπῆρχετο πόλεμος. Σχεδὸν πανταχόθεν περιβαλλομένη ὑπὸ ἐρήμων, τῶν ὁποίων οἱ ἀραιοὶ κάτοικοι, Λιβύων νομαδικὰ στίφη, οὐδένα κίνδυνον ἠπειλοῦν, ἡ χώρα τοῦ Νείλου ἦτο προσιτὴ εἰς πολέμιον κατὰ ξηρὰν στρατὸν μόνον διὰ τῆς ἐκ Συρίας παρακτίας ὁδοῦ. Ἡ ὁδὸς αὕτη παρεῖχεν εἰς τοὺς ἐναντίους ἄπειρα προσκόμματα, ἐδυσχέραινε τὴν προμήθειαν, καὶ ἐν περιπτώσει ἀποτυχίας καθίστα τὴν ὑποχώρησιν ἀδύνατον. Τὸ ὑναντίον ἡ αἰγυπτιακὴ δύναμις, βοηθουμένη ὑπὸ τοῦ δυσχεροῦς καὶ πολλαχῶς διακεκομμένου ἐδάφους, τῶν εὐχερῶς ἐπιφερομένων πλημμυρῶν, τῶν ἀείποτε προχείρων τροφίμων καὶ παντὸς εἶδους ἐπιτηδείων, καὶ τέλος δυναμένη κατὰ πᾶν βῆμα πρὸς τὰ ὀπίσω νὰ εὕρισκῃ νέαν καὶ ἐξ ἴσου ὀχυρὰν θέσιν, δὲν εἶχεν εἰμὴ μόνον ἀμυντικῶς νὰ διεξαγάγῃ τὸν πόλεμον, καὶ νὰ εἶνε βεβαία περὶ τῆς νίκης. Εὐπροσβλητοτέρα εἶνε ἡ χώρα ἐκ τῆς θαλάσσης· ἀλλὰ μία τις ὁπωσοῦν εὐτακτος ἄμυνα δύναται νὰ περιορίσῃ τὸν στρατὸν εἰς τὴν παραλίαν· καὶ ἡ ἀπόδασις δὲ δὲν εἶνε εὐκόλος ἕνεκα τῆς περὶ τὸν εἰσπλοῦν εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Νείλου δυσχερείας· τὸ δὲ μόνον εὐπρόσβλητον μέρος ἡ Ἀλεξάνδρεια, ἐκ προνοίας τοῦ ιδρυτοῦ ἦτο ἀρκούντως ὀχυρά. Εὐτυχῆς συνδρομὴ περιστάσεων προσήρτησεν εἰς τὴν Αἴγυπτον ταχέως καὶ ἀπόνως χώραν, ἥτις καὶ ἄλλως ἦτο πολοῦ λόγου ἀξία, οὐχὶ δὲ μόνον ὡς προφύλαξις τῶν νώτων.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ, ὡς φαίνεται, ἕνεκα τούτου ἐξεβράγησαν ἐν τῇ Κυρηναϊκῇ ταραχαί, ἐξ αἰτίας τῶν

ὁποίων οἱ ὀπαδοὶ τῆς ἐτέρας τῶν φατριῶν ἐξεδιώχθησαν τῆς πόλεως Κυρήνης. Οὗτοι, ἐνωθέντες μετὰ τῶν ἐκ τῆς Βάρκας φυγάδων, ἐτράπησαν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ζητοῦντες βοήθειαν. Ἦλθον δὲ εἰς σχέσιν πρὸς τὸν Θίβρωνα, τὸν Σπαρτιάτην ἐκεῖνον, ὅστις τὸ φθινόπωρον τοῦ 324 ἀπῆλθεν ἀπὸ τοῦ Ταινάρου μετὰ τοῦ Ἀρπάλου, τοῦ ἀρχιταμίου τοῦ Ἀλεξάνδρου, εἰς τὴν Κρήτην, ἐδόλοφόνησεν αὐτὸν ἐνταῦθα, καὶ γενόμενος κύριος τῶν χρημάτων, διετήρησεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοὺς μετὰ τοῦ Ἀρπάλου συνακολουθήσαντας μισθοφόρους, 6,000 τὸν ἀριθμόν. Νῦν δὲ προσκληθεὶς ὑπὸ τῶν Κυρηναίων φυγάδων, ἀπέπλευσε μετὰ τῶν μισθοφόρων εἰς τὴν Λιδύην. Νικήσας δὲ ἐν αἵματηρᾷ συμπλοκῇ ἐκυρίευσεν τὸν δύο μίλια τῆς πόλεως ἀπέχοντα λιμένα, τὴν Ἀπολλωνίαν, εἴτα δέ, ἐπελθὼν κατὰ τῆς πόλεως, ἐπολιόρχησεν αὐτὴν καὶ ἠνάγκασεν ἐπὶ τέλους τοὺς Κυρηναίους νὰ ζητήσωσιν εἰρήνην. Ὑπεχρεώθησαν ν' ἀποτίσωσι 500 τάλαντα, νὰ παραδώσωσι τὸ ἥμισυ τῶν ἀρμάτων, καὶ νὰ δεχθῶσι τοὺς φυγάδας. Ταυτοχρόνως ἔπεμψε πρέσβεις πρὸς τὰς ἄλλας πόλεις τῆς Κυρηναϊκῆς, προτρέπων αὐτάς νὰ ἔλθωσι πρὸς αὐτόν, ἵνα πολεμήσωσιν ἀπὸ κοινοῦ τὰ ὄμορα λιδυκὰ φύλα. Καὶ ἡ Βάρκα τοῦλάχιστον καὶ Εὐεσπερία προσεχώρησαν. Ἐν τούτοις, ἵνα προσοικειωθῇ περισσότερον τοὺς μισθοφόρους, ἐπέτρεψεν εἰς αὐτοὺς νὰ διαρπάσωσι τὸν λιμένα· τὰ δ' ἐν αὐτῷ σεσωρευμένα ἐμπορικὰ φορτία καὶ τὰ ὑπάρχοντα τῶν κατοίκων παρέσχον ἄφθονα λάφυρα. Ἀλλὰ κατὰ τὴν διανομὴν αὐτῶν προέκυψεν ἔρις. Εἰς τῶν παρὰ τῷ Θίβρωνι ἡγεμόνων, ὁ Κρῆς Μνασικλῆς, ἄνθρωπος θρασύς καὶ ταραχώδης, προσκληθεὶς νὰ δώσῃ λόγον διὰ τὴν περὶ τὸν μερισμὸν τῶν λαφύρων διαγωγὴν του¹, προετίμησε ν' αὐτομολήσῃ πρὸς τοὺς Κυρηναίους. Ἐνταῦθα θορυβωδῶς κατηγορήσας τὸν Θίβρωνα δι' ὠμότητα καὶ ἀπιστίαν, ἔπεισε τοὺς πολίτας νὰ μὴ ἀποτί-

¹) Ταῦτα κατὰ τὸν Ἀρξιδανὸν παρὰ Φωτ. 90 α, 12· ἄλλως λέγει τὸ πρᾶγμα ὁ Διόδωρος (III, 20). Σ. Μ.

σῶσι τὰς ἄλλας δόσεις (μόνον 60 τάλαντα ἦσαν καταβεβλημένα), νὰ διαλύσωσι τὰ συμπεφωνημένα, καὶ νὰ λάβωσι πάλιν τὰ ὅπλα. Ταῦτα μαθὼν ὁ Θιβρων συνέλαβεν 80 Κυρηναίους πολίτας, ὅσοι ἔτυχον παρόντες ἐν τῇ Ἀπολλωνίᾳ, καὶ ἐπικούρους ἔχων τοὺς Βαρκαίους καὶ Εὐεσπερίτας, ἐπῆλθε κατὰ τῆς πόλεως καὶ πάλιν ἐπολιορκήσεν αὐτήν. Γενναίως δὲ ταύτης ἀντισταθείσης ὑπὸ τὴν στρατηγίαν τοῦ Μνασικλέους, ὁ Θιβρων ἀπεχώρησεν εἰς τὴν Ἀπολλωνίαν. Οἱ Κυρηναῖοι λαβόντες μέρος τῆς ἑαυτῶν δυνάμεως ἐξῆλθον ἐν τάχει, ὅπως δηώσωσι τὴν χώραν τῶν Βαρκαίων καὶ Εὐεσπεριτῶν. Ἀπελθόντος δὲ τοῦ Θιβρωνος μετὰ τοῦ πλείστου τῶν δυνάμεων αὐτοῦ εἰς βοήθειαν, ἐξώρμησεν ὁ Μνασικλῆς μετὰ τῶν Κυρηναίων ἐκ τῆς πόλεως, ἐπέπεσε κατὰ τοῦ ἐπινείου, κατίσχυσε τῶν ἐν αὐτῷ ὀλίγων πολεμιστῶν τοῦ Θιβρωνος, καὶ κατέλαβε τὸν λιμένα. Ὅσα ἐμπορικὰ φορτία καὶ ἄλλα ὑπάρχοντα εὗρον ἐν αὐτῷ, ἀπεδόθησαν εἰς τοὺς ἰδιοκτήτας ἢ ἐφυλάχθησαν. Ὁ δὲ Θιβρων εὐθύς μὲν δὲν ἐτόλμησεν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Ἀπολλωνίαν, ἀλλ' ἐτράπη πρὸς τὰ Ταύχειρα τὰ ἐν τοῖς δυτικωτέροις τῆς χώρας καίμενα, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ συναθροίσῃ ἐκεῖ τὸν στόλον του, καὶ ἔπειτα νὰ σκεφθῇ περὶ τοῦ πρακτέου. Ἐν τούτοις ὁ στόλος μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Ἀπολλωνίας ἐστερήθη τοῦ οἰκείου σταθμοῦ, οἱ δὲ ναῦται πρὸς πορισμὸν τῶν ἐπιτηδείων καθ' ἐκάστην ἀπεβιβάζοντο εἰς τὴν χώραν, μὴ εὐρίσκοντες δ' ἐν τῇ παραλίᾳ ἱκανὰ τὰ πρὸς τὸ ζῆν, προέβαινον καὶ εἰς τὰ ἐνδότερα. Τότε οἱ Λίθυες συνασπισθέντες ἐνήδρευσαν τοὺς ναύτας, καὶ πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἐφόνευσαν, πολλοὺς δ' ἠχμαλώτισαν. Οἱ δὲ ὑπολειφθέντες κατέφυγον ὀπίσω εἰς τὰ πλοῖα· πλέοντες δὲ πρὸς τὰς ἐν τῇ Σύρτει φιλικὰς πόλεις, κατελήφθησαν ὑπὸ θυέλλης, ἣτις διεσκόρπισε τὸν στόλον, καὶ τὸ μὲν πλεῖστον τῶν νηῶν κατεποντίσθη, αἱ δὲ ὑπολειφθεῖσαι ὑπὸ τοῦ ἀνέμου καὶ τῆς τρικυμίας ἐξεβράσθησαν αἱ μὲν εἰς τὴν Κύπρον, αἱ δὲ εἰς τὴν Αἴγυπτον.

Ἡ θέσις τοῦ Θιβρωνος ἤρχισε νὰ ἐμπνέῃ φόβους· ἀλλ' αὐτὸς δὲν ἀπέβαλε τὸ θάρρος. Ἐπεμψε πιστοὺς ἄνδρας εἰς τὸ στρατολο-

γεῖτον τῶν χρόνων ἐκείνων τὸ Ταίναρον· εὖρον δ' ἐκεῖ (ἂν καὶ ὀλίγους μῆνας πρότερον ὁ Λεωσθένης εἶχε διὰ τὸν Λαμιακὸν πόλεμον στρατολογήσῃ πάντας τοὺς αὐτόθι συνηθροισμένους μισθοφόρους) 2,500 ἄνδρας, ἐμίσθωσαν αὐτοὺς καὶ ἀπέπλευσαν ὁμοῦ πρὸς τὴν Λιβύην. Ἐν τούτοις οἱ Κυρηναῖοι, ἐνθαῤῥυνθέντες ὑπὸ τῶν μέχρι τοῦδε ἐπιτυχιῶν, ἐτόλμησαν τὸν πόλεμον καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ Θίβρωνος, ὅστις εἶχε πάθῃ σπουδαίαν ἤτταν. Ἐνῷ δὲ ἦτο ἄπελπις περὶ τῆς σωτηρίας του, ἦλθε πρὸς αὐτὸν — θὰ ἦτο περὶ τὸ ἔαρ τοῦ 322 — τὸ νέον ἐκ Ταινάρου στράτευμα, καὶ εὐθὺς συνέλαβε νέα βουλευματα καὶ νέας ἐλπίδας. Οἱ Κυρηναῖοι παρεσκευάσθησαν συντονώτατα πρὸς τὸν νέον ἀγῶνα, ὅστις ἦτο ἀναπόδραστος, προσεκάλεσαν βοήθειαν παρὰ τῶν πλησιοχώρων Λιβύων καὶ παρὰ τῶν Καρχηδονίων¹, καὶ συνήθροισαν στρατὸν 30,000 ἀνδρῶν. Συνεκροτήθη μάχη, καθ' ἣν ὁ Θίβρων ἐνίκησε, καὶ ἔμελλε νὰ καθυποτάξῃ τὰς πόλεις τῆς χώρας. Οἱ δὲ Κυρηναῖοι, ὧν οἱ στρατηγοὶ ἔπεσαν ἐν τῇ μάχῃ, ἀνέθεσαν τὴν ἀρχηγίαν εἰς τὸν Μνασικλῆν καί, ἐπειδὴ ὁ Θίβρων κατὰ μὲν τῆς Ἀπολλωνίας πολλάκις ἐπέτεθῃ, τὴν δὲ πόλιν αὐτὴν στενῶς ἐπολιόρκει, ἡμύνοντο καρτερικώτατα. Μετ' οὐ πολὺ δὲ σπανίζοντες τῆς τροφῆς, ἐστασίασαν πρὸς ἀλλήλους, καὶ ὁ μὲν δῆμος παροξυνόμενος, φαίνεται, ὑπὸ τοῦ Μνασικλέους, ἐξέβαλε τοὺς πλουσίους ἐκ τῆς πόλεως· τούτων δὲ τινὲς μὲν ἀπῆλθον πρὸς τὸν Θίβρωνα, τινὲς δὲ κατέφυγον εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ ἐκθέσαντες εἰς τὸν σατράπην τὰ ἐν τῇ Κυρηναϊκῇ γεγόμενα, ἰκέτευον αὐτὸν νὰ καταγάγῃ αὐτοὺς οἴκαδε². Οὐδὲν τούτου ἐπιθυμητότερον ἐδύνατο νὰ συμβῇ εἰς τὸν Πτολεμαῖον. Θὰ ἦτο ἐξ ἅπαντος εἰς αὐτὸν εὐκολον ἐν τῇ καταπονήσει τῶν αὐτόθι διαμαχομένων φατριῶν νὰ ὑπερισχύσῃ. Ἐπεμψεν ἀξιόλογον πεζικὴν καὶ

¹) Διοδώρου ΙΗ' 21 «μετεπέμφαντο τὴν συμμαχίαν παρὰ τῶν πλησιοχώρων Λιβύων καὶ παρὰ τῶν Καρχηδονίων». Εἶχε λοιπὸν δικαίωμα δυνάμει συνθήκης νὰ ζητήσῃ ἐκείθεν βοήθειαν.

²) Ἀυτὴ εἶνε ἡ ἐκστρατεία «εἰς τὴν χώραν τῶν κατοίκων τῆς Μαρμαρικῆς» κατὰ τὴν ἱερογλυφικὴν ἐπιγραφὴν, περὶ ἧς ἐν τοῖς μετέπειτα θὰ γείνη λόγος.

ναυτικὴν δύναμιν καὶ στρατηγὸν τὸν Μακεδόνα Ὀφέλλαν¹ περὶ τὸ θέρος τοῦ 322 εἰς τὴν Κυρηναϊκὴν. Τούτων προσεγγιζόντων, ἐπεχείρησαν οἱ παρὰ τῷ Θίβρωνι φυγάδες ν' ἀπέλθωσι πρὸς αὐτούς, ἀλλὰ φωραθέντες κατεκόπησαν ἅπαντες. Οἱ δὲ στρατηγοὶ τοῦ δήμου τῆς Κυρήνης, φοβηθέντες τὴν μετὰ τῶν Αἰγυπτίων κάθοδον τῶν φυγάδων, συνωμολόγησαν εἰρήνην πρὸς τὸν Θίβρωνα καὶ ἀπὸ κοινοῦ παρεσκευάζοντο ν' ἀποκρούσωσι τὸν Ὀφέλλαν· ἀλλ' οὗτος ἐνῆργει μετὰ πολλῆς περισκέψεως, καὶ τὸν μὲν Ὀλύνθιον Ἐπικύδην ἔπεμψε μετ' οὐ πολλοῦ στρατοῦ κατὰ τῶν Ταυχείρων, αὐτὸς δὲ ἐτράπη ἐπὶ τὴν Κυρήνην. Συνήντησε τὸν Θρίβωνα· οὗτος δὲ κατατροπωθεὶς ἔφυγε πρὸς τὰ Ταύχειρα, ὅπου ἤλπιζεν ὅτι θὰ εὗρῃ καταφύγιον· ἀλλ' ἐνταῦθα ἐνέπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Ἐπικύδους· οἱ δὲ Ταυχειρίται, εἰς οὓς ἀνέθεσεν ὁ Ὀφέλλας τὴν τιμωρίαν, ἐμαστίγωσαν αὐτόν, εἴτα δὲ προσήγαγον εἰς τὴν Ἀπολλωνίαν, ἣν τοσούτον εἶχε κακώση καὶ ἐκεῖ ἐσταύρωσαν αὐτόν². Ἀλλ' οἱ Κυρηναῖοι ὅμως ἔτι ἀνθίσταντο, καὶ ὁ Ὀφέλλας δὲν ἐδυνήθη νὰ καθυποτάξῃ αὐτούς, μέχρις οὗ αὐτὸς ὁ Πτολεμαῖος ἐπῆλθε μετὰ

¹) Ὁ Ὀφέλλας οὗτος εἶνε βεβαίως ὁ Πελλαῖος, υἱὸς Σιλανοῦ, ὅστις κατὰ τὸν *Ἀῤῥιανόν* (Ἰνδικ. Α', 18) ἦτο εἰς τῶν τριηράρχων τοῦ Ἰνδικοῦ στόλου.

²) *Διοδώρου*. III', 19–21. *Ἀῤῥιανόν* παρὰ *Φωτ.* 70α, 10 §. 16 ἐξ. Τὸ πρὸς τιμὴν τοῦ Θίβρωνος ἀττικὸν ψήφισμα (Corp. Inscript. Attic. II n° 231), τὸ ἀναφερόμενον εἰς προστασίαν δοθείσαν ὑπὸ τοῦ Θίβρωνος εἰς πολίτας Ἀθηναίους (στ. 7 «κατοικοῦσιν Ἀθηναίων... στ. 9 ἐπ[ι]μ[ε]λειαν ἐπο[ί]ει ἢ ἐπο[ί]ησας...») θὰ ἐγγράφῃ βεβαίως, ζώντος αὐτοῦ, καὶ μάλιστα καθ' ὃν χρόνον οἱ Ἀθηναῖοι αὐτονομώτερον ἐκινουῦντο. Διὰ τοῦτο δὲν φαίνεται ὀρθὴ ἡ συμπλήρωσις: ἐπ' Ἀρχίππου ἀρχοντος, ἐπειδὴ ὁ Πτολεμαῖος εἶχε καθυποτάξῃ τὴν Κυρήνην ἤδη κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 322 (Ὀλυμπ. 114, 3, ἐπὶ ἀρχ. Φιλοκλέους). Κατὰ τὴν ὀρθὴν παρατήρησιν τοῦ Kōhler περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀναπληρωτέων γραμμάτων ἐδύνατό τις μόνον τὸ: ἐφ' Ἡγησίου ἀρχοντος νὰ προτείνῃ. Τότε ἀνάγκη, ὅπερ δὲν εἶνε ἀδύνατον, ἡ περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀγγελία νὰ ἦτο ἐντὸς ἑξ ἑβδομάδων ἐν Ἀθήναις, καὶ ὁ τόπος, ἐν ᾧ ὁ Θίβρων εὐηργέτησε πολίτας Ἀθηναίους, νὰ ἦτο ἡ Κυθωνία τῆς Κρήτης, καθ' ὃ καὶ ἐν τῷ ψήφισματι n° 193 φέρεται: τοῖς ἀφικνουμένοις Ἀθηναίων εἰς Κυθωνίαν, ὅπερ ἴσως συνέβη ἐν τῇ δυνάμει μετέπειτα. Τὸ δὲ ἐν n° 231 «συμπρόεδροι» δὲν πρέπει νὰ κινήσῃ πολλὴ τὴν ὑπόφωτον, ἐπειδὴ καὶ τὸ περὶ τῶν ἐκ Θεσσαλίας φυγάδων ψήφισμα (n° 222), ὅπερ ἔχει τοῦτον τὸν τύπον, ἀνῆκει βεβαίως εἰς τὴν Ὀλ. 114, 4.

νέων δυνάμεων, ἐνίκησε τὴν πόλιν καὶ προσήρτησε τὴν χώραν εἰς τὴν ἑαυτοῦ σατραπείαν¹.

Μέγα μὲν ἦτο τὸ κέρδος ὅτι προσαπέκτησε τὴν ἐλληνικὴν ταύτην χώραν, ἀλλ' ἔτι μεγαλύτερον ὅτι, καταβαλὼν τὴν ἀποτρόπαιον ἀναρχίαν, ἀπεδείχθη πρὸ πάντων ὡς σωτὴρ αὐτῆς. Τὸ ὄνομα τοῦ Πτολεμαίου ἐξυμνήθη μὲν τώρα ἐπὶ πολὺ τοῦ ἐλληνικοῦ κόσμου, ἀλλὰ μεταξὺ τῶν Μακεδόνων ἦτο πολὺ ἀγαπητὸς ἥδη ἀπὸ τῶν πολεμικῶν χρόνων. Διὸ λέγεται ὅτι ὅσον καταφανέστερον ἐγίνετο ὅτι μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ βασιλικοῦ στρατοῦ ἔμελλε νὰ ἐπέλθῃ πόλεμος, τόσον πλείότεροι ἦσαν οἱ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν προστρέχοντες, ἵνα εἰσέλθωσιν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτοῦ, «πάντες πρόθυμοι, ὅσον μέγας καὶ πρόδηλος καὶ ἂν ἦτο ὁ κίνδυνος, νὰ διακινδυνεύσωσι τὴν ζωὴν των ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ». Ὑπὸ πολλῶν ἐπιστεύετο, ὅτι ἐλέγετο μὲν τοῦ Λάγου, ἀληθῶς δὲ ἦτο τοῦ βασιλέως Φιλίππου υἱός. Καὶ τῷ ὄντι ἐν τοῖς τρόποις αὐτοῦ ὑπῆρχέ τι προσόμοιον πρὸς τοὺς τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς μακεδονικῆς δυνάμεως ἦτο μόνον ἀγαθώτερος, προσηνέστερος, πάντοτε εὐλαδέστερος. Οὐδεὶς τῶν διαδόχων τοῦ Ἀλεξάνδρου ὑπῆρξεν αὐτοῦ ἐπιτηδειότερος εἰς τὸ νὰ διατηρήσῃ μετριοπαθῶς καὶ ν' αὐξήσῃ εὐσχήμως τὴν ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ δαίμονος ἀπονεμηθεῖσαν εἰς αὐτὸν δύναμιν, οὐδὲ προνοητικώτερος, ὅπως διευθετήσῃ τὰ καθ' ἑαυτὸν οὕτως, ὥστε ἡ ἐπελθοῦσα πλήμμυρα κατ' ἀνάγκην νὰ τὸν ἀνυψώσῃ καὶ προαγάγῃ, καὶ δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἐξ ἀρχῆς κατενόησε τὴν σύγχρονον τάσιν τοῦ νὰ μετασχηματισθῇ τὸ μέγα κράτος τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς πολλὰς κατ' ἰδίαν πολιτείας καὶ ἐπὶ τούτου ἐθεμελίωσε τὴν ἰδίαν αὐτοῦ πολιτικὴν. Ἡ δύναμις αὐτοῦ ἦτο ἡ πρώτη ὡς κράτος διαπλασθεῖσα κατὰ τὴν ἔννοιαν τῆς νέας ἐποχῆς, καὶ αὐτὸς ὑπῆρξε πάντοτε ὁ ἡγέτης καὶ ἡ ψυχὴ τῆς ῥοπῆς ταύτης, ἥτις ἐντὸς ὀλίγου ἔμελλε

¹) Ἐπειδὴ ὁ *Διόδωρος* III', 21 καὶ ὁ *Ἀρρίδιανός* παρὰ *Φωτ.* § 18 ἱστοροῦσι τὸν κυρηναϊκὸν πόλεμον καὶ τὸν θάνατον τοῦ Θίβρωνος πρὸ τῆς ἐπὶ Συρίαν ἐκστρατείας, πρέπει νὰ πιστεῦσωμεν ὅτι ἐκεῖνος ἐπερατώθη πρὸ τοῦ τέλους τοῦ 522. Καὶ ὁ *Ἰουστίνος* XIII, 8, 1 λέγει *hujus urbis auctus viribus bellum in adventum Perdiccae parabat.*

νὰ ὑπερισχύσῃ ἐν τῷ κράτει. Τοιαύτην ἔννοιαν εἶχεν ἢ μετὰ τοῦ Ἀντιπάτρου συνεννόησις, ἣτις τελευτῶντος τοῦ ἔτους 322 ἀνεφάνη ὡς αὐτόχρημα σύστασις κατὰ τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους.

Αἱ μεταξὺ τούτου καὶ τῶν δυναστῶν τῆς ἐσπερίας δυσμενεῖς σχέσεις ἤρχισαν νὰ λαμβάνωσι σπουδαιότερον χαρακτῆρα. Ὁ Περδίκκας εἶχεν ἤδη καταλάβῃ τὴν Καππαδοκίαν χάριν τοῦ Εὐμένου· ὁ Ἀντίγονος ἐκ Φρυγίας εἶχε προσκληθῇ εἰς δίκην· ἡ κατόπιν φυγὴ τούτου εἰς τὴν Εὐρώπην ἐγείνεν ἴσως κατὰ προηγουμένην συνεννόησιν καὶ μετὰ τοῦ Πτολεμαίου, ὡς δύναται τις νὰ εἰκάσῃ ἐκ τῶν μετέπειτα συμβάντων.

Κατὰ τὴν ἐν Βαβυλῶνι τὸ θέρος τοῦ 323 μεγάλην σύμβασιν ὠρίσθη νὰ μετακομισθῇ ὁ νεκρὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐν πανηγυρικῇ πενθίμῳ πομπῇ εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἀμμωνος, εἰς δὲ τὸν Ἀρρίδαϊον ν' ἀνατεθῇ ἡ ἐπιμέλεια καὶ ἡγεμονία τῆς πομπῆς.

Τελευτῶντος τοῦ ἔτους 322 ἦσαν τὰ πάντα ἔτοιμα· εἶχε δὲ κατασκευασθῇ μετ' ἀπαραμίλλου πολυτελείας καὶ ἡ ὑπερμεγέθης ἀρμάμαξα, ἡ προωρισμένη νὰ φέρῃ τὴν βασιλικὴν λάρνακα· χωρὶς νὰ περιμένῃ διαταγὴν τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους ἐξεκίνησεν ὁ Ἀρρίδαϊος ἐκ Βαβυλῶνος¹⁾. Ἐν μέσῳ μεγάλης καὶ πανηγυρικῆς πομπῆς ἤλαυνεν ἡ πένθιμος ἀρμάμαξα, ἄπειρα δὲ πλήθη ἀνθρώπων συνέβρεον πανταχόθεν εἰς τὴν ὁδόν, τὸ μὲν ὅπως θαυμάσωσι τὴν μεγαλοπρέπειαν τοῦ ἔργου καὶ τῆς πομπῆς, τὸ δὲ ὅπως ἀποδώσωσιν εἰς τὸ μέγαν βασιλέα τὴν τελευταίαν τιμὴν. Μεταξὺ τῶν Μακεδόνων ἐπιστεύετο γενικῶς ὅτι τὸ σῶμα τοῦ βασιλέως, ὅπως ποτὲ τὸ τοῦ Θηβαίου Οἰδίποδος, θὰ ἔχῃ τὴν θαυματουργὸν δύναμιν τοῦ νὰ καταστήσῃ παρὰ πᾶσαν ἄλλην εὐδαίμονα καὶ ἰσχυρὰν τὴν χώραν, ἐν ᾗ μέλλει νὰ ταφῇ. Τὸν λόγον τοῦτον διέδωκεν ὁ μάντις Ἀρίστανδρος ὁ Τελμισσεύς μετὰ τὸν θάνατον

1) Τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τῆς φράσεως τοῦ Ἀρριδιανοῦ «παρὰ γνώμην αὐτὸ (τὸ σῶμα) Περδίκκου λαβὼν». Κατὰ τὸν Διόδωρον (ΙΗ', 28) ἐξεκίνησεν ὁ Ἀρρίδαϊος «σχεδὸν ἔτη δύο ἀναλώσας περὶ τὴν παρσκευήν». Τὰ ἄλλα γεγονότα δὲν ἐπιτρέπουν νὰ καταδιβάσῃ τις τὴν μετακομίδην πέραν τοῦ τέλους τοῦ 322.

τοῦ βασιλέως¹. Ἄν ὁ Πτολεμαῖος ἀπεδέχετο ταύτην τὴν πίστιν, ἢ ἐπεθύμει νὰ μεταχειρισθῇ αὐτὴν πρὸς τὸ ἴδιον αὐτοῦ συμφέρον, ἀγνοεῖται· τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι εἶχε καὶ ἄλλα αἰτία, διὰ τὰ ὁποῖα ἦλθεν εἰς συνεννόησιν πρὸς τὸν Ἀρρίδαϊον καὶ ἔπεισεν αὐτὸν νὰ ἐκκινήσῃ ἄνευ προστάγματος τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους· ἴσως ἐκ πλάνης ἐνόμιζεν ὅτι ὁ Περδίκκας, ἵνα καταστήσῃ τὴν πομπὴν πανηγυρικωτέραν, θὰ προέπειπε τὸν νεκρὸν μετὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ κράτους εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἀλλὰ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐν τῇ εἰς αὐτὸν ἀνατεθείσῃ χώρᾳ ἐμνηστεύετο, ἂν ἐδύνατο ἐκεῖνὰ ἐμφανισθῇ ἀνωτέρα τις ἀρχὴ παρὰ τὴν ἰδικήν του, στρατιωτικὴ δύναμις ὑπ' ἄλλου ἀγομένη καὶ ὅχι ὑπ' αὐτοῦ². Ὁ Ἀρρίδαϊος κατὰ τὰ μετὰ τοῦ Πτολεμαίου συνωμολογημένα, ἤγαγε τὴν πένθιμον πομπὴν εἰς τὴν Δαμασκὸν· μάτην ὁ ἐκεῖ που πλησίον διατρίβων στατηγὸς τοῦ Περδίκκου Πολέμων ἀντεστάθη· δὲν κατώρθωσε νὰ καταστήσῃ σεβαστὰς τὰς ἀκριβεῖς διαταγὰς τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους. Ἡ νεκρικὴ πομπὴ διῆλθε τὴν Δαμασκὸν πορευομένη εἰς τὴν Αἴγυπτον· ὁ δὲ Πτολεμαῖος, ἵνα προὔπαντήσῃ καὶ ὑποδεχθῇ πανηγυρικώτατα τὸν νεκρὸν τοῦ βασιλέως, ἐξῆλθε μετὰ στρατοῦ μέχρι τῆς Συρίας, μετεκόμισαν δὲ αὐτὸν εἰς τὴν Μέμφιν πρὸς ἀνάπαυσιν, μέχρις οὗ δυνήθῃ νὰ κατατεθῇ εἰς τὸ πολυτελὲς τέμενος τῶν βασιλικῶν τάφων τὸ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ³.

¹) **Αἰλιανὸς** Π. 1. 1B, 64. Πόθεν ἔλαβεν ὁ συγγραφεὺς οὗτος τὰ ἄλλα μυθεύμενα περὶ τῆς πανουργίας τοῦ Λαγίδου, διὰ πλαστοῦ εἰδώλου τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐξαπατήσαντος δῆθεν τὸν Περδίκκην, δὲν δύναμαι ν' ἀποδείξω.

²) Ὅτι ἡ ἐξηγήσις αὕτη τῶν γεγονότων ἔχει τι τὸ βεβιασμένον· εἶνε πρόδηλον. Δὲν εἶνε ἀδύνατον τὸ ὑπὸ τοῦ **Πανσανίου** (Α', 6, 3) λεγόμενον ὅτι τὸ βασιλικὸν σῶμα ἦτο διατεταγμένον νὰ κομισθῇ εἰς τὰς Αἰγὰς τῆς Μακεδονίας, νὰ ἔχῃ πυρηνά τινα ἀλθειας· ἴσως ὁ Περδίκκας παρὰ τὴν προτέραν ἀπόφασιν ἐνήργησε ταύτην τὴν διαταγὴν, ἵνα ἔχῃ πρόσχημα πρὸς ἐκστρατεῖαν εἰς τὴν Μακεδονίαν κλ. [ὑποπτεύω ὅτι κατὰ τινα παραδρομὴν ἐγγράφη ἐν τῇ πρωτοτύπῳ εἰς τὴν Μακεδονίαν ἀντὶ τοῦ εἰς τὴν Αἴγυπτον Σ. Μ.] Καὶ τὴν γνώμην ταύτην φαίνεται ὅτι ἐπιβεβαιώνει ὁ **Στράβων** (ΙΖ', σ. 794). «ἔφθη γὰρ τὸ σῶμα ἀφελόμενος Περδίκκην ὁ τοῦ Λάγου Πτολεμαῖος κατακομίζοντα ἐκ Βαβυλῶνος καὶ ἐκτρεπόμενον ταύτῃ κατὰ πλεονεξίαν καὶ ἐξιδίασμόν τῆς Αἰγύπτου.

³) **Διοδώρου** ΙΗ', 26—29. **Ἀρριανὸν** παρὰ **Φωτ.** 70 b, 20. **Στράβωνος** ΙΖ', 794. **Πανσανίου** Α', 6, 3. Ὁ τελευταῖος λέγει ρητῶς ὅτι ὁ νεκρὸς τὸ πρῶτον ἐκομίσθη εἰς τὴν Μέμφιν· ὁ δὲ Φιλάделφος εἶνε ὁ μετακομίσας αὐτὸν εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν (**Πανσανίου** Α', 7, 1) καὶ εἰς τὸ Σῆμα καταθέσας (πρὸλ. Casaubon εἰς **Σουετωνίου** August 18).

Ὅτι ὁ Ἀρρίδατος αὐθαιρέτως ἐξεκίνησεν, ὅτι ὁ Λαγίδης προ-
ϋπήντησεν αὐτὸν μέχρι Συρίας, ὅτι ἀμφότεροι ἐνήργησαν ἐναντίον
τῶν ῥητῶν πρὸς τὸν στρατηγὸν Πολέμωνα διατάξεων, ἦσαν πρά-
ξεις προφανοῦς ἀνταρσίας κατὰ τῆς ἀνωτάτης ἀρχῆς τοῦ κρά-
τους ἐπίσης ἀξιόποινοι, ὡς ἡ διαγωγή τῶν ἐν Εὐρώπῃ δυναστῶν
πρὸς τὸν φυγάδα σατράπην τῆς Φρυγίας.

Ὁ Περδίκκας συνεκάλεσε τοὺς φίλους καὶ πιστοὺς εἰς πολει-
κὸν συμβούλιον, ἀνεκοίνωσεν εἰς αὐτοὺς ὅτι ὁ μὲν Πτολεμαῖος
ἀντεστάθῃ εἰς τὰς διαταγὰς τῶν βασιλέων περὶ τοῦ νεκροῦ τοῦ
Ἀλεξάνδρου, ὁ δὲ Ἀντίπατρος καὶ Κράτερος ὑπεδέχθησαν τὸν
φυγάδα σατράπην τῆς Φρυγίας, καὶ ὅτι πάντες ἦσαν παρεσκευα-
σμένοι πρὸς τὸν πόλεμον, ὃν ἐπεζήτησαν. Εἶνε ἐπάναγκες, εἶπε,
νὰ διατηρήσωμεν ἔμπεδον τὸ ἀξίωμα τοῦ κράτους, ὀφείλομεν εἰ
δυνατὸν νὰ προλάβωμεν αὐτοὺς καὶ ἕκαστον κατ' ἰδίαν νὰ κατα-
πολεμήσωμεν· ζήτημα εἶνε μόνον, ἂν τὴν Αἴγυπτον πρῶτον ἢ τὴν
Μακεδονίαν πρέπει νὰ προσβάλωμεν. Τινὲς μὲν συνεβούλευσαν¹
νὰ ἐκστρατεύσωσιν εἰς τὴν Μακεδονίαν, τὴν κυριωτάτην χώραν
τῆς βασιλείας, ὅπου ὑπῆρχεν ἡ Ὀλυμπιάς καὶ οἱ κάτοικοι εὐθὺς
ἔμελλον νὰ ἐξεγερθῶσιν ὑπὲρ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου καὶ τῶν ἐπι-
τρόπων αὐτοῦ. Ἀλλ' ὅμως προέκριναν τὴν κατὰ τῆς Αἰγύπτου
ἐκστρατείαν, φρονοῦντες ὅτι, ἵνα μὴ ὁ Πτολεμαῖος, διαρκοῦντος
τοῦ ἐν Εὐρώπῃ πολέμου, εἰσελάσῃ μετὰ τῆς ἐξαιρέτου αὐτοῦ
δυνάμεως εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ ἀποκόψῃ τὴν βασιλικὴν δύναμιν
ἀπὸ τῶν ἄνω σατραπειῶν, ἦτο ἐπάναγκες, αὐτὸν πρῶτον νὰ κα-
ταβάλωσι. Ὁ δὲ Ἀντίπατρος καὶ Κράτερος ἐπολέμουν ἔτι κατὰ
τῶν Αἰτωλῶν, καὶ μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Πτολεμαίου, εὐκολος ἦτο
ἢ ἀπ' αὐτῶν ἀπαλλαγὴ. Ἀρχομένου λοιπὸν τοῦ ἔαρος τοῦ 321,
ἀνέζευξεν ὁ Περδίκκας μετὰ τῶν βασιλέων καὶ τοῦ στρατοῦ ἐπὶ

¹) Ἰουστίνου XIII, 6. ad ipsum fontem et caput regni... Olympias non medi-
ocre momentum partium et civium favor. Οὐσιωδῶς συμφωνεῖ ὁ Ἰουστίνος πρὸς τὸν
Διόδωρον (III, 25)· ἀλλὰ παρ' ἐκείνῳ θ' ἀναγνωρίσῃ τις τὸν Δουῖριν ἐν οἷς λέγει: Ari-
daeum et Alexandri magni filium in Capadocia, quorum cura illi mandatum fu-
erat, de summa belli in consilium adhibet.

τὴν Αἴγυπτον. Ὁ στόλος, οὗ ἐναυάρχει ὁ Ἀτταλος, ἔλαβε διαταγὴν ν' ἀποπλεύσῃ ἐκεῖσε, ὁ δὲ ἐν τῷ Αἰγαίῳ πελάγει ὑπὸ τὸν Κλεῖτον παρέμεινεν αὐτόθι λαβὼν βεβαίως τὴν ἐντολὴν νὰ κλείσῃ τὸν Ἑλλησποντον.¹ Ἐὰν τυχὸν ἐγίνετο προσβολὴ τις ἐκ τῆς Εὐρώπης, εἰς ταύτην ἔμελλε ν' ἀπαντήσῃ ὁ ἐμπειρότατος Εὐμένης. Πρὸς τοῦτον, φαίνεται, τὸν σκοπὸν προσανέτεθι εἰς αὐτὸν πλὴν τῆς Καππαδοκίας καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Λεοννάτου χηρεύουσα τῆς μικρᾶς Φρυγίας σατραπεία², ἡ τῆς Καρίας, ἡ τοῦ Ἀσάνδρου, ἡ τῆς Λυκίας καὶ ἡ τῆς Φρυγίας, ἣν εἶχεν ὁ Ἀντίγονος³. ἔλαβε δὲ καὶ τὴν ἀπεριόριστον στρατηγίαν κατὰ πάσας τὰς σατραπείας τὰς ἐντεῦθεν τοῦ Ταύρου⁴. Ὁ ἐπιμελητὴς τοῦ κράτους ἔταξεν ὑπὸ τὸν Εὐμένην τὸν ἴδιον ἀδελφὸν Ἀλκέταν, τὸν σατράπην τῆς Ἀρμενίας Νεοπτόλεμον, τὸν σατράπην τῆς Κιλικίας Φιλώταν, οὗ τὴν σατραπείαν παρέδωκεν εἰς τὸν Φιλόξενον⁵. κατέλιπε δ' εἰς

¹) *Ἰουστίνου* XIII, 6, 16. Clito cura classis traditur. ἐν ᾧ ὁ *Διοδώρος* (III' 37) μαρτυρεῖ περὶ τοῦ Ἀττάλου. Ἄν τοῦ Ἰουστίνου ἡ εἰδησις δὲν προέρχεται ἐκ ψευδοῦς παραδόσεως ἢ παρεξηγήσεως, ὁ Περδίκκας θὰ ἐθεώρησεν ἑαυτὸν ἀσφαλῆ περὶ τῆς πίστεως τοῦ Κλεῖτου. Ὅτι ἐξ ἀρχῆς δὲν ἠσπάζετο τὰ τῆς συστάσεως τῶν σατραπῶν τῶν κοινοπραγούντων, ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ὁ Κράτερος καὶ Ἀντίπατρος διαβαίνουνσι τὸν Ἑλλησποντον.

²) Ἡ προσανάθεσις τῆς σατραπείας τῆς μικρᾶς Φρυγίας ῥητῶς μὲν δὲν μνημονεύεται, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἐξάγεται ἐκ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων.

³) *Ἰουστίνου* XIII, 6. Eumeni praeter provincias, quas acceperat, Paphlagonia et Caria et Lycia et Phrygia adjiciuntur. Ὁ δὲ Πλούταρχος λέγει μόνον περὶ Ἀρμενίας καὶ Καππαδοκίας.

⁴) *Πλουτάρχου* Εὐμ. Ε' «αὐτοκράτορα στρατηγόν... χρῆσθαι τοῖς πράγμασιν ὅπως αὐτὸς ἔγνωκεν».

⁵) *Διοδώρου* III', 29. *Πλουτάρχου* ἔ. ἀ. *Κορνηλίου Νέπωτος* 3, 2. Ὁ *Ἰουστίνος* XIII, 6. λέγει: adjutores ei dantur cum exercitibus frater Perdiccae Alcetas et Neoptolemus... Cilicia Philotae ademta Philoxeno datur. Ὅτι ὁ Φιλώτας δὲν ἀπελύθη ὡς ἐναντίος τοῦ Περδίκκου, ἀλλὰ διετάχθη ἄλλως πως, ἔννοεῖ τις ἐκ τῆς περιπτώσεως ὅτι ἀποκατασταθέντων τῶν σατραπῶν μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Περδίκκου, δὲν ἐπανήλθεν εἰς τὰς προτέρας σχέσεις, ἀλλὰ τοῦναντίον μᾶλλον διέκειτο μετὰ τοῦ Ἀλκείου ἐχθρικῶς πρὸς τὸν Ἀντίγονον (*Διοδώρου* II', 16). πρὸς τὸν Φιλώταν τοῦτον δὲν πρέπει νὰ συγχώμεν τὸν ὁμώνυμον φίλον τοῦ Ἀντιγόνου (*Διοδώρου* III', 52). Ὁ Φιλόξενος ἦτο κατὰ τὴν ἀνωτέρω (σ. 35) εἰκασίαν σατράπης τῆς Σουσιανῆς. Ὁ δὲ Μένανδρος ὁ τῆς Λυδίας, καίτοι φίλος τοῦ Ἀντιγόνου, φαίνεται ὅτι δὲν ἐπαύθη.

αὐτὸν καὶ πολλοὺς τῶν ἀρίστων ἡγεμόνων καὶ ἀξιόλογον δύναμιν¹, παραγγείλας νὰ συλλέξῃ ἐκ τῶν σατραπειῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ὅσον τὸ δυνατόν πλείστας δυνάμεις καὶ νὰ προχωρήσῃ μέχρις Ἑλλησπόντου, ἵνα καταστήσῃ ἀδύνατον εἰς τοὺς πολεμίους πᾶσαν ἀπόπειραν διαβάσεως².

Καὶ τῷ ὄντι τοῦτο ἦτο τὸ ἐν πρώτοις κινδυνεῦον μέρος. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον, καθ' ὃν ὁ Περδίκκας μετὰ τοῦ βασιλικοῦ στρατοῦ ἐκ Πισιδίας καὶ Καππαδοκίας³ ἐξώρμα κατὰ τῆς Αἰγύπτου, ὁ μακεδονικὸς στρατὸς ἐβάδιζεν ἤδη πρὸς τὸν Ἑλλησπόντον.

Ὁ Ἀντίπατρος καὶ Κράτερος ἀπεφάσισαν τὴν ἐξ Αἰτωλίας ἀναχώρησιν, ὅτε ἦλθεν εἰς αὐτοὺς ἡ ἀγγελία, ἣν ὁ Ἀντίγονος ἔλαβε παρὰ τοῦ σατράπου τῆς Λυδίας Μενάνδρου, ὅτι ὁ Περδίκκας διενεοῖτο νὰ λάβῃ εἰς γάμον τὴν Κλεοπάτραν καὶ ν' ἀποπέμψῃ τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀντιπάτρου. Εὐθὺς λοιπὸν συνομολογήσαντες τὴν ἤδη μνημονευθεῖσαν πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς εἰρήνην, ἔσπευσαν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἵνα ὡς τάχιστα εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἐπειτα μαθόντες ὅτι ὁ Περδίκκας μετὰ τῆς βασιλικῆς δυνάμεως ἐξεκίνησε κατὰ τῆς Αἰγύπτου, ἔπεμψαν πρὸς τὸν Πτολεμαῖον τὸν σατράπην αὐτῆς μήνυμα περὶ τοῦ ἐπικειμένου εἰς αὐτόν τε καὶ τοὺς ἄλλους κινδύνου, ὑπεσχέθησαν ὅτι μέλλουσι νὰ διαβῶσι τὸν Ἑλλησπόντον μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως, ταχυποροῦντες δὲ νὰ σπεύσωσι διὰ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ Συρίας, καὶ ἐν καιρῷ τῷ δέοντι νὰ ἐμφανισθῶσιν εἰς τὰ νῶτα τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους. Ἀπεφασίσθη δὲ ὁ μὲν Κράτερος νὰ λάβῃ τὴν ἡγεμονίαν τῆς

¹) Ὁ Διοδώρος (III', 25) λέγει ὅτι κατέλιπεν αὐτὸν «μετὰ δυνάμει ἀξιολόγου» καὶ (29) ὅτι αὐτὸς ἐξεστράτευσε «μετὰ τῶν βασιλείων τῶν πλείστων μέρει τῆς δυνάμεως». Μετὰ τοῦ Εὐμένους ἦσαν περὶ τοὺς «πεντήκοντα τῶν ἀξιολόγων ἡγεμόνων» καὶ «ἐπιφανῶν ἀνδρῶν». (Διοδώρου III', 37), ἐν οἷς καὶ ὁ Δόκιμος ἐκείνος, περὶ οὗ ἐν τοῖς μετέπειτα θὰ γείνη λόγος.

²) Διοδώρου III', 29, Ἰουστίνου ἔ. ἀ.

³) Κατὰ τὸν Ἰουστίνον ἡ ἀνωτέρω μνημονευθεῖσα σύνοδος τῶν στρατηγῶν ἔγινεν ἐν Καππαδοκίᾳ· κατὰ δὲ τὸν Διοδώρον (III', 25) ὁ στρατὸς ἐξώρμησεν ἐκ Πισιδίας. Ὁ Περδίκκας, πορευθεὶς ἐκ τῆς Κιλικίας εἰς τὴν Καππαδοκίαν, θὰ διεχίμασεν ἐνταῦθα, ἀνέλαβε δὲ τὸ θέρος τὴν ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον πορείαν διελθὼν διὰ τῆς Δαμασκού.

Ἀσίας, ὃ δὲ Ἀντίπατρος νὰ διατηρήσῃ τὴν τῆς Εὐρώπης, καταλείπων κατὰ τὴν ἀπουσίαν του στρατηγὸν τῆς Μακεδονίας τὸν Πολυσπέρχοντα¹. Κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 321 ὁ μακεδονικὸς στρατός, ἡγουμένου τοῦ Κρατέρου, ἦτο παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον, μετ' αὐτοῦ δὲ καὶ ὁ Ἀντίπατρος· ὁ δὲ Ἀντίγονος, φαίνεται, ἡγεῖτο τοῦ στόλου².

Ὁ Εὐμένης δὲν ἐδύνατο νὰ μὴ ὁμολογήσῃ ὅτι ἡ ἐντολή του ἦτο δυσχερεστέρα καὶ ἐπικινδυνότερα παρ' ὅσον ἐδύνατο νὰ προῖδῃ τις· διότι αἱ μὲν ἀπόπειραι τοῦ νὰ ὑποκινήσωσι τοὺς Αἰτωλοὺς ἐπέτυχον, καὶ συνωμολογήθησαν συνθῆκαι πρὸς νέαν αὐτῶν ἐπανάστασιν· ἀλλ' ὁ Κράτερος καὶ Ἀντίπατρος, ἀφροντιστοῦντες περὶ τῶν ὀπισθεν αὐτῶν κινήματων, ἐπῆρχοντο μετὰ σπουδῆς. Οἱ ἐν Ἀσίᾳ παλαιοὶ μακεδόνες μαχηταὶ τόσον ὀλίγον ἦσαν εὐχαριστημένοι ἐκ τοῦ πολέμου τούτου, ὥστε ὁ Ἀλκέτας ἀναφανδὸν ἡρνήθη νὰ τολμήσῃ τὴν μάχην, νομίζων ὅτι οἱ μετ' αὐτοῦ Μακεδόνες δὲν θὰ ἤθελον ν' ἀγωνισθῶσι κατὰ τοῦ Ἀντιπάτρου, πρὸς δὲ τὸν Κράτερον εἶχον τηλικούτον σέβας, ὥστε εὐθὺς ἤθελον αὐτομολήσῃ πρὸς αὐτόν³. Ἐκτὸς δὲ τούτων οὔτε ὁ Μένανδρος ὁ Λυδίας οὔτε ὁ Φιλόξενος ὁ Κιλικίας σατράπης ἦσαν ὁμολογουμένης πίστεως, ὁ δὲ Ἀρμενίας Νεοπτόλεμος, ὅστις μόλις καὶ μετὰ βίας εἶχε συνταχθῇ μετ' αὐτοῦ, ἔνεκα τοῦ θορυβώδους καὶ φιλάρχου χαρακτῆρος ἐφαίνετο καὶ εἰς τὰ ἔσχατα ἐπιβρέπῃς. Ἐκτὸς δὲ τούτων οἱ εὐρωπαῖοι στρατηγοὶ ἐπῆρχοντο μετὰ πολυπληθεστέρων δυνάμεων, καὶ πρὸς τὰ ἐξησκημένα καὶ πάντῃ πρόθυμα κύρια μακεδονικὰ σώματα ὁ Εὐμένης εἶχεν ἐπὶ τοῦ παρόντος ν' ἀντιτάξῃ σχεδὸν μόνον Ἀσιανοὺς νεοσυλλέκτους. Ταῦτα πάντα ἐκίνησαν αὐτόν νὰ μὴ περιμείνῃ τοὺς ἐναν-

¹) Διοδώρου ΙΗ', 25, 38 «καὶ τῷ μὲν Κρατερῷ τὴν τῆς Ἀσίας ἡγεμονίαν περιτιθέναι, τῷ δὲ Ἀντιπάτρῳ τὴν τῆς Εὐρώπης.» Διὰ τοῦτο αἱ περὶ τοῦ ἐν Ἀσίᾳ πολέμου διατάξεις ἐκδίδονται ὑπὸ τοῦ Κρατέρου.

²) Τοῦτο συμπεραίνω ἐκ τοῦ Ἀρριανοῦ παρὰ Φωτ 71 α 33, §. 30 «μετεκαλεῖτο δὲ καὶ Ἀντίγονος ἐκ Κύπρου».

³) Πλουτάρχου Εὐμ. Ε'. Κορνηλίῳ Νέπωτος Eum. cum neque magnas copias neque firmas haberet, quod et inexercitatae et non multo ante essent contractae.

τίους παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον¹, ἀλλὰ ν' ἀποχωρήσῃ εἰς τὴν σατραπείαν αὐτοῦ Καππαδοκίαν, ὅπου ἐδύνατο νὰ ἐμπιστευθῇ εἰς τὴν προθυμίαν τῶν κατοίκων, νὰ ἐνισχύσῃ τὸν στρατὸν του, καὶ νὰ ἐπιτηρῇ τὸν σατράπην τῆς Ἀρμενίας. Ὁ δὲ σκοπὸς αὐτοῦ ἦτο, κατέχων τὰ πλάγια τῶν ὑπὲρ τὸν Ταῦρον εἰς τὴν Συρίαν σπευδόντων ἐναντίων, ἢ παντάπασιν αὐτοὺς νὰ παρακωλύσῃ, ἢ ἀδιακόπως εἰς κινδύνους νὰ ἐμβάλλῃ.

Ὁ Κράτερος καὶ Ἀντίπατρος, ἐλθόντες εἰς τὴν Χερσόνησον, προσεκάλεσαν τὰς φρουράς, ὅσας ὁ Εὐμένης εἶχε τάξῃ εἰς τὰ φρούρια τὰ κατὰ μῆκος τοῦ Ἑλλησπόντου, ν' ἀποστατήσωσιν ἀπὸ τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους, ὡς ἀδικοῦντος, καὶ νὰ συνταχθῶσι μεθ' ἑαυτῶν². αἱ δὲ φρουραί, μισοῦσαι τὸν Εὐμένην, ὡς Ἕλληνα, ἐξ ὅλης δὲ καρδίας ἀφωσιωμέναι εἰς τὸν Κράτερον, προθύμως ὑπήκουσαν. Θὰ προσέλαβον δὲ καὶ τὸν ναύαρχον Κλεῖτον οὐχὶ δυσκόλως. Ἀκωλύτως λοιπὸν διαβάντες τὸν Ἑλλήσποντον, οἱ στρατηγοὶ εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἀσίαν, χωρὶς νὰ εὕρωσιν οὐδαμοῦ ἀντίστασιν· παρὰ δὲ τῶν αὐτόθι ἐλληνικῶν πόλεων, ἐπειδὴ ὁ προκείμενος πόλεμος ἀπέβλεπεν εἰς τὴν τοῦ κράτους σωτηρίαν ἀπὸ αὐθαίρεσίας καὶ βίας, ἐζήτησαν καὶ ἔλαβον λόγῳ συμμαχίας βοήθειαν³.

¹) Εἶνε ἀπορίας ἄξιον ὅτι ὁ Διόδωρος καὶ ὁ Κορνήλιος Νέπως ἀφηγοῦνται τὰ πράγματα οὕτως, ὡς ἐὰν ὅλος ὁ μεταξὺ Εὐμένους καὶ Κρατέρου πόλεμος διεξήχθη πλησίον τοῦ Ἑλλησπόντου. Καὶ βῆτή μὲν μαρτυρία κατ' αὐτῶν δὲν ὑπάρχει, ἀλλ' ὁ εἰρμός τῶν πραγμάτων καταδυνάμει σαφέστατα, ὅτι ὁ πόλεμος γίνεται κατὰ τὰ ἐνδότερα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

²) Ἐκ τῆς ἐν τῇ ἐπομένῃ σημειώσει ἀναφερομένης ἐπιγραφῆς φαίνεται ὅτι συνάγεται ὅτι ὁ Ἀντίπατρος ἀμέσως ἐνήργει ἐν ὀνόματι τῶν δύο βασιλείων, ὃ ἐ. ὅτι τὸν Περδίκκαν δὲν ἀνεγνώριζε πλέον ὡς ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους· τοῦτο θὰ ἦτο τὸ πρόγραμμα τῆς συστάσεως τῶν σατραπῶν.

³) Τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τοῦ ψηφίσματος τῶν Νασιωτῶν πρὸς τιμὴν τοῦ Θεοσίππου, ὅπερ τὸ μὲν πρῶτον ἐξ ἡμαρτημένων ἀντιγράφων ἐξεδόθη ἐν τῷ Corpus Inscript. Graec. II n° 2166 καὶ Add. σ. 1025 νῦν δὲ ἐξ ὀρθοτέρου ἀντιγράφου ἐν τῷ Μουσείῳ καὶ Βιβλιοθήκῃ τῆς Εὐαγγελικῆς σχολ. ἐν Σμύρνῃ 1876, σ. 128 ἐξ. μετεκδοθὲν μελλεῖ ν' ἀνακοινωθῇ ἐν τῷ Παραρτήματι. Ἡ περικοπὴ, εἰς ἣν ἀναφέρεται τὸ κείμενον, ἔχει ὡς ἑξῆς: «Ἀντίπατρω γὰρ ἐπιτάξαντος γρήματα εἰς [τὸν πόλεμον] εἰσφέρειν, πάντων τῶν ἄλλων [ν] εἰσφερόντων, Θεοσίππου παραγενόμενον [εἰς πρὸς τοῖς] βασιλέας καὶ Ἀντίπατρον [ἐ]κούφισε τὰ [μ] πόλιν, ἔπραξε δὲ καὶ πρὸς Κλεῖτον περὶ τὰς εἰς Κύπρον στρατείας καὶ [οὐκ ὀλίγας] δαπάνας εἰς μικρὸν συνάγαγε χρόνον]. Τὸ ἄλλο περιεχόμενον τοῦ ψηφίσματος κατέρχεται μέχρι τοῦ 318.

Ὁ Εὐμένης ἐγκατέλειψε, φαίνεται, τὴν Μικράν Ἀσίαν εἰς τὴν πολυπληθεστέραν ἐκείνων δύναμιν. Τὸ ἔαρ εἶχε παρέλθῃ καὶ εἰχον εἰσβάλλῃ ἤδη εἰς τὴν Μεγάλην Φρυγίαν, ὅτε ὁ Νεοπτόλεμος ὁ Ἀρμενίας σατράπης ἐμήνυσεν εἰς αὐτοὺς κρυφίως ὅτι ἄκων εἶχε ταχθῇ μετὰ τοῦ Περδίκκου, καὶ ὅτι εἶνε εὐδιάθετος νὰ συμπράξῃ μετὰ τοῦ Κρατέρου, διὰ δὲ τῆς πρὸς τὸν Εὐμένην διαγωγῆς του θ' ἀποδείξῃ ὅτι αἱ προτάσεις του εἶνε εἰλικρινεῖς. Τὴν ὑπόσχασίν του ἐπεχείρησε νὰ ἐπιβεβαιώσῃ διὰ δολοφονικῆς ἀποπείρας κατὰ τοῦ Καραδιανοῦ, ὃν ἐμίσει σφοδρότατα. Τὰ βουλευμάτα του ὅμως ἀπέτυχον· διότι ὁ Εὐμένης ἀνεκάλυψε τὴν προδοσίαν· ἀλλὰ μετὰ τῆς συνήθους αὐτῷ προνοίας ἀπέκρυφεν αὐτήν, ἀρκεσθεῖς εἰς τὸ νὰ διατάξῃ τὸν σατράπην νὰ ἔλθῃ μετὰ τοῦ στρατοῦ εὐθὺς εἰς τὴν Καππαδοκίαν. Ἀπειθήσαντος δὲ τοῦ σατράπου, ἐκινήθη ὡς τάχιστα ἐναντίον αὐτοῦ· ὁ δὲ Νεοπτόλεμος, πεποιθὼς εἰς τὸ ἐν τῷ ἰδίῳ στρατῷ μακεδονικὸν πεζικόν, ἐξῆλθεν εἰς ἀπάντησιν. Συνεκροτήθη κρατερὰ μάχη· τὸ πεζικὸν τοῦ Εὐμένους ἡττήθη ὑπὸ τῶν Μακεδόνων τοῦ Νεοπτολέμου, ἐκινδύνευσεν δὲ καὶ αὐτός· ἀλλὰ διὰ τοῦ ἐξαιρέτου καππαδοκικοῦ ἱππικοῦ ἀνεδείχθη κατὰ πάντα νικητής, ἐκυρίευσεν τῶν πολεμιῶν τὴν ἀποσκευὴν, ἔτρεψε τέλος καὶ τὸ πεζικόν, καὶ ἠνάγκασεν αὐτό, ἐξ ὀλοκλήρου ἡττηθέν, νὰ καταθέσῃ τὰ ὅπλα, καὶ νὰ ὁμόσῃ ἔρκον πίστεως εἰς τὸν Περδίκκον. Ἡ νίκη αὕτη ἦτο σπουδαιότατη διὰ τὸν Εὐμένην, οὐ μόνον διότι ἠύξῃσε τὰς ἰδίας δυνάμεις, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον διότι τὰς ἀηττήτους νομιζόμενας φάλαγγας κατετρόπωσε διὰ στρατοῦ Ἀσιατικοῦ. Ἐξασφαλίσας οὕτω τὰ νῶτα, ἐδύνατο μετὰ πλειοτέρας πεποιθήσεως ν' ἀντιταχθῇ πρὸς τὸν Κράτερον¹.

Παρά τοῦ Κρατέρου καὶ Ἀντιπάτρου εἶχον ἔλθῃ καὶ πρὸς αὐτὸν πρέσβεις, φέροντες πολὺ δειλεαστικὰς προτάσεις, ὅτι οἱ στρατηγοὶ ἦσαν πρόθυμοι, ἐὰν ᾔθελε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους, οὐ μόνον ὅσας εἶχε σατραπείας ν' ἀφήσωσιν, ἀλλὰ καὶ νέαν γῶραν καὶ στρατιὰν νὰ παραχωρήσωσιν εἰς αὐτόν·

¹) Διοδώρου III', 29. Πλουτάρχου Εὐμ., Ε'· Ἀρριανὸν παρὰ Φωτίῳ σ. 70 b 30 § 27.

παρήγγελλον δὲ νὰ μὴ διαλύσῃ τόσον ἀτυχῶς τὴν πρὸς τὸν Κράτερον μακροχρόνιον φιλίαν, καὶ ὅτι ὁ Ἀντίπατρος ἦτο εὐδιάθετος νὰ λησμονήσῃ τὴν παλαιὰν ἔχθραν καὶ νὰ γείνη πιστὸς αὐτοῦ φίλος. Ὁ Εὐμένης προετίμησε τὸ χαλεπώτερον. Ἐγνώριζε καλῶς ὅτι διὰ τὸ μὴ μακεδονικὸν γένος του μόνον παρὰ τῷ Περδίκκῃ εἶχεν ἀσφαλὲς στήριγμα τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως, καὶ ὅτι ὥφειλε μετὰ τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους νὰ ταχθῇ καὶ νὰ πέσῃ· ὅθεν ἀπεκρίθη εἰς τοὺς στρατηγούς, ὅτι πρὸς ἐκεῖνον μὲν, τοῦ ὁποῦ τοσοῦτον χρόνον ὑπῆρξεν ἐχθρὸς, δὲν θὰ ἐπιχειρήσῃ τῶρα δι' ἄδικον ὑπόθεσιν νὰ γείνη φίλος, βλέπων πῶς ὁ Ἀντίπατρος φέρεται πρὸς τοὺς παλαιούς αὐτοῦ φίλους· αὐτὸς δὲ εἶνε ἕτοιμος νὰ καταβάλῃ πᾶσαν προσπάθειαν, ἵνα συνδιαλλάξῃ πρὸς τὸν Περδίκκην τὸν παλαιὸν καὶ πολλῆς τιμῆς ἄξιον συστρατιώτην Κράτερον. Νῦν δέ, ὅτε ἐπικρατεῖ ἐν ἀνθρώποις ἡ πλεονεξία καὶ προδοσία, αὐτὸς θέλει καὶ μέλλει, ἐν ὅσῳ ζῇ καὶ ἀναπνέῃ, νὰ βοηθήσῃ τὸν ἀδικούμενον, καὶ προτιμᾷ τὸ σῶμα μᾶλλον καὶ τὸν βίον ἢ τὴν πίστιν ν' ἀποβάλῃ¹.

Μετὰ τῆς ἀποκρίσεως ταύτης τοῦ Εὐμένους, ἐν ᾧ συνεσκέπτοντο, ποῖα ἄλλα μέτρα ἔπρεπε νὰ ληφθῶσι, προσῆλθε συγχρόνως καὶ ὁ Νεοπτόλεμος, ὅστις μετὰ τὴν ἤτταν ἔφυγε συναθροίσας περὶ ἑαυτὸν 300 περίπου ἵππεῖς, καὶ διὰ τῆς συντομωτάτης ὁδοῦ ἔσπευσεν εἰς τὸ μακεδονικὸν στρατόπεδον, ζητῶν ἐκεῖ προστασίαν καὶ βοήθειαν. Ἀφηγηθεὶς τὰ ἐν τῇ μάχῃ συμβάντα, ἔλεγεν ὅτι κατὰ τὰ προβλεπόμενα ὁ Εὐμένης δὲν περιμένει τόσον ταχεῖαν τὴν ἄφιξιν τῶν Μακεδόνων, ὅτι αὐτὸς καὶ ὁ στρατὸς του παρεδόθησαν ὅλως εἰς τὰς ἐκ τῆς νίκης ἀπολαύσεις, ἔτι δὲ ὅτι δὲν δύναται νὰ ἐμπιστευθῇ εἰς τὸν στρατὸν του, διότι οἱ ἐν αὐτῷ Μακεδόνες ἔχουσι τηλικούτον σέβας πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ Κρατέρου, ὥστε ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἤθελον πολεμήσῃ κατ' αὐτοῦ· ἐν δὲ μάχῃ ἐκ τοῦ συστάδην, ἐὰν ἤκουον αὐτοῦ τὴν φωνὴν καὶ ἔβλεπον τὴν καυσίαν², ἤθελον μετὰ τῶν ὅπλων αὐτομολήσῃ πρὸς αὐτόν. Οἱ δύο στρατηγοὶ ἐπείσθησαν

¹) Πλουτάρχου Εὐμ. Ε'. ὅστις προφανῶς κατὰ λέξιν ἀποδίδει τὸν Ἱερώνυμον.

²) Ἡ καυσία ἦτο μακεδονικὸν κάλυμμα τῆς κεφαλῆς παρεμφερὲς πρὸς πέτασον Σ.Μ

ὅτι μετὰ τὴν ἥτταν τοῦ Νεοπτολέμου δὲν ἔπρεπε ν' ἀφήσωσιν ὀπίσω τὴν δύναμιν τοῦ Εὐμένους, ἥτις τῶρα δὲν θὰ ἦτο δύσκολον νὰ συντριβῇ. Ὅθεν ἀπεφασίσθη ὁ μὲν Ἀντίπατρος, λαβὼν τὸ μικρότερον μέρος τῆς στρατιᾶς, νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὴν Κιλικίαν, ὁ δὲ Κράτερος, ἔχων 40,000 πεζοὺς καὶ 4000 ἵππεις, σχεδὸν πάντας Μακεδόνας, ἀκολουθοῦντος καὶ τοῦ Νεοπτολέμου, νὰ σπεύσῃ εἰς τὴν Καππαδοκίαν καὶ νὰ ἐπιπέσῃ κατὰ τοῦ Εὐμένους, ὃν ἤλπίζον νὰ καταλάβωσιν ἀπαρασκευάστον. Εὐθὺς ἀνέζευξεν ὁ Κράτερος καὶ μετὰ σπουδῆς ἐπορεύετο πρὸς τὸ μέρος, ὅπου ἐνόμιζον ὅτι ἐστρατοπέδευεν ὁ Εὐμένης¹.

Ἄλλ' ἡπατήθησαν, νομίσαντες ὅτι ὁ προνοητικὸς στρατηγὸς μετὰ τὴν κατὰ τοῦ Νεοπτολέμου νίκην οὐδένα πλέον κίνδυνον ἔμελλε ν' ἀναλογισθῇ. Ὁ Εὐμένης ἦτο παρεσκευασμένος πρὸς τὸν νέον ἀγῶνα, ὃν ὤφειλε νὰ προσδοκᾷ· δὲν ἔπρεπε νὰ παραχωρήσῃ εἰς τοὺς ἐναντίους τὸ πλεονέκτημα τῆς προσβολῆς· ὤφειλε τὸ θάρρος τῶν στρατιωτῶν τὸ ὑπὸ τῆς πρὸ μικροῦ νίκης οὐκ ὀλίγον ἀνυψωθὲν νὰ μὴ παραλύσῃ δι' ἀπραξίας καὶ ὑποχωρήσεως· ὤφειλεν ὅσον ἐδύνατο ν' ἀποκρύψῃ τὴν ἐπικινδυνότητην εἰδήσιν, κατὰ τίνος ἔχουσι ν' ἀγωνισθῶσι· διότι ἐγίνωσκεν ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ Κρατέρου ἦτο ἱκανὸν νὰ ἐπιφέρῃ τὴν ἥττάν του. Ὅθεν διέδωκε λόγον ὅτι ὁ πρὸ μικροῦ κατατροπωθεὶς Νεοπτόλεμος εὗρεν εὐκαιρίαν νὰ συναθροίσῃ περὶ ἑαυτὸν Καππαδόκας καὶ Παφλαγόνας ἵππεις, καὶ προτίθεται μετὰ τοῦ Πίγρητος νὰ ἐπιχειρήσῃ ἀντίστασιν².

Πρὸς ἀπάντησιν τούτων τῶν πολεμίων ἔδωκε διαταγὴν ν' ἀναζεύξωσιν. Ὡδήγησε δὲ τὸν στρατὸν δι' ἀποκέντρων ὁδῶν, καθ'

¹) *Ιουστίνου XIII, 8 continuatis mansionibus. Διοδώρου III', 29. Πλουτάρχου Εὐμ. Γ'. Ἡ ὁδός, ἣν ἠκολούθησαν οἱ Μακεδόνες, δὲν ὀρίζεται ἀκριβέστερον, ἀλλ' ὥς εἰκόσ, δὲν δύναται νὰ εἶνε ἄλλη ἢ ἡ διὰ τοῦ Γορδίου πρὸς τὰ βόρεια στενὰ τῆς Κιλικίας· καὶ ἂν τις εἰκάσῃ ἐκ τῶν κατόπιν κινήσεων, ἀνάγκη ἢ μὲν πρώτη μάχη τοῦ Εὐμένους νὰ ἔγινε ἐν τῇ ἀνατολικῇ Καππαδοκίᾳ, ἢ δὲ πρὸς τὸν Κράτερον ἐν τῇ αὐτῇ γῶρᾳ εἰς ὀλίγων ἡμερῶν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς μεγάλης ὁδοῦ.

²) Πλουτάρχου Εὐμ. Γ'. Περὶ ἀδολεσχίας Θ', *Ιουστίνου ε' α. Κορνηλ. Νέπ. Eumen 4. Ἀρριανὸν π. Φωτ. 70 b, 32.

ἄς οἱ ἰδιοὶ τοῦ οὐδὲν ἡδύναντο νὰ μάθωσι περὶ τῶν πολεμίων. Ἀλλὰ τί θὰ συνέβαινεν, ἂν δὲν ἐνίκα τελείαν νίκην; ἢ ἂν, διαρκούσης τῆς μάχης, οἱ στρατιῶταί τοῦ ἔβλεπον ὅτι ἐμάχοντο πρὸς τὸν Κράτερον; δὲν ἐδύνατο νὰ μὴ ὁμολογήσῃ ὅτι τότε, ἐγκαταλελειμμένος εἰς τὴν ὀργὴν τῶν στρατιωτῶν τοῦ καὶ εἰς τὴν διάκρισιν τῶν ἐναντίων, ἦτο παντελῶς κατεστραμμένος. Πολλάκις ἐπῆλθεν εἰς αὐτὸν νὰ φανερώσῃ τοῦλάχιστον εἰς τοὺς ἐμπίστους καὶ τοὺς ἀνωτέρους ἀξιωματικούς, πῶς εἶχον τὰ πράγματα. Ἀλλὰ πόσον εὐκόλως ἐδύνατο νὰ προδοθῇ τὸ μυστικόν, καὶ τὸ μόνον ἐνδεχόμενον εὐτυχοῦς ἐκβάσεως νὰ ματαιωθῇ; Ἀπεφάσισε νὰ σιωπήσῃ καὶ ν' ἀναβρίψῃ τὸν τολμηρὸν κύβον.

Τὴν ἐπιούσαν ἔμελλον νὰ συναντήσωσι τοὺς πολεμίους. Οὐδεὶς ἔτι ἐγίνωσκεν ἄλλο τι, εἰμὴ ὅτι ἦσαν ὁ Πίγρης καὶ Νεοπτόλεμος. Τὴν νύκτα εἶδε, λέγουσιν, ὁ Εὐμένης σημαντικώτατον ὄνειρον. Ἐφάνη εἰς αὐτὸν ὅτι δύο Ἀλέξανδροι, ἐκάτερος μιᾶς ἡγοούμενος φάλαγγος, ἐβάδιζον κατ' ἀλλήλων εἰς μάχην, καὶ ὅτι τὸν μὲν ἐβοήθει ἡ Ἀθηναῖα, τὸν δὲ ἡ Δήμητρα· ἔπειτα ἡττήθη ὁ μετὰ τῆς Ἀθηναῖας, εἰς δὲ τὸν νικητὴν ἡ Δήμητρα ἐπέθεσε σταχύων στέφανον. Ἐκ τούτων ὁ Εὐμένης ἐξήγησε τὸ ὄνειρον ὑπὲρ ἑαυτοῦ, καθ' ὅτι ἐμάχετο ὑπὲρ γῆς ἀρίστης καὶ τότε πολὺν καὶ καλὸν ἐν χάλुकι ἐχούσης στάχυν, τῆς μικρᾶς Ἀσίας, ἣτις ἅπατα ἦτο κατεσπαρμένη καὶ ἔβριθεν ὠρίμων σταχύων. Ἐπεβρώσθη δὲ μᾶλλον μαθὼν, ὅτι τῶν ἐναντίων τὸ σύνθημα ἦτο: Ἀθηναῖα καὶ Ἀλέξανδρος. Αὐτὸς λοιπὸν ἔδωκε διὰ τὴν ἡμέραν τῆς μάχης σύνθημα: Δήμητρα καὶ Ἀλέξανδρος· παρήγγειλε δὲ εἰς πάντας νὰ στεφανώσωσιν ἑαυτοὺς καὶ τὰ ὅπλα διὰ σταχύων, διότι τοῦτο κατὰ τὰ σημεῖα τῶν θεῶν προεμήνυνεν εἰς αὐτοὺς νίκην.

Ὁ Κράτερος τὴν πρωΐαν προήγαγε τὸν στρατὸν εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης· πέραν τοῦ λόφου ἤξευρεν ὅτι εὕρισκετο ὁ Εὐμένης· ὠμίλησε πρὸς τοὺς στρατιώτας κατὰ οἰκεῖον αὐτῷ καὶ προσήκοντα τρόπον, ἐξῆψε τὸ πολεμικὸν αὐτῶν μένος, καὶ ὑπεσχέθη νὰ παραδώσῃ

εἰς αὐτοὺς πρὸς διαρπαγὴν τῶν ἡττημένων πολεμίων τὸ στρατόπεδον καὶ τὰ ὑπάρχοντα. Εἵτα παρέταξε τὸν στρατόν· καὶ τὸ μὲν μέσον κατέλαβον αἱ φάλαγγες καὶ οἱ ἄλλοι πεζοί, τὰ δὲ δύο κέρατα οἱ ἱππεῖς, οἵτινες ἔμελλον πρῶτοι νὰ ἐπιτεθῶσιν, ἐπειδὴ ἐνόμισαν ὅτι τοῦτο θὰ ἤρκει, ὅπως διασπάσωσι τῶν πολεμίων τὴν παράταξιν· καὶ τοῦ μὲν δεξιοῦ κέρατος τὴν ἡγεμονίαν ἀνέλαβεν ὁ Κράτερος, τὴν δὲ τοῦ ἀριστεροῦ παρέδωκεν εἰς τὸν Νεοπτόλεμον.

Καὶ ὁ Εὐμένης παρέταξε τοὺς ἑαυτοῦ. Οἱ πεζοὶ αὐτοῦ ἀνήρχοντο μὲν ὡσαύτως εἰς 20,000 ἄνδρας, ἀλλ' ἦσαν κατὰ τὸ πλεῖστον Ἀσιανοὶ καὶ πρὸς τοὺς Μακεδόνας τῶν ἀπέναντι φαλάγγων ἀνισόπαλοι, τοῦ δὲ ἱππικοῦ τὸ ὑπερβῆλλον πλῆθος (εἶχε τοιοῦτους 5000 ἄνδρας ἐξαιρέτους μὲν, ἀλλὰ τοὺς πλείστους νέους στρατιώτας) ὥφειλε νὰ διακρίνῃ τὴν μάχην· ὅθεν διένειμεν αὐτοὺς εἰς ἀμφοτέρα τὰ κέρατα, καὶ εἰς μὲν τὸ ἀριστερὸν ἐναντίον τοῦ Κρατέρου ἔταξε δύο ἱππαρχίας ἀσιανῶν ἱππέων ὑπὸ τὰ διαταγὰς τοῦ Φαρναβάζου¹ καὶ τοῦ Τενεδίου Φοίνικος, παραγγείλας, εὐθύς ἅμα ἰδῶσι τοὺς πολεμίους, νὰ ἐπελάσωσι κατ' αὐτῶν, νὰ μὴ ἀναστρέψωσιν ἐπὶ μηδενὶ λόγῳ, νὰ μὴ δώσωσιν ἀκρόασιν εἰς μηδεμίαν φωνὴν τῶν πολεμίων μηδὲ κήρυκα νὰ δεχθῶσι μηδένα, ἐὰν πέμψωσι· τὴν δὲ ἡγεμονίαν τοῦ δεξιοῦ κέρατος ἀνέλαβεν αὐτός, 300 ἱππεῖς τοὺς ἐρῶμενεστάτους εἰς ἄγῃμα συντάξας, ἵνα μετ' αὐτῶν ἀγωνισθῇ πρὸς τὸν Νεοπτόλεμον.

Καὶ λοιπὸν τοῦ Εὐμένους οἱ ἱππεῖς, ὑπερβαλόντες τοὺς ἐν τῷ μέσῳ λόφους, πυκνοὶ ἐπήλαυνον· καὶ ἅμα ἰδόντες τοὺς πολεμίους μετὰ σφοδροτέρας ὀρμῆς καὶ ὀξύτητος ἐπέτειναν τὴν ἔφοδον. Ἐκπλαγεῖς δὲ ὁ Κράτερος διὰ τὰ γενόμενα, μεγαλοφώνως ἐλοιδόρησε τὸν Νεοπτόλεμον, ὅστις τὸν εἶχεν ἐξαπατήσῃ, βεβαιώσας ὅτι τοῦ Εὐμένους οἱ Μακεδόνες ἔμελλον εὐθύς ν' αὐτομο-

¹) Ὁ Φαρνάβαζος οὗτος ἦτο βεβαίως ὁ υἱὸς τοῦ Ἀρταβάζου, ὁ αὐτὸς ὅστις ἀπὸ τοῦ 333 μέχρι τοῦ 331 ὑπῆρξε ναύαρχος τοῦ περσικοῦ στόλου. Ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ Ἀρτωνίς ἦτο ἀπὸ τοῦ 324 σύζυγος τοῦ Εὐμένους.

λήσωσιν· οὐχ ἦττον διὰ βραχείας παρακελεύσεως ἐνθαρρύνοντας τοὺς ἑαυτοῦ ἵππεῖς πρὸς ἀνδραγαθίαν, διέταξε νὰ ἀντεπελάσωσιν. Πρώτη σφοδρὰ σύρραξις πρὸς τοὺς πολεμίους ἔγεινεν ἡ τοῦ περὶ αὐτὸν κέρατος· συντριβέντων δὲ ταχέως τῶν δοράτων, εἴλκυσαν τὰ ξίφη καὶ ἡ μάχη ἔγεινεν εἰς ἄκρον πεισματώδης· ἔνεκα τοῦ ὑπερβάλ-
λοντος πλήθους τοῦ ἱππικοῦ τῶν πολεμίων, ὁ ἀγὼν ἦτο ἐπὶ πολὺ ἀμφίρροπος· ὁ Κράτερος, προηγούμενος πάντοτε, ἀκράματος, ἀνὰ μέσον τῶν πολεμίων, πολλοὺς μὲν κατέβαλεν, ὅπου ἐπέπεσε, οὐδὲ κατήσχυνε τὴν παλαιὰν δόξαν καὶ τὸν διδάσκαλον Ἀλέξανδρον· ἀλλὰ τέλος πληγεὶς ὑπὸ Θρακὸς ἐκ τῶν πλαγίων ἐπελάσαντος, ἔπεσε μετὰ τοῦ ἵππου του, καὶ οἱ μὲν ἄλλοι παρήλασαν αὐτὸν ἀλλεπάλληλοι καὶ κατεπάτησαν, χωρὶς νὰ τὸν γνωρίσωσιν. ἐνῷ δὲ ἐπάλαιε πρὸς τὸν θάνατον, εὗρεν αὐτὸν καὶ ἀνεγνώρισεν ὁ Γοργίας, εἷς τῶν τοῦ Εὐμένους στρατηγῶν· καταβὰς δὲ τοῦ ἵππου, περιέστησε φρουρὰν περὶ αὐτὸν ὡς αἰχμάλωτον. Χαίροντες ἐπὶ τῇ νίκῃ προήλαυνον οἱ Ἀσιανοί, οἱ δὲ Μακεδόνες, στερηθέντες τοῦ ἡγεμόνος καὶ πολλοὺς ἀπολέσαντες, ὑπεχώρησαν πρὸς τὴν παράταξιν τῶν φαλάγγων.

Ἐν τούτοις ἤρχισεν ἡ μάχη καὶ κατὰ τὸ ἕτερον κέρας. Δίς ἐπανελήφθη ἡ ἐπίθεσις, κατὰ δὲ τὴν τρίτην συνηντήθησαν ὁ Εὐμένης καὶ Νεοπτόλεμος. Μετὰ φοβερᾶς λύσεως ἐπιπίπτουσι κατ' ἀλλήλων, μεταχειριζόμενοι τὸ δόρυ ἢ τὸ ξίφος, συμπεσόντων δὲ τῶν ἵππων, ἀφίνουσι τὰς ἡνίας, δρᾶττουσιν ἀλλήλους, περισπῶντες τὰ κράνη, καὶ ἐκ τῶν ἐπωμίδων περιρρήγνυνοντες τοὺς θώρακας· ἐν ᾧ δὲ οὕτως ἐσπάραττον ἀλλήλους, ἐξαγριοῦνται οἱ ἵπποι καὶ ὑπεκφεύγουσιν· ἀμφοτέρω δὲ πεσόντες κατὰ γῆς, συμπλέκονται καὶ διαπαλαίουσι γογγύζοντες, ἔνεκα τοῦ βαρέος ὀπλισμοῦ ἀδυνατοῦντες νὰ ἐγερθῶσιν. Ἀλλὰ τέλος ἐν ᾧ ὁ Νεοπτόλεμος ἐπειρᾶτο νὰ ἐγερθῇ, ὁ Εὐμένης δι' ἐγχειριδίου ὑπακόπτει τὴν μίαν ἰγνὺν καὶ αὐτὸς ἀνορθοῦται· ὁ δὲ Νεοπτόλεμος, ἐρειδόμενος ἐπὶ τοῦ ἐτέρου γόνατος, μάχεται εὐρώστως καὶ ἐπιφέρει τρεῖς πληγὰς εἰς τὸν ἀντίπαλον, ἀλλ' οὐχὶ θανασίμους· πληγεὶς δὲ παρὰ

τὸν τράχηλον ὑπὸ τοῦ Εὐμένους, ἀπέβαλε καὶ τὴν τελευταίαν δύναμιν καὶ ἔπεσεν ἀγωνιῶν. Ὑβρίζων καὶ χλευάζων αὐτὸν ὁ Εὐμένης ἐπιχειρεῖ νὰ τοῦ ἀφαιρέσῃ τὰ ὅπλα· τότε συλλέξας τὰς ἐσχάτας δυνάμεις ἐμπήγει τὸ ξίφος εἰς τὸν βουβῶνα τοῦ ἐναντίου, ἀλλὰ τὸ τραῦμα ἐπιφερόμενον ὑπὸ τῆς θνησκούσης χειρὸς ἦτο ἀκίνδυνον, καὶ οὕτως ρίπτει τὸ ὕστατον βλέμμα πρὸς νικῶντα τὸν θανάσιμον αὐτοῦ ἐχθρόν.

Ἐν τούτοις ἀνὰ τὴν πεδιάδα κυμαίνεται ἡ φοβερά ἱππομαχία· ὁ Εὐμένης, καίτοι τετρωμένος καὶ ὑπὸ τοῦ θερμοῦ αἵματος περιβρέόμενος, ἀναβαίνει πάλιν ἐπὶ τὸν ἵππον· οἱ πολέμιοι ὑπενδίδουσι καὶ ὑποχωροῦσι πρὸς τὰς φάλαγγας· ὁ δὲ Εὐμένης ἀνὰ μέσον τῶν φευγόντων καὶ καταδιωκόντων στιφῶν διελαύνει τὸ πεδῖον τῆς μάχης πρὸς τὸ ἕτερον κέρας, ὅπου εἰκάζει ἀκμαζούσαν ἔτι τὴν μάχην· εὐρὼν δὲ ἐκεῖ τὸ πεδῖον ἔρημον τῶν πολεμίων, μανθάνει ὅτι ἔπεσεν ὁ Κράτερος· σπεύδει πρὸς αὐτόν, ἰδὼν δὲ αὐτὸν ἔτι ἀναπνέοντα καὶ ἔμφρονα, κατέβη τοῦ ἵππου, καὶ τὸν ἡσπάσθη μετὰ δακρύων· καταρᾶται τὴν μνήμην τοῦ Νεοπτολέμου, καὶ οἰκτεῖρει τὸν Κράτερον διὰ τὴν τύχην, ἑαυτὸν δὲ διότι ἠναγκάσθη νὰ πολεμήσῃ πρὸς παλαιὸν συνήθη καὶ φίλον, καὶ ἢ αὐτὸς νὰ πέσῃ ἢ εἰς αὐτόν νὰ παρασκευάσῃ τοιοῦτον θλιβερὸν τέλος. Ἐν ταῖς ἀγκάλαις αὐτοῦ ἀποθνήσκει ὁ Κράτερος, ὁ μεγαλοφυχότατος καὶ ἐνδοξότατος τῶν στρατηγῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ ὑπὸ τοῦ μεγάλου βασιλέως πάντων μάλιστα τιμώμενος¹.

Πανταχοῦ ἡττηθέντες οἱ ἱππεῖς τῶν πολεμίων ὑπεχώρησαν πρὸς τὰς φάλαγγας· ὁ δὲ Εὐμένης ὑπὸ τε τῶν πληγῶν ἐξησθενημένος καὶ ἵνα μὴ διὰ νέας ἐπιθέσεως κατὰ τῆς ἀκμαζούσης ἔτι μακεδονικῆς φάλαγγος διακινδυνεύσῃ τὴν παροῦσαν εὐτυχίαν, ἀνεκάλεσε διὰ τῆς σάλπιγγος τοὺς στρατιώτας· στήσας δὲ τρόπαιον καὶ τοὺς νεκροὺς θάψας, ἔπεμψε πρὸς τοὺς ἐναντίους, λέγων ὅτι ἦσαν ἡττημένοι, ἄνευ στρατηγῶν καὶ εἰς τὴν ἐξουσίαν του· ἀλλ'

¹) Πλουτάρχου Εὐμ. Ζ'. Διοδώρου III'. 30, 32.

ὅμως προσφέρει εἰς αὐτοὺς ἔντιμον συνθηκολογίαν· ὅστις δὲν θέλει νὰ μεταστῇ πρὸς αὐτὸν καὶ τὰ τῶν βασιλέων, δύναται ν' ἀποχωρήσῃ ἐν εἰρήνῃ. Οἱ Μακεδόνες ἐδέχθησαν τὰς προτάσεις, ὥρکیσθησαν εἰς πίστωσιν τῆς συνθήκης, καὶ διμερίσθησαν κατὰ τὰς διατάξεις αὐτοῦ εἰς τὰς ὑποδειχθείσας πλησίον κώμας. Ἀλλὰ κατὰ τὸ φαινόμενον μόνον ὑπετάχθησαν· διότι ἅμα ὅπως οὖν ἀναλαβόντες ἔκ τε τοῦ ἀγῶνος καὶ τῶν ταχυποριῶν καὶ ἱκανὰς τροφὰς παρασκευάσαντες, ἀνέξευξαν διὰ νυκτὸς καὶ μετὰ σπουδῆς ἀπεχώρησαν πρὸς νότον, ὅπως ἐνωθῶσι πάλιν μετὰ τοῦ Ἀντιπάτρου. Μαθὼν ὁ Εὐμένης τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν, ὥρμησε μὲν πρὸς καταδίωξιν· ἀλλὰ τὸ μὲν φοβούμενος τὸ ὑπερβάλλον πλῆθος καὶ τὴν ἀρετὴν τῶν μακεδονικῶν φαλάγγων, τὸ δὲ κωλυόμενος ὑπὸ τοῦ ἐκ τῶν τραυματῶν πυρετοῦ ἀπέστη τοῦ διωγμοῦ¹.

Τὴν μάχην ταύτην ἐνίκησεν ὁ Εὐμένης δέκα ἡμέρας μετὰ τὴν πρὸς τὸν Νεοπτόλεμον². Τὰ κατ' αὐτὸν καὶ τὸν ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους δὲν ἐδύναντο νὰ λάβωσιν εὐτυχεστέραν τροπὴν, διότι ὁ μὲν Ἀντίπατρος καὶ ὁ περὶ αὐτὸν στρατὸς ἀπεσχοινίσθη τῆς Μακεδονίας, αἱ δὲ σατραπεῖαι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἦσαν ἀναπεπταμέναι εἰς τὸν Εὐμένην, ἐπειδὴ οὐδεὶς ὑπῆρχεν ὁ ἀνθιστάμενος. Ἡ δόξα αὐτοῦ ἐφέρετο ἀνὰ τὰ στόματα πάντων, εἶχε νικήσῃ τὸν Κράτερον, ἡ δὲ δύναμις αὐτοῦ ἦτο διπλασία. Εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι οἱ μακεδόνες μαχηταὶ πανταχοῦ ἠγανάνκτου, διότι ὁ Ἕλληνας, ὁ Καρδιανὸς ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμὴ τοῦ ν' ἀποθάνῃ ὁ εὐγενὴς Κράτερος ὁ ἀγαπητὸς τῶν παλαιμάχων ἐκείνων τῶν τὴν Ἀσίαν καταπολεμησάντων, ὁ μόνος ἀξιωθείς πάσης αὐτῶν τῆς ἐμπιστοσύνης. Ἀλλ' ὁ Εὐμένης μετεχειρίσθη πᾶσαν εὐκαιρίαν, ὅπως ἀποδείξῃ, πόσον αὐτὸς ἐλυπήθη διὰ τὸν θάνατον τοῦ παλαίου φίλου, καὶ πόσον θα-

¹) Διοδώρου ε'. α'. Κατὰ τὸν *Κορνήλιον Νέπωτα* οἱ Μακεδόνες ἦσαν οἱ προτείναντες τὴν συνθήκην.

²) Ὁ χρόνος τοῦ ἀγῶνος ἐξάγεται ἐκ τῆς εἰδήσεως ὅτι ὁ στρατὸς τοῦ Εὐμένους ἐστὲφανώθη διὰ σταγύων· ἐπιβεβαιώνει δὲ καὶ ὁ ἄλλος συγχρονισμὸς ὅτι ἀμφότεραι αἱ μάχαι συνεκροτήθησαν ἐν Καππαδοκίᾳ τὸν Ἰούλιον μῆνα.

νόντα τιμᾷ ἐκείνον, τὸν ὁποῖον ζῶντα δὲν εἶχε τὴν δύναμιν νὰ σώσῃ, ἐκήδευσεν αὐτὸν πομπωδῶς καὶ ἀπέστειλε τὰ ὅσῃα εἰς τοὺς οἰκείους πρὸς ἐνταφιασμόν¹.

Ἐσπευσε δὲ καὶ τὰς νίκας του κατὰ τὸ δυνατόν νὰ ἐπωφεληθῇ. Ἐπειδὴ κατὰ τὴν παραγγελίαν τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους δὲν ἔπρεπε ν' ἀπέλθῃ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, μετέβη ἐκ τῆς Καππαδοκίας εἰς τὰς δυτικὰς σατραπείας, ἵνα βεβαιωτέραν καταστήσῃ τὴν πίστιν αὐτῶν, καὶ κατέχων τὰ πλησίον τοῦ Ἑλλησπόντου, παράσχῃ πᾶσαν δυνατὴν βοήθειαν εἰς τοὺς ἐν Εὐρώπῃ συμμάχους.

Καὶ ἐν Εὐρώπῃ τὰ πράγματα τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους ἐχώρουν κατ' εὐχὴν. Εἶχε κατορθωθῇ νὰ παρορμηθῶσιν οἱ Αἰτωλοὶ νὰ ἐπαναλάβωσι τὰς ἐχθροπραξίας, ἂν καὶ κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ ἔτους εἶχον συνομολογήσῃ ἐνόρκους συνθήκας πρὸς τὸν Κράτερον καὶ Ἀντίπατρον. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔαρ, καθ' ὃ οἱ δύο στρατηγοὶ εἶχον περαιωθῇ εἰς τὴν Ἀσίαν, συνήθροισαν στρατὸν 12,000 πεζῶν καὶ 400 ἰππέων, καὶ ἡγουμένου τοῦ Αἰτωλοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐξεστράτευσαν κατὰ τῆς λοκρικῆς πόλεως Ἀμφίσσης, ἐδήλωσαν τὴν χώραν καὶ κατέλαβόν τινας τῶν παρακειμένων πόλεων. Ὁ Μακεδὼν στρατηγὸς Πολυκλῆς ἔδραμεν εἰς βοήθειαν τῆς πόλεως· ἐλθόντες δὲ εἰς ἀπάντησιν οἱ Αἰτωλοὶ κατετρόπωσαν αὐτόν, φρονεύσαντες καὶ αὐτὸν καὶ πολλοὺς τῶν στρατιωτῶν· τοὺς δὲ λοιποὺς αἰχμαλωτίσαντες, τοὺς μὲν ἐξηνδραπόδισαν, τοὺς δὲ λύτρα πολλὰ λαβόντες ἀπέδωκαν.

Τοσοῦτον εὐτυχήσαντες καὶ παραρμώμενοι ἐκ τῆς Ἀσίας, ἔγειναν τολμηρότεροι καὶ εἰσέβαλον εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων ἐπανεστάτησαν κατὰ τῶν Μακεδόνων· προσελθόντος δὲ καὶ Μένωνος τοῦ Φαρσαλίου μετὰ τοῦ Θεσσαλικοῦ ἰππικοῦ, ὁ στρατὸς αὐτῶν ηὔξησεν εἰς 25,000 πεζοὺς καὶ 1500 ἰππεῖς· ἀπέσπα-

¹) *Κορινθίου Νέπωτος* Eum. 4. *Διοδώρου* 16', 59. Ἡ γυνὴ αὐτοῦ Φίλα, θυγάτηρ τοῦ Ἀντιπάτρου, συνῆλθεν εἰς γάμον μετ' αὐτοῦ τὸ φθινόπωρον τοῦ 322· ὥστε ὁ υἱὸς αὐτῆς Κράτερος (ὃ τὰ ψηφίσματα καὶ ἄλλα ἐπίσημα ἐγγραφα συλλέξας) μόλις ἐδύνατο νὰ εἶνε γεγεννημένος· ἄλλα δὲ τέκνα τοῦ Κρατέρου δὲν γνωρίζομεν.

σαν δὲ τὴν μίαν πόλιν μετὰ τὴν ἄλλην ἀπὸ τῶν μακεδονικῶν φρουρῶν. Ταῦτα συνέβαινον καθ' ὃν χρόνον ὁ Εὐμένης ἐνίκα, ἔλειπε μόνον νὰ ἐπαναστήσωσι καὶ οἱ Ἕλληνες καὶ νὰ κηρύξωσι τὴν ἐλευθερίαν. Ἐξ Ἀθηνῶν εἶχον ἤδη ἔλθῃ πρὸς τὸν ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους μηνύματα, τὰ βέλτιστα ἐπαγγελλόμενα· καὶ ἀλλαγῶν δὲ ἡῶσανεν ἡ ταραχὴ καὶ ὁ ὑπὲρ ἐλευθερίας θόρυβος· ἡ κοινὴ γνώμη ἦτο φυσικῶς τῷ λόγῳ ὑπὲρ τοῦ Περδίκκου¹, ὅστις παρεσκευάζετο, ὡς γνωστόν, νὰ τιμωρήσῃ ἐκεῖνον τὸν σατράπην, ὃν οὐ κατεστράφη ἡ ἐλευθερία τῶν ἐν Λιβύῃ ἐλληνικῶν πόλεων.

Ἡγούμενος τῆς βασιλικῆς στρατιᾶς, συμπαρακολουθούντων καὶ τῶν δύο βασιλέων καὶ τῆς νεαρᾶς βασιλίσσης Εὐρυδίκης, ὥρμησεν ὁ ἐπιμελητὴς τοῦ κράτους κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 321 ἐκ τῆς Πισιδίας καὶ Καππαδοκίας καὶ διὰ τῆς Δαμασκοῦ προέβη μέχρι τῶν μεθορίων τῆς Αἰγύπτου. Ὅπως τὸ προηγούμενον φθινόπωρον, ὅτε προέκειτο νὰ τιμωρηθῇ ὁ Ἀντίγονος, οὕτω καὶ νῦν συνέκάλεσε τὸν στρατὸν, ἵνα κρίνῃ περὶ τοῦ σατράπου τῆς Αἰγύπτου· προσεδόκα ἀπόφασιν, δυνάμει τῆς ὁποίας διενοεῖτο νὰ περατώσῃ ὅ,τι ἐπεχείρησεν· ἡ κατηγορία θὰ ἦτο, ὅτι ἡρνήθη τὴν εἰς τοὺς βασιλεῖς ὀφειλομένην ὑπακοήν, ὅτι ἐπολέμησε καὶ ὑπέταξε τοὺς ἐν τῇ Κυρηναϊκῇ Ἕλληνας, ὧν ἡ ἐλευθερία ἦτο ἐξησφαλισμένη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ ὅτι, καταλαβὼν τὸν νεκρὸν τοῦ βασιλέως, ἀπήγαγεν αὐτὸν εἰς Μέμφιν². Κατὰ τὴν μόνην περὶ τοῦ δικαστηρίου τούτου διασωθεῖσαν εἰδήσιν—ἥτις ἀπορρέει ἐκ τῆς ἀρίστης πηγῆς—πρέπει νὰ συμπεράνῃ τις ὅτι ὁ Πτολεμαῖος ἐνεφανίσθη αὐτοπροσώπως, ἵν' ἀπολογιθῇ ἐνώπιον τῶν στρατιωτῶν³.

¹ Διοδώρου III', 38. Εἰς ταῦτα ἀναφέρονται καὶ τὰ τοῦ Πανσανίου Γ', 16, 2, 5. Περὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Δημάδου πρὸς τὸν Περδίκκον ἴδ. κατωτ.

² Ὁ Ἀῤῥδιανὸς π. Φωτ. 71 α, 10 § 28 λέγει καθόλου δικαστήριον μόνον· ἐκ δὲ τοῦ Στράβωνος ΙΖ', 794 ἐξάγεται νομίζω, ὅτι ἡ κυρία αἰτία, δι' ἣν κατηγορήθη, ἦτο ὁ νεκρὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου. Τὸ ὅτι εὔρον δευτέραν αἰτίαν ἐν τῇ ὑποταγῇ τῆς Κυρηναϊκῆς, ἐξάγεται ἐκ τοῦ χαρακτῆρος τῆς φατρίας.

³ Ὁ Ἀῤῥδιανὸν εἰ. ἀ. «κατηγορήσας δὲ Πτολεμαίου, κἀκείνου ἐπὶ τοῦ πλήθους ἀπολυομένου τὰς αἰτίας, καὶ δόξας μὴ δίκαια ἐπικαλεῖν, ὅμως καὶ τοῦ πλήθους οὐχ ἐκόντος πολέμει» βεβαίως κατὰ τὸν Ἱερώνυμον. Ὁ Διοδώρος παραλείπει τὸ σπουδαῖον τοῦτο γε-

Εἶχε βεβαίως λόγον νὰ στηρίξη τὰς ἐλπίδας του εἰς τὴν ἐντύπωσιν τόσον ἐντίμου πεποιθήσεως, εἰς τὴν παρὰ τῶν Μακεδόνων ἀγάπην καὶ τὴν ἀντιπάθειαν αὐτῶν πρὸς τὸν δεσποτικὸν ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους· ἡ ἀπολογία του ἠκούσθη μετ' αἰεὶ μείζονος ἐπιδοκιμασίας, ἡ δὲ ἀπόφασις τοῦ στρατοῦ ἐκήρυξεν αὐτὸν ἄθωον. Οὐχ ἦττον ὁ ἐπιμελητὴς ἐπέμεινεν εἰς τὸν ἀποφασισθέντα πόλεμον. Ἐνεκα τούτου ἡ γνώμη τοῦ στρατοῦ ἀπηλλοτριώθη αὐτοῦ ἔτι μᾶλλον, ὁ κατὰ τῆς Αἰγύπτου πόλεμος ἦτο ἥμισυ συμφωνοῦς πρὸς τὰ φρονήματά των, καὶ ἐγόγγυζον προφανῶς καὶ μεγαλοφώνως. Δι' αὐστηρῶν στρατιωτικῶν τιμωριῶν ἐπεχείρησεν ὁ Περδίκκας νὰ καταπνίξῃ τὸ ἀντιπειθαρχικὸν πνεῦμα, μάταια δ' ἀπέβησαν πᾶσαι αἱ παραστάσεις τῶν ἡγεμόνων καὶ στρατηγῶν· δυστρόπως, ἀνευλαβῶς καὶ δεσποτικῶς μετεχειρίζετο καὶ τοὺς ἐπιφανεστάτους, ἀπεστέρει τῆς ἐξουσίας καὶ τοὺς χρησιμωτάτους· ἐπίστευε μόνον εἰς ἑαυτὸν καὶ τὴν θέλησίν του. Ὁ ἀνὴρ, ὅστις μετὰ τῆς αὐτῆς προνοίας καὶ σωφροσύνης προωδοποίησε τὸ μεγαγαλεῖόν του, καὶ μετὰ τῆς αὐτῆς δραστηριότητος καὶ ἐπιμονῆς ἐπεδίωξεν αὐτό, ἐφαίνετο ὅτι ὅσον μᾶλλον προσήγγιζεν εἰς τὸν μέγαν σκοπὸν τῆς μονοκρατορίας, τόσον μᾶλλον ἀπέβαλλε τὴν διαύγειαν τοῦ βλέμματος καὶ τὴν μετριοπάθειαν, ἅτινα μόνον ἐδύναντο νὰ ἐπαγάγῃσι τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ τελευταίου καὶ κρισιμωτάτου βήματος.¹

γονός· ἀντὶ δὲ τούτου παρεμβάλλει λεπτομερῆ περιγραφὴν τῆς πομπώδους μετακομιδῆς τοῦ λειψάνου (κ. 26—29), περικατὴν, ἥτις ἐναντίον τῶν ὅσα λέγει ὁ Ἀθήναιος (Ε', σ. 206 c) δυσκόλως δύναται ν' ἀναγῇ εἰς τὸν Ἱερώνυμον, ὅπως καὶ ἐξ ἄλλων καὶ ἐκ τοῦ τέλους ἐξάγεται, ὅπου περὶ τοῦ Πτολεμαίου λέγεται «οὐ παρ' ἀνθρώπων μόνον, ἀλλὰ καὶ παρὰ θεῶν καλὰς ἀμοιβὰς ἐλαβεν» καὶ κατωτέρω «οἱ δὲ θεοὶ διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ εἰς πάντας τοὺς φίλους ἐπιείκειαν ἐκ τῶν μεγίστων κινδύνων παραδόξως αὐτὸν διέσωσαν». Ἐδύνατο νὰ εἰκάσῃ τις ὅτι τὰ κεφάλαια ταῦτα ἐλήφθησαν ἀμέσως ἐκ τῆς συγγραφῆς τοῦ Ἐφίππου τοῦ Ὀλυνθίου περὶ τῆς Ἀλεξάνδρου καὶ Ἡφαιστίνου ταφῆς. Ὁ δὲ Ἐφίππος ὁ Χαλκιδεὺς (ὅπως γράφεται παρ' **Ἀρριανῶ** Γ', β. 4) ἦτο ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου διωρισμένος ἐν Αἰγύπτῳ «ἐπίσκοπος» [ἐφορος δηλ. ἄλλων διορισθέντων ἀρχόντων] καὶ διέμεινεν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Ἀγρίδου. Εὐκταῖον εἶνε νὰ γνωστῇ διὰ τίνος μέσου περιῆλθεν ἡ περικατὴ αὕτη εἰς τὴν ἐπιτομὴν τοῦ Διοδώρου.

¹) Διοδώρου III' 33.

Εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς πλείστους τῶν παλαιμάχων στρατιωτῶν καὶ τοὺς ἐλέφαντας τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὁ δὲ στόλος, ναυαρχούμενος ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ του Ἀττάλου¹, εὐρίσκετο πλησίον τῶν ἐκβολῶν τοῦ Νείλου. Καὶ οὕτως ὑπερέβη τὰ ὄρια. Ἀκριβῶς τότε ἔλαβεν εἶδῃσιν ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὅτι ὁ Νεοπτόλεμος ἦλθεν εἰς συνεννόησιν μετὰ τῶν πολεμίων, ὅτι ὁ Εὐμένης τὸν κατενίκησε, καὶ τὸ πλεῖστον τῶν στρατιωτῶν προσέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ, διὸ εὐελπιστότερος ἐβάδιζε κατὰ τῶν πολεμίων². Ἀκωλύτως ἔφθασεν εἰς τὸ Πηλούσιον καὶ ἐκεῖ ἐστρατοπέδευσεν. Ἐντὸς τοῦ πηλουσιακοῦ βραχίονος τοῦ Νείλου ὑπῆρχον φρούριά τινα μεμονωμένα, ἐξ ὧν ὑπὸ πολεμίων κατεχομένων ἠπειλοῦντο τὰ πλάγια τοῦ παρὰ τὸν ποταμὸν ἀνερχομένου στρατοῦ. Ταῦτα λοιπὸν τὰ φρούρια καὶ ἡ ἐντὸς τοῦ Δέλτα παντοίων τροφῶν ἀφθονία, ἐν ᾗ ἡ διὰ τῆς λεγομένης Ἀραβίας ὁδὸς διήρχετο κατὰ τὸ πλεῖστον ἀγεωργήτους χώρας, κατέστησαν ἀναγκαίαν τὴν εἰς τὴν ἐτέραν ὄχθην τοῦ πηλουσιακοῦ βραχίονος διάβασιν τοῦ στρατοῦ· προσεδοκᾶτο δὲ ὅτι ἐν ταῦθα ἤθελε παραταχθῇ ἡ αἰγυπτιακὴ δύναμις. Καὶ ἂν τοῦτο δὲν ἐγίνετο, ὁ Περδίκκας εἶχεν ὅμως ἀνάγκην ὀχυρᾶς τινος θέσεως, ἐξ ἧς νὰ διευθύνῃ τὰ κατὰ τῆς Αἰγύπτου κινήματα καὶ νὰ διατηρῇ τὴν συγκοινωνίαν μετὰ τοῦ ἤδη ἐν Πηλουσίῳ ὁρμουντος στόλου, εἰς δὲ ἐν ἀνάγκῃ ἐδύναντο καὶ νὰ ὑποχωρήσωσιν. Ἵνα δὲ γείνη ἀκοπωτέρα ἡ διάβασις, διέταξεν ὁ Περδίκκας τὴν ἀνακαθάρσιν παλαιᾶς τινος καὶ συγκεχωσμένης διώρυγος ἐκ τοῦ Νείλου ὁρμωμένης³.

¹) Ὁ Ἀττάλος οὗτος, ὁ ἀνὴρ τῆς ἀδελφῆς τοῦ Περδίκκου Ἀταλάντης (Διοδώρου ΙΗ', 37) εἶνε ὁ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Ἀλεξάνδρου πολλὰκις μνημονευόμενος υἱὸς τοῦ Τυμφαίου Ἀνδρομένους, ὅστις μετέπειτα μετὰ τοῦ ἐν Βακτριανῇ Πολέμωνος ἐγένεν ἀνδρείος ὁπαδὸς τοῦ Περδίκκου· ἦδη κατὰ τὸ 330 ἡγεῖτο μιᾶς φάλαγγος ἐν Βακτριανῇ· ὑπῆρξεν εἰς τῶν τριηράρχων τοῦ Ἰνδικοῦ στόλου (Ἀρριανὸς Ἰνδ. 18) καὶ ἔθεωρετο ὅτι ὁμοιάζετο πρὸς τὸν Ἀλεξάνδρον (Κουρτίου VIII, 13, 21).

²) «Πυθόμενος τὴν κατὰ τὸν Εὐμένην νίκην πολλῶν θρασύτερος ἐγένετο πρὸς τὴν εἰς Αἴγυπτον στρατείαν» λέγει ὁ Διοδώρος ΙΗ', 33, ἀφ' οὗ διηγῆθαι τὴν μάχην, ἐν ᾗ ἔπεν ὁ τε Κράτερος καὶ ὁ Νεοπτόλεμος, ἐν ᾗ ΙΗ', 37 λέγει ὅτι ἡ εἶδῃς τῆς δευτέρας ταύτης νίκης τοῦ Εὐμένηος ἔφθασεν εἰς τὸ στρατόπεδον μόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Περδίκκου.

³) Παράδοξα καὶ ἡμαρτημένα εἶνε τὰ ὑπὸ τοῦ Δουκιανοῦ (ἐν Ἰππία 2) λεγόμενα «τὸν Κνίδιον Σώστρατον (εἶνε ὁ τὸν περιδύητον παρὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν φάρον οἰκοδομή-

Βεβαίως θὰ ἐπεχείρησαν τὸ ἔργον ἄνευ τῆς προσηκούσης προφυλάξεως· δὲν παρετήρησαν ὅτι ἕνεκα τῆς πολλῆς καθιζήσεως τῆς ἰλῦος τοῦ ὕδατος τοῦ Νείλου ἢ ἐπὶ πολὺν χρόνον συγκεχωσμένη διῶρυξ θὰ εἶχε τὸν πυθμένα πολὺ βαθύτερον παρὰ τὸν νῦν τοῦ ποταμοῦ. Ἄμα διανοιχθείσης λοιπὸν τῆς παλαιᾶς διῶρυχος, αἶφνης τὸ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ τοσοῦτον λάβρον εἰσώρμησεν, ὥστε τὰ κατασκευασθέντα προχώματα ἀνετράπησαν ὑποσκαφέντα, καὶ πολλοὶ ἐργάται ἀπέθανον. Ἐν τῷ μέσῳ ταύτης τῆς ταραχῆς πολλοὶ τῶν φίλων, τῶν ἡγεμόνων καὶ ἐπιφανῶν ἀπελθόντες τοῦ στρατοπέδου ἔδραμον πρὸς τὸν Πτολεμαῖον¹.

Αὕτη ἦτο ἡ ἀρχὴ τοῦ αἰγυπτιακοῦ πολέμου. Ἡ λειποταξία τοσοῦτων ἐπιφανῶν ἀνδρῶν ἐνέβαλεν εἰς σκέψεις τὸν Περδίκκαν· ὅθεν συγκαλέσας τοὺς ἀξιωματικούς τοῦ στρατοῦ, τοὺς μὲν διὰ συγκαταβατικῶν ὁμιλιῶν, τοὺς δὲ διὰ ὥρεων, καὶ ἄλλους διὰ προβιδασμῶν, οὓς ἀμέσως παρεῖχεν ἢ ἐπηγγέλλετο, προέτρεψε πάντας ν' ἀγωνισθῶσιν ἀνδρείως καὶ ἀξίως τῆς δόξης των ὑπὲρ τῶν βασιλέων ἐναντίον τοῦ ἀποστάτου. Παραγγείλας δὲ νὰ εἶνε ἔτοιμοι πρὸς ἀνάγκην, διέλυσε τὸν σύλλογον. Μόνον δὲ τὴν ἐσπέραν, ὅτε ἐδόθη τὸ σημεῖον τῆς ἀναχωρήσεως, ἐγνώσθη τὸ μέρος, πρὸς ὃ ἔμελλον νὰ βαδίσωσι, διότι ὁ Περδίκκας ἐφοβεῖτο μήπως ἕνεκα τῶν ἐκ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ ἀδιαλείπτων λειποταξιῶν προδοθῇ εἰς τοὺς πολεμίους ἢ πορεῖα του. Ἐπορεύοντο διὰ νυκτὸς μετὰ πάσης σπουδῆς· τελευτῶντες ἐστρατοπέδευσαν παρὰ τὸν ποταμὸν ἀπέναντι φρουρίου τινός, ὅπερ ὠνομάζετο Καμήλων τεῖχος. Μετὰ βραχεῖαν τῶν στρατιωτῶν ἀνάπαυσιν περὶ τὰ ἑξη-

σας, περὶ οὗ ἴδ. Osann ἐν τοῖς *Annali di Corrispondenza archeologica*) τὸν Πτολεμαῖον χειρωσάμενον τὴν Μέμφιν ἄνευ πολιορκίας, ἀποστροφῇ καὶ διαίρεσει τοῦ ποταμοῦ. Ἄλλὰ τὸ σημεῖωμα τοῦτο ἔχει τινὰ ὑπόστασιν, διότι ὁ Σώστρατος ὁ Κνίδιος, υἱὸς Δεξιφάνους, ὡς ἀποκαλεῖ αὐτὸν ὁ *Στράβων* (ΙΖ', σ. 791), διοικεῖ τὸν Αἰγυπτιακὸν στόλον καὶ κατὰ τὸ 294.

¹) *Διοδώρου* ΙΗ', 33. Οὗτος εἶνε ὁ μόνος ὅστις λεπτομερῶς πῶς ἱστορεῖ τὴν κατὰ τῆς Αἰγύπτου ἐκστρατείαν, ἀλλ' οὕτως ὥστε μάλιστα καὶ μετὰ βίας μαντεύει τις ἐν οἰονόηποτε στρατηγικὸν σχέδιον εἰς τὰς κινήσεις τοῦ Περδίκκου.

μερώματα διέταξεν ὁ Περδίκκας νὰ διαβῶσι τὸν ποταμόν. Καὶ προηγουντο μὲν οἱ ἐλέφαντες, ἐπηκολούθουν δὲ οἱ ὑπασπισταί, οἱ κλιμακοφόροι καὶ οἱ πρὸς τὴν τειχομαχίαν τεταγμένοι, τέλος οἱ κράτιστοι τῶν ἱππέων, οἵτινες ὤφειλον ν' ἀποκρούσωσι τοὺς πολεμίους, ἐὰν ἐπὶ ἤρχοντο διαρκούσης τῆς ἐφόδου. Ὁ Περδίκκας ἤλπιζεν, ὅτι ἐὰν μόνον ἐπάτει εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην, εὐκόλως θὰ ἔτρεπεν εἰς φυγὴν τὸ αἰγυπτιακὸν στράτευμα διὰ τοῦ ὑπερβάλλοντος πλήθους τῆς δυνάμεώς του. Περὶ δὲ τῶν μακεδόνων στρατιωτῶν τοῦ ἦτο πεπεισμένος, καὶ δικαίως, ὅτι καὶ ἂν ἦχιστα εὐνοϊκῶς πρὸς αὐτὸν διέκειντο, ἅμα ἰδόντες τοὺς πολεμίους, ἤθελον πάντα τὰ ἄλλα λησμονήσῃ πλὴν τῆς στρατιωτικῆς τιμῆς.

Τὸ ἥμισυ τοῦ στρατοῦ εἶχε διαβῆ τὸν ποταμόν, καὶ οἱ ἐλέφαντες ἐκινουντο ἤδη κατὰ τοῦ φρουρίου, ὅτε εἶδον στρατιώτας τῶν πολεμίων σπεύδοντας ἐκεῖσε, καὶ ἤκουον αὐτῶν τὰς σάλπιγγας καὶ τὴν πολεμικὴν κραυγὴν· προλαβόντες τοὺς Μακεδόνας ἦσαν ὑπὸ τὰ τείχη τοῦ φρουρίου καὶ εἰσῆλθον εἰς αὐτό. Χωρὶς ν' ἀποβάλωσι τὸ θάρρος οἱ ὑπασπισταὶ ὤρμησαν εἰς ἔφοδον, καὶ αἱ κλίμακες ἐστηρίχθησαν πρὸς τὸ τεῖχος, προσήλασαν τοὺς ἐλέφαντας, οἵτινες διέρρηξαν τὰ χαρακώματα καὶ κατέβαλον τὰς ἐπάλξεις. Ἄλλ' οἱ αἰγύπτιοι στρατιῶται ἠμύνοντο ἀπὸ τῶν τειχῶν καρτερικώτατα. Ὁ Πτολεμαῖος, ἔχων περὶ ἑαυτὸν ἐπιλέκτους τινὰς μαχητάς, καὶ περιβεβλημένος τὸν ὅπλισμὸν τοῦ φαλαγγίτου, ἔχων τὴν σάρισσαν ἀνὰ χεῖρας, ἦτο ἐπὶ τοῦ προτειχίσματος πάντοτε μεταξὺ τῶν προμάχων· καὶ τοῦ μὲν ἐλέφαντος τοῦ προηγουμένου τῶν ἄλλων ἐνέπηξε τὸ δόρυ εἰς τὸν ὀφθαλμόν, τὸν δ' ἐπικαθήμενον Ἰνδὸν διεκέντησε, τοὺς δὲ διὰ τῶν κλιμάκων ἀναβαίνοντας κατέκλυσε, πολλοὺς μὲν φονεύων, ἄλλους δὲ τραυματίζων. Ἐναμίλλως ἐμάχοντο καὶ οἱ ἐταῖροι καὶ ἡγεμόνες· καὶ τοῦ δευτέρου ἐλέφαντος ὁ κυβερνήτης ἀκοντισθεὶς κατέπεσε, καὶ τῶν ὑπασπιστῶν ἡ ἔφοδος ἀπεκρούσθη. Καὶ ὁ μὲν Περδίκκας θέλων ἐκ παντὸς τρόπου νὰ κυριεύσῃ τὸ φρούριον, διέταξεν ἀλληλοδιαδόχως νέα στίφη πρὸς ἔφοδον· ὁ δὲ Πτολεμαῖος λόγῳ καὶ ἔργῳ ἐξέκαie τὴν

προθυμίαν τῶν περὶ αὐτόν· ἡγωνίζοντο δὲ ἡρωϊκῶς μετὰ θαυμαστικῆς καρτερίας, ὁ μὲν Περδίκκας ἔχων ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ πλήθους, ἀμφότεροι δὲ συνειδότες, ὅτι ὁ ἀγὼν ἦτο περὶ τῆς τιμῆς τῶν ὅπλων.

Καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν διήρκεσεν ἡ φοβερά τειχομαχία· πολλοὶ ἦσαν ἐκατέρωθεν νεκροὶ καὶ τραυματαῖαι· ἐπῆλθεν ἡ ἐσπέρα καὶ οὐδμία ἐφαίνετο κρίσις. Ὁ Περδίκκας ἔδωκε τὸ σημεῖον τῆς ὑποχωρήσεως καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον.

Περὶ τὸ μεσονύκτιον ἀνέξευξε πάλιν ὁ στρατός· διότι ὁ Περδίκκας ἤλπιζεν ὅτι ὁ μὲν Πτολεμαῖος μετὰ τῶν στρατιωτῶν του θὰ ἔμενεν ἐν τῷ φρουρίῳ, αὐτὸς δὲ ἐσπευμένως νυκτοπορῶν πρὸς τὰ ἄνω εἰς ἀπόστασιν μιλίων τινῶν θὰ ἐδύνατο νὰ διαβῇ τὸν ποταμόν. Περὶ τὰ χαράγματα εὐρέθη ἀπέναντι μιᾶς τῶν πολλῶν νήσων, ἃς ὁ Νεῖλος, διασχιζόμενος καὶ πάλιν συμβαλλόμενος, σχηματίζει· ἦτο δὲ μεγάλη καὶ ἀρκούντως εὐρύχωρος πρὸς στατοπεδεῖαν μεγάλου στρατοῦ¹. Εἰς ταύτην ἀπεφάσισε νὰ διαδιβᾷ τὸν στρατὸν του παρὰ τὴν δυσχέρειαν τῆς διαβάσεως, διότι τὸ ρεῦμα μέχρι τοῦ γενεῖου ἀνερχόμενον ἐσάλευε τὰ σώματα τῶν διαβαινόντων στρατιωτῶν, μόλις δυναμένων νὰ στηρίζωνται ἐπὶ τῶν ποδῶν. Ὅπως δὲ ὀλίγον αὐτὸ ἀνακόψῃ, ὁ Περδίκκας διέταξε τοὺς μὲν ἐλέφαντας νὰ εἰσελάσωσιν ὀλίγον ἀνωτέρω τοῦ ποταμοῦ ἐξ εὐωνύμου τῶν διαβαινόντων, τοὺς δὲ ἵππεῖς κατωτέρω ἐκ τοῦ δεξιοῦ, ὅπως ὑποδέχωνται καὶ διασώζωσιν εἰς τὴν πέραν ὄχθην τοὺς τυχόν παραφερομένους ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ. Εἶχον ἤδη τοιοῦτοτρόπως διαβῇ ἀποσπάσματά τινα μετὰ πολλῆς δυσχερείας, ἄλλα δὲ ἦσαν ἔτι ἐν τῷ ποταμῷ, ὅτε παρετήρησαν, ὅτι τὸ ὕδωρ ἐγίνετο βαθύτε-

¹) Ὁ Champollion-Figeac (Annales des Lagides I, σ. 289 καὶ 400 ἐξ) νομίζει ὅτι αὕτη θὰ ᾗτο ἡ νῆσος Μυέφορις. Ἐνεκα τῶν μεγάλων μεταβολῶν, ἃς ὑπέστη τὸ Δέλτα τοῦ Νείλου, καὶ τῆς ἀβεβαιότητος τῶν παρὰ Διοδώρῳ πληροφοριῶν, δὲν δύναται τις μῆτε νὰ διαμφισδεύσῃ μῆτε νὰ ἐπιδοκιμάσῃ τὴν γνώμην ταύτην. Ἄλλ' ἡ ἐκφρασις τοῦ Διοδώρου (III, 34) κατήντησεν εἰς τὸν ἀπεναντίον τόπον τῆς Μέμφεως, πρὸς ἣν συμβαίνει σχίζεσθαι τὸν Νεῖλον· ἐπιβεβαιοῦται ἐν μέρει ὑπὸ τοῦ ἀνωτέρω (σημ. 3 σελ. 130) παρατεθέντος χωρίου τοῦ Λουκιανοῦ.

ρον, οἱ βαρέως ὠπλισμένοι κατεδύοντο, οἱ δὲ ἐλέφαντες καὶ ἵπποι μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐβυθίζοντο εἰς τὸ ὕδωρ. Τρόμος ἀπερίγραπτος κατέλαβε τὸ πλῆθος· ἐκραύγαζον ὅτι οἱ πολέμιοι εἶχον κλείση διώρυγας κατὰ τὰ ἄνω τοῦ ποταμοῦ, καὶ ὅτι τὸ ὕδωρ θὰ καλύψῃ τὰ πάντα· ἢ ὅτι οἱ θεοὶ κατέρριψαν πολὺν ὄμβρον εἰς τὰς ἄνω χώρας, καὶ διὰ τοῦτο ἡῤῥησεν ὁ ποταμός. Οἱ νοσημονέστεροι κατενόησαν ὅτι ὁ ἀμμώδης πυθμὴν τοῦ ποταμοῦ, ἀναμοχλευθεὶς ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν διαβαινόντων, ἐνέδιδε καὶ ἐβαθύνετο· ἦτο λοιπὸν ἀδύνατον νὰ ἐξακολουθήσωσι τὴν δι' αὐτοῦ πορείαν. Καὶ οἱ ἐπὶ τῆς νήσου δὲ εὐρισκόμενοι δὲν ἐδύναντο νὰ ἐπιστρέψωσιν· ἦσαν ἐντελῶς ἀποκεκλεισμένοι καὶ ἐγκαταλελειμένοι εἰς τοὺς πολεμίους, οὓς ἔβλεπον παμπληθεῖς ἐπερχομένους¹. Οὐδὲν ἄλλο ὑπελείπετο εἰμὴ νὰ διατάξῃ νὰ ἐπιστρέψωσι πάλιν διὰ τοῦ ποταμοῦ ὅπως ἡδύναντο. Μακάριος ὅστις ἦτο ἱκανὸς νὰ κολυμβᾷ καὶ εἶχεν ἐπαρκεῖς δυνάμεις, ὅπως διαβῇ τὴν εὐρείαν ἔκτασιν τοῦ ὕδατος. Καὶ τινὲς μὲν οὕτω διεσώθησαν εἰς τὴν ἀντίπεραν ὄχθην ἄνευ ὅπλων, ἐξηντλημένοι καὶ παρωργισμένοι· οἱ δὲ ἄλλοι ἐπνίγησαν ἢ κατεβρώθησαν ὑπὸ τῶν κροκοδείλων, ἢ παραφερόμενοι μακρὰν ὑπὸ τοῦ ρεύματος ἐξέπεσον κατωτέρω τῆς νήσου εἰς τὴν ὄχθην τῶν πολεμίων. Ὡς 2000 ἄνδρες ἐξέλιπον ἐκ τοῦ στρατοῦ, ἐν οἷς καὶ πολλοὶ ἀξιωματικοί.

Πέραν τοῦ ποταμοῦ ἔβλεπον τὸ στρατόπεδον τῶν Αἰγυπτίων, ἔβλεπον πόσον οἱ στρατιῶται τοῦ Πτολεμαίου ἐκοπίαζον ὅπως σώζωσιν ἐκ τῶν ὑδάτων τοὺς ἐν τῷ ποταμῷ ἀγωνιῶντας, καὶ ὅτι ἐνῆαυρον ἔκαλον πυράς, ἵν' ἀποδώσωσιν εἰς τοὺς νεκροὺς τὰς τελευταίας τιμὰς. Ἐντεῦθεν δὲ τοῦ ποταμοῦ ἐπεκράτει πένθιμος σιγή· ἕκαστος ἐζήτει τὸν συστρατιώτην, τὸν λοχαγόν του, καὶ δὲν τὸν

¹) Ὁ *Πολύαινος* (Δ', 38) καὶ *Φροντίνος* (IV, 1, 20) μνημονεύουσι στρατήγημα ὅπερ μόνον ἐνταῦθα δύναται ν' ἀρμόζῃ, ὅτι ὁ Πτολεμαῖος, ἰδὼν ὅτι ὁ Περδίκκας παρὰ τὴν Μέμφιν μετὰ πολυπληθεστεροῦ στρατοῦ διέβη τὸν ποταμὸν, διέταξε νὰ ἐλαύνωσι κατὰ τὰς ἀμμώδεις ὁδοὺς πλείστα ὅσα ποίμνια φρυγάνων φορτία φέροντα, ἵνα ὁ μικρὸς αὐτοῦ στρατὸς φανῇ ὅσον τὸ δυνατόν μέγας καὶ οἱ ἔχθροί. φοβηθέντες τὸ ἀπέραντον πλῆθος τῶν δυνάμεων, τραπῶσιν εἰς φυγὴν.

εὑρίσκει μεταξύ τῶν ζώντων. Πρὸς δὲ τούτοις ἤρχισαν νὰ ἐλλείπωσιν αἱ τροφαί, καὶ δὲν ὑπῆρχεν οὐδεμία ἐλπίς ἀπαλλαγῆς τούτων τῶν δεινῶν. Ἐπῆλθεν ἡ νύξ· ὀδυρμοὶ καὶ κατάραι ἠκούοντο ἐδῶ καὶ ἐκεῖ· τοσοῦτον ἀνδρεῖοι μαχηταὶ νὰ θυσιασθῶσιν ἀνωφελῶς! δὲν ἤρκεσεν ὅτι ἀπώλεσαν τὴν τιμὴν τῶν ὅπλων, ἀλλὰ καὶ ἡ ζωὴ των νὰ κινδυνεύσῃ διὰ τὴν ἀβουλίαν τοῦ ἀρχηγοῦ! Οὗτος εἶνε ὁ ἔνδοξος θάνατος ὁ εἰς μακεδόνας μαχητὰς προσήκων, νὰ γείνωσι βροτὰ τῶν κροκοδείλων! Πολλοὶ τῶν ἡγεμόνων εἰσῆλθον εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους καὶ ἤλεγξαν αὐτὸν ἀναφανδὸν ὡς αἴτιον τῆς συμφορᾶς, λέγοντες ὅτι οἱ στρατιῶται ἦσαν δυσήνιοι, ὅτι ὑπῆρχεν ἔλλειψις τῶν χρειωδესτάτων, καὶ οἱ πολέμιοι ἦσαν πλησίον. Ἐκτὸς δὲ τῆς σκηνῆς συναθροισθέντες οἱ φαλαγγῖται Μακεδόνες ἐθορύβουν καὶ ἐκραύγαζον. Ἐκατὸν περίπου λοχαγοί, ἡγουμένου τοῦ σατράπου τῆς Μηδίας Πείθωνος, ἐδῆλωσαν ὅτι δὲν ἤθελον νὰ εἶνε συνυπεύθυνοι διὰ τὰ ἐπακόλουθα, οὐδὲ νὰ πείθωνται τοῦ λοιποῦ εἰς αὐτόν, καὶ ἐξῆλθον τῆς σκηνῆς. Τότε τινὲς τῶν ἐταίρων, ἀγόμενοι ὑπὸ τοῦ χιλιάρχου Σελεύκου καὶ τοῦ Ἀντιγένους τοῦ ἡγεμόνος τῶν ἀργυρασπίδων¹, εἰσώρμησαν εἰς τὴν σκηνὴν καὶ ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ ἐπιμελητοῦ. Ὁ Ἀντιγένης τὸν ἐπληξε πρῶτος, κατόπιν δ' ἀμιλλώμενοι καὶ οἱ ἄλλοι· καρτερικῶς δ' ἀμυνόμενος ὁ Περδίκκας καὶ πολλὰς λαβῶν πληγὰς, ἔπεσε νεκρὸς κατὰ γῆς.

Τοιοῦτον τέλος ἔλαβεν ὁ Περδίκκας, ὁ υἱὸς τοῦ Ὀρόντου, τὸ

¹) Ὁ Διοδώρος (I, 1, 36) λέγει ὅτι τῶν ἱππέων τινὲς διέπραξαν τὸν φόνον, καὶ τοῦτο ἐπιδεδαικνύει τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ Κορνηλίου Νέπωτος (Eum. 5) ὅτι ὁ Περδίκκας ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Σελεύκου τοῦ χιλιάρχου et Antigono (δ. ἢ. Antigene κατὰ τὸν Ἀρδιανὸν π. Φωτ. 71 b, 36 §. 35). Ὁ Στράβων (IV, σ. 794) λέγει ὅτι ἀπέθανεν «ἐμπεριπαρεῖς ταῖς σαρίσσαις». Δὲν θὰ ἦσαν λοιπὸν μόνον ἱππεῖς. Ὁ φόνος τοῦ Περδίκκου πρέπει νὰ διεπράχθῃ ἀρχομένου τοῦ Ἰουλίου 321, οὔτε ὕστερον. διότι αἱ πλημμυραὶ τοῦ Νεῖλου δὲν εἶχον ἔτι ἀρχίσῃ οὔτε πρότερον, διότι οἱ στρατιῶται τοῦ Εὐμένους οἱ ἐν τῇ μεσημβρινῇ Καππαδοκίᾳ κατὰ τὴν μάχην, ἥτις ἡγγελθῇ εἰς τὸ στρατόπεδον μετὰ τὸν φόνον, εἶχον στεφανωθῇ διὰ σταγῶν. Τοῦ δὲ Διοδώρου (III, 36) τὸ ὅτι «ἄρξας ἔτι τρία» ἀπέθανεν ὁ Περδίκκας δὲν εἶνε ἀκριδές, καὶ θὰ παρελήφθῃ ἐκ τῶν χρονολογικῶν πινάκων ἴσως τοῦ Ἀπολλοδώρου, ἐν οἷς τὸ ἀρχόμενον τρίτον ἔτος οὕτως ἐσημειώθη.

τρίτον ἔτος ἀφ' ὅτου ἔγεινεν ἐπιμελητὴς τοῦ κράτους. Ὁ μέγας σκοπὸς τοῦ νὰ συντηρήσῃ τὴν ἐνότητα τοῦ εἰς αὐτὸν ἐμπιστευθέντος κράτους ἤθελεν ἀναδείξῃ αὐτὸν ἄξιον κρείττονος ἐπιτυχίας, ἂν εἶχεν ἀφοσιωθῇ εἰς τὸ ἔργον μετὰ μεΐζονος εἰλικρινείας καὶ συνέσεως. Ἀλλ' ἡ τὰς ἐνεργείας του καθοδηγοῦσα φίλαυτος ἰδιοτέλεια, ἕνεκα τῆς ὁποίας ἡ αὐξανομένη εὐτυχία ταχέως παρέσυρεν αὐτὸν εἰς ἀδικίαν, ἀπιστίαν καὶ δεσποτικούς τρόπους, ἐπήγαγον τὸν ὀλεθρόν του. Μετὰ τὸν Ἀλέξανδρον νὰ κυβερνήσῃ τὸν κόσμον δὲν ἦτο ἀρκούντως ἱκανός· τὸ τελευταῖον βῆμα, δι' οὗ ἤλπιζεν ὅτι θὰ ἐπιτύχῃ τοῦ σκοποῦ, ὑπῆρξεν ἡ αἰτία τῆς πτώσεως αὐτοῦ.

Μαθὼν μετ' ὀλίγον ὁ Πτολεμαῖος τὰ ἐν τῷ στρατοπέδῳ συμβάντα, τὴν ὑστεραίαν διέβη τὸν ποταμόν, προσῆλθεν εἰς τοὺς βασιλεῖς, φέρων δῶρα καὶ εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς τοὺς ἐπιφανεῖς τῶν ἡγεμόνων, ὑπῆρξε πρὸς πάντας εὐμενὴς καὶ πρόθυμος, καὶ πάντες μετ' ἀλαλαγμῶν προσηγόρευον αὐτόν. Ἐπειτα συνεκλήθη ὁ στρατὸς εἰς συνέλευσιν, ὃ δὲ Πτολεμαῖος ὠμίλησε πρὸς τοὺς Μακεδόνας, καθὼς ἀπήτουν αἱ περιστάσεις· μόνον ἡ ἀνάγκη, εἶπε, τὸν παρεκίνησε νὰ πολεμήσῃ πρὸς τοὺς παλαιούς του συναγωνιστάς, αὐτὸς θρηνεῖ περισσότερον παντὸς ἄλλου διὰ τὸν θάνατον τόσων ἀνδρείων· τούτου αἷτιος εἶνε ὁ Περδίκκας, ὅστις ἔλαβε τὴν προσήκουσαν ἀμοιβήν· τοῦ λοιποῦ παύει πᾶσα ἔχθρα· ἐκ τῶν ἐν τῷ ποταμῷ ἀγωνιόντων ἔσωσεν ὅσους ἐδυνήθη· εἰς δὲ τοὺς ἄλλους, ὧν τὰ σώματα ἐξεβλήθησαν εἰς τὴν ὄχθην, ἀπέδωκε τὰς νενομισμένας τιμὰς· ἔδωκε διαταγὰς διὰ τὴν ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἔνδειαν νὰ κομίσωσι τροφὰς καὶ ὅ,τι ἄλλο χρειῶδες. Ὁ λόγος αὐτοῦ ἐπηνέθη μεγαλοφώνως ὑπὸ πάντων. Ὁ πρὸ μικροῦ κατὰ τῶν Μακεδόνων ἀντιπαρατεταγμένος καὶ ὑπ' αὐτῶν μετὰ τόσης ἐμπαθείας πολεμηθεὶς, ἴστατο νῦν μετὰξὺ αὐτῶν ἀδελφός, θαυμαζόμενος καὶ ὡς σωτὴρ ἐπαινούμενος. Αὐτὸς ἦτο προδότης ὁ νικητὴς, καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀναμφισβήτητος κἀτοχος πάσης τῆς δυνάμεως, τῆς ὁποίας τόσῃν κατάχρησιν ἔκαμεν ὁ Περδίκκας. Τὸ πρῶτον ζήτημα ἦτο τίς θὰ ἐλάμβανε τὴν

θέσιν τοῦ Περδίκκου καὶ ἐν ὀνόματι τῶν βασιλέων νὰ κυβερνᾷ τὸ κράτος. Μεγαλοφώνως ἐξεδηλώθη ἡ εὐχὴ ν' ἀνατεθῇ τοῦτο εἰς τὸν Πτολεμαῖον· ἀλλ' ἡ πρόνοια καὶ περισκεψίς τοῦ Λαγίδου δὲν ἐτυφλώθη ὑπὸ τοῦ θελγήτρου τοιαύτης προσφορᾶς οὐδ' ὑπὸ τῆς αἰφνιδίας μεταβολῆς τῆς τύχης καὶ τῆς εὐφροσύνου ἀνευφημίας τῶν Μακεδόνων. Ἦξευρεν ὅτι, ἂν ἀπηξίου καὶ εἰς ἄλλον παρεχώρει τὸ ἀνώτατον ἀξίωμα τοῦ κράτους, αὐτὸς μὲν ἔπαυε τοῦ νὰ εἶνε ὑποδεέστερος αὐτοῦ, ἐκεῖνο δὲ ὑπεβιβάζετο ἐνώπιον τοῦ κόσμου, καί, ὡς ἐξαρτώμενον ἐκ τῆς εὐνοίας καὶ ἀποφάσεως αὐτοῦ, ἐχρησίμευσεν εἰς τὸ νὰ τὸν ἀναδείξῃ τόσον ἰσχυρότερον, ὅσον ὀλιγώτερον ἰδιοτελῶς ἐφαίνετο ἐνεργήσας. Ὡσεὶ τινα ἀμοιβὴν λοιπὸν παρ' αὐτοῦ ὀφειλομένην θεωρήσας τὸ ἀξίωμα τοῦτο συνέστησεν εἰς τὸν στρατὸν ἐκείνους, εἰς οὓς ὤφειλε χάριν. Οὗτοι δὲ ἦσαν ὁ Πείθων ὁ σατράπης τῆς Μηδίας, ὅστις πρῶτος ὀριστικῶς προέβη κατὰ τοῦ Περδίκκου, καὶ ἠυτομόλησεν εἰς τὸ Αἰγυπτιακὸν στρατόπεδον, καὶ ὁ Ἀρρίδατος, ὅστις ἐναντίον τῆς διαταγῆς τοῦ Περδίκκου μετεκόμισεν τὸν νεκρὸν τοῦ βασιλέως εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἀμφότεροι ἀνηγορεύθησαν ἐν ἀλαλαγμῷ ἐπιμεληταί τοῦ κράτους μετ' ἀπεριορίστου δυνάμεως¹. Ἐλάβον τὴν ἀρχὴν «μέχρι νεωτέρας διαταγῆς».

Τὰ μεγάλα ἄτοπα τὰ ἐκ ταύτης τῆς διανομῆς τῆς ὑπερτάτης ἀρχῆς ἐκπηγάσαντα δὲν ἐδύναντο νὰ μὴ γνωσθῶσιν ὑπὸ τῶν φρονίμων. Ἡ αἰφνιδία μετατροπὴ πασῶν τῶν σχέσεων κατ' ἀνάγκην καθίστα ὑπαιτίους πολλοὺς τῶν φίλων τοῦ Περδίκκου, καὶ ἐνέβαλ-λεν αὐτοὺς εἰς κίνδυνον, φοβουμένους τὴν μανιώδη ὀργὴν τοῦ ἐξεγηγεμένου πλήθους. Μία μόνη εἰδήσις² λέγει ὅτι καὶ ἂν εἰς τινα ὑπελείπετο κίνδυνός τις ἐκ τῶν Μακεδόνων, ὁ Πτολεμαῖος ἐσπού-δαςεν ἐκ παντὸς τρόπου ν' ἀπαλλάξῃ αὐτὸν τοῦ φόβου. Καὶ οἱ μὴ

¹) Κατὰ τὸν Διόδωρον (III', 36) «τῶν βασιλέων ἐπιμεληταί αὐτοκράτορες»· κατὰ δὲ τὸν Ἀρρίδιανδον (π. Φωτ. σ. 71 28 § 30) «ἄρχοντες τῆς πάσης δυνάμεως». Ποία ἦτο ἡ ἀμοιβαία τούτων σχέσις, ἀγνοοῦμεν.

²) Ἀρρίδιανδός (ξ. ἀ. § 29) «ὁ δὲ καὶ τοῖς Περδίκκου φίλοις συναχθόμενός τε δηλὸς ἐγένετο καὶ ὅσοις τι κινδύνου ἐτι ἐκ Μακεδόνων ὑπελείπετο, καὶ τούτους ἀπαλλάξαι τοῦ θείου παντὶ τρόπῳ διεσπούδαςεν».

θέλοντες ὥφειλον νὰ ὁμολογήσωσιν ὅτι ὁ Πτολεμαῖος, ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀπόλυτος κύριος, μετεχειρίσθη τὴν δύναμίν του μετὰ συνέσεως ἅμα καὶ μετριοπαθείας, ἀποφεύγων πᾶσαν ἐπίδειξιν παντοδυναμίας, ἥτις ἀπέβαιnen οὕτως τουλάχιστον ἀνεκτὴ.

Δύω ἡμέρας μετὰ τὸν φόνον τοῦ Περδίκκου ἦλθεν ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἡ ἀγγελία, ὅτι ὁ Εὐμένης ἐνίκησεν, ὅτι ὁ Κράτερος καὶ Νεοπτόλεμος ἔπεσον, καὶ ὅτι αἱ χῶραι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἦσαν αὐτοῦ ὑποχείριοι. Ἄν ἡ εἰδησις αὕτη ἤρχετο πρὸ δύο ἡμερῶν—λέγει ἡ παράδοσις, ἥτις ἀνάγεται εἰς τὸν Ἱερώνυμον τὸν φίλον καὶ ἐταῖρον τοῦ Εὐμένους—οὐδεὶς βεβαίως θὰ ἐτόλμα νὰ ἐπιθέσῃ χεῖρα ἐπὶ τοῦ Περδίκκου, οἱ στρατιῶται οὐδεμίαν στάσιν θὰ διεννοοῦντο, ἀλλὰ μετὰ νέου θάρρους θὰ ἐμάχοντο κατὰ τῆς Αἰγύπτου, καὶ τότε κατ' ἀνθρωπίνους ὑπολογισμοὺς οὐδεὶς ἄλλος θὰ ἦτο ὁ πρῶτος τῶν Μακεδόνων εἰμὴ ὁ Εὐμένης¹. Ἀλλὰ τῶρα ἡ νίκη τοῦ Εὐμένους ἐφάνη εἰς τὸν στρατὸν δυστύχημα καὶ ἰδία αὐτοῦ ἥττα, καὶ ὁ θάνατος τοῦ παρὰ πάντων τιμωμένου Κρατέρου κατελογίσθη ὡς ἔγκλημα αὐτοῦ. Ἡ ὀργὴ τοῦ ἐκ τῆς στάσεως καὶ ἥττης χαλεπαίνοντος στρατοῦ ἐξερράγη κατὰ τοῦ Καρδιανοῦ γραμματέως. Ὅτι αἱ δυσφορίαι αὗται ἐτράπησαν τοιαύτην ὁδόν, θὰ ἦτο εὐχάριστον εἰς τὸν σατράπην τῆς Αἰγύπτου, διότι οὕτως ἦτο δυνατὸν νὰ προσβάλῃ καὶ τὸν ἕνα, ὃν δὲν ἤλπιζε νὰ προσοικειωθῇ, καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς μετ' αὐτοῦ νικῆσαντας, πρὶν ἢ τολμήσωσιν ἄλλο τι. Συνεκλήθη λοιπὸν πάλιν ὁ στρατὸς εἰς συνέλευσιν, ὅπως κρίνῃ περὶ τοῦ Εὐμένους καὶ τῶν ἄλλων ἀπόντων στρατηγῶν τοῦ Περδίκκου, καὶ κατεδικάσθησαν, δεκαπέντε τὸν ἀριθμὸν, εἰς θάνατον, ἐν οἷς καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ ἐπιμελητοῦ Ἀλκέτας. Ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ Ἀταλάντη, σύζυγος τοῦ ναυάρχου Ἀττάλου, ἥτις ἔτυχε νὰ εἶνε ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ἐθανατώθη παρευθὺς. Αὐτὸς δὲ ὁ Ἀτταλὸς μετὰ τοῦ στόλου ἐκ Πηλουσίου ἀπέπλευσε κατὰ τάχος εἰς Τύρον, ἵνα σώσῃ τὸν αὐτόθι ἀποκείμενον θησαυρόν, καὶ ἀναλάβῃ τὰ λείψανα τῆς παρὰ τὸν Νεῖλον κατατροπωθείσης φατρίας.

¹) Πλουτάρχου Εὐμ. Η', Διοδώρου ΙΗ', 37.

Μετὰ ταῦτα ἐξεπέμφθησαν παραγγελίαι πρὸς τὸν Ἀντίπατρον εἰς τὴν ἄνω Συρίαν καὶ πρὸς τὸν Ἀντίγονον τὸν ἐν Κύπρῳ διατρίβοντα¹ νὰ ἔλθωσιν ὡς τάχιστα πρὸς τοὺς βασιλεῖς εἰς Τριπαράδεισον. Ὁ δὲ στρατός, ἡγουμένων τῶν δύο ἐπιμελητῶν τοῦ κράτους, ἀνέξευξεν ὑποχωρῶν εἰς τὴν Συρίαν. Ὁ Πτολεμαῖος κατὰ τὰ φαινόμενα ὑπελείφθη ἐν Αἰγύπτῳ.

Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν ταύτην ἡ Εὐρυδίκη, ἡ νεαρὰ σύζυγος τοῦ βασιλέως Φιλίππου Ἀρρίδαίου, ἥτις μέχρι τοῦδε ἦτο πάντῃ ἀμέτοχος τῶν ὑποθέσεων τοῦ κράτους, ὑποστηριζομένη ὑπὸ τοῦ γραμματέως αὐτῆς Ἀσκληπιοδώρου, ἤρχισε νὰ φέρεται πρὸς τοὺς ἐπιμελητὰς οὕτως, ὅπως ἐδικαιούτο ὑπὸ τε τοῦ ἀξιώματος καὶ τοῦ χαρακτῆρος αὐτῆς. Ἐχουσα, ὡς σύζυγος τοῦ βασιλέως, τὸ πρῶτιστον καὶ φυσικώτατον περὶ τοῦ κράτους διαφέρον, ἀπότησε παρὰ τοῦ Πείθωνος καὶ Ἀρρίδαίου τοῦ λοιποῦ νὰ καθιστῶσιν αὐτὴν προσηκόντως μέτοχον τῆς κυβερνήσεως τῶν πραγμάτων. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν δὲν ἀπεποιήθησαν οἱ ἐπιμεληταὶ τοῦ κράτους, ἀλλ' ἔπειτα, προσεγγιζούσης τῆς μετὰ τοῦ Ἀντιπάτρου συνεντεύξεως, φοβούμενοι αὐτὸν διὰ τὴν παλαιὰν πρὸς τὴν Εὐρυδικὴν ἔχθραν, ἡρνήθησαν νὰ ἐπιτρέψωσιν εἰς τὴν βασίλισσαν τὴν περαιτέρω ἀνάμιξιν, λέγοντες ὅτι, καθ' ὃ αὐτοὶ ἔχοντες τὴν εὐθύνην, αὐτοὶ μόνον ἔπρεπε νὰ ἐνεργῶσι, μέχρις οὗ ἔλθῃ ὁ Ἀντίπατρος καὶ Ἀντίγο-

¹) Corpus Inscription Atticar. n° 331 ἐν τῷ ψήφισματι τῷ πρὸς τιμὴν τοῦ Φαίδρου λέγεται περὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Θυμοχάρους: χειροτονηθεὶς στρατηγὸς ὑπὸ τοῦ δήμου ἐπὶ τὸ ναυτικὸν ἐπλεῖυσεν ἐπὶ τῶν νεῶν ἅς ὁ δῆμος... (ἐνταῦθα τὰ γράμματα εἶνε ἐξηλειμμένα) συνέπεμπεν εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ συνδιεπολέμει τὸν πόλεμον τὸν ἐν Κύπρῳ καὶ ἔλαβεν Ἀγωνῶνα τὸν Τήιον καὶ τὰς ναῦς τὰς μετ' αὐτοῦ. Ἄν ἄλλοις πολλοῦ τῆς ἐπιγραφῆς τὰ ὀνόματα Ἀντίγονος καὶ Δημήτριος καὶ τὰ πρὸς τιμὴν αὐτῶν πράγματα εἶνε ἐξηλειμμένα, ἀναντιρῶντως ἐν τῇ παρόντι χωρίῳ ἀνάγκη ν' ἀποκατασταθῇ τὸ Ἀντιγόνῳ, καὶ οὕτως ἔχομεν τὴν πρώτην εἰδησιν περὶ τῶν κατὰ θάλασσαν συμβάντων ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ καὶ ἰδῶμεν ὅτι ὁ Ἀντίγονος ἐν μέρει δι' Ἀττικῶν νεῶν ἐνίκησε τὸν ναύαρχον τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους, τὸν Τήιον Ἀγωνῶνα (Πλουτάρχου Ἀλεξ. Κ', Μ'). ἑτέραν εἰδησιν περὶ τῆς αὐτῆς στρατείας εἰς Κύπρον παρέχει τὸ ὑπὸ τοῦ Θεορίππου ψήφισμα τῶν Νασιωτῶν (ἰδ. Παράρτημα), στ. 14: «ἐπραξε δὲ καὶ πρὸς Κλεῖτον περὶ τῆς εἰς Κύπρον στρατείας», ἐξ οὗ βλέπομεν ὅτι ὁ Κλεῖτος εὐθὺς μετὰ τὴν περαίωσιν τοῦ Ἀντιπάτρου εἰς τὴν Ἀσίαν μετέβη εἰς τὴν μερίδα αὐτοῦ.

νος¹. 'Αλλ' ἡ Εὐρυδίκη εἶχε τὴν συμπάθειαν τοῦ στρατοῦ, ὅφ' οὗ ἡγαπᾶτο καὶ ὡς ἡγεμονὶς ἐκ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου καὶ διὰ τὸν μᾶλλον στρατιωτικὸν ἢ γυναικεῖον αὐτῆς χαρακτῆρα. 'Ο δὲ Πείθων ἐξ ἐναντίας ἀπὸ τῆς κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ ἔτους 323 εἰς Μηδίαν ἐκστρατείας εἶχε στερηθῇ τῆς εὐνοίας τῶν Μακεδόνων, καὶ ἱκανῶς ἀπροκαλύπτως διετρανοῦτο ἡ πρὸς αὐτὸν δυσπιστία τοῦ στρατοῦ. Αἱ ῥαδιουργίαι τῆς νεαρᾶς βασιλίσσης παρέσχον εἰς τοὺς ἐπιμελητὰς τοσαῦτα πράγματα, ὥστε τέλος, ἀφικθέντες εἰς Τριπαράδεισον, ἡναγκάσθησαν ἐν συνελεύσει τῶν Μακεδόνων νὰ καταθέσωσι τὸ ἀξίωμα των².

Ἡ ῥαδιουργία τῆς Εὐρυδίκης κατὰ τὸ ἥμισυ μόνον ἐπέτυχεν· διότι δὲν ἦτο τοσοῦτον κυρία τοῦ στρατοῦ, ὥστε νὰ τρέψῃ τὴν ἐκλογὴν τοῦ νέου ἐπιμελητοῦ πρὸς τὴν ἑαυτῆς γνώμην. 'Ο στρατὸς ἐξέλεξε τὸν 'Αντίπατρον³. Ἡ ἐκλογή αὕτη ἀντέβαινεν εἰς πάσας τὰς ἐπιθυμίας καὶ προσδοκίας τῆς νεαρᾶς βασιλίσσης.

Ἐν τούτοις ὁ 'Αντίπατρος καὶ 'Αντίγονος ἦλθον εἰς τὰ περὶ χώρα τοῦ Τριπαράδεισου⁴, καὶ τοῦ 'Αντιπάτρου ὁ στρατὸς κατεσχένησε πέραν τοῦ 'Ορόντου. Ὅτε ἦλθε πρὸς τοὺς Μακεδόνας, τὸ πρῶτον, ὅπερ παρ' αὐτοῦ ἀπήτησαν, ἦτο ν' ἀποδώσῃ εἰς αὐτοὺς τέλος τὰ χρήματα, ὅσα ἤδη ὁ 'Αλέξανδρος εἶχεν ὑποσχεθῇ εἰς αὐτοὺς ὡς ἀμοιβήν. Καὶ ὁ γέρων 'Αντίπατρος δὲν ἐτόλμησεν εἰς τοὺς θρασεῖς καὶ ἐξηγριωμένους στρατιώτας ν' ἀντιτάξῃ αὐστηρότητα καὶ τιμωρίας, ἀλλ' εἶπεν ὅτι λυπεῖται διότι ἐπὶ τοῦ παρόντος οὐδὲν ἔχει νὰ δώσῃ, ἀλλ' ὅτι ὑπάρχουσιν ἐνιαχοῦ βασιλικοὶ θησαυροί, καὶ ἐν καιρῷ τῷ δέοντι, ὅταν γείνη κύριος αὐτῶν, θὰ ἐκπληρώσῃ τὰς δικαίας αὐτῶν αἰτήσεις. Ταῦτα ἤκουσε μετ' ἀγανακτήσεως ὁ στρατὸς· ἡ δὲ Εὐρυδίκη συνεδαύλιζεν ὅσον ἐδώ-

¹) 'Αῤῥιανὸν παρὰ Φωτ. 71 a 35 § 31.

²) Διοδώρου III' 39 'Αῤῥιανὸν ἔ. ἀ.

³) 'Ο μὲν 'Αῤῥιανὸς λέγει «εἰς 'Αντίπατρον ἡ δυναστεία περιίσταται», ὁ δὲ Διοδώρος (III', 39) ἀποκαλεῖ αὐτὸν ἐπιμελητὴν αὐτοκράτορα».

⁴) Περὶ τῆς τοποθεσίας τοῦ Τριπαράδεισου (παρὰ Στράβωνι ἀπλῶς Παράδεισος) παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ 'Ορόντου ἴδ. Manner t VI, σ. 426.

νατο τὴν ἀγανάκτησιν· διότι ἐμίσει τὸν Ἀντίπατρον, ὅστις ἄλλοτε δὲν ὑπεστήριξεν αὐτὴν καὶ τὴν μητέρα, καθ' ἃ ὤφειλε, καὶ διότι παρ' αὐτῷ ἤθελε βεβαίως εὐθὺς στερηθῇ τῆς ἰσχύος, ἣν μόλις ἤρχισε ν' ἀποκτᾷ. Καὶ ἐπέτυχε θαυμασίως, διότι ἐξεβράγχη αὐτό-χρημα στάσις, ἔτε καὶ αὐτὴ ἡ βασίλισσα ἠγόρευσε πρὸς τοὺς συνηθροισμένους στρατιώτας λόγον ὑπὸ τοῦ Ἀσκληπιοδώρου συντεταγμένον, δι' οὗ κατηγόρει τὸν Ἀντίπατρον ὅτι ἦτο φιλάργυρος ἅμα καὶ ἀμελής, καὶ ὅτι δὲν ἐξησφάλισε τὸν ἐν Τύρῳ ἀποκείμενον θησαυρὸν τοῦ Περδίκκου· ἐὰν δὲ οὕτως οἰκονομῇ τὰ βασιλικά χρήματα, οἱ Μακεδόνες θὰ δύνανται νὰ περιμένωσιν ὅλην τὴν ζωὴν μέχρις οὗ λάβωσι τὴν ἀμοιβήν, ἥς τοσοῦτον δικαίως ἠξιώθησαν διὰ τῶν ὅπλων καὶ τοῦ αἵματός των· πρέπει λοιπὸν ν' ἀποχωρισθῶσι τοῦ Ἀντιπάτρου. Μετ' αὐτὴν ἠγόρευσεν ὁ Ἀτταλος, εἰς τῶν ἡγεμόνων τοῦ πεζικοῦ, καὶ ἐπεσώρευσε νέας κατηγορίας κατὰ τοῦ Ἀντιπάτρου¹. Ἡ συνέλευσις ἐγένετο θορυβωδέστερα· δὲν θὰ ἀφῆσωσιν, ἔλεγον, τὸν στρατηγὸν ν' ἀπέλθῃ, πρὶν δώσῃ εἰς αὐτοὺς χρήματα ἢ ἀπολογηθῇ, καὶ ἂν δὲν δύναται, θὰ τὸν λιθοβολήσωσι. Καὶ ταῦτα λέγοντες ἐτάχθησαν πρὸ τῆς γεφύρας τοῦ ὀρμητικοῦ Ὀρόντου, δι' ἧς μόνης ἐδύνατο νὰ καταφύγῃ εἰς τὸ ἑαυτοῦ στρατόπεδον. Ἡ θέσις τοῦ Ἀντιπάτρου ἀπέβη πολὺ δεινὴ· οἱ ὀλιγοίππεῖς, οὓς εἶχε περὶ αὐτόν, δὲν ἦσαν ἐπαρκεῖς οὐδὲ ἀπὸ ἐπιθέσεως αὐτὸν νὰ προφυλάξωσι, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον νὰ διασπᾶσιν μετ' αὐτοῦ τὰς φάλαγγας. Εἰς τὴν ἐσχάτην ταύτην ἀνάγκην ὁ Ἀντίγονος ὑπεσχέθη νὰ τὸν βοηθήσῃ. Συνεννοηθεῖς πρότερον μετὰ τοῦ χιλιάρχου Σελεύκου, πάνοπλος διέδραμε τὴν γέφυραν, καὶ διερχόμενος διὰ μέσου τῶν φαλαγγιτῶν, ἐδήλου εἰς ἕκαστον ὅτι ἔμελλε νὰ δημηγορήσῃ. Οἱ Μακεδόνες ὑπεχώρουν εἰς τὸν περίθλεπτον ἡγεμόνα, καὶ ἠκολούθουν κατόπιν αὐτοῦ, ὥπως ἀκούσωσι τί θὰ ἔλεγεν. Ἐν ᾧ δὲ τὸ πλῆθος περιμεινόμενον ἤκουεν, αὐτὸς δὲ μακρηγορῶν δεξιῶς ὑπεραπελογεῖτο τοῦ Ἀντιπάτρου, παρενείρων εἰς τὸν λόγον

¹) Ἀρριανὸν π. Φωτ. 71, 20, §. 33. Οὗτος φυσικῶ τῷ λόγῳ δὲν εἶνε ὁ Τυμπαῖος Ἀτταλος.

ὑποσχέσεις, παραινήσεις καὶ διαλλαγάς, ὁ Σέλευκος μετὰ τῶν ἰππέων ἐπελήφθη τῆς εὐκαιρίας· πεπυκνωμένοι καὶ ἔχοντες ἐν τῷ μέσῳ τὸν Ἀντίπατρον διήλασαν τὴν γέφυραν, καὶ ἀντιπαρελθόντες τοὺς Μακεδόνας ἔφθασαν εἰς τὸ ἄλλο στρατόπεδον¹.

Καὶ ὁ μὲν Ἀντίγονος μόλις ἐσώθη ἀπὸ τοῦ στασιάσαντος πλήθους, ὁ δὲ Ἀντίπατρος ἐκηρύχθη ἀνάξιος τοῦ ἀξιώματος καὶ πεπαυμένος, καὶ ἐφαίνετο ὅτι πᾶσα ἡ ἐξουσία θὰ μετέβαινεν εἰς τὰς χεῖρας τῆς Εὐρυδίκης. Ἀλλ' ἡ παλαιὰ ἀντιζηλία μεταξὺ ἰππέων καὶ πεζῶν ἐξηγέρθη πάλιν· οἱ ἐταῖροι τοῦ ἰππικοῦ ἀπεχωρίσθησαν τοῦ λοιποῦ στρατεύματος², οἱ δὲ ἱππαρχοὶ αὐτῶν προσῆλθον κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἀντιπάτρου εἰς τούτου τὸ στρατόπεδον. Οἱ φαλαγγίται, ἐγκαταλελειμμένοι εἰς ἑαυτοὺς ἄνευ ἀρχηγοῦ καὶ πειθαρχίας, θὰ ἐφοβήθησαν· καὶ αὕτῃ ἡ Εὐρυδίκη ἔφριξεν, ἀναλογιζομένη ὅτι ἦτο ἐνδεχόμενον νὰ προσβληθῇ καθ' ἃ ἡπείλει ὁ Ἀντίπατρος. Ὅθεν ἔσπευσαν νὰ ὑποταχθῶσι· τὴν δ' ἐπιοῦσαν ἀπεφασίσθη ὁ Ἀντίπατρος νὰ εἶνε ἀπεριόριστος ἐπιμελητὴς τοῦ κράτους³.

Ὁ Ἀντίπατρος δὲν ἐδίστασε νὰ δεχθῇ τὴν καὶ δεῦτερον εἰς αὐτὸν ἀνατεθεῖσαν ἐξουσίαν, διότι τὸ πρῶτιστον καὶ σπουδαιότατον πάντων ἦτο νὰ διανεμηθῶσι τὰ ἀξιώματα καὶ αἱ σατραπεῖαι τοῦ κράτους κατὰ τὴν νέαν τάξιν τῶν πραγμάτων· ἦτο δὲ ἀνάγκη νὰ προβῶσιν εἰς τὸ ἔργον ὅπως οὖν περιεσκεμμένως, ἐπειδὴ τοῦ Περδίκκου ἡ φατρία δὲν ἦτο ἔτι παντάπασι κατεστραμμένη.

¹) Πολυαῖνου Δ', 6, 4.

²) Ἡ διάστασις αὕτη τῶν εὐγενῶν ἀπὸ τῶν φαλαγγιτῶν δὲν μνημονεύεται μὲν ἔτι, ἀλλ' ὑποσημαίνεται ὑπὸ τοῦ Ἀβριανοῦ.

³) Ἀἰῶνιον ἐνθ. ἀν. Διοδώρου ΙΙ', 39 «οἱ δὲ Μακεδόνες ἐπιμελητὴν εἶλοντο τὸν Ἀντίπατρον αὐτοκράτορα». Ὁ δὲ Ἀππιανὸς (Μιθρ. 8) ὅστις ἀναφέρει ἀμέσως τὸν Ἰερώνυμον, λέγει «Ἀντίπατρος ἐπὶ τῇ Περδίκκῃ τῆς ὑπὸ Ἀλεξάνδρου γενομένης γῆς ἐπιτροπεύων». Ὡστε δὲν εἶνε σαφὲς ἂν ὁ τίτλος τοῦ ἦτο ἐπίτροπος ἢ ἐπιμελητὴς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

321 — 320

Επισκόπησις ἀναδρομική. — Ἡ ἐν Τριπαραδείσῳ διανομή. — Οἱ Αἰτωλοὶ κατὰ τοῦ Πολυσπέρχοντος. — Οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Περδίκκου ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ. — Ἐπάνοδος τοῦ Ἀντιπάτρου διὰ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. — Ὁ Εὐμένης διαχειμάζων. — Διάβασις τοῦ Ἀντιπάτρου εἰς τὴν Εὐρώπην. — Ὁ Ἀντίγονος στρατηγὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. — Ὑποχώρησις τοῦ Εὐμένης. — Ὁ Εὐμένης ἐν Νύροις. — Ὁ Πτολεμαῖος καταλαμβάνει τὴν Φοινίκην. — Ὁ Ἀντίγονος κατὰ τοῦ Ἀλκέτου καὶ Ἀττάλου. — Ὁ Ἀντίγονος κύριος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. — Τὰ ἐν Ἑλλάδι Φωκίων καὶ Δημάδης. — Θάνατος τοῦ Δημάδου. — Θάνατος τοῦ Ἀντιπάτρου.

Κατὰ τὴν λεγομένην δευτέραν διανομὴν τῶν σατραπειῶν τοῦ μακεδονικοῦ κράτους περὶ μὲν τοὺς τύπους οὐδεμία ἐπῆλθε μεταβολή, νέα δέ τινα ὀνόματα ἐπεφάνησαν ἀντὶ τῶν προτέρων. Ἀλλ' εἶνε ἀρκούντως σαφές, ὅτι ἡ σχέσις τῶν σατραπῶν πρὸς τὸ κράτος οὐσιωδῶς μετετράπη. Ὅσα συνέβησαν κατὰ τὰ δύο ἔτη τὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου ὑπέδειξαν κατὰ ποίας διευθυνοῦσαι ἔμελλε νὰ διασπασθῇ τὸ κράτος τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐὰν ἐξηκολούθουν οἱ πόλεμοι τῶν Διαδόχων.

Κατὰ τὴν διανομὴν τῶν σατραπειῶν τὴν ἐν Βαβυλῶνι τὸ θέρος τοῦ 323 ἐγκριθεῖσαν, ὁ κύριος αὐτῆς σκοπὸς ἦτο ἡ διατήρησις τῆς ἐνότητος τοῦ κράτους καὶ ἡ περαιτέρω κυβέρνησις αὐτοῦ ἐν ὀνόματι τῶν κληρονόμων τοῦ μεγάλου βασιλέως. Πρὸς τοῦτο παρεδόθη εἰς τὸν ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους πᾶσα ἐξουσία ἐπὶ τῶν σατραπῶν καὶ πᾶν δικαίωμα ἐπὶ τῆς βασιλικῆς στρατιᾶς. Τοῦ Περδίκκου τὸ ἀξίωμα καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι ὁ μὲν στρατὸς θὰ ἦτο εἰς αὐτὸν ὑποχείριος, οἱ δὲ σατράπαι μετ' αὐταπαρνήσεως εἰλικρινῶς θὰ συνήγουν εἰς τὴν διατήρησιν τῆς ἐνότητος τοῦ κράτους, θὰ συνεπήγετο μεγάλας δυσχερείας· ἀντὶ δὲ τούτων εὐρέθη εἰς ἀδιάλειπτον πάλιν πρὸς τὸ δυσήνιον καὶ ἀγέρωχον τῶν ἐν τῇ στρατῷ Μακεδόνων, οἱ δὲ μεγιστᾶνες τοῦ κράτους, ἐρειδόμενοι

ἐπὶ τῆς ἀρχομένης τοπικῆς των δυνάμεως, ἐπεζήτησαν νὰ χαλαρώσωσι τοὺς πρὸς τὸ κράτος συνδέοντας αὐτοὺς περιοριστικούς δεσμούς. Καὶ αὐτὸς ὁ Περδίκκας ἐθεώρησε τὴν ἐξουσίαν, ἣν ἔλαβεν, ὅπως κυβερνήσῃ, μόνον ὡς μέσον τοῦ ν' ἀποκτήσῃ αὐτὸς τὴν ὑπερτάτην ἀρχὴν οὐ μόνον πράγματι, ἀλλ', εἰ δυνατόν, καὶ ὀνόματι. Εἶχεν ἐπιτυχίας, ὅσας τὸ ἴδιον αὐτοῦ συμφέρον συνεταυτίζετο πρὸς τὸ τῶν βασιλέων. Ὁ Πείθων ὁ σατράπης τῆς Μηδίας ὑπεχρεώθη νὰ ὑποκύψῃ εἰς αὐτόν· ἡ Καππαδοκία κατεκτήθη· ὁ Φρυγίας Ἀντίγονος, ὅστις ἡρνήθη νὰ ὑποταχθῇ, ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ· ὁ δὲ Περδίκκας χωρὶς νὰ ἔχῃ μηδεμίαν ἰδιαιτέραν ἐπαρχίαν ὡς βάσιν τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἐξουσίας ἤρχε δυνάμει τῆς μεγαλειότητος τοῦ κράτους. Ἦτο λοιπὸν προστάτης τῆς δικαίας ὑποθέσεως· πᾶσα ἀνυποταξία, πᾶσα ἀντίστασις κατ' αὐτοῦ ἦτο ἀνταρσία κατὰ τοῦ κράτους καὶ πρᾶξις ἀξιοποίνους. Διὸ παρίστατο μέγας, ἀξιοπρεπὴς καὶ ἀνεπίληπτος. Ἀλλὰ κατόπιν ἤρχισε νὰ χωρίζῃ τὸ ἑαυτοῦ συμφέρον ἀπὸ τοῦ τῶν βασιλέων. Ὁ γάμος αὐτοῦ μετὰ τῆς βασιλίσσης Κλεοπάτρας ἤνοιγε τὴν εἰς τὸν θρόνον ὁδόν· ἔγεινεν ὁ φονεὺς τῆς ἡγεμονίδος Κυνάνης, ἀπέπεμψε τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀντιπάτρου, μετὰ προφανοῦς ἀδικίας ἰδιοποιήθη τὰς χώρας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἠνάγκασεν εἰς πόλεμον τὸν Ἀντίπατρον καὶ Πτολεμαῖον, καὶ οὕτως ἔληξεν ἡ εὐτυχία του, μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ ἡ ζωὴ του.

Ἐξ ἀπόψεως τοῦ συμφέροντος τοῦ κράτους ὁ θάνατος τοῦ Περδίκκου ὑπῆρξε μεγάλη συμφορά. Ἐὰν ἐνίκα, σύμπασα ἡ χώρα θὰ περιήρχετο εἰς χεῖρας ἐνός. Καὶ ἂν δὲ οἱ βασιλεῖς παρηγκωνίζοντο, ἡ βασιλεία θὰ μετέβαινεν εἰς τὸν ἐκ θηλυγονίας κλάδον τοῦ οἴκου. Αὐτοῦ δὲ δολοφονηθέντος, ὁ Πτολεμαῖος ἀπηξίωσε νὰ λάβῃ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους, παραδώσας αὐτὴν ὡς ἀμοιβὴν εἰς δύο ἄνδρας, πρὸς οὓς ἀνταπέδωκε τοιοῦτοτρόπως ὀφειλομένην χάριν. Οὗτοι δέ, διηρημένην ἔχοντες τὴν δύναμιν, δὲν ἐδυνήθησαν νὰ διατηρηθῶσιν ἐναντίον τῶν ῥαδιουργιῶν τῆς βασιλίσσης Εὐρυδίκης. Ἀπεδείχθη ὅτι τὸ ἀνώτα-

τον ἀξίωμα τοῦ κράτους καθ' ἑαυτὸ δὲν ἦτο πλέον ἐπαρκὲς μηδὲ τὴν βασιλικὴν στρατιάν νὰ ἔχῃ εὐπειθῆ, ἥτις μόνῃ ἐδύνατο νὰ καταστήσῃ αὐτὸ σεβαστόν. Οἱ στρατιῶται ἐξέλεξαν ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους τὸν διοικητὴν τῆς Μακεδονίας. Ἐχρειάσθη τώρα πρὸς ἐπιμέλειαν τοῦ κράτους ἄλλο εἶδος ἐξουσίας, οἷονεὶ τοπικὴ τις δύναμις. Οἱ δὲ βασιλεῖς τοῦ λοιποῦ δὲν ἐπετροπεύοντο, ἀλλὰ μᾶλλον ἐπροστατεύοντο, καὶ τὴν βασιλείαν δὲν ὑπεστήριζον, ἀλλὰ μᾶλλον ἠγείχοντο.

Αὕτη εἶνε ἡ οὐσιώδης μεταβολή, τὴν ὁποίαν τὸ κράτος ὑπέστη ὡς ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ Περδίκκου καὶ τῶν ἀμέσων αὐτοῦ ἀποτελεσμάτων, Ἡ βασιλεία, οἷοσδήποτε καὶ ἂν ὑπῆρξεν ὁ ἀντιπρόσωπος αὐτῆς, ἔπαθεν ἦτταν ὑπὸ τῶν σατραπῶν. Ἐξεληθόντες τοῦ ἀγῶνος νικηταί, διετήρησαν τὴν μείζονα ἀνεξαρτησίαν, ἣν ἠξίουσαν νὰ ἔχωσιν. Οἱ πλεῖστοι αὐτῶν, ὅσοι ἐπαύθησαν ὑπὸ τοῦ Περδίκκου ἐν ὀνόματι τῶν βασιλέων, ἐπανέκτησαν τὰ πρῶην ἀξιώματα μετὰ νέων δικαιωμάτων. Ἦρχισε νὰ γίνηται λόγος περὶ δορικτητικοῦ δικαιώματος· ἐναντίον δὲ τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος τοῦ βασιλικοῦ οἴκου ἠγέρθη τὸ δορικτητικὸν δικαίωμα ἐνὸς ἐκάστου τῶν δυναστῶν¹. Ὁ Ἀντίπατρος, ὁ στρατηγὸς τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν, ὡς ἐπιμελητῆς τοῦ κράτους εἶχεν ἐν ταῦτῳ εἰς τὰς χεῖράς του τὴν ὑπερτάτην ἐξουσίαν, εἰς ἣν ὥφειλεν αὐτὸς ὁ ἴδιος νὰ ὑπακούῃ. Κρίνας δὲ ἄξιον νὰ ἐπανεέλθῃ εἰς τὰς ἐπαρχίας του, καὶ νὰ συμπαραλάβῃ, κατόπιν ὁμῶς περαιτέρων περιπλοκῶν, καὶ τοὺς βασιλεῖς, μετέθεσε τὸ

¹) Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐν Τριπαραδείσῳ διανομῆς πρώτης φορὰν ὁ Διοδώρος (III', 43), δηλ. ὁ Ἱερώνυμος μεταχειρίζεται τὴν σημαντικὴν λέξιν δορίκτητος περὶ τῆς Αἰγύπτου, λέγων «Πτολεμαῖος ἀποτετριμμένος παραδόξως τὸν τε Περδίκκον καὶ τὰς βασιλικὰς δυνάμεις τὴν μὲν Αἴγυπτον ὥσανεὶ τινα δορίκτητον (ὑπονοεῖται: χώραν, ἀρχὴν ἢ τι τοιοῦτον) εἶχεν» καὶ ἀλλαχοῦ (III', 39) ὁ Ἀντίπατρος κατέλιπεν αὐτῶν τὴν κτῆσιν «διὰ τὸ δοκεῖν τὴν Αἴγυπτον διὰ τῆς ἰδίας ἀνδρείας ἔχειν οἷονεὶ δορίκτητον». Σχετικῶς πρὸς ταῦτα πρέπει νὰ ἐννοηθῇ καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Διοδώρου (IZ', 19) ἱστορούμενον, ὅπερ ἐκ τοῦ κλειτάρχου παρέλαβεν, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ τὴν διάβασιν τοῦ Ἑλλησπόντου καταπλεύσας εἰς τὴν ἀσιατικὴν ἀκτὴν, ἠκόντισε τὸ δόρυ, «πῆξας δὲ εἰς τὴν γῆν καὶ αὐτὸς ἀπὸ τῆς νεως ἀφαλλόμενος παρὰ τῶν θεῶν ἀπεφαίνετο τὴν Ἀσίαν δέχεσθαι δορίκτητον».

κέντρον τοῦ κράτους ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην, ἢ μᾶλλον τὸ κράτος ἔπαυσε τοῦ νὰ ἔχῃ κέντρον, τόσον μᾶλλον, καθ' ὅσον ὁ Ἀντίπατρος διέσπασε τὴν βασιλικὴν στρατιάν, καταλιπὼν αὐτῆς τὸ πλεῖστον μέρος ἐν Ἀσίᾳ, ἐνεπιστεύθη αὐτὴν εἰς ἄλλας χεῖρας, καὶ ἀπεμάκρυνεν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ κύκλου τῶν βασιλέων. Τοῦτο συνετέλεσε παρὰ πᾶν ἄλλο περισσότερον, ἐξωτερικῶς τοῦλάχιστον, εἰς τὴν καταστροφὴν τῆς βασιλείας καὶ τὴν διάλυσιν τοῦ κράτους.

Αἱ κυριώτεραι διατάξεις, τὰς ὁποίας ὁ Ἀντίπατρος ἐξέδωκε κατὰ τὴν ἐν Τριπαραδείσῳ διανομὴν τῶν ἀξιωματῶν καὶ σατραπειῶν, ἦσαν αἱ ἑξῆς:

Ὁ Πτολεμαῖος διετήρησεν, ὡς εἰκός, τὴν ἑαυτοῦ σατραπείαν, ὅπως ᾔθελεν. Αἴγυπτος, Λιβύη, Ἀραβία καὶ πᾶσαι αἱ πρὸς δυσμὰς ἔτι κατακτηθησόμεναι γῶραι ἐπεβεβαιώθησαν ὡς εἰς αὐτὸν ἀνήκουσαι μετὰ τοῦ ὑπαινιγμοῦ περὶ τῆς Καρχηδόνας, ἐξ ἧς, ὡς γνωστόν, ἐπέμφθη βοήθεια εἰς τὴν Κυρήνην.

Ἡ Συρία παρέμεινεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Λαομέδοντος τοῦ Ἀμφιπολίτου, Λεσβίου τὸ γένος, ὅστις, φαίνεται, κατώρθωσε νὰ δικαιολογηθῇ διὰ τὴν διαγωγὴν του πρὸς τὸν Περδίκκην, πρὸς ὃν τοῦλάχιστον ἀπεδείχθη οὐχὶ ἐχθρικῶς διακείμενος.

Ἐν Κιλικίᾳ ὁ Φιλόξενος εἶχε μὲν κατασταθῇ ὑπὸ τοῦ Περδίκκου, ἀλλὰ φφαίνεται ὅτι κατὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Ἀντιπάτρου ἀμέσως ἐκηρύχθη ὑπὲρ αὐτοῦ· διὸ καὶ παρέμεινε κάτοχος τῆς χώρας.

Ἐκ τῶν λεγομένων ἄνω σατραπειῶν ἡ Μεσοποταμία μετὰ τῆς Ἀρβηλίτιδος, ἀφαιρεθεῖσα ἀπὸ τοῦ τέως σατράπου, ἐδόθη εἰς τὸν Ἀμφίμαχον¹⁾. Καὶ ἡ Βαβυλωνία ἐδέχθη νέον σατράπην, τὸν μέχρι τοῦδε χιλιάρχον Σέλευκον, τοῦ ὁποίου τὴν πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν ἐξετίμησεν ὁ Ἀντίπατρος κατὰ τὴν τελευταίαν στάσιν. Ἄν καὶ ἔπαυσεν ἡ Βαβυλὼν τοῦ νὰ εἶνε καθέδρα τῶν βασιλέων, ἔμει-

¹⁾ Ὁ Ἀρξέτιανος (παρὰ Φωτ. 71 b, 27 §. 35) ὀνομάζει αὐτὸν «τοῦ βασιλέως ἀδελφόν» καὶ δύναται τις βεβαίως ν' ἀναλογισθῇ τὸν Ἀντίμαχον, τὸν ἀδελφὸν τοῦ Λυσιμάχου (Ἀρξέτιανου Α', 18). Ἀλλὰ καὶ παρὰ Διοδώρῳ (IH', 39, 61) φέρεται Ἀμφίμαχος.

νεν ὅμως ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν μία τῶν σπουδαιοτάτων πόλεων τοῦ κράτους, μεσολαβοῦσα μεταξὺ τῶν σατραπειῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως. Τὴν θέσιν ταύτην δὲν ἡμέλησεν ὁ Σέλευκος, ὁφθαίτερον τοῦλάχιστον, νὰ μεταχειρισθῇ πρὸς ὄφελός του.

Καὶ ἡ ὁμορος ἐπαρχία Σουσιανὴ ἐδόθη εἰς νέον σατράπην, τὸν Ἀντιγένην. Οὗτος ἤδη ἐπὶ Ἀλεξάνδρου ἦτο ἡγεμὼν τοῦ ἀγῆματος τῶν ὑπασπιστῶν, ὅπερ νῦν μετωνομάσθη τῶν ἀργυρασπίδων ἕνεκα τῶν ἀργυρῶν ἀσπίδων, ἃς ἔφερον. Τὸ σῶμα τοῦτο συνέκειτο καθ' ὁλοκληρίαν ἐκ παλαιμάχων τῶν ἐν Ἀσίᾳ σατραπειῶν· μόλις δέ, ὡς λέγεται, εὐρίσκειτό τις μεταξὺ αὐτῶν μὴ ὦν ἐξηκοντούτης. Οἱ ἀργυράσπιδες ἐθεωροῦντο ἀήττητοι καὶ οἱ ἐπίλεκτοι τοῦ μακεδονικοῦ στρατοῦ· ἦσαν μεστοὶ ἀγερωχίας, θρασεῖς πρὸς πᾶσαν αὐτοῖς ἀπαρέσκουσαν διαταγὴν, ἀρχηγοὶ πάσης στάσεως, μόνον δὲ πρὸς τὸν βασιλικὸν οἶκον πιστοί¹. Ὁ Ἀντίπατρος ἐπεθύμησε νὰ τοὺς ἀπομακρύνῃ καὶ ἀπασχολῇ, ἀλλὰ μόνον ἀναθέτων εἰς αὐτοὺς ἔντιμον ἐντολήν, ἐδύνατο νὰ πράξῃ τοῦτο· διέταξε λοιπὸν 3000 ἐξ αὐτῶν νὰ συνοδεύσωσι τὸν Ἀντιγένην εἰς Σοῦσα καὶ νὰ μετακομίσωσι τὰ ἐν αὐτοῖς συνελεγμένα χρήματα εἰς τὰ παράλια².

Τὰς ἀνατολικωτέρας σατραπείας ἀφῆκε κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τοὺς κατόχους αὐτῶν· ὁ Πευκέστας διετήρησε τὴν Περσίαν, ὁ Τληπόλεμος τὴν Καρμανίαν, ὁ Σιβύρτιος τὴν Γεδρωσίαν καὶ Ἀραχωσίαν, ὁ Ὁξυάρτης τὴν χώραν τῶν Παροπαμισαδῶν, ὁ Πείθων, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀγήνορος, τὴν ἐντεῦθεν Ἰνδικήν, πέραν δὲ τοῦ Ἰνδοῦ ὁ Ταξίλης τὴν παρὰ τὸν Ὑδάσπην χώραν, καὶ ὁ Πῶρος πᾶσαν τὴν παρὰ τε τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ὑδάσπου χώραν καὶ τὴν κατερχομένην μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἰνδοῦ. Μεταβολαὶ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἔγειναν μόναι αἱ ἀκόλουθοι:

¹) Πλουτάρχου Εὐμ. 10', Διοδώρου III', 40 ἐξ. Ὁ Ἀντιγένης, ὅστις μετέσχε τῆς ἐν Αἰγύπτῳ στάσεως, ἦτο κατὰ τὸν Ἰουστίνον (XVIII, 12) εἰς τῶν ἡγεμόνων τῶν μετὰ τοῦ Κρατέρου καὶ τῶν παλαιμάχων ἐν ἔτει 324 οἰκαδὲ παλινοστούντων. Πῶς ταῦτα συμβιβάζονται, καὶ ἂν οἱ ἀργυράσπιδες περιελαμβάνοντο εἰς τοὺς 10,000 παλαιμάχους, ἀγνοῶ.

²) Ἀρξέανδρον (παρὰ Φωτ. 72 a, 10. § 38).

ἡ Βακτριανὴ καὶ Σογδιανὴ ἠνώθησαν ὑπὸ τὸν Σολέα Στασάνορα· ὁ Φίλιππος δὲ μέχρι τοῦδε κατέχων τὴν Σογδιανὴν καὶ Βακτριανὴν ἔλαβε τὴν Παρθίαν καὶ ὁ Στάσανδρος ὁ Κύπριος τὴν Δραγγιανὴν καὶ Ἀρείαν. Ὁ Πείθων τέλος ὁ υἱὸς τοῦ Κρατεῦα διετήρησε τὴν σατραπείαν τοῦ Μηδίου μέχρι τῶν Κασπίων πυλῶν· ἐκτὸς δὲ τούτου πρὸς ἀποζημίωσιν διὰ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους διωρίσθη στρατηγὸς τῶν ἄνω σατραπειῶν, ἐὰν δηλονότι τοῦτο δὲν ἔγεινε χρόνον τινὰ μετέπειτα¹.

Εἶνε ἀπορίας ἄξιον ὅτι ἐν ταῖς περισθαισιν καταγραφαῖς τῆς ἐν Τριπαραδείσῳ διανομῆς οὔτε ἡ βόρειος Μηδία οὔτε ἡ Ἀρμενία μνημονεύεται. Γνωρίζομεν ὅτι ἐν Μηδίᾳ ὁ Ἀτροπάτης, ὁ λαβὼν αὐτὴν κατὰ τὴν ἐν ἔτει 323 διανομὴν, διετηρήθη ὡς κληρονομικὸς ἡγεμὼν, καὶ ὁ Ὀρόντης, ὅστις ὡς σατράπης τῆς Ἀρμενίας ἐπολέμησεν ἐν Γαυγαμήλοις μετὰ τῶν Περσῶν, ἀναφαίνεται μετὰ τρία ἔτη ὡς κάτοχος τῆς προτέρας αὐτοῦ ἐπαρχίας².

Ἡ ἐκ δυσμῶν πρὸς αὐτὴν συνορεύουσα Καππαδοκία ἡ ὑπὸ τοῦ Εὐμένους μετὰ τσαύτης ἐπιμελείας διοικηθεῖσα καὶ προφανῶς ἤδη ἀνυψωθεῖσα προσωρίσθη διὰ τὸν Νικάνορα³. Ἡ Μεγάλῃ Φρυ-

¹) Διοδώρου Ιθ', 14 «στρατηγὸς τῶν σατραπειῶν ἀπασῶν», ὅπερ κατὰ τὴν ἐν Τριπαραδείσῳ διανομὴν οὔτε ὑπὸ τοῦ Ἀρριανοῦ § 37) οὔτε ὑπὸ τοῦ Διοδώρου (III', 39) μνημονεύεται γενόμενον. Ἐκ τούτου καὶ ἐκ τῆς ἐξαίρετου θέσεως τοῦ Ἀντιγόνου ἐδυνάτο τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι κατὰ τὴν νέαν ταύτην διοργάνωσιν τοῦ κράτους ὁ Πείθων δὲν διωρίσθη ἀμέσως στρατηγός.

²) Πολυαῖνον Δ', 8, 3. Πρβλ. Ἀρριανοῦ Γ', 8, 9. Οὗτος ὁ Ὀρόντης φαίνεται ὅτι εἶνε ὁ αὐτὸς καὶ ὁ ὑπὸ τοῦ Διοδώρου (ΑΑ', 19, 5) Ἀρδοάτης ὀνομαζόμενος.

³) Ὁ Ἀρποκρατίων καὶ ὁ Φώτιος (ἐν λ.) ἀναφέρουσι τρεῖς ἄνδρας οὕτως ὀνομαζομένους, τὸν υἱὸν Βαλάκρου τινός, τὸν τοῦ Παρμενίωνος καὶ τὸν Σταγειρίτην. Τοῦ Παρμενίωνος ὁ υἱὸς τοῦλάχιστον εἶχε ἀποθάνῃ. Ἐπὶ τῶν Διαδόχων τέσσαρες εἶνε αἱ διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου διακριτέαι, πρῶτος ὁ εἰρημίνος σατράπης τῆς Καππαδοκίας πιστὸς φίλος τοῦ Ἀντιγόνου· ἔπειτα ὁ φίλος καὶ στρατηγὸς τοῦ Πτολεμαίου (Διοδώρου ΙΗ', 43)· ἔπειτα ὁ Σταγειρίτης, ὁ κατόπιν ὁπαδ' ἐς τοῦ Κασσάνδρου καὶ στρατηγὸς τῆς ἐν Μουνιχίᾳ φρουρᾶς, θετός τις υἱὸς τοῦ Ἀριστοτέλους (Zeller Philosophie der Griechen II, 2, σ. 6)· καὶ τέλος ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κασσάνδρου (Διοδώρου Ιθ' 11). Εἰς τούτους προσθετός ἴσως καὶ πέμπτος ἐκ τοῦ Μαλάλα (Γ', σ. 198), ὅστις ὁμιλῶν περὶ ὀψιαιτέρων ὀπωσοῦν χρόνων λέγει ὅτι ὁ Σέλευκος παρέδωκε τὴν διοίκησιν τῆς Ἀσίας («τῆς σατραπείας τὴν φροντίδα πάσης τῆς Ἀσίας») εἰς τὸν Νικομήδην καὶ Νικάνορα «τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ, υἱοὺς δὲ Διδυμίας, ἀδελφῆς τοῦ αὐτοῦ Σελεύκου».

γία καὶ Λυκία μετὰ τῶν συνορευουσῶν χωρῶν τῆς Λυκαονίας καὶ Παμφυλίας ἔπρεπε ν' ἀποδοθῶσιν εἰς τὸν Ἀντίγονον. Καὶ εἰς τὸν Ἀσανδρον ἐξησφαλίσθη ἡ Καρία ἡ πρόην αὐτοῦ σατραπεία. Ὁ Μένανδρος δὲν ἐπανήλθεν εἰς τὴν Λυδίαν, ἀλλ' ἔμεινε τοῦ λοιποῦ ἐν τῷ στρατῷ¹. ἀντ' αὐτοῦ ἔμελλε νὰ λάβῃ τὴν σατραπείαν ὁ Κλεῖτος ὁ μέχρι τοῦδε ναύαρχος ἐν ταῖς ἐλληνικαῖς θαλάσσαις. Τέλος ἡ παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον Φρυγία ὠρίσθη διὰ τὸν πρόην ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους Ἀρρίδατον.

Αὐτὸς ὁ Ἀντίπατρος διετήρησεν, ὡς καὶ πρότερον, τὰς εὐρωπαϊκὰς χώρας. Εἶνε δὲ ἀξιοπαρατήρητον ὅτι, τοῦλάχιστον κατὰ τὰς ἐν Τριπαραδείσῳ διατάξεις, ὀλίγον ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους ἠξίωσεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ· μόνον δὲ περαιτέραι περιπλοκαὶ παρεκίνησαν αὐτὸν νὰ διαιρέσῃ τὴν βασιλικὴν στρατιάν καὶ νὰ μεταφέρῃ τὴν ἑῴαν τῶν βασιλέων εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀπεφασίσθη νὰ λάβῃ ὁ Ἀντίγονος πλὴν τῆς σατραπείας τὸ ἀξίωμα τοῦ αὐτοκράτορος στρατηγοῦ² καὶ ὡς ἀρχηγὸς τῆς βασιλικῆς στρατιᾶς νὰ ἐξακολουθήσῃ, καθ' ἃ ἐπεθύμει,

¹) Πλουτάρχου Εὐμ. Θ'.

²) Ἡ στρατηγία αὕτη τοῦ Ἀντιγόνου εἶνε ἐξαιρετικὸν ἀξίωμα. Ἐδύνατό τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ τοῦ καράνου, οἷόν ποτε κατεῖχε φέρ' εἰπεῖν ὁ Κύρος ὁ νεώτερος μετὰ τῶν σατραπειῶν Λυδίας, Φρυγίας καὶ Καππαδοκίας. Ὁ Ἀλέξανδρος φαίνεται ὅτι οὐδὲν τοιοῦτον ἐδημιούργησε· διότι πλανᾶται ὁ Πλουτάρχος (Ἀλέξ. κβ') χαρακτηρίζων τὸν Φιλόξενον ὡς «ἐπὶ θαλάττης στρατηγόν», ὃν ὁ Πολύαινος (Γ', 49) ἐπίσης ἡμαρτημένως ἀποκαλεῖ «ὑπαρχον Ἰωνίας»· εἶνε δὲ τι διάφορον τὸ ἀξίωμα, ὅπερ ὁ Ἀλέξανδρος κατὰ τὸν Ἀρριδανόν (Γ', 16, 10) ἀνέθεσεν εἰς τὸν Μένητα ὀνομάσας αὐτὸν «ὑπαρχον Συρίας καὶ Φοινίκης καὶ Κιλικίας». Πολλοὶ στρατηγοὶ ἐκ παραλλήλου παρίστανται ἐν Αἰγύπτῳ, ἐν Μηδίᾳ (Ἀρριδανῷ Γ', 5 Γ', 27) καὶ εἰς μὲν ἐν Βαβυλωνίᾳ, εἰς δὲ ἐν Σουσιανῇ (Ἀρριδανῷ Γ', 16)· οὐδὲν ἄλλο φαίνεται ὅτι ἦτο καὶ ὁ «ἐπίσκοπος σὺν στρατῷ», ὃν ὁ Ἀλέξανδρος κατέλιπεν ἐν Παροπαμίσῳ (Ἀρριδανῷ Γ', 28, 4). Κατὰ δὲ τὴν ἐν εἰσι 323 διανομὴν ὁ θεσμὸς οὗτος τῆς στρατηγίας κατηργήθη (πλὴν ἐν Εὐρώπῃ). Ἐπειδὴ ὁ στρατὸς δὲν ἐχρησιμοποιεῖτο πλέον πρὸς κατακτήσεις, ὁ ἐπιμελητὴς τοῦ κράτους ἦτο τοῦ λοιποῦ ὁ κύριος στρατηγός. Προφανῶς ἐδόθη καὶ εἰς τοὺς διαφόρους σατράπας τὸ δικαίωμα τῆς ἐν ταῖς ἐπικρατείαις αὐτῶν στρατηγίας ἀλλ' οὕτως ὥστε ὁ ἐπιμελητὴς τοῦ κράτους ἐπεφύλαξε δι' ἑαυτὸν τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ διαθέτῃ τὰς στρατιωτικὰς ἐκείνης δυνάμεις (Λεοννάτου, Ἀντιγόνου) ἢ καὶ νὰ διορίξῃ στρατηγόν, εἰς τὰς διατάγας τοῦ ὁποῦο ἦσαν ὑπόχρεοι νὰ ὑποτάξωσι τὰ στρατεύματά των (Περίων, Εὐμένη). Τὸ ἀξίωμα λοιπὸν τῆς στρατηγίας τὸ ἀνατέθεν εἰς τὸν Ἀντίγονον ἥτις τι διάφορον τῆς ὑπὸ τοῦ Περδίκκου ἀναθέσεως εἰς τὸν σατράπην Εὐμένην, διότι ὁ Ἀντίγονος ἔλαβεν εἰς τὴν διάθεσίν του μὲγα μέρος τῆς βασιλικῆς στρατιᾶς, κυρίως ἄρα εἰπεῖν, τὴν ἐν Ἀσίᾳ στρατιωτικὴν ἐξουσίαν. Τοῦτο ἦτο τὸ μέγιστον τραῦμα εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους, ὅστις τοιοῦτοτρόπως ἀπῆλλοτριώθη τῆς στρατιωτικῆς ἡγεμονίας.

τὸν πόλεμον κατὰ τῶν λειψάνων τῆς φατρίας τοῦ Περδίκκου, ιδίως δὲ κατὰ τοῦ Εὐμένους. Ταυτόχροτως παρεδόθη εἰς αὐτὸν καὶ ἡ τῶν βασιλέων ἐπιμέλεια, οὕτως ὥστε ἡ δύναμις, ἣν ὁ Περδίκκας ὀλοσχερῇ κατεῖχε, διενεμήθη οὕτως, ὥστε ἀναγκάζεται τις νὰ πιστεύσῃ, ὅτι ὁ Ἀντίπατρος ἢ ἐνόμισεν ὅτι εἶχε πληρεστάτην πεποιθήσιν εἰς τὸν στρατηγόν του, ἢ δὲν ἠδυνήθη νὰ παρακάμψῃ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ Ἀντιγόνου. Ἵνα δὲ μὴ παραλείψῃ τι τῶν ὑπὸ τῆς φρονήσεως ἀπαιτουμένων διώρισε τὸν ἴδιον αὐτοῦ υἱὸν Κάσσανδρον χιλιάρχον, ἐλπίζων ὅτι οὕτως ἀντέταπτεν ἐπαρκῆ φραγμὸν εἰς τὸν Ἀντίγονον, ἂν τυχὸν οὗτος ἤθελεν ὑπὸ τῆς ὄντως μεγάλης εἰς αὐτὸν δοθείσης στρατιωτικῆς δυνάμεως παρασυρθῇ εἰς κακοὺς σκοπούς. Τέλος κατέστησε σωματοφύλακας τοῦ βασιλέως Φιλίππου τὸν Αὐτόλυκον, τὸν ἀδελφὸν τοῦ σατράπου τῆς Θράκης Λυσιμάχου¹, τὸν Ἀμύνταν, τὸν ἀδελφὸν τοῦ σατράπου τῆς Περσίας Πευκέστου, τὸν Ἀλέξανδρον, τὸν υἱὸν τοῦ στρατηγοῦ Πολυσπέρχοντος, καὶ τὸν Πτολεμαῖον, τὸν υἱὸν τοῦ Πτολεμαίου².

Τοιαῦται ἦσαν κατὰ τὰ κυριώτατα αἱ διατάξεις, τὰς ὁποίας ὥρισεν ὁ Ἀντίπατρος κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 321 ἐν Τριπαραδείσῳ. Παρὰ πάντων ἐν γένει ἐπεδοκιμάσθησαν, καὶ πρὸς ἐπισφράγισιν τῆς νέας τάξεως τῶν πραγμάτων ἀπεφασίσθη ἀπὸ τοῦδε ὁ γάμος τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἀντιπάτρου Εὐρυδίκης μετὰ τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Λαγίδου³.

¹) Ὁ Ἀῤῥιανὸς (παρὰ Φωτίῳ 72a, 14 § 38) ἀποκαλεῖ αὐτὸν υἱὸν τοῦ Ἀγαθοκλέους. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τοὺς σωματοφύλακας ἦσαν δεκάτ' ἄνδρες, δὲν ὑπάρχει ἄλλο τι φυσικώτερον παρὰ τὸ νὰ ἐνθυμηθῇ τις ἐκείνον τὸν Ἀγαθοκλέα, τὸν πατέρα τοῦ Λυσιμάχου, ὃν ὁ Φίλιππος εἶχεν ἤδη ἀνυψώσει εἰς μέγα ἀξίωμα, καὶ περ ὄντα πενέστην ἐκ Κρανῶνος (κατὰ τὸν Θεόπομπον παρ' Ἀθηναίῳ Γ', σ. 260 α).

²) Περὶ υἱοῦ τοῦ Λαγίδου, τοῦ Κεραυνοῦ φέρ' εἰπεῖν, δὲν δυνάμεθα νὰ σκεφθῶμεν, ἐπειδὴ οὗτος τότε οὐδὲ εἶχεν ἔτι γεννηθῇ. Πιθανώτερον δὲ εἶναι ὅτι ἐννοεῖται υἱὸς ἐκείνου τοῦ Πτολεμαίου, ὅστις κατὰ τὸ 334 ἦτο σωματοφύλαξ, ἀπῆλθε μετὰ τῶν νεονύμφων εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ ἔπασεν ἐν τῇ περὶ Ἰσσὸν μάχῃ. Οὗτος οὗτος υἱὸς Σελεύκου. Δὲν εἶναι ἀδύνατον ὁ Σέλευκος οὗτος νὰ ἦτο πάππος τοῦ περιδοῦντος Σελεύκου, ἦτο ἄρα ὁ πρῶτος ἐξ ἀδελφῶν τοῦ εἰρημένου Πτολεμαίου, διότι τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι συγχρὸν ἐν τῷ οἴκῳ τῶν Σελευκιδῶν καὶ πρὸ τῆς πρὸς τὸν οἶκον τῆς Αἰγύπτου κληδεσίας.

³) Ἡ χρονολογία τοῦ γεγονότος τούτου ὑπ' οὐδενὸς μὲν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων μαρτυρεῖται, πιθανολογεῖται δὲ ὑπὸ ὀψιαιτέρων πραγμάτων.

Ἐν τούτοις ἡ φατρία τοῦ Περδίκκου ἦτο ἀκόμη ἥκιστα ἐξωντωμένη. Πολλαχοῦ εἶχεν ἔτι τὴν ὑπεροχὴν, καὶ ἴστατο παρεσκευασμένη πρὸς καρτερικὴν ἀντίστασιν. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἐν Εὐρώπῃ οἱ Αἰτωλοὶ, οἵτινες τὸ ἔαρ τοῦ παρόντος ἔτους, παρορώμενοι ὑπὸ τοῦ Περδίκκου καὶ Εὐμένους, εἶχον ἐπαναλάβῃ τὸν πόλεμον, ἡττήθησαν ἤδη κατὰ κράτος. Διότι εἰσβαλόντες εἰς τὴν Θεσσαλίαν¹, ἐξήγειραν τὸν ἐγγώριον πληθυσμὸν κατὰ τῶν Μακεδόνων καὶ στρατὸς 25,000 πεζῶν καὶ 1500 ἰππέων ἦτο ἔτοιμος νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἀλλ' αἰφνης ἦλθεν ἡ εἰδησις, ὅτι οἱ Ἀκαρναῖνες διαβάντες τὰ ὄρια ἐνέβαλον εἰς τὴν Αἰτωλίαν, καὶ τὴν τε χώραν κατέτρεχον δηρῶντες καὶ διαρπάζοντες καὶ τὰς πρωτευούσας αὐτῆς πόλεις ἐπολιόρκουν. Εὐθύς οἱ Αἰτωλοὶ ἔσπευσαν οἰκαδε, καταλιπόντες τοὺς συμμάχους ὑπὸ τὸν Μένωνα τὸν Φαρσάλιον πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς Θεσσαλίας, καὶ κατῴρθωσαν νὰ ἐκδιώξωσι τοὺς Ἀκαρναῖνας. Ἀλλ' ἐν τούτοις ὁ Πολυσπέρχων, ὁ ὑπὸ τοῦ Ἀντιπάτρου καταλειφθεὶς ἐν Μακεδονίᾳ στρατηγός, ἀξιόλογον ἔχων στρατόν, ἐπῆλθεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ἐνίκησε τοὺς ἐναντίους, τοὺς πλείστους τῶν πολεμίων κατέσφαξεν, ἐφόνευσεν τὸν στρατηγὸν αὐτῶν Μένωνα, καὶ ἀνέκτησε πάλιν τὴν Θεσσαλίαν. Ἄν δὲ παρεχώρησεν εἰρήνην εἰς τοὺς Αἰτωλοὺς καὶ ὑπὸ ποίους ὄρους, δὲν λέγεται².

Ἐπικινδυνότερα ἦτο διὰ τὸν νῦν ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους ἡ στάσις τῶν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ὑπαδῶν τοῦ Περδίκκου. Ἐνταῦθα ὀριστικῶς ἐπεκράτει ὁ Εὐμένης ἕνεκα τῶν δύο μαχῶν, καθ' ἃς τὸ λῆξαν θέρος ἐνίκησε τὸν Νεοπτόλεμον καὶ Κράτερον. Εὐθύς μετὰ τὴν νίκην ὥρμησεν, ὅπως ὑποτάξῃ τὰς παρακτίους σατραπείας, καὶ σύμπασα ἡ χώρα ἡ ἀπὸ τοῦ Ταύρου μέχρις Ἑλλησπόντου ἦτο εἰς τὴν ἐξουσίαν του. Μαθὼν ὅτι ὁ Περδίκκας ἐφονεύθη, αὐτὸς

¹) Φαίνεται ὅτι ἰδῶς ἡ Τρίκκη καὶ Φαρκαδῶν, πόλεις παρὰ τὸν ἄνω Πηνειόν, συνετάχθησαν μετ' αὐτῶν (Διοδώρου III', 56). εἰς ταῦτα ἀναφέρεται, ὡς φαίνεται, καὶ ὁ Παννίας (Γ', 16, 2).

²) Διοδώρου III', 38.

δὲ ἐκηρύχθη πεπαυμένος τῶν ἀξιομάτων καὶ ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τῶν Μακεδόνων κατεδικάσθη εἰς θάνατον, παρεσκευάσθη ἔτι προθυμότερον εἰς ἀντίστασιν.

Ἐν ταῖς μεσημβριναῖς χώραις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας διέτριβεν ὁ Ἀλκέτας ὁ ἀδελφὸς τοῦ Περδίκκου¹. Οὗτος εἶχε προσοικειωθῇ τοὺς Πισσίδας ἰδίως τοσοῦτον, ὥστε ἐδύνατο νὰ ἔχῃ πλήρη πεποίθησιν εἰς τὴν πίστιν τοῦ ἀγρίου τούτου καὶ πολεμικοῦ ὀρεσιβίου φύλου· καὶ ἡ χώρα δὲ αὐτῶν ἕνεκα τῶν πολλῶν τύρσεων καὶ τῆς ὀρεινῆς φύσεως πρὸς φρούριον ὁμοιάζουσα, ἦτο διὰ τὸν ἐπικείμενον ἀγῶνα ἐνέδρα τε ἅμα πρὸς νέας ἐκάστοτε ἐπιθέσεις καὶ καταφύγιον σχεδὸν ἀπροσμάχητον. Ἐντὸς ὀλίγου συνηθροισε περὶ ἑαυτὸν σπουδαίας δυνάμεις, διότι, ὡς εἰκός, πάντες οἱ τὰ τοῦ Περδίκκου φρονούντες ἐπορεύοντο εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Μεταξὺ τῶν ὁπαδῶν τοῦ Περδίκκου πρῶτος ἦτο ὁ Ἀτταλος, οὗ ἡ σύζυγος Ἀταλάντη, ἀδελφὴ τοῦ Περδίκκου, εὐθὺς μετὰ τὴν ἦτταν τοῦ ἀδελφοῦ εἶχε φονευθῇ ἐν τῷ στρατοπέδῳ αὐτοῦ. Ταῦτα μαθὼν ὁ μετὰ τοῦ στόλου πρὸ τοῦ Πηλουσίου ὀρμῶν Ἀτταλος, ἀπῆρεν ὡς τάχιστα καὶ κατέπλευσεν εἰς Τύρον, ἧς ὁ φρούραρχος Ἀρχέλαος, Μακεδὼν τὸ γένος, παρέδωκεν εἰς αὐτὸν τὴν τε πόλιν καὶ τὸν δημόσιον θησαυρόν, συγκεῖμενον ἐξ 800 ταλάντων, ὅσα ὁ Περδίκκας εἶχεν ἐκεῖ καταθήσῃ². Ὅσοι τῶν ὁπαδῶν τοῦ Περδίκκου, φυγόντες ἐκ τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ στρατοπέδου, ἦσαν πανταχόσε διεσπαρμένοι, συνηθροίσθησαν περὶ αὐτόν, καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἀνῆλθον αἱ δυνάμεις αὐτοῦ εἰς 10000 πεζοὺς καὶ 800 ἵππεῖς. Μετὰ τούτων ἐτράπη πρὸς τὰς μεσημβρινὰς χώρας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Οὕτως συνηθροίσθησαν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ αἱ ἀξιόλογοι δυνάμεις τῶν ὁπαδῶν τοῦ Περδίκκου· ὁ δὲ στόλος τοῦ Ἀττάλου ἐξησφάλιζεν εἰς αὐτοὺς τὴν κατὰ θάλασσαν ὑπεροχὴν. Ἐὰν εἶχον συνέλθῃ πρὸς κοινὴν δρᾶσιν, ἢ ἐὰν μόνον ἐκ συμφώνου ἐνήργουν, θὰ ἐδύναντο ἐπὶ πολὺν χρόνον ν' ἀντιταχθῶσιν εἰς τὴν νέαν τάξιν τῶν

¹) Ὁ Ἀρρίανος (παρὰ Φωτ. 72 α, 27 καὶ 39 λέγει «ἐφυγε», πόθεν, ἀγνοῶ.

²) Διοδώρου ΙΗ', 37.

πραγμάτων, ἰδίως δὲ εἰς τὸν Ἀντίπατρον νὰ καλύσῃ τὴν εἰς τὴν Εὐρώπην ἐπάνοδον. Ἀλλὰ νῦν, ὅτε ἡ ὁμοφροσύνη ἦτο ἀναγκαιοτάτη, οὔτε ὁ Ἀτταλος οὔτε ὁ Ἀλκέτας ἐφάνησαν εὐδιάθετοι νὰ ὑποταχῶσιν εἰς τὸν Καρδιανὸν Εὐμένην, πρὸς ὃν, καὶ ζῶντος τοῦ Περδίκκου, δὲν ἀπέκρυπτον τὴν ζήλοτυπίαν. Ὁ Ἀτταλος μετὰ τοῦ στόλου ἐτράπη πρὸς τὴν Καρίαν, ὅπως γείνη κύριος τῆς ἀπὸ Κνίδου μέχρι Καύνου παραλίας καὶ εἰ δυνατόν τῆς νήσου Ρόδου, ἵνα τοῦλάχιστον ἐξασκήσῃ τὸ δίκαιον τοῦ πολέμου εἰς τὸ ἐξαιρέτως ζωηρὸν ναυτικὸν ἐμπόριον τὸ ὑπὸ τῶν Ροδίων μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀσίας διεξαγόμενον. Ἀλλ' οἱ Ρόδιοι, οἵτινες εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου εἶχον ἐκδιώξῃ τὴν μακεδονικὴν φρουράν¹, ἔζων ἔκτοτε εὐδαίμονες ἐν ἐλευθερίᾳ καὶ καλῶς συντεταγμένῃ πολιτείᾳ. Ἀσκοῦντες δὲ λίαν ἐκτεταμένον ἐμπόριον, ἐν τὸς ὀλίγου περιτλήθον εἰς τοσαύτην εὐημερίαν, ὥστε ἡ νῆσος αὐτῶν ταχέως ἀπέβη ἡ σπουδαιοτάτη ναυτικὴ δύναμις τῶν θαλασσῶν ἐκείνων. Ἐξέπεμψαν λοιπὸν στόλον εἰς τὸ πέλαγος ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Δημαράτου· ναυμαχίας δὲ γενομένης, ἡττήθη ὁ Ἀτταλος, αἱ νῆες καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ διεσκορπίσθησαν, αὐτὸς δὲ μετὰ τοῦ ὑπολοίπου τῶν δυνάμεων αὐτοῦ ἀπῆλθεν εἰς τὰ μεσόγεια τῆς ἡπείρου. Κατὰ τοῦτον ἀκριβῶς τὸ χρόνον ὁ Ἀσανδρος συμφώνως πρὸς τὰς ὁδηγίας τοῦ Ἀντιπάτρου βαδίζων πρὸς τὴν Καρίαν, τὴν εἰς αὐτὸν ἀπονεμηθεῖσαν σατραπείαν, συνήντησε τὸν Ἀλκέταν, μεθ' οὗ εἶχεν ἐνωθῇ ὁ Ἀτταλος. Ἡ γενομένη μάχη, καίτοι ἀμφίρροπος, ἤρκεσεν ὅπως ματαιώσῃ τοὺς σκοποὺς αὐτῶν².

Ἐν τούτοις ὁ Εὐμένης, διαρκοῦντος τοῦ θέρους, ἐπῆλθε καθ' ἃ εἴρηται, εἰς τὰς δυτικωτέρας χώρας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐπέβαλεν εἰσφοράς εἰς τὰς αἰολικὰς πόλεις, ἐπαρίσθη ἀφρονίαν ἱππων χάριν τοῦ ἑαυτοῦ ἱππικοῦ ἐκ τῶν βασιλικῶν ἱπποφορβείων τῶν περὶ τὴν

¹) Διοδώρου ΙΗ', 8, Ἀῤῥδιανὸν παρὰ Φωτ. §. 39.

²) Ὁ Ἀῤῥδιανὸς (§. 39 καὶ 40) ἀφηγεῖται τὰ κατὰ τὸν Ἀτταλον καὶ Ἀλκέταν ἐν τῇ δεκάτῃ βιβλίῳ κατ' ἀκολουθίαν ταῦτα τοποθετοῦνται πρὸ τῆς εἰς τὴν Εὐρώπην περαιώσεως τοῦ Ἀντιπάτρου, ὃ ἐστὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 320.

Ἰδὴν¹, καὶ κατέβη εἰς τὰ περίξ τῶν Σάρδεων, ἵνα ἐνταῦθα, ἐν τῇ εὐρείᾳ πεδινῇ χώρᾳ τῆς Λυδίας, ἣτις παρείχεν εἰς τὸ πολυάριθμον αὐτοῦ ἵππικόν τὸ ἄρμοδιώτατον πρὸς μάχην ἔδαφος, περιμείνῃ τὸν Ἀντίπατρον καὶ τὸν μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν Μακεδονίαν παλινოსτοῦντα στρατόν. Καὶ ἐπειδὴ ἡ βασίλισσα Κλεοπάτρα διέτριβεν ἐν Σάρδεσιν, ἐφιλοτιμεῖτο ν' ἀποδείξῃ εἰς αὐτὴν ὅτι ὁ νικητὴς τοῦ Κρατέρου ἦτο καὶ πρὸς τὸν γηραιὸν Ἀντίπατρον ισόπαλος. Ὁ σκοπὸς αὐτοῦ ἦτο νὰ φανῇ ὡς πρόμαχος τῆς βασιλείας, ἣτις, ὡς γνωστόν, εἶχε νυμφευθῇ τὸν Περδίκχαν, καὶ ἐν ὀνόματι αὐτῆς νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν πόλεμον κατὰ τῶν νέων δυναστῶν. Ἀλλ' αὕτη τὸν ἐξώρκισε ν' ἀποχωρήσῃ· διότι ἄλλως θὰ ἐνόμιζον οἱ Μακεδόνες, ὅτι αὕτη εἶνε ἡ αἰτία τοῦ νέου τούτου πολέμου. Κατὰ παράκλησιν αὐτῆς ἀπεφάσισε ν' ἀπέλθῃ τῆς Λυδίας, καὶ ἀπεχώρησεν εἰς τὰς Κελαινάς, πόλιν τῆς δυτικῆς Φρυγίας, ἵνα ἐνταῦθα διαχειμάσῃ². Ἡ θέσις αὕτη παρείχεν εἰς αὐτὸν διπλοῦν ὄφελος, τὸ μὲν τοῦ νὰ εἶνε τόσον πλησίον τῶν ἄλλων ὁπαδῶν τοῦ Περδίκχου, οἵτινες ἐπὶ τοῦ παρόντος διέτριβον ἐν ταῖς μεσημβριναῖς παραλίαις χώραις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὥστε νὰ δύναται νὰ ἐνωθῇ μετὰ τῶν δυνάμεων αὐτῶν καὶ τῶν Πισιδῶν τῶν πιστῶν συμμάχων τοῦ Ἀλκέτου, τὸ δὲ τοῦ νὰ προσελκύσῃ τὸν ἐξ Ἀνατολῆς ὑπὸ τὸν Ἀντίγονον ἐλαύνοντα βασιλικὸν στρατόν εἰς πεδῖον μάχης δυσχερὲς διὰ τε τὴν φύσιν τοῦ ἐδάφους καὶ διὰ τὴν γειτνίασιν τῶν πισιδικῶν δυσχωριῶν. Τὸ σχέδιον τοῦ Εὐμένου θὰ ἦτο νὰ ἐμμείνῃ εἰς τὴν θέσιν τῶν Κελαινῶν, ἣτις δεσπόζει τῶν κυριωτάτων ὁδῶν τῶν μεταξὺ τῆς μεσογαίας καὶ τῶν δυτικῶν ἁκτῶν, καὶ νὰ διατελῇ ἀμυνόμενος ἐναντίον πολεμίων, καθ' ὧν ὡς

¹) Πλουτάρχου Εὐμέν. Η'. Ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν μαθάνομεν ὅτι περὶ τὴν Ἰδὴν ὑπῆρχον μεγάλα βασιλικά κτήματα «βασιλικὴ χώρα».

²) Πλουτάρχου ἔ. ἀν. Ἀῤῥδιανὸν παρὰ Φωτ. 72, b 40. Ἐν τῇ ἀνεπαρκείᾳ τῶν πληροφοριῶν περὶ τῶν κινήσεων τούτων (ὁ Διόδωρος ἔχει ἐνταῦθα μετὰ τοῦ III', 39 καὶ 40 χάσμα, ἐν ᾧ ἦτο ἀναγεγραμμένος ὁ ἄρχων Ἀρχιππος Ὀλυμπιάδ. 114, 4=321,0) εἶνε δύσκολον νὰ ὀρίσῃ τις τὴν ἀλληλουχίαν αὐτῶν. Τὰ ἀνωτέρω ἐφάνησαν τὰ πιθανώτατα.

πολυπληθεστέρων δὲν ἐδύνατο νὰ πολεμήσῃ ἐκ τοῦ συστάδην.

Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον ὁ Ἀντίπατρος προεχώρησεν, ἀγνοοῦμεν διὰ ποίας ὁδοῦ, εἰς τὴν Λυδίαν μετὰ τῶν στρατευμάτων, τὰ ὅποια ἐν ἀρχῇ τῆς στρατείας παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ¹. ἀφίχθεις δὲ εἰς τὰς Σάρδεις, ἐκάλεσε καθ' ὅλους τοὺς τύπους εἰς ἀπολογίαὶν τὴν βασίλισσαν Κλεοπάτραν, διότι συνῆλθεν εἰς γάμον μετὰ τοῦ Περδίκκου, ἥδη συνεζευγμένου μετὰ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ, προκαλέσασα διὰ τούτου τὸν αἵματηρὸν πόλεμον τοῦ παρόντος ἔτους, καὶ διότι καὶ μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Περδίκκου, οὐδόλως σωφρονισθεῖσα, διετέλεσεν ἔχουσα σχέσεις πρὸς τὸν ἀποκεκηρυγμένον Εὐμένην. Ἡ δὲ Κλεοπάτρα, ἐν κανονικῇ πιθανῶς δίκῃ ἀπελογήθη ἐνώπιον σώματος τοῦ στρατοῦ μετὰ εὐθαρσοῦς καὶ ἀσυνήθους εἰς γυναῖκα εὐγλωττίας· ἤλεγξε κατὰ πρόσωπον τὸν ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους ὅτι εἶχεν ἀτιμάσῃ τὴν βασιλικὴν οἰκογένειαν, ὅτι μετεχειρίσθη ἀναξίως τὴν μητέρα τῆς Ὀλυμπιάδα, καὶ προετίμησε τὸ ἴδιον συμφέρον ἀντὶ τῆς ἀξιοπρεπείας τοῦ κράτους. Ἦτο, ἔλεγεν, εἰς τὴν ἐξουσίαν του, καὶ ἐδύνατο νὰ ἐπαναλάβῃ ἐπ' αὐτῆς ὅ,τι ἔπαθεν ἡ ἀδελφὴ τῆς Κυνάνη ὑπὸ τοῦ Περδίκκου· τὸ γένος τοῦ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου ἦτο, φαίνεται, πεπρωμένον νὰ καταστραφῇ ὑπ' ἐκείνων, οἵτινες τὰ πάντα εἰς αὐτοὺς ὀφείλουσιν. Ὁ Ἀντίπατρος δὲν ἐτόλμησε νὰ προχωρήσῃ, ἀλλ' ἀφῆκεν ἥσυχον τὴν βασίλισσαν ἐν Σάρδεσι διατρίβουσαν, καὶ ἀμελλητὶ ἀνέζευξε πρὸς τὸν Ἑλλησποντον πορευόμενος².

Ὁ χειμὼν προσήγγιζεν· ὁ δ' Εὐμένης εἶχεν ἤδη κατασκηνώσῃ ἐν τοῖς χειμαδίοις παρὰ τὸν ἄνω Μαίανδρον, μεταχειριζόμενος τὸν χρόνον τῆς ἀναπαύσεως πρὸς ἐπιδρομὰς εἰς τὰς γειτνιαζούσας χώρας τὰς μὴ φιλικῶς πρὸς αὐτὸν διακειμένας. Ἐπενόησε δὲ νέον καὶ ὄντως στρατιωτικὸν τρόπον τοῦ νὰ πορίζωνται τὸν μισθὸν οἱ

¹) Βέβαιον εἶνε τοῦλάχιστον ὅτι δὲν ἐπορεύθη τὴν ἐκ Κιλικίας διὰ τῶν μεσογείων· διότι ταύτην τὴν ὁδὸν πορευόμενος ὤφειλε ν' ἀποφύγῃ τὸν Εὐμένην, ὅστις ἐκ Σάρδεων ἀνῆρχετο τὸν Μαίανδρον. Τὸ πιθανώτερον εἶνε ὅτι ἦλθεν ἐκ νότου, φέρ' εἰπεῖν ἐκ Παμφυλίας, καὶ ὅτι μέχρι ταύτης ἦλθε διὰ θαλάσσης.

²) Ἀρριανὸν παρὰ Φωτ. 72 b 16, β.

στρατιῶταί του. Ἐπώλει εἰς τὰ διάφορα τάγματα ἐπαύλεις, πύργους καὶ ἄλλα κτήματα τῆς ἐχθρικῆς χώρας, γέμοντα ἀνθρώπων, βοσκημάτων καὶ σκευῶν· ἔδιδεν εἰς αὐτοὺς ἄδειαν, καὶ ἐχορήγει πάντα τὰ πρὸς ἐκπολιόρκησιν ὄργανα καὶ μηχανήματα· οἱ δὲ στρατιῶται ἐμοιράζοντο μεταξύ των τὰ λάφυρα, καὶ οὕτως οἱ ἄνδρες διετήρουν τὴν εὐθυμίαν, τὴν στρατιωτικὴν ἀκμὴν καὶ ἄσκησιν, τὰ ὅποια οὐδαμοῦ τόσον ταχέως διαφθείρονται ὅσον ἐν ταῖς στρατοπεδείαις¹.

Ὁ Εὐμένης ἐν τούτοις, δραστηρίως ἐνεργῶν, κατέβαλε πᾶσαν φροντίδα περὶ τοῦ πολέμου, ὅστις πάλιν ἔμελλε ν' ἀρχίσῃ, εὐθὺς ὥς ἤθελεν ἐπιτρέψῃ τοῦ ἔτους ἡ ὥρα. Πρὸ παντὸς ἄλλου συνῆψε διαπραγματεύσεις πρὸς τὸν Ἀλκétαν καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ὑπολειπομένους ὁπαδοὺς τοῦ Περδίκκου, προσκαλὼν αὐτοὺς νὰ προσέλθωσιν, ὅπως συμπράξωσι μετ' αὐτοῦ κατὰ τῶν πολεμίων. Ὁ Ἄτταλος καὶ Ἀλκétας, λαβόντες τὴν πρόσκλησιν τοῦ στρατηγοῦ, συνῆλθον μετὰ τῶν οἰκειοτέρων εἰς συμβούλιον, ἐν ᾧ πολλὰ ἐλέχθησαν ὑπὲρ καὶ κατὰ τῆς προσκλήσεως. Τέλος ἀπεδέχθησαν κατὰ πλειονοψηφίαν τὴν ἀλογιστοτάτην τῶν γνωμῶν. Ὁ Ἀλκétας, ὁ Ἄτταλος καὶ οἱ λοιποὶ δὲν ἠθέλησαν οὐ μόνον νὰ ὑποταχθῶσιν, ἀλλ' οὐδὲ νὰ συνταχθῶσι μετὰ τοῦ Εὐμένου, καὶ ἀπεκρίθησαν ὅτι θὰ ἔπραττε φρόνιμα, ἐὰν εἰς αὐτοὺς παρεχώρει τὴν στρατηγίαν· διότι ὁ μὲν Ἀλκétας εἶνε τοῦ Περδίκκου ἀδελφός, ὁ δὲ Ἄτταλος γαμβρός, ὁ δὲ Πολέμων τούτου ἀδελφός· εἰς τούτους λοιπὸν ἀρμόζει ἡ στρατηγία, καὶ εἰς τούτων τὰς διαταγὰς ὀφείλει ὁ Εὐμένης νὰ ὑπακούσῃ. Ἡ ἀπόκρισις αὕτη θὰ κατέστειλε πολὺ τὰς ἐλπίδας τοῦ στρατηγοῦ, ὅστις βαθέως συγκινηθεὶς εἶπε «Τοῦτ' ἦν τὸ λεγόμενον· ὀλέθρου δ' οὐδεὶς λόγος». Εἶδε μὲν ὅτι τὰ τῆς φατρίας αὐτοῦ συμφέροντα κατεστράφησαν, ἀλλ' αὐτὸς τοῦλάχιστον ἠθέλησε τὸ κατὰ δύναμιν ν' ἀντισταθῇ. Εἰς τὰ στρατεύματα τοῦ ἐδύνατο νὰ ἔχῃ πεποιθήσιν· διότι καὶ αὐτοὶ οἱ ἐν τῷ

¹) Πλουτάρχου Εὐμ. II'.

στρατῶ Μακεδόνες ἦσαν πρὸς αὐτὸν ἐξ ὅλης ψυχῆς ἀφωσιωμένοι, γνωρίζοντες ὅτι οὐδεὶς ἄλλος στρατηγὸς ἐφρόντιζε περὶ τῶν στρατιωτῶν τοῦ μετὰ πλειοτέρας προνοίας καὶ ἀγαθότητος. Διὸ καὶ ὅτε πολλάκις εὐρέθησαν ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἐπιστολαὶ διαλαμβάνουσαι, ὅτι ὁ Εὐμένης κατεδικάσθη εἰς θάνατον, καὶ ὅστις φονεύσῃ αὐτὸν μέλλει νὰ λάβῃ ἐκ τοῦ δημοσίου θησαυροῦ ἄμοιβὴν ἑκατὸν ταλάντων, οὐδεὶς εὐρέθη ἔτοιμος νὰ διαπράξῃ τὴν ἄτιμον πράξιν. Ταῦτα γινώσκων ὁ Εὐμένης συνεκάλεσε τὸν στρατὸν εἰς ἐκκλησίαν, εὐχαρίστησε τοὺς στρατιώτας διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν, καὶ ἐμακάρισεν ἑαυτὸν διότι παρέδωκε τὴν ζωὴν τοῦ εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν· τὸ ὅτι οἱ στρατιῶται τοῦ ὑπέστησαν τόσον ἐντίμως τὴν τοσοῦτον ἰσχυρὰν καὶ τοσοῦτον τολμηρῶς ἐκλεχθεῖσαν δοκιμασίαν, παρέχει εἰς αὐτὸν ἐγγύησιν περὶ τοῦ μέλλοντος· διότι βεβαίως καὶ ἄλλας ὁμοίας ἀποπείρας καὶ οὐκ εἰς μακρὸν θὰ ἐπιχειρήσωσιν οἱ ἐχθροὶ τοῦ. Τὸ πλῆθος μετ' ἐκπλήξεως καὶ ἐπιδοκιμασίας ἤκουε καὶ ἐπίστευε τὰ πράγματα, ὅπως ἐπιτηδείως παρέστησεν αὐτῷ ὁ στρατηγός, καί, ἵνα προφυλάξωσιν αὐτὸν ἀπὸ μελλόντων κινδύνων, προσηνέχθησαν ἀμιλλώμενοι ὡς ἰδιαιτέροι αὐτοῦ δορυφόροι· τέλος δὲ ἀπεφάσισαν νὰ σχηματίσωσι πρὸς περιφρούρησιν αὐτοῦ σῶμα ἐκ χιλίων λοχαγῶν, ταξιάρχων καὶ ἄλλων δεδοκιμασμένων ἀνδρῶν, οἵτινες νὰ φυλάττωσιν αὐτὸν ἀσφαλῶς νύκτα καὶ ἡμέραν¹. Οὗτοι δ' ἔχαιρον ἔπειτα λαμβάνοντες παρὰ τοῦ στρατηγοῦ τιμὰς, τὰς ὁποίας οἱ βασιλεῖς συνήθως ἀπένεμον εἰς τοὺς «φίλους»· διότι ὁ Εὐμένης εἶχε τὸ δικαίωμα ν' ἀπονέμῃ καὶ τὴν ἐρυθρὰν καυσίαν καὶ τὴν τιμητικὴν γλαμύδα, τὰ μέγιστα σημεῖα τῆς βασιλικῆς εὐνοίας παρὰ τοῖς Μακεδόσιν².

Τοιαύτης οὔσης τῆς γνώμης ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Εὐμένους καὶ τοσοῦτον ἰσχυρᾶς τῆς θέσεως, ἣν κατεῖχεν, ὁ νέος ἐπιμελητὴς τοῦ κράτους δὲν ἐνόμισε φρόνιμον νὰ ἐπιχειρήσῃ τι κατὰ τοῦ ἐπι-

¹) Ὁ Πλούταρχος (Εὐμ. II') λέγει «περὶ αὐτὸν αἱ δορυφοροῦντας εἶναι καὶ φυλάττειν ἐν περιύδῳ καὶ παρανυκτερεύειν» Σ. Μ.

²) Ὁ Ἰουστίνου XIV, 1. Πλουτάρχου Εὐμέν. II' «εἰξὴν γὰρ Εὐμένει καὶ καυσίας ἀλουργεῖς καὶ γλαμύδας διανέμειν ἧτις ἦν ὁμῶς βασιλικωτάτη παρὰ Μακεδόσιν».

κεκηρυγμένου, πρὶν προσέλθῃ ὁ στρατηγὸς Ἀντίγονος. Μόνον ὁ Καρίας σατράπης Ἀσανδρος ἀπεστάλη κατὰ τοῦ Ἀττάλου καὶ Ἀλκίτου· ἀλλὰ μετ' ἀμφίβροπον μάχην ἠναγκάσθη ἐπὶ τέλους νὰ ὑποχωρήσῃ, καὶ οὕτως ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐπεκράτουν οἱ ἐναντίοι ἐν Καρίᾳ, Λυκίᾳ καὶ Πισιδίᾳ.

Ἐν τούτοις ὁ Ἀντίγονος, ὑπερβάς τὸν Ταῦρον, προσήρχετο μετὰ τῆς βασιλικῆς στρατιᾶς καὶ τῶν βασιλέων. Συνηκολούθει δὲ καὶ ὁ χιλιάρχος Κάσσανδρος. Μεταξὺ τούτων τῶν δύο εἶχον ἤδη ἐκραγῇ δυσάρεστοι διχوستασίαι· διότι οὔτε ὁ ἱταμὸς καὶ ἀγέρωχος χιλιάρχος ἤθελε νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὸν συνετὸν καὶ στρατιωτικὴν αὐστηρότητα ἀσχοῦντα στρατηγόν, οὔτε οὗτος ν' ἀνέχεται τὰς ἀξιώσεις τοῦ νεανίου, ὅστις οὐδὲν εἶχεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ, εἰ μὴ τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς του καὶ δυσάρεστους τινὰς ἀναμνήσεις ἐκ τῶν τελευταίων ἐτῶν τοῦ βίου τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ὁ γέρων Ἀντίπατρος κατεσίγασεν ἅπαξ τὰς ἐναντίον τοῦ Ἀντιγόνου κατηγορίας καὶ τὰ παράπονα τοῦ υἱοῦ· ἀλλ' ὀλίγον μόνον χρόνον ὠφέλησεν ἢ ἐπιτίμησις¹.

Διαρκοῦντος τοῦ χειμῶνος, ὅτε ἡ βασιλικὴ στρατιὰ—διὰ τοῦ Γορδίου, ὡς φαίνεται, ὁδεύουσα ἤλθεν εἰς Φρυγίαν, ὅπως διαχειμάσῃ ἐν χώραις, αἵτινες δὲν εἶχον κακωθῇ ὑπὸ τοῦ πολέμου, ὁ Κάσσανδρος ἔδραμεν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ πατρὸς τὸ ἐν τῇ παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον Φρυγίᾳ, κατήγγειλε τοῦ Ἀντιγόνου τὴν ἀμφίβολον διαγωγὴν καὶ τὰς προπαρασκευὰς πρὸς ὁμολογουμένως ἐπικινδύνους ἐπιχειρήσεις, καὶ τὸν ἐξώρκισε νὰ μὴ προβῇ περαιτέρω, μηδὲ ν' ἀπέλθῃ τῆς Ἀσίας, πρὶν ἢ ματαιώσῃ εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τοὺς σκοποὺς τοῦ στρατηγοῦ καὶ ἐξασφαλίσῃ ἑαυτὸν καὶ τοὺς βασιλεῖς ἐναντίον δεινῶν κινδύνων. Ἐν τούτοις καὶ αὐτὸς ὁ Ἀντίγονος ἤλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους. Ἴσως ἀπὸ τοῦδε εἰργάζετο σιωπηλῶς πρὸς ἄλλους σκοποὺς· ἀλλ'

¹) Περὶ τούτων καὶ ἄλλων τοιούτων θὰ ἐγίνετο λόγος ἐν τῇ συλλογῇ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἀντιπάτρου πρὸς τὸν Κάσσανδρον, ἣν καὶ ὁ Κικέρων (de officiis II, 14) ἀνέγνωσεν, ἂν ὅμως ᾔτο γνησία.

ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲν ἐδύνατο ἄλλως νὰ πράξῃ εἰμὴ νὰ διάκει-
ται φιλικῶς πρὸς τὸν Ἀντίπατρον. Ἐδικαιολογήθη καθ' ὁλοκλη-
ρίαν, ἀποδείξας πόσον ἤτο μακρὸν τῆς διανοίας αὐτοῦ τὸ νὰ θέλῃ
νὰ ἀντενεργῇ κατὰ τοῦ Ἀντιπάτρου, εἰς ὃν ὤφειλε τὰ πάντα.
Ἐπεκαλέσθη τὴν πρὸς αὐτὸν ἀφοσίωσίν του, τὴν προτέραν διαγω-
γὴν καὶ τὴν μαρτυρίαν πάντων τῶν φίλων του. Ὁ Ἀντίπατρος τὸν
ἐβεβαίωσεν ὅτι ἀμέριμνος ἀπέρχεται τῆς Ἀσίας, ἀλλ' ὅτι κρίνει κα-
λὸν ν' ἀπομακρύνῃ τοὺς βασιλεῖς ἀπὸ τῆς διηνεκοῦς πολεμικῆς τύρ-
βης καὶ τῶν ἐνδεχομένων κινδύνων, εἰς οὓς ὑπέκειντο ἐν τῷ μέσῳ
πολεμοῦντος στρατοῦ, καὶ ὅτι θὰ συμπαραλάβῃ αὐτοὺς εἰς τὴν Εὐ-
ρώπην. Πρὸς δὲ τὸν ἐπικείμενον κατὰ τοῦ Εὐμένους πόλεμον δὲν
δύναται τις, ἔλεγε, νὰ ἔχῃ τόσῃ ἐμπιστοσύνην εἰς τοὺς Μακεδόνας
τῆς βασιλικῆς στρατιᾶς τοὺς μετὰ τοῦ Περδίκκου ἐπὶ μακρὸν χρό-
νον συναγωνισθέντας καὶ πολλάκις ἀποδειχθέντας στασιαστικούς,
ὅση ἀπητεῖτο πρὸς πολέμιον, οἷος ὁ Εὐμένης. Ἀντὶ τούτων ἔμελλε
νὰ παραχωρήσῃ εἰς αὐτὸν ἐκ τῶν μεθ' ἑαυτοῦ ἐξ Εὐρώπης στρα-
τευσάντων Μακεδόνων 8500 πεζοὺς, μετὰ δὲ τοῦ χιλιάρχου ὅσους
ἵππεῖς εἶχεν ἕως τότε, ἔτι δὲ τὸ ἥμισυ τῶν ἐλεφάντων, 70 τὸν
ἀριθμόν¹. Μετὰ ταύτας τὰς διατάξεις τὰς εἰς ἄκρον σπουδαίας
διὰ τὴν περαιτέρω διεξαγωγὴν τῶν πραγμάτων ἀνέζευξε πρὸς τὸν
Ἑλλησποντον, συμπαραλαβὼν καὶ τὸν βασιλέα Φίλιππον μετὰ τῆς

¹) Ἀρρίανον 72 1, 25, §. 43 «ἐλέφαντας δὲ τῶν πάντων τοὺς ἡμίσεας ὁ». Κατὰ
τούτους λοιπὸν τοὺς χρόνους τὸ σύνολον τῶν ἐλεφάντων θὰ ἦτο 140, ἐν ᾧ ὁ Ἀλέξανδρος
(Ἀρρίανου Γ', 2, 2) κατερχόμενος τὸν Ἰνδὸν εἶχε 200. Δὲν εἶνε πολὺ πιθανὸν ὅτι ἐν
διαστήματι τόσον ὀλίγων ἐτῶν ἡλαττώθη τοσοῦτον ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν. — Ὁ Ἀρρίανός δὲν
ἐκφράζεται σαφῶς, ἀν' ὃ βασιλικὸς στρατὸς ἔμεινε μετὰ τοῦ Ἀντιγόνου. Ἐνόμισα ὅτι ἔπρεπε
νὰ παραδεχθῶ τὴν ἐναντίαν ὑπόθεσιν· διότι μόνον ὑπὸ τῆς βασιλικῆς στρατιᾶς ἐδύνατο νὰ
γεῖνῃ ἢ στάσῃ πρὸς ἀπαίτησιν τῆς χρηματικῆς δωρεᾶς («αἰτῶν τὰ χρήματα»)· αὕτη λοιπὸν
θὰ συνεπορεύετο μετὰ τοῦ Ἀντιπάτρου. — Ὁ Ἀρρίανός λέγει ὅτι (ὁ Ἀντίπατρος) «ἐπιτρέπει
αὐτῷ (τῷ Ἀντιγόνῳ) Μακεδόνας πεζοὺς ὀκτακισχιλίους καὶ πεντακοσίους καὶ ἵππεας τῶν
ἑτέρων ἴσους». Καὶ ἀναντιρρόπως μὲν πρέπει ν' ἀναγνωσθῇ τῶν ἑταίρων· ἀλλὰ καὶ
οὕτως τὸ χωρίον παρέχει δυσκολίας, καὶ θὰ εἶχε ν' ἀντίτῃ τις κατὰ τῆς παραδεδομένης
ἀνωτέρω γνώμης.

συζύγου αὐτοῦ Εὐρυδίκης καὶ τὸν νήπιον βασιλέα Ἀλέξανδρον, τὸ τρίτον ἔτος ἄγοντα, μετὰ τῆς μητρὸς Ῥωξάνης¹.

Μετ' αὐτοῦ συνηκολούθει τὸ πλείοτερον μέρος τοῦ μακεδονικοῦ πεζικοῦ ἐκ τοῦ πρόην στρατοῦ τοῦ Περδίκκου, τὸ ὅποιον μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ὑπὸ τὸν Ἀντιγένη ἀργυρασπίδων, τῶν ἐν τοῖς διαφόροις φρουρίοις ὑπολειφθέντων καὶ τῶν πρὸς τὸν Ἀτταλον καταφυγόντων, δύναται τις νὰ ὑπολογίσῃ εἰς 20,000 ἄνδρας. Ἐκ τοῦ ἱππικοῦ τῶν ἐταίρων τῆς μεγάλης στρατιᾶς μέγα μέρος ἴσως ὑπελείφθη ἐν Ἀσίᾳ ὑπὸ τὸν Κάσσανδρον. Ὁ δὲ Ἀντίπατρος ἔλαβεν ἀντὶ τούτων μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς ἡμίσεις τῶν πολεμικῶν ἐλεφάντων, τοὺς ὁποίους πρῶτους ἔμελλε νὰ ἴδῃ ἡ Εὐρώπη.

Οἱ παλαίμαχοι τοῦ Ἀλεξάνδρου ἔτρεφον ἐλπίδας νέων πολέμων καὶ νέων λαφύρων· νῦν δὲ ἀντὶ τούτου ὤφειλον νὰ ἐπανέλθωσιν οἱ καθέ, χωρὶς νὰ λάβωσι μηδὲ τὰς ὑπὸ μὲν τοῦ Ἀλεξάνδρου προσωρισμένας, ὑπὸ δὲ τοῦ Ἀντιπάτρου ἐπικυρωθείσας δωρεάς. Ἰσως καὶ πάλιν ἡ βασίλισσα Εὐρυδίκη ὑπέθαλψε τὴν δυσαρέσκειαν τῶν στρατιωτῶν· διότι καὶ πάλιν κατεξαναστάντες ἐν τῇ πορείᾳ ἀπήτουν τὰ ὑποσχθέντα χρήματα, καὶ ἠπειλοῦν τὸν γηραιὸν Ἀντίπατρον. Οὗτος δ' ὑπεσχέθη ν' ἀποδώσῃ τὸ ἔλκον ἢ τὸ πλεῖστον αὐτῶν, ὅταν φθάσωσιν εἰς τὴν Ἀβυδὸν καὶ τὸν Ἑλλάσποντον. Ὁ στρατὸς ἐπίστευσε, καὶ ἡσύχως ἐβάδιζε πρὸς τὴν Ἀβυδὸν, προσδοκῶν τὰς πληρωμὰς· ἀλλ' ὁ Ἀντίπατρος μετὰ τῶν βασιλέων καὶ τινων πιστῶν διὰ νυκτὸς καὶ ὁμίχλης ἀνεχώρησε καὶ διαβάς τὸν Ἑλλάσποντον ἔσπευσε πρὸς τὸν Λυσίμαχον, διαλογιζόμενος, ὅτι οἱ στρατιῶται, στερούμενοι ἡγεμόνων καὶ εἰς ἑαυτοὺς ἐγκαταλειμμένοι, ἤθελον φοβηθῇ, μήπως ἐπὶ τέλους μηδὲν λάβωσι, καὶ ἤθελον ἐπανέλθῃ εἰς εὐπειθειαν. Οὕτω καὶ συνέβη. Τὴν ὑστεραίαν οἱ ἀρχαῖοι στρατιῶται διέβησαν τὸν Ἑλλάσποντον καὶ ὑπέκυψαν.

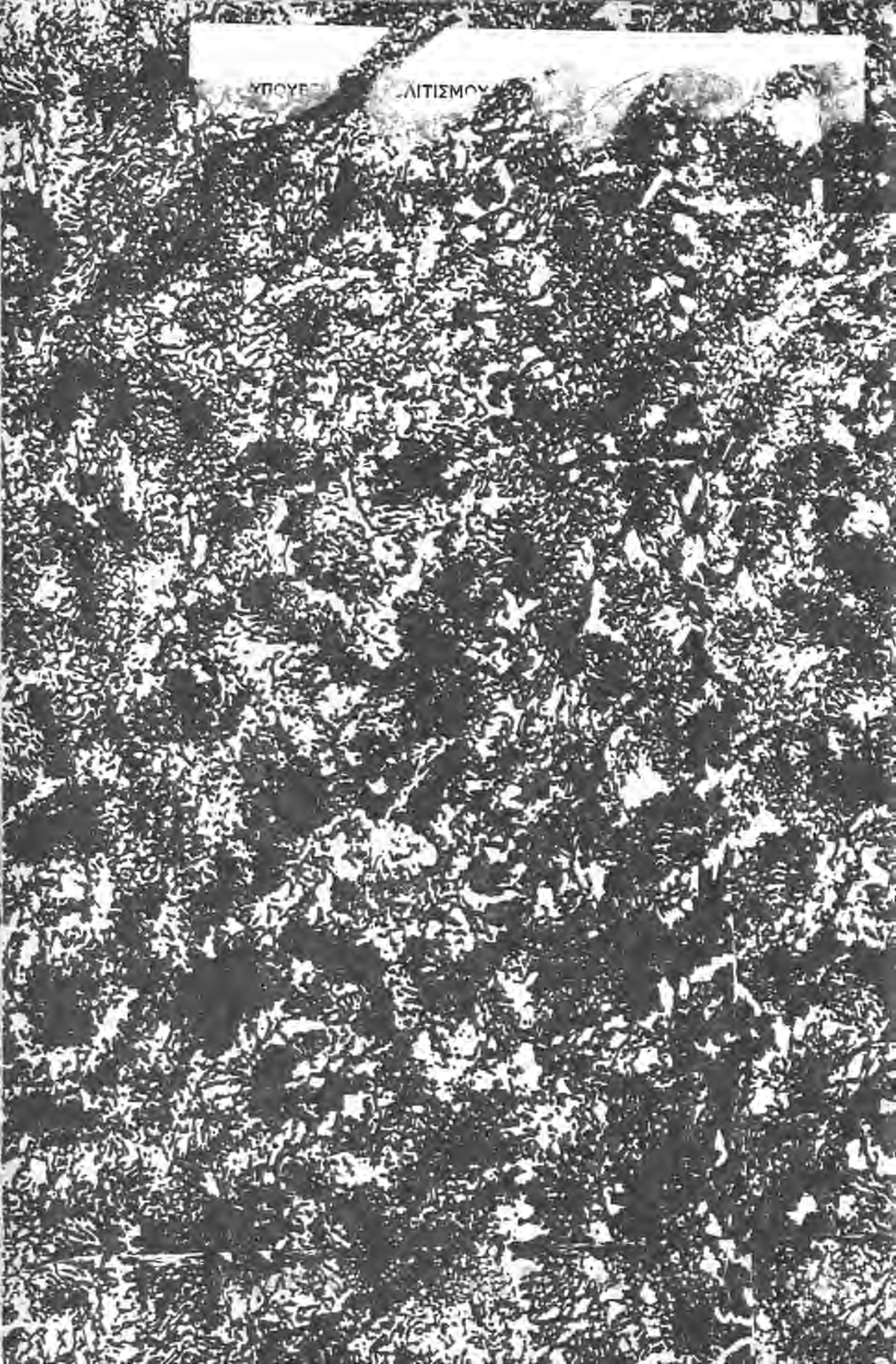
Στοὺς 12. 794) μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Περδίκκου ἐπιφέρει: «σὺν αὐτῷ ἐνταῦθα γένοιτο λέγει· καὶ οἱ βασιλεῖς Ἀρριδαῖός τε καὶ τὰ παιδία αὐτοῦ (ὅσοι ἦσαν) εἶνε ἀκριβεῖς, καὶ ὁ νόθος Ἡρακλῆς διέτριβεν ἐν Περγᾷ».

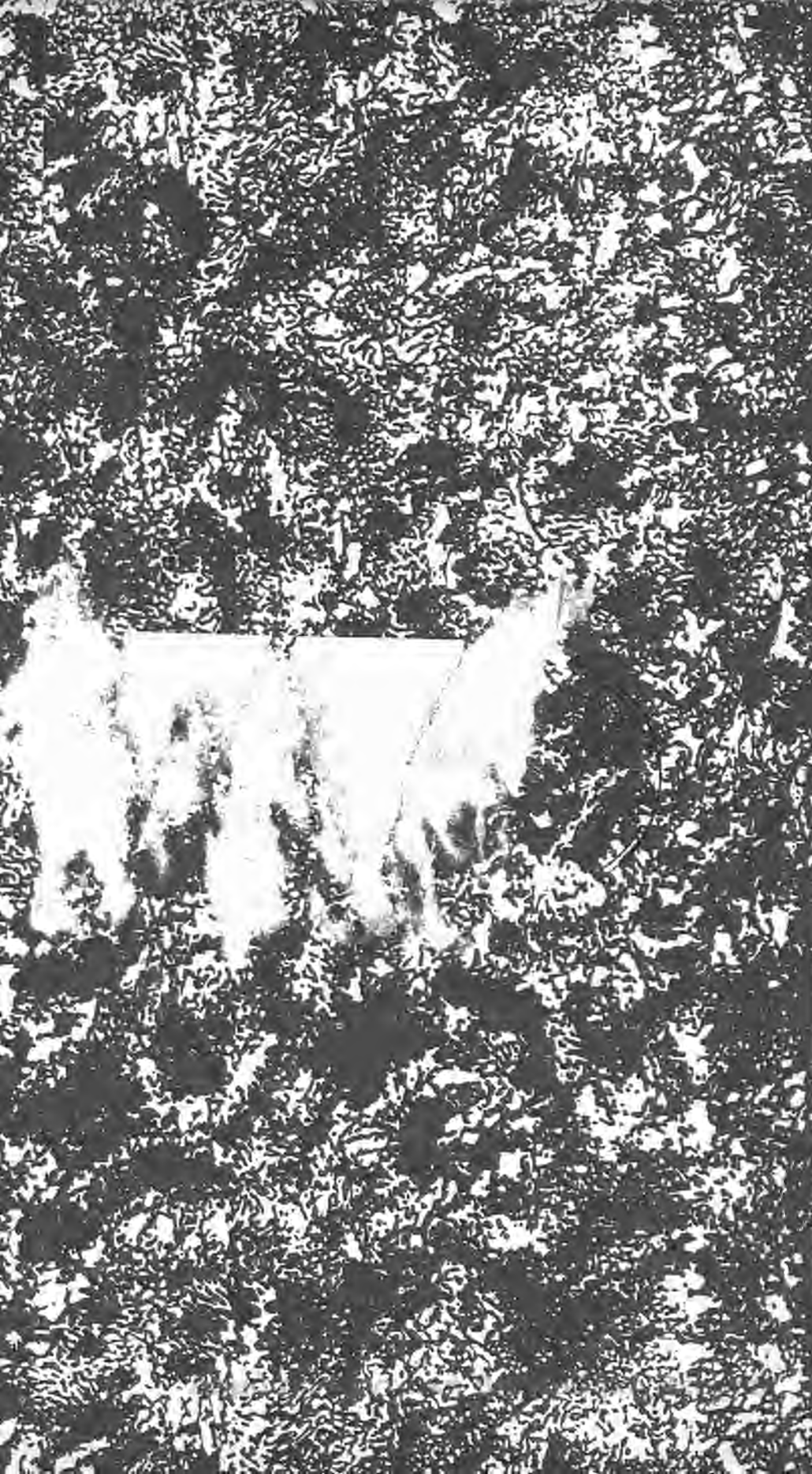

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ

ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΠΙ
92

Αθήνα: Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέρροισ